

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія

ДЕРЖАВА І ПРАВО: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

**Збірник матеріалів
VIII Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченій 20-й річниці Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ**

(16 – 17 травня 2015 р.)

**Суми – 2015
Видавничий дім «Ельдорадо»**

УДК 34
ББК 67 я 43
Д 36

Рекомендовано до друку вченою радою Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, протокол № 4 від 08 квітня 2015 року

Редакційна колегія:

Лукаш С.С., доктор юридичних наук, доцент (голова редколегії);
Василенко В.А., кандидат філологічних наук, доцент;
Грובה В.П., доктор юридичних наук, доцент;
Демиденко Н.М., кандидат історичних наук;
Левченко Н.І., кандидат юридичних наук;
Лук'янихіна О.А., кандидат економічних наук, доцент;
Панасюк О.В., кандидат юридичних наук, доцент;
Сергієнко Т.М., старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії ХНУВС.

Д 36 Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку : Збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції (16 – 17 травня 2015 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. – Суми : Видавничий дім «Ельдорадо», 2015 – 336 с.

Збірник містить тези доповідей учасників VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» з проблем юриспруденції, економіки, філософії, історії, психології, лінгвістики, освіти, євроінтеграції на шляху розбудови державності України та зарубіжних країн.

УДК 34
ББК 67 я 43

© Сумська філія ХНУВС, 2015 р.
© ТОВ «Видавничий дім «Ельдорадо», 2015 р.

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

*ректора Харківського національного університету внутрішніх справ,
народного депутата України V і VI скликань,
доктора юридичних наук,
члена-кореспондента Національної академії правових наук України,
заслуженого юриста України, генерал-полковника міліції С.М. Гусарова*

Шановні учасники конференції!

Від імені Вченої ради, науково-педагогічного колективу Харківського національного університету внутрішніх справ та від себе особисто щиро вітаю вас із 20-річчям Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ та початком роботи VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку»!

З огляду на проблеми, що стоять перед суспільством, особливо важливими є думки і погляди науковців, завжди відкритих до дослідницьких проблем у науковій сфері. Час висуває свої пріоритети. Ерудованість, високий професіоналізм, наявність фундаментальних знань та вміння застосувати їх на практиці – це ті основні вимоги, які висуваються сьогодні до сучасного правника, а це, у свою чергу, є запорукою позитивної динаміки розбудови державності України. І саме наука є тією рушійною силою, що здатна вивести нашу державу на якісно новий рівень.

Сьогоднішнє наукове зібрання має на меті обмін науковою інформацією стосовно ролі права у регулюванні суспільних відносин, обґрунтування наукових засад демократичного суспільства, вивчення їх впливу на процеси економічного і соціального розвитку держави; обговорення актуальних наукових проблем вищої освіти, удосконалення організації і методики навчального процесу.

Переконаний, що науково-практична конференція – це пошук і відкриття неординарних, творчих особистостей, які є рушійною силою сучасного суспільства.

Зичу учасникам зібрання невпинного наукового пошуку, розвитку наукових та ділових контактів. Сподіваюсь, що наукові доробки авторів стануть важливими складовими фундаменту української державності.

Бажаю всім міцного здоров'я, творчого натхнення, взаємного інтелектуального збагачення від наукового спілкування, яскравих і змістовних наукових дискусій!

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

*начальника Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента,
підполковника міліції С.С. Лукаша*

Шановні колеги!

Прийміть мої щирі вітання з нагоди відкриття Міжнародної науково-практичної конференції, яка традиційно відбувається на базі Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Конференція проходить у рік святкування 20-річного ювілею Сумської філії ХНУВС. Приємно зазначити, що за двадцять років Сумська філія пройшла тривалий шлях розвитку і стала одним із провідних вищих навчальних закладів Сумщини, який готує фахівців для роботи у правничих структурах державних органів, підприємств, установ, громадських об'єднань, готує майбутніх юристів, які будуть в авангарді побудови демократичної правової держави, а тисячі наших випускників-правознавців вже служать благородній справі пошуку істини, зміцнення законності, розбудови демократичного суспільства на теренах незалежної України.

Сьогодні висуває все нові завдання, розв'язання яких потребує чіткого наукового обґрунтування всіх здійснених заходів. А отже – попереду велика робота з пошуку дієвих механізмів реалізації поставлених завдань. Переконалий, що завдяки таким заходам, як наш, який, очевидно, є неупередженим фаховим аналізом актуальних проблем, ми зможемо вийти на багатоаспектні ґрунтовні узагальнення та рекомендації.

Тож бажаю всім учасникам конференції плідної роботи з ухвалення конструктивних рішень, спрямованих на поєднання теоретичних наукових пропозицій з потребами практики, плідної роботи, нових ідей, творчих здобутків та натхнення!

Секція 1

ТЕОРЕТИКО - ІСТОРИЧНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА І СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

М.Б. БАСІЛАШВІЛІ

Харківський національний університет внутрішніх справ

ТЕРМІН «СУПЕРПРЕЗИДЕНТСЬКА РЕСПУБЛІКА»: ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ В ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

В українському науковому середовищі дослідження проблематики поділу влади в державі, системи стримувань та противаг, зокрема ролі інституту президента, приділяється достатня увага, особливо у контексті пошуку оптимальної конституційної моделі у проголошеному курсі на децентралізацію владних повноважень. Проблема ефективності влади набуває особливої значущості для нашої країни, зважаючи на радикальні зміни останніх років. Саме тому викликає немалий науковий інтерес питання розподілу владних повноважень у країнах, що постали на складний та тривалий шлях демократизації суспільного життя. Для такого вивчення обрано проблему розподілу владних повноважень в «суперпрезидентській» державі – як феномену країн, що перебувають на стадії модернізаційних процесів.

У сучасній юридичній літературі термін «суперпрезидентська республіка» є досить широковживаним. Така форма правління — це фактично незалежна, надзвичайно широка як декларативно, так і на практиці, неконтрольована законодавчою, виконавчою чи судовою гілкою влади система державного управління, основною рисою якої є централізована, гіпертрофована президентська влада. Вона передбачає досить широкий обсяг повноважень президента, що закріплено в текстах конституцій і реально здійснювані на практиці. Насамперед, це повноваження його як глави держави. [1, 9]. Особливістю цієї форми державного правління є зосередження основних важелів державної влади

у президента (або його адміністрації) у наслідок чого принцип поділу гілок влади втілюється лише формально. Можна погодитися з Алексеєнко І.Г., який вважає, що термін «суперпрезидентська республіка», як правило, має негативне забарвлення і вживається «як ідеологічне тавро» [2, 14]. У «суперпрезидентських» республіках статус президента, як керівника нації, означає його безумовне верховенство у системі усіх державних органів [3, 82]. Важливою особливістю є те, що президент у подібних республіках обирається шляхом прямого голосування. Багато латиноамериканських країн дотримуються мажоритарної системи абсолютної більшості. Це означає, що для перемоги «необхідно отримати більше половини поданих на виборах і визнаних дійсними голосів» [1, 17].

Отже, на підставі аналізу політико-юридичної літератури можна дійти висновку, що «суперпрезидентська» форма державного правління відповідає наступним критеріям:

- безумовне верховенство голови держави у системі органів державної влади;
- виконавча влада, котра очолюється президентом, повністю домінує над іншими гілками влади;
- становище політичних партій достатньо хитке (як правило, вони уявляють собою філіали правлячої політичної сили);
- формальне існування системи «стримувань» і «противаг» у системі державної влади;
- формальність дотримання прав та свобод громадян.

Варто звернути увагу на те, що вказані ознаки не є атрибутами демократичного суспільства, вони є характеристиками більше авторитарного типу політичного режиму.

Таким чином, існування в країні «суперпрезидентської» республіки може, при наявності суб'єктивних (особистості «лідера») факторів, призвести до заміни періодичного обрання нового глави держави встановленням режиму «довічного президентства» або фактичним призначенням нового керівника країни попереднім президентом, з подальшим формальним затвердженням цього рішення на виборах (як приклад, Туркменістан). Природнім наслідком цієї ситуації є деградація політичних сил і злиття їх в одну партію або політичний блок, який монополізує залишки владних повноважень. За таких умов, функціонування демократичних інститутів неможливо.

Яскравими представниками держав з фактично диктаторською владою президента є (або були у 60 – 70 рр. ХХ ст.) деякі країни

Латинської Америки, а також Російська Федерація. Беручи до уваги схожість процесів демократизації у цих країнах, доречно провести наступні паралелі: «І для Латинської Америки, і для Росії характерно конфліктне існування і взаємодія протилежних за своєю суттю авторитарної і демократичної ціннісних орієнтацій» [4, 11]. При цьому жодна з цих двох орієнтацій не визначає повною мірою характеру політичної культури, внаслідок чого істотно ускладнюється формування громадянського суспільства у країнах посттоталітарного простору.

Отже, нагальним завданням сучасних досліджень заявленої проблематики є вивчення соціально-економічних, культурних та ментальних підстав для виникнення «суперпрезидентської» форми правління та визначення тенденцій її розвитку.

Література

1. Орлов А. Г. Президентские республики в Латинской Америке: Учебное пособие. / А.Г.Орлов// М.: Ибероамериканский центр МГИМО, 1995.-84 с.
2. Алексеенко І. Г. Суперпрезидентська республіка як парадигма взаємодії політичних інститутів / І. Г. Алексеенко // Економічний часопис-XXI. 2010. № 7-8. С. 14-17.
3. Поліщук М., Юрдига Б. Особливості порівняльного аналізу президентської форми правління в країнах Латинської Америки/ М. Поліщук, Б. Юрдига// Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2008. Вип. 25. С. 81-86.
4. Теперман В. А. Юбилейная конференция не превратилась в парадное мероприятие/ В.А. Теперман//Латинская Америка. 1996. № 10. С.4-16 .

В.П. ГРОБОВА

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ І БЕЗПЕКИ

Україна, поряд з демократичними країнами, співробітничает з міжнародними організаціями з метою запобігання конфліктам, врегулювання кризових ситуацій та постконфліктної відбудови країн у різних регіонах. Миротворчість – це дії, спрямовані на досягнення угоди між конфліктуючими сторонами, головним чином за допомогою мирних засобів, передбачених главою VI Статуту ООН.

Теоретичною базою для написання даної роботи є праці українських дослідників Р. Бірковича, Г. Шелест, А. Гуменюка та ін.

Основними законодавчими актами, які регламентують участь України у міжнародних миротворчих операціях, є Конституція України; Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з

підтримання миру і безпеки» [1]; Закон України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав».

У документах ООН з питань проведення миротворчих операцій (peace operations) приведена їх класифікація за такими типами: превентивна дипломатія (preventive diplomacy); миротворчі операції (peacemaking operations); операції з підтримання миру (peacekeeping operations); операції з примушення до миру (peace-enforcement); операції з відбудови миру (peacebuilding operations) [2]. Порівняно новою формою миротворчих операцій є електоральні операції, які можуть бути як самостійними операціями, так і складовою більш масштабних операцій з постконфліктного врегулювання.

Україна є одним із найбільших контрибуторів безпеки у миротворчих операціях ООН, бере участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі багатонаціональних військових формувань високої готовності шляхом здійснення оперативного чергування, направлення національного контингенту і національного персоналу у розпорядження органів, які визначаються рішеннями про проведення операцій, а також надання матеріально-технічних ресурсів та послуг.

Слід зазначити, що Україна переважно бере участь в операціях з постконфліктного врегулювання. Наша держава посідає провідне місце в групі перших 30 країн серед держав-учасниць миротворчості. Понад 15 тис. українських військових та цивільних службовців узяли участь у 20-ти операціях ООН із підтримання миру [2]. Протягом багатьох років Україна надає ООН авіаційно-транспортні послуги.

Географія миротворчої місії українських службовців охоплює такі країни як Ангола, Ісламська Республіка Афганістан, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Східний Тимор, Грузія, Гватемала, Македонія, Таджикистан, Конго, Югославія, Ефіопія та Еритрея, Лівія, Сьєрра-Леоне, Кот-д'Івуар, Ліберія, Південний Судан. Мандати на здійснення акцій надавали міжнародні організації ООН, ОБСЄ, НАТО.

Актуальним питанням при проведенні миротворчих операцій є статус і захист миротворчого персоналу. Норми Конвенції про привілеї і імунітети ООН, Конвенції про безпеку персоналу ООН і пов'язаного з нею персоналу 1994 р., угоди про статус сил миротворчих операцій ООН і про статус місії ООН між урядами країни перебування та Секретаріатом ООН гарантують безпеку і захист співробітників ООН.

Конвенція 1994 р. вимагає обов'язкового використання розпізнавальних знаків миротворців від інших озброєних осіб, забезпечення безперешкодного транзиту відповідних контингентів на місця їх розміщення, заборонено збройний напад на членів миротворчих військових контингентів.

Відповідно до Римського Статуту напади на персонал ООН кваліфікуються як злочини міжнародного характеру.

Правовий статус військовослужбовців, що відряджаються державами для участі в миротворчих операціях, визначається залежно від того, у рамках якої міжнародної організації здійснюється миротворча діяльність (ООН, ЄС, СНД, ОБСЄ, НАТО) та яке правове регулювання з цього приводу в ній існує. Крім того, держави, що направляють свої контингенти, самостійно укладають двосторонні угоди з приймаючою стороною заради закріплення певного обсягу правових гарантій для своїх громадян у складі миротворчого персоналу. Такі угоди зазвичай мають назву «Угоди про Статус сил місії» (SOFA) [3].

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні (СММ) – це неозброєна цивільна місія, яка працює у всіх регіонах України. Її основні завдання – неупереджено і об'єктивно спостерігати та звітувати про ситуацію в Україні, а також сприяти діалогу між усіма сторонами конфлікту. СММ працює з 21 березня 2014 року на підставі запиту від уряду України до ОБСЄ і консенсусного рішення всіх 57 країн-учасниць ОБСЄ.

Слід також відмітити, що процес направлення в Україну миротворчої місії триває як у рамках ООН, так і ЄС, і останнім часом перейшов у «досить конкретну фазу».

Україна розглядає міжнародну миротворчу діяльність як засіб створення стабільного зовнішньополітичного середовища та зміцнення глобальної та європейської системи безпеки. Безпосередня участь частин та підрозділів Збройних сил України у міжнародній миротворчій діяльності під егідою міжнародних організацій сприяє зміцненню міжнародного авторитету нашої держави, запозиченню та використанню досвіду військового будівництва.

Література

1. Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» від 23.04.1999 № 613-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/613-14>.

2. Овчаренко Ю. Миротворча діяльність як зовнішньополітична функція держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/ejournals/tppd/2011_9/zmist/R_2/10Ovcharenko+.pdf.

3. Білоцький С. Міжнародно-правові питання статусу, захисту та відповідальності миротворчого персоналу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evp/2011_1_1/Bilotsky.pdf.

І.Г. ВЕРХОВЦЕВА

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

«МИР» ТА САМОВРЯДУВАННЯ: ДО ПИТАННЯ ІДЕЙНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД СЕЛЯНСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ - ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Вдосконаленню інститутів місцевого самоврядування в Україні та світі у сучасних умовах сприяє вивчення досвіду їх становлення в Російській імперії другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Для майже 9/10 підданих Романових – селян, цей досвід був пов'язаний з функціонуванням їх станового самоврядування. Серед дискусійних наукових питань у цьому контексті – залучення у ході реалізації Великої селянської реформи до системи селянського самоврядування в якості «нижчого ярусу» створеного багатовіковим історичним досвідом «миру» (селянської общини), що функціонував на засадах самоуправління і мав чималий досвід колективного виживання та соціальної взаємодопомоги. У 1861 р., як стверджують дослідники, «мир» по суті був легалізований і став складовою системи управління країною [1, 7]. Через 41 рік, у ході аграрних бунтів початку ХХ ст., потім – в революції 1905-1907 рр. «мир» стане основою селянської самоорганізації у виступах проти поміщиків, проявить свою антиетатистську природу, а ще через 10 років, після невдалих спроб уряду П.Столипіна зруйнувати общину, в умовах гострої соціально-політичної й економічної кризи часів Першої світової війни, у 1917 р. селяни, зазнавши агітації лівих сил, усім «миром» постануть за «ліпше життя», що визначить долю демократичного місцевого самоврядування на «одній шостій» земного суходолу, у Країні Рад, вплине на світовий історичний поступ [2, 16-17]. Чим же був обумовлений фатальний для усієї імперії вибір на користь «миру», зроблений російською елітою середини ХІХ ст., чому традиційний інститут став складовою проєктів аграрної та соціально-політичної модернізації Росії? Пошуки відповіді на це запитання передусім варто вести у площині ідейно-теоретичній, не відкидаючи втім й історичні обставини, в яких «архітектори» Великих реформ 1860-1870-х рр. вирішували майбутнє імперії Романових. Перші абриси проєктів Великих реформ намітились у

1830-1840-і рр. і пов'язані з іменами М.Сперанського, П.Кисельова, А.Заблоцького-Десятовського, братів Мілютиних, К.Кавеліна, В.Берві (Флеровського) тощо. Тоді ж у Росії постали навчальні заклади правового профілю [3], випускники яких невдовзі пристануть до дискусії про перспективи подальшого соціально-політичного й господарського розвитку країни. Вони вивчали історію світової правової думки, досить популярними були ідеї легізму (їх витоки на Сході, у Давньому Китаї) з його акцентом на верховенстві закону та провідною роллю держави у суспільних перетвореннях, проте захоплювались і «західними» ідеями, приміром, А. де Токвіля, котрий протиставляв місцеве самоврядування державній автократії. У подальші роки, ставши до лав реформаторів і приступивши до державної праці в умовах поглиблення кризи після поразки Росії у Кримській війні, провідні представники російської бюрократії спробують, по суті, віднайти «золоту середину» між «східними» і «західними» правовими концепціями. При цьому слід вказати, що правова думка європейських країн тими часами перебувала у стадії становлення, правниками Німеччини, Англії, Франції тощо активно розроблялись правові аспекти державного устрою, місцевого самоврядування, соціально-політичної модернізації традиційних суспільств, деякі з них цікавились російською селянською общиною, приїжджали до Росії, аби ознайомитись з нею на «місці» [4, 22-29; 5, 204, 224]. Також вплинули на погляди майбутніх реформаторів події європейської революції 1848 р., і коло тих, хто мав прозахідні погляди, звужилося. Наприкінці 1850-х рр. у середовищі «освіченої бюрократії» оформились два альтернативні підходи до вирішення селянського питання: перший був пов'язаний саме з легістськими ідеями, так званий, «общинно-державницький» підхід. Його вузловими положеннями були адміністративно-судова автономія селянської общини та общинна форма власності на землю [5, 203; 6, 91]. Другим став «ліберально-етатистський» підхід, симпатии якого орієнтувались на досвід правового реформування інститутів традиційного суспільства, напрацьований у країнах Європи [5, 404]. Проект Великої селянської реформи народжувався в ідейних суперечках, компромісний варіант містив елементи обох підходів, натомість домінуючою виявилась усе ж «общинно-державницька» парадигма. По суті, окрему позицію у ході обговорення проекту займав М.Муравйов (у 1857-1861 рр. очільник міністерства держмайна): він наполягав на необхідності раціоналізації системи управління селом, поступовій індивідуалізації селянських господарств, тимчасовому

збереженні колективного землекористування і присутності держави у селі [5, 313]. На жаль, після царевбивства 1881 р. російська еліта посилила станово-корпоративні принципи управління селом, лише після аграрних бунтів 1902-1904 рр. активізувались пошуки адекватних способів аграрної модернізації країни. Приборкавши революцію 1905-1907 рр., у ході столипінських аграрних перетворень, російська еліта, по суті, повернулася до проекту М.Муравйова і спробувала вжити заходів, аби не допустити суцільної анархії в країні, проте це вже було запізно [5, 434].

Література

1. Скрябин И.В. Крестьянская поземельная община «оскудевающего центра» России в контексте модернизационных процессов второй половины XIX - начала XX в. (на примере Тульской губернии). – М., 2012. – 180 с.
2. Верховцева І.Г. Селянське самоврядування в Російській імперії в умовах революції 1905-1907 рр.: приговорний рух // Чорноморський літопис: науковий журнал. – Миколаїв, 2014. – Вип. 10. – С. 12-20.
3. Кодан С.В. «Образование юношества, предназначенного к частям службы государственной». Государственно-правовая подготовка чиновников в России в 1800–1850-е гг. – <http://ricolor.org/history/mn/romanov/obr/>
4. Григорьев В.А. Эволюция местного самоуправления. Отечественная и зарубежная практика: Монография. – К.: Истина, 2005. – 424 с.
5. Дунаева Н.В. Между сословной и гражданской свободой: эволюция правосубъектности свободных сельских обывателей Российской империи. – С-Пб.: Изд-во СЗАГС, 2010. – 472 с.
6. Егоров Б.Ф. Старшие славянофилы о власти и обществе // Власть, общество и реформы в России XIX – начала XX века: исследования, историография, источники. – С-Пб.: Нестор-История, 2009. – С. 90-102.

Н.Д. ЖИЛЬНИКОВА

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

В основі здійснення безпосередньої влади територіального колективу лежить безпосередня демократія як спосіб реалізації цієї влади, а місцеве самоврядування є організаційно-правовою формою її реалізації. Окрім провідних форм реалізації безпосередньої демократії – виборів і референдумів, історії відомо багато форм безпосередньої демократії: народні обговорення, народні ініціативи, збори, мітинги, походи, демонстрації, виявлення громадської думки, громадські ініціативи, звернення [1, 49]. Деякі науковці до системи прямої демократії відносять

таку форму діяльності громадян, як відкликання депутатів та виборчих посадових осіб місцевого самоврядування [1, 58].

На відміну від розвинутих країн зі сталими демократичними традиціями в Україні спостерігається досить низький рівень участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Такий стан обумовлений необізнаністю більшості громадян зі своїми муніципальними правами, недостатній рівень правового забезпечення механізму реалізації права на місцеве самоврядування, обмежене фінансування, недостатній досвід тощо.

Відповідно до зауважень експертів Програми Ради Європи «Посилення місцевої демократії та підтримка реформ місцевого самоврядування в Україні» стаття 143 Конституції України щодо можливості територіальних громад безпосередньо виконувати самоврядні функції є суто декларативною, оскільки ефективних механізмів для цього не існує. Збори громадян, місцеві ініціативи та громадські слухання, передбачені законом, є консультативним механізмом, щодо місцевого референдуму – взагалі відсутнє регулювання референдного процесу на рівні законодавчого акту.

Метою доповіді є аналіз правової бази та досвіду залучення громадян до управління місцевими справами в зарубіжних державах.

Цікавим є досвід Швеції. Незалежно від місця проживання людини в цій країні вона може реалізувати право на безпосередню участь в усіх справах громади. У конституційному акті було встановлено право населення на інформування про питання, що будуть обговорюватися на комунальних зборах, та відповідні прийняті рішення; усі громадяни мають право на вільне вираження своїх думок щодо діяльності комуни та її органів (при цьому комуна не може заборонити їм реалізувати таке право або звернутись до ЗМІ); будь-який громадянин має право оскаржити незаконне, на його думку, рішення органу місцевого самоврядування; муніципальні збори отримали право на проведення відкритих для громадськості засідань комітетів з метою розширення можливостей нагляду за діяльністю.

У Німеччині громадяни мають право відвідувати відкриті засідання ради. Рада повинна проводити збори жителів, слухання, відводити час для запитань та відповідей на них, інформувати населення про найважливіші проблеми. Підписана 5% жителів заявка зобов'язує раду розглянути питання та прийняти відповідне рішення. Громадянську вимогу повинні

підписати від 10 до 100 громадян. Вона передбачає, що громадяни мають намір замість ради самостійно вирішити питання [2, 72].

У США у статутах муніципальних утворень передбачено проведення громадських слухань та форумів, відкритих зустрічей з громадськістю, прямої трансляції засідань ради, публікації муніципальних документів, механізм контролю за діяльністю рад за допомогою незалежних експертних комісій, робота громадських комісій [3, 262].

У Румунії є позитивна практика діяльності громадських дорадчих комітетів у сферах громадського транспорту, місцевого бюджету, освіти тощо.

Статтею 87 Конституції Чеської Республіки гарантується захист місцевого самоврядування від незаконного втручання держави у його діяльність. Такий захист здійснюється Конституційним судом у порядку комунального провадження. Носієм права подати конституційне звернення є місцева самоврядна одиниця [4].

Отже, поширення у зарубіжних країнах тенденції врахування думки громадськості у процесах місцевого розвитку свідчить про зацікавленість органів державної влади у підвищенні рівня участі населення під час вирішення питань місцевого значення.

В Україні найважливішою проблемою залишається активізація безпосередньо членів територіальної громади задля контролю за діяльністю рад, актуальною також залишається просвітницька робота у напрямі інформування громадян про їх права у здійсненні місцевого самоврядування, спонукання громадян до застосування на практиці механізмів врядування, участі у стратегічному плануванні розвитку громади, у розробці місцевої політики тощо.

Література

1. Прієшкіна О.В. Місцеве самоврядування в Україні: правове регулювання безпосередньої демократії: Навч. посібник. – К.: Кондор. – 2008. – 336 с.

2. Элерс Д. Местное самоуправление в Германии / Д.Элерс // Государство и право. – 2002. - № 3. – С. 68 – 74

3. Муркович Л. Світова практика залучення громадян до участі в управлінні місцевими справами / Л. Муркович // Державне управління та місцеве самоврядування . - 2013. - Вип. 2. - С. 262-269. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_2_36.pdf

Конституція Чеської Республіки від 16 грудня 1992 року - Режим доступу: <http://www.czechlegislation.com/ru/1-1993-sb>

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Під час Першої світової війни, внаслідок погіршення економічного становища, починаються виступи селян. Як і раніше, селяни захоплювали поміщицькі землі, чинили потрави посівів і сінокосів, рубали ліси. Починаючи з 1915 р., зростало число випадків відмови селян платити податки, протидії реквізиціям продовольства, худоби, протесту проти зростання дорожнечі.

Численними були виступи селян-бідняків проти виділення заможних селян з громади на відруби і хутори, проти дальшого проведення землевпорядних робіт відповідно до столипінських законів.

У таких умовах лідери новоутвореної Української Центральної Ради вирішили терміново взятись до розробки власної аграрної політики. З 28 травня по 3 червня 1917 р. у Києві проходив Перший Всеукраїнський селянський з'їзд. З'їзд обрав Всеукраїнську Раду селянських депутатів і ухвалив рішення про входження її до складу Центральної Ради. Було обрано також ЦК Селянської спілки як виконавчий орган Всеукраїнської Ради селянських депутатів [1, 535-536].

З'їзд ухвалив резолюцію «Про невідкладні заходи в земельній справі», що передбачала низку кроків, спрямованих на збереження земельного і лісного фонду України, забороняла самовільне захоплення земель і порубку лісів, а також продаж, довгострокову оренду і роздріблення землі, контроль за збереженням земельного і лісового фонду покладался на місцеві земельні комітети, а координація їх діяльності – на Центральний земельний комітет, який мав бути створений за дозволом Тимчасового уряду Росії [10, 217]. Остаточне вирішення земельного питання як у Росії, так і в Україні пов'язувалося з Всеросійськими установчими зборами.

27 червня 1917 р. після прийняття I Універсалу і утворення Генерального секретаріату останній поставив перед Секретаріатом земельних справ конкретні завдання: подбати про організацію волосних, повітових і губернських земельних комітетів; сприяти утворенню Українського крайового земельного комітету, а також українських кооперативних центрів; готувати проект земельного закону [2, 159].

Але у своїй діяльності Секретаріат земельних справ натрапив на низку серйозних труднощів: не було необхідних кваліфікованих фахівців, тимчасовий уряд затримував розгляд документів, що надсилались із України, давав суперечливі вказівки, які вносили хаос в роботу Секретаріату і т.д.

29 вересня 1917 р. Генеральний секретаріат видав свою другу Декларацію, що ставила завдання до Всеросійських та Всеукраїнських установчих зборів підготувати проекти земельної реформи, якою передбачити: впорядкування земельних відносин через земельні комітети; організацію агрономічних сил з метою надання агрономічної допомоги селянам; поширення сільськогосподарської освіти; підтримку сільськогосподарської кооперації. Йшлося також про підготовку переходу лісів у загальнонаціональну власність, охорону їх від грабіжницької експлуатації та знищення [3, 304].

У жовтні 1917 р. був затверджений обсяг компетенції Секретарства земельних справ і статут Крайового українського земельного комітету. На декількох засіданнях Малої Ради відбувалось обговорення земельного питання, звучали пропозиції без згоди Тимчасового уряду затвердити проекти земельних законів, бо селяни хвилювались і намагались по - своєму вирішувати проблему на місцях. 30 жовтня 1917 р. Центральна Рада прийняла тимчасовий законопроект про передачу всієї землі в розпорядження земельних комітетів. Він не порушував існуючих основ землеволодіння і не скасовував приватної власності – він свідчив про наміри Центральної Ради вирішувати аграрне питання [4, 377].

7 листопада 1917 р. Центральна Рада видала III Універсал, в якому говорилося: «Віднині на території Української народної республіки існуюче право власності на землі поміщицькі і інші землі нетрудових господарств сільськогосподарського значення, а також на удільні, монастирські, кабінетські та церковні землі скасовується». Землі оголошувались власністю всього трудового народу і переходили до нього без викупу. Генеральному секретареві земельних справ доручалось негайно виробити закон про те, як земельні комітети мають порядкувати тими землями до Українських установчих зборів [5, 400].

Різні фракції Центральної Ради зустріли Універсал по-різному. Так, російські трудовики висловили побоювання, що він внесе ще більший розлад в середовище селян; поляки заявили, що передача земель у розпорядження земельних комітетів шкідливо вплине на закордонні відносини України, оскільки зруйнує добробут значної частини населення;

українські есери були незадоволені тим, що в Універсалі не йшлося про соціалізацію землі. Тому лідери Центральної Ради пообіцяли дати роз'яснення до Універсалу.

14 листопада 1917 р. Секретаріат земельних справ звернувся до селянства з відозвою, в якій говорилося, що оголошене скасування власності на землю не стосується господарств, які мають менше 50 десятин землі. Одночасно повідомлялось, що Секретаріат готує законопроект, який покаже, на які землі поширюється скасування права власності, порядок їх передачі земельним комітетам, хто матиме право держати ці землі і на яких умовах [6, 444-445].

16 листопада 1917 р. Генеральний секретаріат опублікував обіцяні роз'яснення щодо земельного питання, викладеного у III Універсалі. Протягом листопада-грудня 1917 р. в Центральній Раді обговорювався проект Тимчасового земельного закону. Дебати проходили досить бурхливо, пропозиції висловлювались нерідко прямо протилежні. Так, українські соціал-демократи радили доопрацювати проект і негайно його прийняти; польські соціалісти взагалі виступали проти закону; есери вимагали пунктів про соціалізацію землі. Різко критикували проект селянські депутати Центральної Ради. Їх особливо обурювало те, що він передбачав залишити недоторканими господарства, що мають до 40 десятин землі. Ті, хто мають 40 десятин, говорили селянські депутати, завжди разом з поміщиками виступають проти незаможних, а тому не можна допустити, щоб такі господарства залишились. «Не годится этот законопроект, – говорив селянин Гуленко. – И если его примут, то не будет жителя и нам, и тем, кто писал этот закон. Да когда с фронта вернутся наши воики, то они штыками своими перемеряют эти 40 десятин» [7, 24-29].

Слід визнати, що взимку 1917-1918 рр. від рук селян зазнала розгрому велика сільськогосподарська власність з багатьма рентабельними господарствами із високою культурою виробництва. Голова Центральної Ради М. Грушевський змушений був констатувати: «Грабування і нищення панських маєтків, фабрик і заводів приймало все більш масовий характер. Гинуло багатство краю, підтинались його продуктивні сили» [11, 34-35].

9 січня 1918 р. Центральна Рада ухвалила IV Універсал, який оголошував, що «комісія, вибрана на останній сесії Центральної Ради, вже виробила закон про передачу землі трудовому народу без викупу,

прийнявши за основу скасування власності й соціалізацію землі згідно з нашою постановою» [8, 15].

Бажаючи змінити ситуацію на селі, секретаріат земельних справ 16 січня 2018 р. звернувся до хліборобів із закликом показати себе добрими господарями на землі, що переходила до їхніх рук: «Треба зберігати все майно, всяку машину, насіння, панську худобу, бо все то є добро всенароднє, необхідне для добробуту всієї країни. Необхідно братися до нового господарювання спілками, товариствами, спрягаючись та організовуючись» [9, 126].

У такому ж дусі була складена і відозва Ради Народних Міністрів до селянства, опублікована наступного дня.

18 січня 1918 р. Центральна Рада затвердила Земельний закон. Але селянство майже не реагувало на дії влади. Підбурюване закликами більшовиків брати землю уже зараз і без всякої правової бази, воно продовжувало свою руйнівну роботу. Хаос на селі весною 1918 р. ще більше посилювався, особливо, коли почали повертатись фронтовики, які вважали себе обділеними і взяли силою перерозподіляти награване панське майно і землю.

Література

1. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали // Укладач В.Ф. Верстюк. – У двох томах. – Том 1. – К., 1997. – С. 535-536.
2. Там само. – Т.1. – С. 159.
3. Там само. – Т.1. – С. 304.
4. Там само. – Т.1. – С. 377.
5. Там само. – Т.1. – С. 400.
6. Там само. – Т.1. – С. 444-445.
7. Там само. – Т.2. – С. 24-29.
8. Чотири Універсали // Упорядник В.Д. Конашевич. – К., 1990. – С. 15.
9. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. – Т. 2. – С. 126.
10. Захарчук А.С. Державотворення та правотворення доби Української Центральної Ради. – Х., – 2008. – С. 217.
11. Історія України: нове бачення // У двох томах. – Т. 2. – К., 1996. – С. 34-35.

О.І. ЛОГВИНЕНКО

Державний науково-дослідний інститут МВС України

ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Діяльність будь-якої системи насамперед забезпечується завдяки основоположним принципам. Екологічна безпека, безперечно, є доволі складним утворенням. В Україні вона, з одного боку, виступає одним зі складників національної безпеки відповідно до ст. 3 Закону України «Про

основи національної безпеки України» та пріоритетом національних інтересів України згідно зі ст. 6 зазначеного закону: «забезпечення екологічно та техногеннобезпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів». З іншого боку – система екологічної безпеки безпосередньо розвивається із прогресом галузі екологічного права.

Сьогодні екологічна безпека має розглядатися як міжгалузєва складова, тобто значно ширше, ніж як складова лише одного інституту права. Відповідно, система принципів екологічної безпеки має розглядатися комплексно, а не в межах однієї галузі права, оскільки принципи охоплюють усі сфери взаємодії держав, позаяк проблеми взаємовідносин людини і природи можуть бути успішно розв'язані лише в єдиній структурі з проблемами миру і безпеки, економічного та соціального розвитку.

Принципи, як керівні ідеї, мають важливе значення для ефективного функціонування всієї системи норм права. За допомогою принципів визначається сутність майбутніх правових норм. Це означає, що принципи як ідеї, виражені в формі правової норми, є обов'язковими правовими приписами. Таким чином, особливого значення принципи права набувають під час реалізації норм права, насамперед тоді, коли відсутня конкретна правова норма і постає потреба застосувати аналогію закону і навіть аналогію права. Через доволі значну кількість міжнародних інструментів у галузі екологічної безпеки, які не завжди своєчасно імплементовано в національне законодавство, підґрунтям правової реалізації екологічної безпеки є принципи, які відображають її характер і зміст.

Найголовніші міжнародні принципи в галузі екологічної безпеки сформульовано в міжнародних джерелах: Декларації принципів і Плані дій, прийнятих на Конференції ООН із проблем навколишнього середовища 1972 р. у Стокгольмі; Договорі про ЄС, що базується на засадах міжнародного співробітництва; Декларації з навколишнього середовища і розвитку, прийнятій на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку 1992 р. у Ріо-де-Жанейро, законодавстві ЄС, національному праві, рішеннях Європейського суду з прав людини та ін.

Слід зазначити, що підґрунтям екологічної безпеки як міжгалузєвої складової є загальні та спеціальні принципи. Відповідно, загальні принципи екологічної безпеки, як правило, містяться в джерелах

міжнародного права і змістовно поширюються на відносини щодо екологічної безпеки, які складаються між державами. Зокрема, принципи верховенства права, поваги до прав і свобод громадян, обережності і превентивних дій, усунення джерел шкоди навколишньому природному середовищу і відшкодування збитків забруднювачем тощо. У Принципі 1 Стокгольмської Декларації принципів ООН, зокрема, наголошено: людина має основне право на свободу, рівність і сприятливі умови життя в навколишньому середовищі, якість якого дозволяє вести гідне і процвітаюче життя, і несе головну відповідальність за охорону і поліпшення навколишнього середовища на благо нинішнього і майбутніх поколінь. Крім цього, до загальних вчені відносять принципи, «закріплені у вигляді звичаїв: принципи добросусідства... незаподіяння шкоди, міжнародної відповідальності держав», оскільки екологічна безпека полягає в обов'язку держав здійснювати за допомогою міжнародних відносин свою діяльність в такий спосіб, щоб в інтересах забезпечення міжнародної безпеки уникнути впливів на довкілля на локальному, національному, регіональному і глобальному рівнях. Міжнародна екологічна безпека передбачає такий стан міжнародних відносин, при якому забезпечуються збереження, раціональне використання, відтворення і підвищення якості навколишнього середовища.

До спеціальних, на наш погляд, слід віднести принципи, що безпосередньо стосуються охорони здоров'я, збереження навколишнього природного середовища і які запозичено з національних законодавств до міжнародного права. Зокрема, принцип забезпечення дотримання конституційних екологічних прав людини, принцип розроблення природних ресурсів на власній території; принцип системного правового, організаційного, наукового, кадрового та інформаційного забезпечення діяльності, спрямованої на підвищення ефективності екологічної безпеки, принцип неприпустимості радіоактивного зараження навколишнього середовища, принцип заборони військового чи іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище тощо. Крім цього, в Декларації з навколишнього середовища і розвитку чітко окреслено принципи екологічної безпеки: турбота про людей посідає центральне місце в зусиллях щодо забезпечення сталого розвитку. Вони мають право на здорове і плідне життя в гармонії з природою (принцип 1); право на розвиток має бути реалізовано, щоб забезпечити справедливе задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь в сферах розвитку та навколишнього середовища (принцип 3); захист навколишнього

середовища має складати невід'ємну частину процесу розвитку і не може розглядатися у відриві від нього (принцип 4); міжнародні дії в галузі навколишнього середовища і розвитку повинні бути також спрямовані на задоволення інтересів і потреб усіх країн (принцип 7) тощо. До спеціальних, на наш погляд, потрібно віднести і заборонні норми загальних багатосторонніх договорів, спрямованих на охорону природних екосистем від радіоактивного зараження, забруднення планети іншими небезпечними шкідливими речовинами, що мають бути обов'язковими для всіх, без винятку, держав.

Щодо національного законодавства у сфері екологічної безпеки, необхідно зазначити, що національні принципи охорони навколишнього середовища загалом відповідають принципам міжнародної охорони навколишнього середовища. Водночас низка принципів міжнародної охорони навколишнього середовища залишилися незакріпленими у законодавстві України, а ключові нормативні акти щодо екологічної безпеки не містять принципів. Отже, законодавство України, враховуючи євроінтеграційні прагнення, потребує гармонізації норм у сфері екологічної безпеки з європейськими стандартами, і, відповідно, принципи екологічної безпеки ЄС, що залишилися поза увагою українських законодавців, вимагають імплементації в національне законодавство.

М.І. МАРЧУК

Харківський національний університет внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.

Проблема здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні вже протягом багатьох років викликає бурхливі дискусії. Зважаючи на те, що український державний апарат немовби завмер на півдорозі між СРСР та країнами Європи саме адміністративної та самоврядної реформи Україна потребує чи не найбільше. Слід також зауважити, що без чітких та прозорих механізмів розподілу коштів та владних функцій між центром та регіонами, ефективне управління державою не існуватиме.

На зустрічі з президентом Республіки Польща Б. Коморовським у Києві, що мала місце у квітні 2015 року, прем'єр-міністр А. Яценюк підкреслив, що найбільше наше завдання - це зробити все для майбутнього

України, пройти ті реформи, які пройшла Польща [1].

Міністр регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України В.Тихонов на зустрічі з державним секретарем Міністерства внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща Т. Семоняком, у свою чергу, зауважив, що польський досвід нас цікавить у контексті, насамперед, регіонального та соціально-економічного виміру. При цьому особливий наголос робиться на вивченні досвіду формування бюджетів органів місцевого самоврядування[2]. Зважаючи на обрання такого вектору здійснення адміністративно-територіальної реформи, вважаємо за необхідне більш детально звернути увагу на плюси та мінуси аналогічного польського досвіду реформування для України.

У першу чергу виникає закономірне питання про те, чи може польський досвід адміністративного реформування стати в пригоді українській владі? На думку одного зі співавторів реформи, державного секретаря в уряді Єжи Бузека (1997–1999) професора Міхала Кулеші – дійсно так, оскільки ці вирішення – універсальні для Польщі та Європи... Існують певні ключові пункти, які мають бути всюди. Це – вільні вибори, власність, незалежні бюджети, визначені джерела прибутку, вільні ЗМІ, існування неурядових організацій, які влада шанує та сприймає як партнерів тощо[3].

Попередня адміністративно-територіальна реформа була проведена комуністичним урядом Польщі у 1975 році з метою зменшення регіонів для покращення можливостей централізованого управління ними. Тоді були укрупнені сільські ради до кількості жителів приблизно 5 тисяч, скасовані райони й утворено близько 50 малих областей. Тобто, замість районів та областей створили щось середнє, що називається в них — воєводства.

Після розпаду Радянського Союзу умови державотворення змінилися і, закономірно, виникла потреба у розширенні повноважень місцевої влади, що й стало передумовою нових тенденцій та змін. На початку 90 років щодо гмін справді була проведена адміністративна реформа: вони отримали більше повноважень, там у кожній працює близько тридцяти службовців, які надають селянам ті послуги, що в нас у районних «білих домах».

У 1998 році у Польщі провели ще одну реформу, результати якої вступили в силу з 1 січня 1999 року. Під час реформи не зачіпали структури гмін (сільрад), але при цьому відбулося зменшення кількості

воєводств з 49 до 16. Створення нових воєводств відбувалося з урахуванням історичних регіонів Польщі, які сформувалися на основі колишніх удільних князівств ще у XIV столітті. На даний час воєвода в одній особі поєднує функції і представника центральної влади у регіоні (воєводстві) і куратора в царині місцевого (територіального) самоврядування. Його позиції досить сильні в обох сферах і, по суті він уособлює усі характеристики, якими планують наділити регіонального представника центральної влади в Україні.

Знову були утворені райони (по-їхньому - повіти). Усього було виділено 379 повітів (з них - 65 повітів зі статусом міст). При цьому, як показала практика, повіти є слабкими, бідними структурами як на кошти, так і на повноваження і на даний час знову ведеться мова про їхнє скасування. У свою чергу повіти були поділені на 2478 гмін (з них - 307 гмін зі статусом міста). Було також визначено повноваження територіальних громад, та їх об'єднань. По суті реальні повноваження та фінанси у Республіці Польща було зосереджено на двох рівнях – воєводському, та гмінному. При цьому останній отримав значну їх частину за рахунок державного сектору, а регіональний – за рахунок реалізації програми Європейського Союзу під назвою «Європа регіонів».

Слід звернути увагу, що Президент України П. Порошенко уже 3 березня поточного року підписав Закон, що дозволяє об'єднувати територіальні громади в Україні.

В окремих регіонах, зокрема на Волині, села вже говорять про об'єднання та введення в дію адмінреформи, втім, багаті сільради бояться нових ризиків: бюджет самодостатньої громади «не потягне» дотаційні сільради. Проте як запевняє заступник директора департаменту фінансів обласної державної адміністрації В.Селедець, держава вже створила необхідні фінансові передумови для об'єднання громад. «Коли відбудеться об'єднання, то ці нові формування отримають субвенцію на медицину, освіту, а вільними коштами громада зможе управляти. Об'єднавшись, вони матимуть дохідну базу таку ж як в містах обласного значення. Це дає можливість в разі поліпшити фінансовий стан справ [4].

Підсумовуючи, можемо сказати, що у самому недалекому майбутньому нас чекають територіальні реформи, проте ми приєднуємося до думки депутата Волинської обласної ради, першого заступника Луцького міського голови С.Кравчука, який зауважив, що при усіх позитивних результатах в Польщі був застосований примусовий шлях адмінреформи, тоді як в Україні більш доцільним є саме добровільний

(економічний), оскільки саме громади самі повинні відчутти, що фінансовий ресурс їх не задовольняє і доведеться шукати шляхи об'єднання та розвитку[4].

Література

1. Яценюк хоче повести Україну шляхом Польщі[Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3501914-yatsenuik-khoche-provesty-ukrainu-shliakhom-polschi>. - Назва з екрану.

2. Тихонов: Україну цікавить досвід Польщі у проведенні адміністративно-територіальної реформи[Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://economics.unian.ua/realestate/453121-tihonov-ukrajinu-tsikavit-dosvid-polschi-u-provedenni-administrativno-teritorialnoji-reformi.html>. - Назва з екрану.

3. Адміністративно-територіальна реформа 90-х років. Польський досвід для України[Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://varta.kharkov.ua/articles/1093675.html>. - Назва з екрану.

4. Територіальна реформа на Волині: перспективи чи загрози[Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.volynnews.com/news/vlasniy_dosvid/perspektyvy-chy-zahrozy-terytorialnoyi-reformy-na-volyni. - Назва з екрану.

В.О. ПАНКРАТОВА

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх*

ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Одним із основних принципів правової системи вважається принцип правової визначеності, який передбачає можливість громадянина в розумних межах і при певних обставинах передбачати юридичні наслідки своїх дій.

Дослідженню окремих аспектів принципу правової визначеності присвячено роботи Л.Л. Богачової, Ф. Гаєка, М. І. Козюбри, М. М. Марченка, Ю.І. Матвєєвої, С. П. Погребняка, С. В. Шевчука та ін.

Право Європейського Союзу (ЄС) об'єктивується та втілюється у великій кількості джерел, що віддзеркалюють різноманітні правові традиції держав-членів цього міждержавного об'єднання. Найбільш поширеним у вітчизняній та західній правовій думці є підхід, згідно з яким коло джерел права ЄС становлять: первинне та вторинне законодавство ЄС, прецеденти Суду ЄС, міжнародні договори з третіми країнами і міжнародними організаціями тощо. Мабуть, тому останнім часом очевидним є посилення наголосу на застосуванні загальних принципів права, які становлять частину некодифікованого (неписаного) права ЄС [3, 265].

Спектр поглядів щодо визначення конкретного переліку і змісту загальних принципів, які діють в ЄС, є досить широким. Одну із найбільш повних класифікацій загальних принципів наводить британський учений В. Кернз, який вважає, що право ЄС включає в себе, по-перше, загальні принципи, які є спільними для правових порядків декількох держав-членів; по-друге, загальні принципи, які походять з природи права ЄС; по-третє, загальні принципи міжнародного права [2, 104].

Принцип правової визначеності є різновидом загальних принципів права. Він знаходить своє відображення у джерелах права ЄС і застосовується у практиці Європейського суду, є спільним для правових порядків держав – членів ЄС і набуває поширення у праві України.

Тлумачення принципу правової визначеності у вітчизняній юридичній науці значною мірою збігається з уявленнями про його зміст зарубіжних правознавців. Найчастіше правова визначеність розглядається як елемент верховенства права і розкривається через такі концепції як непорушність і нескасовуваність набутих законних прав (*vested rights*); незворотність закону й неможливість застосування закону до особи, яка не могла знати про його існування (*non-retroactivity*); законні очікування (*legitimate expectations*) – право особи у своїх діях розраховувати на сталість існуючого законодавства [1].

Алан Татам, крім відсутності зворотної сили закону й неможливості застосування закону до особи, яка не могла знати про його існування, до складових принципу правової визначеності відносить: право особи на використання зрозумілої мови в судовому процесі та правило позовної давності, згідно з яким не можна визнати документ незаконним, вимагати покарання або виконання зобов'язань після того, як збігли відведені для цього строки [4, 109].

Європейський принцип правової визначеності походить від німецького принципу *Rechtssicherheit* (дослівно – правова безпека), метою якого є забезпечення чіткості змісту законодавства та який переважно застосовується у справах щодо ретроактивної дії законодавства; принцип захисту законних очікувань походить від німецького *Vertrauensschutz* (дослівно – захист довіри), метою якого є забезпечення того, щоб кожен, хто має довіру до легальності рішень і дій публічної адміністрації, підлягав захисту [1].

В установчих договорах Європейського Союзу принцип правової визначеності не закріплюється, проте Судом ЄС він визнається одним із загальних принципів європейського права.

Принцип правової визначеності для обґрунтування своїх рішень використовує і Європейський суд з прав людини, прецеденти якого можна вважати частиною європейського права. Підвалини цієї системи були закладені Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод 1950 р.

Практика Європейського суду з прав людини дозволяє виділити три групи вимог, які включають принцип правової визначеності, а саме: вимоги до визначеності законодавства, вимоги до визначеності повноважень та вимоги до визначеності судових рішень [1].

Отже, проведене дослідження свідчить про те, що принцип правової визначеності є одним з основних принципів європейського права і часто використовується у практиці Суду ЄС та Європейського суду з прав людини.

Даний принцип є ефективною умовою дії верховенства права та правовим орієнтиром для національного законодавства з метою забезпечення стабільного правового положення людини шляхом удосконалення процесів правотворчості та правозастосування.

Література

1. Богачова Л.Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика) [Електронний ресурс] / Л. Л. Богачова. // Теорія і практика правознавства. - 2013. - Вип. 2. – Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_2_74.pdf. Дата доступу: 25.03.2015.

2. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу / В. Кернз / [пер. з англ.]. - К.: Знання, 2003. - 381 с.

3. Стрельцова О.В. Загальні принципи права як джерело права Європейського Союзу / О.В. Стрельцова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2012. – № 3. – С. 265–269.

4. Татам А. Право Європейського Союзу / А. Татам / [пер. з англ.]. - К.: Абрис, 1998. - 424 с.

Л.І. РОЖКОВА

Сумський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ

Політика пам'яті – система заходів, спрямована на юридичне та політичне засудження тоталітарних режимів, подолання наслідків тоталітаризму у свідомості та суспільній практиці. Найбільш послідовно політику подолання тоталітарного минулого здійснювали держави Центральної та Східної Європи (Польща, Угорщина, Чехія, Німеччина) та Балтії. У ряді країн були створенні спеціальні державні установи, що

працювали у сфері розробки та реалізації політики національної пам'яті: Інститут національної пам'яті (IPN) Республіки Польщі, чеський Інститут досліджень тоталітаризму, Фонд Конрада Аденауера, Французький інститут. Прикладом ефективної діяльності у цій сфері можна вважати Польський інститут національної пам'яті. Створений 1999 р., нині (IPN) – розгалужена державна структура, яка складається з ряду підрозділів: Бюро з надання доступу і архівації документів; Бюро публічної освіти; Головної комісії з розслідування злочинів проти польського народу, Люстраційного бюро. Нині штат IPN налічує 2200 працівників, бюджет установи складає близько 240 млн. злотих (71-72 млн. доларів США). Інститут видає науково-популярний журнал «Пам'ять», має свою веб – сторінку в Інтернеті, а також 20 освітніх інтернет-порталів [1, 15]. Цінний досвід Польщі у реалізації політики національної пам'яті є корисним для України, де даний напрямок діяльності держави перебуває на етапі становлення.

2006 р. було створено Український інститут національної пам'яті (УІНП) як урядовий орган з досить широкими повноваженнями. Першим керівником установи (до 2010 р.) був академік І. Юхновський. У перший період свого існування установою було зроблено кілька вагомих кроків щодо увічнення пам'яті жертв Голодомору, розпочато роботу зі зміни назв та демонтажу пам'ятників діячам комуністичного режиму в українських містах, розсекречення архівів КДБ. Проте, ця робота залишилася незавершеною, а після президентських виборів у 2010 р. відбулися зміни у гуманітарній політиці, процес подолання тоталітарної спадщини фактично був зупинений. Змінилися організаційні засади політики пам'яті: УІНП перетворено на науково-дослідну установу в управлінні Кабінету Міністрів України, керівником було призначено представника Комуністичної партії України, д.і.н. В. Солдатенка. Почалася поступова реабілітація радянського режиму, що збігалось з подібними процесами у Росії.

Революційні події 2013–го – початку 2014 р. показали, що незасвоєні уроки минулого, залишки неподоланого тоталітаризму та авторитаризму можуть впливати на сьогодення, трансформуватися у сучасні політичні практики. Тому пам'ять про минуле, критичне переосмислення та подолання наслідків комуністичного режиму є важливою умовою реформування країни, наближення її до європейських демократичних стандартів, а головне – недопущення у майбутньому масового порушення прав людини, ігнорування принципів правосуддя.

Протягом останнього року, що минув після Революції Гідності, сталися суттєві зміни як за формою, так і за змістом національної політики пам'яті. По-перше, УІНП повернено початковий статус центрального органу виконавчої влади при Кабінеті Міністра України. Керівником установи призначено відомого дослідника історії українського визвольного руху В. В'ятровича. По-друге, змінено структуру УІНП, збільшено до 70 осіб штатну чисельність працівників, Інститут отримав належне фінансування [2, 15]. По-третє, УІНП налагодив співпрацю аналогічними установами Центрально-Східних та Балтійських європейських держав з метою розробки механізмів подолання тоталітарного минулого. З рештою, основною метою діяльності установи стала реалізація державної політики у сфері відновлення національної пам'яті Українського народу. Головними напрямками політики пам'яті є осмислення та популяризація української історії, фіксація у національній пам'яті як трагічних, так і героїчних новітніх подій, зокрема, Революції Гідності та війни на Сході. Важливим елементом формування нової політики національної пам'яті є впорядкування календаря історичних дат та державних свят. Зокрема, з ініціативи УІНП, 2014 р. запроваджено нове державне свято – День захисника України, яке відзначатиметься 14 жовтня. Для того, аби остаточно позбутися тоталітарного минулого у суспільній практиці та свідомості, УІНП разом з фахівцями було розроблено, а 9 квітня Верховною радою України ухвалено декілька законопроектів, які узагальнено називають «законами про декомунізацію» [3, 4]. Так, законопроект № 2539 «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років» встановлює дату 8 травня як День пам'яті та примирення, забороняє використання комуністичної символіки. Крім відмови від радянського терміну «Велика вітчизняна війна», інститут обґрунтував необхідність заміни терміну «визволення від нацистських загарбників» на «вигнання нацистських окупантів», адже використання першого мало на меті приховати той факт, що після 1944 р. Україна і надалі перебувала під владою іншого тоталітарного режиму – комуністичного. Законопроект № 2540 «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917 – 1991 років» декларує відкритий доступ до архівів усіх каральних органів часів СРСР. Починає діяти принцип єдиного архіву та самоцензури, коли відповідальність за взяті з архіву та поширені інформації несе автор того чи іншого тексту, а не співробітник архіву. Імена всіх репресованих, подробиці каральних операцій стають набуток широкою громадськістю.

Законопроект № 2538 «Про правовий статус та вшанування пам'яті учасників боротьби за незалежність України у ХХ ст.» передбачає визнання учасниками цієї боротьби членів таких політичних організацій та військових формувань, як УНР, ЗУНР, Карпатську Січ, УПА, ОУН, Сойм Карпатської України, Українську Гельсінську спілку тощо. Передбачається надання їм соціальних пільг, водночас заперечення такої боротьби чи її правомірності визнається, згідно з законом, протиправним. Законопроект №2558 засуджує тоталітарні режими – нацистський та комуністичний, забороняє їхню пропаганду. Документ не забороняє ідеологію, оскільки це неприйнятно для демократичної країни, але ставить пропаганду ідей та символів тоталітаризму поза законом. На часі – підготовка нової редакції закону «Про реабілітацію жертв політичних репресій» [4, 19]. Зміст законопроектів у сфері політики національної пам'яті потребує не лише експертного аналізу, але й публічної дискусії. З метою реформування національної політики пам'яті та лобіювання відповідних законопроектів УІНП звернувся до членів парламенту із закликом створити міжфракційне об'єднання «Пам'ять і порозуміння».

Література

1. Махун С. Національна пам'ять – повернення до джерел / С. Махун // Дзеркало тижня. - 2014. - № 38 (184).
2. В'ятрович В. Рік змін. Як вивести країну з минулого у майбутнє / В. В'ятрович // Дзеркало тижня. – 2015. - №11 (207).
3. http://www.rada.gov.ua/news/Novyny/Plenarni_zasidannya/107234.html
4. Зінченко О. Звіт про майбутню пам'ять про минуле. /О. Зінченко // Дзеркало тижня. – 2014. - №50 (196).

І.О. ЛЕСЬ

Харківський національний університет внутрішніх справ

СТАН ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАКОННОСТІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ РАДЯНСЬКОЇ МІЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД (1946-1953 РР.)

Наразі Україна переживає чи не найтяжчі часи від моменту здобуття нею незалежності. Політична ситуація в країні зумовила глибоку економічну кризу, що відчутно позначилося на житті кожного громадянина. Така ситуація вимагає реформування на демократичних засадах політичної системи, усього державного апарату, правоохоронних органів і, зокрема, міліції.

Застосування історичного досвіду є надзвичайно корисним, адже Україна сьогодні знаходиться на складному етапі своєї історії, йдучи

шляхом самостійного демократичного розвитку на основі соціально-економічних та політичних перетворень. Саме тому постійне вдосконалення організаційно-структурної побудови міліції, її діяльності, підвищення службової дисципліни є першочерговими завданнями. Вважаємо за необхідне розглянути стан дисципліни та законності серед працівників радянської міліції України у повоєнний період (1946-1953 рр.).

У праці використані загальнотеоретичні, правові, історичні та філософські положення, що знайшли втілення у дослідженнях таких сучасних українських та зарубіжних учених – юристів як С. В. Васильєва [1], О. А. Гавриленко, С. П. Горбунова [2], Л. О. Зайцева [3], І. Д. Коцана [4], О. А. Мартинова [5], П. П. Михайленко [6], О. Н. Ярмиша [7] та ін. Особливий інтерес викликає колективна робота істориків та правників Харківського університету внутрішніх справ, в якій автори зупиняються на особливостях впливу умов післявоєнного часу на міліцію Української РСР [8].

Після закінчення Великої Вітчизняної війни органам внутрішніх справ УРСР довелося діяти в дуже складних умовах. Крім режиму найсуворішої економії коштів, які держава спрямовувала на відбудову народного господарства, дуже гостро стала кадрова проблема в міліції. Це пояснювалося, зокрема, тим, що по закінченні війни в роботі з кадрами виникали проблеми багато в чому схожі з тими, що мали місце після закінчення громадянської війни, (значна частина працівників міліції загинула під час бойових дій, багато осіб стали непрацездатними) [9, 18].

На період з 1945 по 1946 рр. некомплект особового складу міліції СРСР сягав від 7 % до 50 %, цей недолік намагалися ліквідувати випробуваними методами, а саме шляхом оголошення партійних мобілізацій, що дозволяло на короткий термін поліпшити кількісні показники, але для поліпшення якісних характеристик кадрів був необхідний час і значні ресурси [10, 268].

Гостро стояли проблеми матеріальної бази, грошового утримання, профпідготовки міліції та інше. Значною була плинність кадрів, лише за шість місяців 1946 р. з органів МВС УРСР було звільнено 2185 осіб за злочини і аморальні вчинки [6, 32]. У післявоєнному 1947 р. стався небувалий сплеск злочинності серед особового складу міліції УРСР. До відповідальності на протязі року було притягнуто 5903 осіб, з них 1172 особи було передано суду [5, 111].

У повоєнний час з усією гостротою піднімалося питання про

підвищення загальноосвітнього рівня працівників міліції. Крім констатації слабого рівня загальноосвітньої підготовки, в них говорилось про «низький політико-моральний стан» (злочинність, значне число порушень дисципліни, аморальних проявів), незадовільний стан шкільно-курсової підготовки начальницького складу (особливо їх юридичного навчання), а також незадовільні матеріально-побутові умови особового складу [9, 268].

На якість підготовки та перепідготовки кадрів міліції впливало і те, що значна частина викладацького складу шкіл та курсів МВС мали низький професійний рівень.

У Всеукраїнській школі СРСР серед викладацького складу вищу освіту мали лише шість осіб, середню 4; в Одеській школі міліції вищу освіту мали 5 осіб, середню 1 особа. Ще складніший стан серед викладацького складу був у Львівській школі міліції та на курсах міліції у місті Чернівцях [11, 270].

Як бачимо кадри, які направлялись у діючі підрозділи органів внутрішніх справ після закінчення навчальних закладів МВС мали недостатній професійний рівень, що в свою чергу відображалось на якісних показниках практичної роботи, стані дисципліни та законності.

Прагнення поліпшити роботу міліції, зміцнити її кадри багато в чому обумовило її передачу в жовтні 1949 р. у відання МДБ СРСР. На дане рішення безпосередній вплив здійснив і той факт, що практично відразу по закінченні війни почалась підніматись хвиля репресій, і органи міліції переорієнтувалися на подання допомоги органам державної безпеки.

Численні статистичні і аналітичні матеріали, що відображають стан дисципліни та законності особового складу міліції після повернення її до складу МВС, свідчать, що проблема зміцнення кадрів залишилась такою ж гострою, як і в період перебування міліції в МДБ [12, 35, 38, 39, 40].

Таким чином, численні недоліки в проведенні кадрової політики в повоєнний період, а саме: незадовільні матеріально-побутові умови особового складу, невисокий рівень професійної підготовки та перепідготовки курсантів, низький політико-моральний стан в органах внутрішніх справ привели до появи серед працівників міліції прихованої злочинності та грубих порушень службової дисципліни.

Література

1. Васильєв С. В. Нормативно-правове регулювання дисциплінарної відповідальності атестованих працівників міліції України в 20-х роках ХХ ст. / С. В. Васильєв. // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2006. – С. 151 – 156.

2. Горбунов С. П. Становление дисциплинарных отношений в советской милиции / С. П. Горбунов. // Профессионал. – 2001. – С. 44 – 45.
3. Зайцев Л. О. Історія органів внутрішніх справ : Науково-бібліографічний довідник / Л. О. Зайцев, О. А. Гавриленко. – Харків : Університет внутрішніх справ, 2000. – 4 с. – 6.
4. Коцан І. Д. Міліція Харківщини у 1917 – 1930 рр : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. : спец. 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Коцан І. Д. – Харків, 2003. – 20 с.
5. Мартыненко О. А. Детерминация и предупреждение преступности среди персонала органов внутренних дел Украины : Монография / О. А. Мартыненко. – Харьков. : Изд-во ХНУВД. – 2005. – 468 с.
6. Из истории милиции советской Украины / [Александров Ю. В., Воронин Б. А., Гельфанд И. А. и др.]; под ред. П. П. Михайленко. – М. : Киевс. фабрика набора, 1965. – 400 с.
7. Ярмаш О. Н. Україна у добу «раннього» тоталітаризму (20-ті роки ХХ ст.) : Монографія / О. Н. Ярмаш, В. А. Греченко. – Харків : Вид-во НУВС, 2001. – 276 с.
8. Історія органів внутрішніх справ. Частина II (ХХ століття): навчальні матеріали до спецкурсу / [О. А. Гавриленко, Б. Г. Головка, Л. О. Зайцев та ін.]. – Харків: Університет внутрішніх справ, 1999. – Університет внутрішніх справ. – С. 154.
9. Державний архів Харківської області (далі ДАХО), ф. 4713, оп. 3, спр. 12, с. 37.
10. Органы и войска МВД России. Краткий исторический очерк / Борисов А. В., Детков М. Г., Кузьмин С. И., Малыгин А. Я., и др.; Редкол.: Воронцов В. И., Головнев Л. П., Демидов Н. И., Евдокимов В. А., Некрасов В. Ф., Пономарев П. Г., Фурс А. В.; Гл. ред. : Горлов А. Г. – М. : Изд-во Объед. ред. МВД России. – 1996. – 464 с.
11. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 23, ч. 1, спр. 3637, с. 270.
12. ДАХО, ф. 4713, оп. 1, спр. 315, с. 62.

Н.М. САЛТАН

Харківська державна академія фізичної культури

ПРОБЛЕМА ПИЯЦТВА ТА ЇЇ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РАДЯНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ВПРОДОВЖ 20-Х РР. ХХ СТ.

Перше десятиріччя існування УСРР відзначалося становленням системи правового регулювання всіх сфер суспільного життя. Розбудова законодавчої системи проходила в декілька етапів і була обумовлена великою кількістю не вирішених проблем радянського буття. Серед них велику увагу було приділено нормуванню поведінкової сфери пересічної людини.

Редуційованість радянського побуту тривалий час заважала об'єктивному розгляду девіантних форм поведінки радянських громадян, а

значить ставали незрозумілими й причини законодавчих змін. Сучасна історична думка лише починає дослідження цієї теми [5, 6].

Алкоголізм став наймасовішим проявом девіантної поведінки українського суспільства в означений період. Наприклад, видатки на споживання спиртних напоїв у бюджеті містян Харкова зросли з 0,5% у 1922 р. до 2,2% у 1927 р., тобто більше ніж у 4 рази [8]. Найбільшого поширення це явище набуло серед тих прошарків населення, яке держава називала опорою комуністичного ладу: робітників і найбіднішого селянства. Яскравою ілюстрацією цієї тези є офіційний лист керівника Валківської окружної міліції. У документі зазначається, що з 11 липня по 12 грудня 1923 р. його підлеглими було складено 2383 протоколи про продаж самогону та пияцтво. З них, на найбідніше населення 1346 або 56,5% протоколів, на середняків – 883 чи 37%, на кулацький елемент – 154 або 6,5% [2, 48]. Чисельні факти пияцтва серед робітників зафіксовані на як сторінках тогочасної міської преси, так і у офіційних джерелах.

Впродовж 1920-х змінювалося позиція держави від повного несприйняття пиятики до впровадження державної монополії на випуск горілчаної продукції та збільшення обсягів її виробництва (Постанова ЦВК і РНК СРСР від 03.12.24 р.). Так звані, «п'яні гроші» спрямовувалися на потреби індустріалізації.

Заходи по боротьбі з алкоголізмом передбачали, в першу чергу, формування сталої законодавчої бази. Як українське законодавство, так і урядові заходи по боротьбі з пияцтвом у загальних рисах дублювали союзні чи російські, що було обумовлено політичною ситуацією в країні. Серед нормативно-правових актів, які впроваджували заходи, спрямовані на підвищення ефективності адміністративної, дисциплінарної та кримінальної відповідальності за порушення, що були пов'язані з пияцтвом, алкоголізмом і самогоноварінням, треба відзначити кримінальні кодекси УСРР (1922 й 1927, 1929 рр.) адміністративний кодекс УСРР 1928 р. та інші законодавчі акти [3, 4, 7].

Найбільшу проблему для держави становило самогоноваріння, тому боротьба саме з цим явищем знайшла відображення у нормах чинного законодавства. За нормами Кримінальних Кодексів 1922, 1927 та 1929 рр. кримінальна відповідальність наставала у випадках виготовлення, збуту вина, горілки й самогону, а також виробництва самогонних апаратів. Протягом означеного періоду відбувалася зміна законодавчих норм, шляхом введення більш м'яких видів покарання. Від примусових робіт на строк до 1 року з

конфіскацією майна у 1922 р., до встановлення штрафних санкцій за той же вид злочину в 1929 р. [7, 224; 4, 57].

Адміністративний кодекс 1928 р. забороняв торгівлю лікєро-горілочаною продукцією в окремих громадських місцях (культурних установах і поруч із дитячими закладами) для того, щоб регламентувати поведінку радянських громадян і не показувати поганий приклад підростаючому поколінню [1, 56].

Відсутність норм щодо регулювання проблеми пияцтва у цивільному та трудовому кодексах обумовила виникнення інших законодавчих актів та постанов. Так, постанова РНК РСФРР «Про заходи обмеження продажу спиртних напоїв» від 04.03.27 р. передбачала заборону продажу спиртних напоїв малолітнім особам, та особам, які перебували у стані сп'яніння. Але питання відповідальності особи за пиятику та її наслідки було піднято значно пізніше.

Отже, законодавча система стала одним із шляхів, якими радянська влада контролювала поведінку пересічного громадянина. Передусім на законодавчому рівні було врегульовано питання пов'язане із збутом лікєро-горілочаних напоїв домашнього виробництва.

Література

1. Адміністративний кодекс УСРР. — Х.: Юридичне Видавництво НКЮ УСРР, 1928. — 134 с.
2. Державний архів Харківської області. — Ф. Р-845. — Оп. 2. — Спр. 123.
3. Кримінальний кодекс У.С.Р.Р. — Х. : Юридичне Видавництво Наркомюсту У.С.Р.Р., 1927. — 151 с.
4. Кримінальний кодекс УСРР зі змінами на 1-ше травня 1929 р. — Х. : Юридичне Видавництво НКЮ УСРР, 1929. — 136 с.
5. Лебина Н. Б. Повседневная жизнь советского города: Нормы и аномалии 1920–1930 годов / Н. Б. Лебина. — СПб. : Журнал «Нева» — Издательско-торговый дом «Летний Сад», 1999. — 320 с.
6. Робак І. Ю. Специфіка організації боротьби з алкоголізмом в столичному Харкові 1920-х – поч. 1930-х рр. / І. Ю. Робак, Л. Г. Демочко // Вісник Харківського національного університету. — 2013. — № 1055. Сер. : Історія України. — С. 35–40.
7. Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства. — 1922. — №15.
8. Харьковский пролетарий. — 1929. — 14 мая (№ 107).

Д.М. СКОВРОНСЬКИЙ

Національний університет «Львівська політехніка»

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВОВОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Визначаючи специфіку взаємозв'язку громадянського суспільства і соціальної, правової держави, під громадянським суспільством ми,

насамперед, розуміємо структуру недержавних самоорганізованих груп, які, за визначенням Ф. Шміттєра [1], мають такі чотири ознаки: 1) повинні планувати та реалізовувати колективні акції щодо захисту чи досягнення своїх інтересів; 2) є незалежні як від органів державної влади, так і від приватних корпоративних об'єднань; 3) не прагнуть підмінити державні структури, захопити державну владу; 4) погоджуються діяти у межах легітимно встановлених законом політико-правових норм.

У будь-якому суспільстві має бути вільне співробітництво між усіма секторами: державним, недержавним, підприємницьким та науковим, оскільки пов'язаний із цим діалог створює всім секторам можливості для конструктивного розвитку демократії та політико-правових засад соціальної, правової держави. Саме тому Ч. Вайз пропонує розглядати структуру самоорганізованих груп, що утворюють найважливішу ознаку громадянського суспільства як реально діючу систему неурядових організацій. Останні є неприбутковими, покликаними надавати соціальні послуги або представляти конкретні інтереси у суспільстві. Неурядові організації зазвичай, як зазначає Ч. Вайз [2], мають невеликий апарат, що нерідко складається з добровольців, та незначний поточний бюджет. Їхні кошти, як правило, утворюються з пожертвувань приватних осіб та компаній. Хоча неурядові організації, за своїм визначенням, діють незалежно від уряду, але зазвичай вони широко застосовують практику конструктивної співпраці з урядом.

Усі теоретичні здобутки західної науки щодо правового та соціального забезпечення державою вільної діяльності основних інститутів громадянського суспільства в українських умовах мають зазнати певного коригування. Це зумовлено насамперед специфікою історико-правового та політичного розвитку України. Політична організація нашого суспільства тривалий час не забезпечувала правового задоволення інтересів громадянського суспільства та окремо взятих громадян. Що ж до сучасної ситуації, то реально в Україні існує не соціальна, правова держава, а «механістична демократія» [3].

Складовою успішної розбудови в Україні соціальної, правової держави є увага до проблем громадянського суспільства, для якого характерна не лише наявність приватних, індивідуальних чи групових інтересів, а й здатність до саморегулювання, готовність і бажання підпорядковувати власні інтереси загальним. Державна влада у громадянському суспільстві – це не примус, а загальна воля, властива будь-якій спільноті й яка може зобов'язувати вільну людину до чогось,

підпорядковувати її собі [4]. Результатом взаємозв'язку громадянського суспільства і соціальної правової держави є створення системи загального добробуту та соціального захисту, яка конститується як з боку соціальної, правової держави, так і з боку громадянського суспільства. Щодо соціальної, правової держави, то її діяльність включає такі моменти: 1) забезпечення членам громадянського суспільства високого прожиткового мінімуму та надання матеріальної допомоги тим, кому вона об'єктивно необхідна; 2) всебічний правовий захист громадян від злочинних дій, адміністративної сваволі, ідеологічного тиску та будь-якої політичної цензури; 3) забезпечення максимальної стабільності правового, політичного та економічного життя суспільства; 4) захист громадянських, політичних, економічних прав і свобод, які відповідають принципам соціальної, правової держави; 5) забезпечення екологічної безпеки членів суспільства; 6) створення умов, за яких громадяни отримують засоби для свого гідного існування будь-якими шляхами, що не суперечать закону; 7) вдосконалення умов праці для працюючих членів суспільства та їх захист від негативного впливу ринкової економіки.

Згідно із сучасними поглядами, поряд із соціальною, правовою державою повинно розвиватися громадянське суспільство, але так, щоб ці дві сили перебували у діалектичному взаємозв'язку, а не підпорядковувалися одним і тим же самим керівникам. Головне для держави – здатність встановлювати норми для плюралізму державних і приватних суб'єктів. Тобто потрібна держава, яка б більше гарантувала соціальні права і менше займалася управлінням. Ось чому метою соціальної, правової держави є не стільки підтримка плюралістичної структури громадянського суспільства, скільки саме її створення [5, 135].

Загалом розбудова в Україні соціальної, правової держави, як і становлення всієї сукупності форм та механізмів громадянського суспільства, – це тривалий процес, в якому мають взяти участь як державні органи та установи, так і самі громадяни. Основною метою цих дій є розбудова справді самоврядного суспільства, де жоден працівник та громадянин не буде відчужений від знарядь та результатів своєї праці, де основні принципи самоврядування реалізовуватимуться в політиці та економіці, де сама держава виступатиме надійним гарантом від авторитарної сваволі.

Література

1. Шмиттер Ф. Размышления о гражданском обществе и консолидации демократии / Ф. Шмиттер // Полис. – 1996. – № 5. – С. 16.

2. Вайз Ч. Чиновництво під парламентським контролем / Ч. Вайз // Питання відкритості влади. – К., 1997. – С. 59.
3. Каганець І. Утопія? Програма максимум / І. Каганець // Українські проблеми. – 1997. – № 2. – С. 77.
4. Рябов С. Основи політичної культури / С. Рябов // Розбудова держави. – 1997. – № 12. – С. 57.
5. Пройсс У. Модели конституционного развития и перемены в Восточной Европе // Полис. – 1996. – № 4. – С. 135.

О.В. СТОГОВА

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

ПРАВОВИЙ ІДЕАЛІЗМ: ПРОБЛЕМА РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Останні тридцять років українське суспільство перебуває у стані перманентного реформування: перебудова, демократизація, приватизація, розбудова незалежної держави, спроба реформування всіх галузей суспільного життя у різний спосіб, два майдани, євроінтеграція. Всі вказані спроби реформування були по-своєму неуспішними. Тому надзвичайно актуальною для юридичної науки залишається проблема правових основ ефективного реформування, виявлення перешкод, у тому числі і у суспільній свідомості. Однією із таких перешкод вважаємо правовий ідеалізм.

Правовий нігілізм є достатньо поширеним та дослідженим явищем. Але на протигагу правовому нігілізму існує правовий ідеалізм, явище не менш поширене, але мало досліджене. Ідеалізм у цьому словосполученні означає ідеалізацію, відрив від дійсності, наївність.

Правова свідомість українського суспільства залишається неоднорідною, деформованою, сумбурною. Тут поєднуються застарілі стереотипи, що є пережитками радянського минулого, та новітні правові цінності та тенденції, поспіхом запозичені у західних країнах. Для української правової свідомості за відсутності поваги до закону характерне переконання: «Закон може все». Як наслідок, еkleктична правова свідомість, що поєднує тотальний правовий нігілізм із наївним правовим ідеалізмом. Обидва явища є показниками правового безкультур'я. Правовий нігілізм характеризується ігноруванням, свідомим порушенням законів, а правовий ідеалізм прагне надати нормам закону чудодійної сили, здатної вирішити всі проблеми. Масова свідомість, уражена правовим ідеалізмом, вимагає прийняття все нових і нових

законів, які мають регламентувати найдрібніші прояви людського життя. Коріння правового нігілізму та правового ідеалізму лежать у незрілій правосвідомості, дефіциті правової культури, тобто є різними сторонами однієї проблеми. Зовнішньо правовий ідеалізм менше помітний, але від того не менш деструктивний.

Сама ідея принципів змін у суспільстві за допомогою виключно мудрих законів (що є проявом правового ідеалізму) є дуже давньою, належить ще Платону. Успадкували цю ідею французькі просвітники. Яскравим прикладом правового ідеалізму у Радянському Союзі була перебудова, наслідком якої стало розчарування в законах, правовий скепсис. Адже ще римські юристи стверджували: «закон, що не діє, гірше, ніж його відсутність».

Наслідком правового ідеалізму є розрив між законами та можливістю їх реалізації. Яскравим прикладом такого розриву є соціальне законодавство України, адже значна кількість норм національного соціального законодавства об'єктивно не може бути реалізована навіть в умовах країни з розвиненою економікою, а для країни із недостатнім рівнем економіки такі високі соціальні стандарти є показником правового ідеалізму.

Стаття 3 Конституції України наголошує: «Людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». При буквальному тлумаченні цієї норми виходить, що конституція постулює індивідуалізм, домінування приватного над загальним, підлеглість інтересів держави інтересам особи.

Не можна за допомогою самих правових засобів побороти бідність, злочинність, корупцію. Правові засоби мають використовуватися у сукупності із економічними, політичними, моральними, культурними, лише так вони можуть забезпечити результат.

Особливо гостро в Україні стоїть проблема правореалізації та правозастосування. Ш. Монтеск'є писав: «коли я відправляюся до іншої країни, я цікавлюся не тим, чи гарні там закони, а тим, як вони реалізуються» [1, 274]. Інший класик наголошував: «Створюйте як можна менше законів, а слідкуйте за їхнім виконанням!» [2, 79].

Законодавці, усвідомлюючи незначний вплив нормативних актів на ситуацію у суспільстві, намагаються втрутитися у безпосереднє управління державою. Виконавча влада, у свою чергу здійснює експансію у галузь законодавства, створюючи акти під щоденні потреби управління. Виникає питання: що має передувати – створення суспільних умов або

формальне прийняття законів? Чи має юридична норма випереджати суспільні відносини, чи виключно відображати їх? На жаль, поширеною практикою є прийняття законів не з метою реального впливу на суспільні відносини, а задля зняття незадоволення та напруженості у суспільстві, особливо у соціальній сфері. На наше глибоке переконання, прийняття законів, які не забезпечені реальним фінансуванням, наносять шкоду правосвідомості людей.

Є і інший підхід до правового ідеалізму. Так, В.В. Сорокін зазначає: «декларування правових ідеалів можна визнати припустимим як варіант правового ідеалізму. Поміркований правовий ідеалізм підтримує повагу до права, розкриває резерви творчої активності суб'єктів правової діяльності» [3].

Але на наше переконання, реформування всіх сфер життєдіяльності у сучасній Україні потребує реальної правової основи. Необхідне чітке усвідомлення можливостей нормативно-правових актів та методів їх втілення у життя. Таким чином, для успішної модернізації українського суспільства слід працювати над подоланням як правового нігілізму, так і правового ідеалізму.

Література

1. Монтескьє Ш. О духе законов / Ш. Монтескьє. — М. : Мысль, 1999. — 672 с.
2. Локк Дж. Два трактата о правлении / Дж. Локк. Соч. В 3-х т. Т. 3. — М. : Мысль, 1988. — 668 с.
3. Правовая система России в условиях глобализации и региональной интеграции: теория и практика / Балытников В.В., Баранова М.И., Белов Г.В., Буянкина С.В., и др.; Под ред.: Поленина С.В., Скурко Е.В. — М.: Формула права, 2006. — 558 с.

В.И. ЮЗУПЧУК

*Костанайска академия МВД Республики Казахстан имени Щракбека
Кабылбаева*

СПЕЦИФИКА ПЕНИТЕНЦИАРНОЙ ПРОФИЛАКТИКИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ТЕРРОРИЗМА

Проблема распространения актов терроризма ощутима не только во внешней для Казахстана сфере, но и реально угрожает внутренней безопасности страны. Одним из главных элементов в системе обеспечения национальной и общественной безопасности государства должна быть подсистема противодействия терроризму, под которой следует понимать механизм, позволяющий преобразовывать принятую государством стратегию в области предупреждения терроризма в скоординированную

деятельность конкретных ведомств, организаций, общественных объединений и граждан на основе действующего законодательства.

Одним из документов, определяющих политику Государства в области противодействия терроризму, является Государственная программа по противодействию религиозному экстремизму и терроризму в Республике Казахстан на 2013-2017 годы, принятая 24 сентября 2013 года.

На основе данной программы МВД утвержден План мероприятий по реализации данной программы в двух частях, вторая часть секретная.

Данная программа направлена на нейтрализацию причин и условий, способствующих возникновению терроризма в Казахстане с разработкой комплекса адекватных мер, направленных на предупреждение терроризма.

Предупреждение терроризма - это совокупность, государственных и общественных мер, направленных на устранение или нейтрализации причин и условий совершения преступлений.

Предупреждение преступности – специальный вид деятельности государства и общества, направленный на определение путей и средств, а также иных возможностей эффективного воздействия на преступность.

Профилактические меры классифицируются по ряду признаков:

А. цель и уровень предупредительных мероприятий;

Б. их масштаб;

В. правовая регламентация;

Г. характер мер;

Д. момент (стадия) применения;

Е. субъекты предупредительной деятельности.

Никакие самые строгие меры безопасности не могут полностью предотвратить совершение террористических акций. Система предупреждений преступлений, как и всякая социальная система, проявляет себя через конкретные формы деятельности. Профилактика преступлений конкретизирует взаимоотношения людей, воздействует на их поведение в обществе. Целевая предназначенность системы, ее отдельных субъектов, профилактических мер состоит в том, чтобы не допустить перерастания возникающих криминогенных ситуаций в конфликты, приводящие к нарушению уголовно-правовых запретов. В тех же случаях, когда преступление совершено, задача состоит в нейтрализации их причин, осуществлении профилактико-воспитательных мер, предотвращающих рецидив преступлений. Таким образом, система

предупреждения преступлений выполняет регулятивные, охранительные и воспитательные функции.

Предупреждение преступлений вообще и терроризма, в частности, означает применение широкого спектра мер воздействия на причины, их порождающих, с целью устранения или нейтрализации последних.

Для устранения причин и условий совершения террористических преступлений необходимо наряду с проведением общих, проведение специальных мер и мер индивидуального характера.

Под общегосударственными мерами предупреждения преступности подразумеваются меры экономического и социального характера, которые осуществляются при поддержке государства. По содержанию эти профилактические меры подразделяются на меры экономического, демографического, политического, идеологического и организационного характера.

Огромное превентивное значение имеет специальное предупреждение, которое достигается посредством планирования, прогнозирования и разработки мероприятий, направленных на ликвидацию либо нейтрализацию причин и условий, способствующих преступности.

Специальное предупреждение предполагает предотвращение планируемых преступлений, пресечение начатых преступных посягательств, а также устранение вреда, причиненного совершенным преступлением.

В проведении специальных предупредительных мер ведущую роль имеют режимно-оперативные, воспитательные и психологические службы.

Индивидуальная профилактика включает в себя меры убеждения и принуждения по отношению к конкретному индивиду, а также меры воздействия на антиобщественные явления. Данная профилактическая работа является основным методом в работе с осужденными за террористические преступления, поскольку именно работа с конкретными осужденными дает качественные результаты в процессе профилактики.

Эффективность любых предупредительных мер увеличивается, если они сопряжены с применением воспитательных, психолого-педагогических мер.

Субъектами их применения являются: семья, родственники, микросреда, которая окружает преступника, трудовой коллектив, представители религиозных конфессий. Огромное значение в

профилактике совершения последующих преступлений играет семья. Именно в семье формируется человек, его мировоззрение, мироощущение, происходит становление личности. Однако семья может воспитать и потенциального террориста, прививая ему чувство ненависти и нетерпимости к представителям других наций. Поэтому особенно важно, чтобы семья была не только субъектом, но и объектом профилактических усилий. В Казахстане, нет внутренних причин для политизации ислама.

Одной из главных проблем в организации профилактической работы с осужденными террористами является проблема низкой профессиональной подготовки сотрудников УИС в области знаний личностных особенностей особенной данной категории осужденных.

Оперативно – розыскные мероприятия осуществляются с целью обеспечения безопасности осужденных, персонала и иных лиц, выявления, предупреждения и раскрытия готовящихся и совершенных преступлений и нарушений установленного порядка отбывания наказания.

Оперативная работа в ИУ, в отличие от других служб, имеет свою специфику - она проводится негласно, но в сочетании с гласными методами. Имеет место привлечение к конфиденциальному сотрудничеству осужденных (агентурная связь), осуществление индивидуально-профилактической работы с лицами, от которых можно ожидать совершения общественно опасного деяния.

Для эффективной работы с данной категорией осужденных сотрудники оперативных служб должны иметь достаточно серьезные познания в области теологии, психологии личности.

Для осуществления эффективной профилактической работы с террористами, сотрудники оперативных служб должны обладать большим объемом знаний в данной области, поэтому необходимо создание специализированного научного подразделения, осуществляющего обучение сотрудников навыками работы с осужденными за террористические преступления.

Работа по расследованию и раскрытию террористических преступлений должна носить наступательный характер. Для этого необходимо применять такую систему оперативно-розыскных мероприятий, которая обеспечивала бы тактическое превосходство органов уголовно-исполнительной системы перед преступниками и упреждения возможных мер противодействия.

Анализ Концепции совершенствования уголовно-исполнительной политики в Республики Казахстан на 2007-2015 годы, показывает, что в

МВД РК планируется постепенное изменение типа содержания осужденных в местах лишения свободы. В частности, концепция предусматривает постепенный переход отрядной системы содержания осужденных к камерному типу содержания. В целях дальнейшей грамотной превенции в отношении осужденных за террористические преступления следует признать нецелесообразным существование *отрядной системы* в ИУ, поскольку она не дает практической возможности для широкого применения индивидуальной работы с осужденными террористами.

Характеристика количества осужденных в Республике Казахстан за террористические и экстремистские преступления в период с 2003 -2013 г.

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
15	34	27	33	31	61	45	48	69	84	90

Доля террористических преступлений составляет всего более 1% в структуре всей зарегистрированной преступности.

Литература

1. Закон Республики Казахстан «О борьбе с терроризмом от 14 июля 1999 г. Астана, 1999.
2. Закон Республики Казахстан «О противодействии экстремизму» от 18. февраля 2005 г. Астана, 2005.
3. Государственная программа по противодействию религиозному экстремизму и терроризму в Республике Казахстан на 2003-2017 годы. Астана 2013. №648
4. Закон Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам противодействия экстремизму и терроризму. Астана. Акорда 03.11. 2014 г.
5. Назарбаев Н.А. Критическое десятилетие.- Алматы: Атамура, 2013.
6. Кужабаева Г.Т. Пенитенциарная профилактика распространения терроризма в Республики Казахстан: Монография. Костанай: Костанайский филиал ФГБОУ ВПО «ЧелГУ», 2011.
7. Дейхин Н.М, Тузельбаев Е.О. Терроризм и религиозный экстремизм в Центральной Азии: Учебное пособие.- Костанай: КЮИ МВД РК, 2002.
8. Вишняков Я.Д. Противодействие терроризму: учебник для студентов учреждений высш. проф.образования –М.: Издательский центр «Академия»,2012.
9. Шалабаев Ж.А. Феномен экстремизма и терроризма в контексте политико-идеологических аспектов системообразования национальной безопасности Республики Казахстан: Монография.-Караганда,2007.
10. «Мир против насилия и терроризма» Материалы круглого стола-Костанай: КГУ им. А.Байтурсынова, 2005.

Секція 2

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ В РУСЛІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Ц.С. БАРАНОВА

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх*

ВИМОГИ ЩОДО РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ТОВАРИСТВА У ЗАКОНОДАВСТВІ ЄС

Майже кожний законодавчий акт корпоративного законодавства ЄС тією чи іншою мірою регулює питання щодо розкриття товариствами інформації. Але центральним документом з цього питання безумовно має бути визнана Перша директива, оскільки вона встановлює загальний порядок оприлюднення товариствами інформації, на який потім посилаються усі інші директиви та регламенти ЄС.

Механізм оприлюднення інформації базується на наявності єдиного (центрального) реєстру товариств у кожній державі-члені. Перша директива передбачає обов'язок кожної держави-члена утримувати єдиний (центральный) реєстр, у якому на кожне зареєстроване товариство має бути заведена реєстраційна справа (файл). Це може бути загальний реєстр для юридичних осіб, торговий реєстр або реєстр товариств (ч. 1 ст. 3).

Первісно форма подання документів та інформації для включення до єдиного реєстру на рівні ЄС не регулювалася. Ці питання підпадали під дію виключно національного законодавства. Спочатку єдиною формою подання документів була паперова, але з розвитком науково-технічного прогресу все більше держав почали впроваджувати та заохочувати звітування товариств в електронній формі. Ця форма є більш зручною для багатьох товариств. Але не всі держави ЄС легалізували можливість використання товариствами електронної форми для подання документів й інформації до єдиного реєстру. Єврокомісія не могла не звернути на це уваги й з метою вирівнювання ситуації у межах ЄС було розроблено та 15 липня 2003 року ухвалено Директиву щодо внесення змін до Першої директиви [3].

До вступу у дію Першої директиви законодавство держав-членів по-різному вирішувало питання щодо того, чи вважаються треті особи обізнаними із даними відомостями після їх опублікування, з якого моменту треті особи вважаються обізнаними і чи впливає факт відсутності розкриття на дійсність відповідних відомостей і документів. Відповідно до ст. 3 Першої директиви документи та відомості можуть бути використані товариством у спорах з третіми особами лише, якщо такі документи та відомості були розкриті у порядку, визначеному цією Директивою.

При відсутності розкриття товариство може посылатись на документи й відомості лише за умови доведення суду, що третім особам було відомо про такі документи чи відомості. Однак, з огляду на операції, які були проведені не пізніше 15 днів після розкриття, документи та відомості не можуть бути використані проти третіх осіб, які, у свою чергу, повинні довести, що для них неможливо було дізнатись про такі документи. Таким чином, лише через 15 днів після оприлюднення інформації (документів) треті особи вважаються обізнаними про їх зміст. Але треті особи можуть завжди посылатись на будь-які документи та відомості, розкриття інформації про які ще не було завершено, за винятком випадків, коли нерозкриття інформації робить її нечинною.

Зазначена норма відбиває теорію «офіційного повідомлення» [1, 98-101], розвинута в правовій доктрині багатьох держав-членів, відповідно до якої третя особа вважається поінформованою про ті чи інші відомості, розкриття яких відбулося шляхом внесення до реєстру й опублікування в офіційному печатному органі (або у його електронній версії).

У певних випадках розкриття інформації чи документів не має братися до уваги при розгляді спорів із третіми особами, значення у цих випадках набуває факт дійсної обізнаності особи про ті чи інші факти. У такому разі концепція «обізнаності, що презюмується» заміщується концепцією «дійсної обізнаності». До таких випадків належать:

1) Здійснення товариством дій, що виходять за межі предмету його діяльності.

2) Вчинення органами товариства дій, що виходять за межі їх повноважень, які впливають з положень статуту або з рішення уповноважених органів.

Чим можна пояснити такі виключення із загального правила? Вони спрямовані на захист інтересів торгівельного обороту. Ще Август Камінка,

аналізуючи закордонний досвід з цього питання, зазначав, що «коли йдеться про правочини, які ми привчені здійснювати щоденно, швидко, не вивчаючи складних обставин ситуації, у таких умовах вимагати попередньої довідки у торговому реєстрі задається абсолютно неможливим» [2, 217]. Дійсно, якщо вимагати від кожної особи, яка має намір укласти договір із товариством, детального вивчення його статуту, і одночасно поставити питання щодо дійсності правочину у залежність від обмежень, які можуть міститись у цьому статуті (або навіть іншому внутрішньому документі товариства), то це призведе до катастрофічних наслідків у підприємницькій діяльності.

Підсумовуючи, можна зазначити, що кожна держава, запроваджуючи ЄДР, повинна визначитись: які відомості мають пріоритет (дійсні, внесені до реєстру чи опубліковані); реєстрація яких документів (відомостей) впливає на їх чинність; офіційне оприлюднення яких документів (відомостей) є достатнім для констатації факту обізнаності з ними третіх осіб (можливості посилатися на такі відомості у спорах із третіми особами); строк після опублікування, з перебігом якого треті особи можуть вважатися обізнаними; офіційне оприлюднення яких документів (відомостей) не є доказом у суді проти третіх осіб (суд має встановлювати факт дійсної обізнаності таких осіб щодо певних відомостей чи фактів).

Література

1. Кибенко Е.Р. Корпоративное право Великобритании. Законодательство. Прецеденты. Комментарии. – К.: Юстиниан, 2003. – 368 с.
2. Кибенко Е., Стеценко О. Продажа акций украинских эмитентов//Фин. директор. – 2003. – № 2. – С. 53 – 58.
3. Directive 2003/58/EC of the European Parliament and of the Council of 15 July 2003 amending Council Directive 68/151/EEC, as regards disclosure requirements in respect of certain types of companies // OJ L 221, 04.09.2003, p.13.

Н.О. ГОРОБЕЦЬ

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ» У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

1. Терміном «особисте життя» охоплюється та царина індивідуальної автономії, у якій люди прагнуть досягти самореалізації за допомогою дій, що не стикаються з волею інших. Воля дій, притаманна самореалізації, може існувати одна або разом з іншими. Подібні дії повинні обмежуватися сферою приватного життя конкретної людини, і тому не здатні порушувати права інших.

У даному контексті поняття «особисте життя» охоплює волю міжособистісного спілкування на неформальній основі, родинні й дружні зв'язки, інтимні та інші особисті відносини, симпатії та антипатії, можливість усамітнення. Індивід сам визначає коло своїх знайомств і зміст розмов із близькими, знайомими, рідними.

2. У літературі відсутня однастайність щодо розуміння поняття особистого (приватного) життя, однак більшість учених трактують особисте життя як поведінку особи поза межами виконання будь-яких суспільних обов'язків, тобто життєдіяльність людини у сфері сімейних, побутових, особистих, інтимних та інших стосунків, що вільні від «тягаря суспільних інтересів» [1, 2], а також як особливу частину приватної сфери людської життєдіяльності, яка полягає в різноманітних відносинах, стосунках, явищах, подіях і т. ін., що не мають публічного значення, вони визначаються і регулюються самою особою на основі соціальних умов, гарантуються та охороняються правом від неправомірних втручань [2, 24] тощо.

В.І. Бобрик зазначає, що кожна людина на основі загальноприйнятих стереотипів має своє бачення власного особистого життя і особистого життя інших людей. Це бачення залежить лише від психологічних характеристик конкретної людини, від тих норм і традицій, що існують у тому чи іншому суспільстві у визначений історичний період. Тобто зміст особистого життя визначається самою особистістю на основі соціальних детермінант (соціально-економічного ладу суспільства, його соціально-культурної і побутової основи тощо) [2, 24].

3. Аналіз літератури засвідчує, що більшість авторів особисте життя тлумачить як сферу існування індивіда поза межами державної, політичної чи іншої публічної діяльності, що протікає відокремлено, в обстановці інтимності, сімейних та побутових стосунків і не підлягає контролю з боку державних органів, проте охороняється ними від неправомірних втручань. Крім того, очевидно, немає підстав думати, що таке уявлення про поняття «особисте життя» виключає діяльність професійного або ділового характеру, оскільки, зрештою, саме в ході свого трудового життя більшість людей має значну, якщо не найбільшу можливість розвивати відносини із зовнішнім світом. Ця думка підкріплюється тим, що не завжди можна чітко розрізнити, яка діяльність людини є частиною її професійного або ділового життя, а яка – ні. Так, у випадку з особами «вільних» професій (приватні підприємці, адвокати, художники тощо) робота в даному контексті складає невід'ємну частину

їхнього життя, аж до того, що неможливо визначити, у якій якості діє особа в той чи інший момент часу.

Отже, поняттям «особисте життя» охоплюється не лише внутрішній світ конкретної особи, а й її взаємини з навколишнім світом, тобто воно має надзвичайно великий обсяг. Про умовність розмежування через співвідношення, порівняння або протиставлення особистого життя з суспільним йдеться і в праці Р.К. Рибальченко, який наголошував, що особа може вважати проявами особистого життя і деякі аспекти трудової участі, навчання тощо [3, 54].

Саме тому, Європейський Суд дійшов висновку про неможливість і недоцільність вичерпного визначення поняття «приватне життя». Подібні погляди висловлювалися і в спеціальній літературі радянського періоду [4, 155].

4. У міжнародно-правових актах та в джерелах права англomовних країн закріплюється загальнообов'язкова норма, яка є правилом повсякденного життя та правової дійсності «рiвасу» – приватність, що розглядається як найцінніша з демократичних свобод [5, 193-220]. Роберт Елліс Сміт визначив приватність як прагнення кожного з нас мати деякий фізичний простір, у якому ми були б вільні від втручання ззовні, від настирливої цікавості сторонніх, від вимог давати звіт про наші справи і думки, а також місце, де ми можемо контролювати свої персональні дані. Однак до сьогодні ще не існує універсального визначення даного правового явища, що розкривало б усю його сутність.

У вітчизняній юриспруденції зазначена категорія ще мало досліджена. Аналіз наявних робіт дає можливість зробити висновок, що приватність пропонується розглядати як безпеку, недоторканність особистого життя, інтерес людини щодо збереження в таємниці відомостей про її особу та обставини її особистого життя і одночасно можливість визначати, яку інформацію про особисте життя розголосити. На сьогодні загальноприйнято виділяти кілька аспектів приватності: інформаційна приватність; тілесна (фізична) приватність; комунікаційна приватність; територіальна приватність.

5. Ураховуючи вищевикладене, можна зазначити, що термін «особисте життя» є багатограним і до кінця невивченим. На сьогодні у юриспруденції використовуються різні терміни для позначення індивідуальної автономії людини, зокрема «приватність», приватне життя, «особисте життя» тощо. У цілому можна відмітити, що відбувається протиставлення приватного інтересу публічному інтересу та визначення

меж особистого життя кожного індивіда з урахуванням його світогляду, сфери інтересів, професії тощо.

Література

1. Лебедев В. Судебная власть и средства массовой информации: теория вопроса и практика взаимоотношений / В. Лебедев // Российская юстиция. – 1999. – № 12. – С. 2–5.
2. Бобрик В.І. Цивільно-правова охорона особистого життя фізичних осіб: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Володимир Іванович Бобрик. – К., 2004. – 207 с.
3. Рыбальченко Р. К. Личная жизнь граждан и некоторые вопросы ее конституционной охраны в СССР / Р. К. Рыбальченко // Проблемы социалистической законности. Вып. 4. – Харьков, 1981. – С. 53–60.
4. Малейн Н. С. Гражданский закон и права личности в СССР / Малейн Н. С. – М. : Юрид. лит-ра, 1981. – 216 с.
5. Warren S. The right to privacy / S. Warren, L. Brandeis // Harvard Law Review. – 1890. – № 4. – P. 193–220.

І.І. ЄФРЕМОВА

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У СУДІ

Цивільне законодавство України, в цілому, відповідає міжнародним стандартам, що визначились у сфері основних прав та свобод людини, оскільки ґрунтується на положеннях Загальної декларації прав людини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з відповідними додатковими протоколами, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та інших міжнародних актів у сфері прав людини.

Конституція України визначила власну структуру прав людини, які є основними, а так і непорушними. Так, у Розділі II Конституції України, ст. ст. 21 – 68 встановлюють основні майнові та немайнові права та свободи людини і громадянина [1]. Більш деталізовано основні немайнові права людини визначені у Книзі 2 Цивільного кодексу України. Аналізуючи її зміст, та досліджуючи практику судів у справах про захист особистих немайнових прав, можна констатувати, що до ідеального стану у сфері здійснення та захисту особистих немайнових прав в Україні необхідно, по-перше, забезпечити чітке дотримання та виконання норм закону, адже у ч. 2 ст. 3 Основного Закону чітко встановлено, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність.

Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». По-друге, і про що останнім часом досить багато говорять і дискутують, однак чітких дій не проводиться, це необхідність провести цілу низку реформ, і в першу чергу, довести до логічного закінчення судову реформу, яка постійно (змінюючи напрями) проводилась в Україні з часу проголошення незалежності.

З часу реформування цивільного права та процесу, значно збільшилась, і навіть, стала вживаною практика щодо звернень до суду із позовами про захист права на життя, на охорону здоров'я, на кваліфіковану медичну допомогу, права на свободу та особисту недоторканість, права на повагу до гідності та честі, ділової репутації, та за захистом інших немайнових прав. Також нерідко, а майже кожен такий позов супроводжується із застосуванням права на відшкодування не лише матеріальної, а і моральної шкоди.

Глава 3 Цивільного кодексу України зазначає невичерпний перелік способів, за допомогою яких здійснюється захист в тому числі і немайнових прав, однак самим дієвим, оскільки забезпечується примусовою силою держави, є звернення до суду. Саме суд може вирішити спір різними способами, які визначені у ст. 16 Цивільного кодексу України.

Можливість широкого застосування судової влади для захисту прав, законних інтересів і свобод громадян та організацій передбачена ст. 124 Конституції України, за якою юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають в державі, тобто з цивільних, трудових, земельних, державних, адміністративних, фінансових й інших правовідносин.

Питання захисту судом особистих немайнових прав фізичної особи залишається вкрай актуальним, оскільки відсутність належного правового врегулювання та суперечність окремих положень чинного процесуального законодавства породжує багато проблем при застосуванні передбачених указаними нормами способів захисту, що в більшості випадків позбавляє їх ефективності й істотно ускладнює здійснення судом захисту порушених особистих немайнових прав постраждалої особи.

Розгляд справ про захист особистих немайнових прав фізичної особи повинні розглядатись із дотриманням певного процесуального порядку провадження у цивільних справах.

Процесуальний порядок провадження у справах про захист особистих немайнових прав фізичної особи включає в себе такі складові:

- 1) система процесуальних дій, що виконуються судом, учасниками процесу, виконавчою службою;
- 2) визначення змісту, форми та умов виконання процесуальних дій;
- 3) система цивільних процесуальних прав і обов'язків суб'єктів правовідносин, які визначають зміст цивільних процесуальних дій;
- 4) перелік гарантій щодо реалізації цивільних процесуальних прав і обов'язків.

Кожна складова процесуального порядку провадження у справах про захист особистих немайнових прав має свої особливості.

Необхідними елементами для виникнення цивільних процесуальних правовідносин є: 1) підстава; 2) привід; 3) процесуальні передумови.

Залежно від виду особистого немайнового права в кожному конкретному випадку повинні бути надані обґрунтовані докази, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 60 Цивільного процесуального кодексу України, кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. Ч. 4 вищевказаної статті, встановлює, що доказування не може ґрунтуватися на припущеннях. А так, повинні бути чіткі підстави, які підтверджуються відповідними юридичними фактами про порушення права позивача. Однак, в законодавстві не прописано чітких правил, щодо порядку порушення та розгляду справ про захист окремих особистих немайнових прав фізичної особи, що в кінцевому результаті призводить до неможливості належним чином задовольнити вимоги позивача.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 12.04.2012 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV: за станом на 19.01.2013 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40. – Ст. 356.
3. Цивільний процесуальний кодекс України. Закон від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.

Ж.В. ЗАВАЛЬНА

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ФОРМ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ВТІЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Наразі є очікування від правових інститутів тих результатів, які з самого початку не логічно очікувати. Яскравим прикладом є намагання

врегулювання військового конфлікту на Сході України за допомогою мирних переговорів, а в результаті і домовленостей, встановлених в договірний спосіб, деескалація конфлікту та досягнення перемир'я. Основні положення даних переговорів чи обговорення ситуації фіксується у формі договірного регулювання відносин – Мінських домовленостях (як 1 так і 2).

Всім нам відомо, що договори, а точніше договірні форми встановлення відносин направлені на задоволення тих інтересів, які зазначаються в самих договорах, домовленостях, угодах тощо. Тобто вважається, в деякій мірі справедливо, що основною функцією форм договірного регулювання є задоволення інтересів про які домовляються сторони договірного процесу, які відображаються в умовах договору. Так, в науковій фаховій літературі зазначається, що метою договорів є задоволення потреб сторін договірних відносин, а основними функціями договору є функції регулювання, охорони, забезпечення, інформування. Важко не погодитись із наведеними судженнями, адже на даний момент вони наповнюються новими смислами.

Інтереси та потреби можуть бути безпосередньо виражені в умовах договірної форми, але останнім часом все частіше дійсні цілі є прихованими, тобто інтереси однієї із сторін не виражаються прямо в договірній формі, а сам факт укладення договору стає способом відволікти увагу від дійсних інтересів сторін, задоволення якого не може бути досягнуто виконанням даного договору. Форма договірного регулювання в даному випадку є укладеною «про людське око» і не тягне за собою наслідків, які мали б настати. Але, як правило, про це знає тільки одна сторона, яка прагне використати форму договірного регулювання відносин для «псевдо» регулювання.

Як правило вважається, що метою застосування форми договорного регулювання є досягнення мети (може говоритись про спільну мету, мету, визначену спільно сторонами) визначеної сторонами договірних відносин. Як стає зрозумілим, мета в договірному регулюванні може бути не одна. В даному випадку, в кожній сторони мета відносин може бути окрема, яка не тільки не вкладається в позитивні рамки відносин сторін, але може й протирічити основам будь-яких правових, політичних, економічних (не говорячи про добросусідські та партнерські) відносин.

Ось чому, говорячи про ефективність застосування форми договірного регулювання чи про можливість чи про результати застосування такого регулювання, необхідно оцінювати таке застосування не тільки із точки зору

досягнення чи не досягнення цілей очікування, а скоріше місця і ролі такої форми договірної регулювання в даних відносинах між даними сторонами. На скільки положення договору відповідають тим результатам, які виявились на практиці, чи це очікувані та заплановані дії, про які зобов'язувались сторони, чи та бездіяльність, яка охоплюється положеннями статей, зафіксованих в домовленостях.

Тобто необхідно відповідати не на питання, чи виконані домовленості переговорів і досягнута мета, задекларована у формі договірної регулювання, а на питання навіщо сторона вдалась до договірної регулювання. Тобто питання стоїть про виявлення функції форми договірної регулювання щодо конкретних відносин. Ставлячи таким чином питання, є логічним констатування факту, що функції регулювання та охорони для форм договірної регулювання відносин (в даному випадку врегулювання конфлікту на Сході України) відходять на другий план. Залишається говорити і оцінювати дію (чи не дію) форми договірної регулювання щодо виконання нею інших функцій, зокрема інформаційної.

Інформаційна функція знаходить своє вираження:

1. Фіксація інформації про суб'єктний склад сторін відносин. Засвідчення юридичного факту представлення сторін на перемовинах тим чи іншим представником сторони.

2. Фіксація інформації про визнання певних прав та обов'язків сторін та формування змісту програмної поведінки учасників відносин.

3. Фіксація інформації у вигляді понятійного апарату. Одноманітне розуміння термінів може надати підстави для одноманітного тлумачення тексту домовленостей та створення одноманітного уявлення про інститути та явища, про які йдеться в перемовинах, таким чином філологічне забезпечення розуміння шляхів досягнення мети договірної регулювання.

Таким чином, інформаційна функція форм договірної регулювання відносин є безпосереднім застосуванням таких принципів європейського права як прозорості та очікуваності правових результатів, що дозволяє констатувати факт імплементації європейських правових цінностей в українську правову систему за допомогою методу диспозитивного регулювання.

**МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ «ENHANCED
COOPERATION» В РЕГУЛЮВАННІ ВІДНОСИН:
ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

*«I had a dream. I dreamt about seeing Ukraine deeply rooted
amongst European Union democracies.
... the perspective for a country to accede.
...to use the magnet of the EU to modernise,
to transform and to build more democracy in its own heart»*

На сьогоднішній день в умовах пошуку альтернативних, ефективних і результативних принципів, на яких має базуватися «регулювання відносин» як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу, є вельми актуальним та важливим принцип «**enhanced cooperation**» як один із основних, загальних принципів у процесі вироблення ефективних та оптимальних форм співпраці в різних сферах як суспільного життя, так і держави в цілому.

Вперше положення про запровадження принципу «**enhanced cooperation**» було зафіксовано в Амстердамському договорі і реформовано в Ніцці [1, 59]. У Лісабонському договорі чітко окреслено цілі, мету, завдання, сфери застосування даного принципу [2, 103]. Зазначені договори визначають механізми та умови здійснення поглибленого співробітництва, тобто процедуру його реалізації, але жоден договір не надає визначення та не повно розкриває зміст даного принципу. Зважаючи на те, що співробітництво можливе практично у всіх галузях європейського права приватного, публічного (деякі винятки передбачені положеннями Ниццкого договору 2001 року) і практично реалізується державами-членами Європейського Союзу в різних сферах внутрішньосоюзного співробітництва, настав час поговорити про механізми реалізації даного принципу.

Проаналізувавши широкий спектр літератури, виділяємо наступні механізми: 1) договірний; 2) інституційний.

Договірний механізм реалізації принципу «enhanced cooperation» – це сукупність норм саморегуляції (договірних норм), які створюються самими сторонами-партнерами, засобів, які визначаються не нормами права, а узгодженими волевиявленням суб'єктів, способів та форм, які всі

у сукупній взаємодії між собою дозволяють функціонувати і реалізовуватися принципу в регулюванні відносин.

Інституційний механізм реалізації принципу «enhanced cooperation» - комплекс взаємопов'язаних правових норм, які визначають процедуру, механізм та умови здійснення державами-членами Європейського Союзу даного принципу в різних сферах. Загальносистемний характер інституційного механізму виявляється в тому, що він пронизує практично всі галузі європейського права.

Для регулювання відносин, незалежно від сфери права, прослідковується колоборативний механізм реалізації **принципу «enhanced cooperation»**. Прикладом є всім відома Угода про асоціацію України з Європейським Союзом від 16 вересня 2014 р., яка сформулила договірний та створила якісно новий інституційний механізм двостороннього співробітництва України з Євросоюзом [3].

В процесі реалізації **принципу «enhanced cooperation»** в регулюванні відносин характеризується такими позитивними наслідками, як: 1) ефективність та результативність; 2) формально-юридична рівність сторін; 3) взаємною відповідальність сторін; 4) усвідомленим бажанням сторін досягти взаєморозуміння, погоджуватися на компроміси, співпрацювати; 5) сприяння поглибленню відносин в різних сферах; 6) налагодження нових форматів, форм різнопланового секторально-правового співробітництва; 7) усуненням непорозумінь і суперечностей щодо намірів, які представляють інтереси кожної із сторін; 8) наданням можливостей кожній стороні брати участь у прийнятті спільних рішень; 9) створенням комфортних договірних умов [4, 123].

Принцип «enhanced cooperation» в регулюванні відносин поступово стає затребуваним трендом розвитку ЄС. Побудова відносин на основі цього принципу веде до прогресу та інтеграції, оскільки основна мета – не тільки сформуливати діалог між сторонами-партнерами, але й досягти відповідного рівня поглиблено-гнучких відносин [5, 95]. Без діалогу співробітництва не може бути, оскільки будь-яка спільна діяльність потребує вміння домовитися, вступити в діалог. Саме наявність та якість діалогу свідчать про ступінь реалізації суб'єктного підходу кожної сторони, який виражається (відображається в умовах) та реалізується в відповідних формах регулювання відносин.

Література

1. Кавешников Н.Ю. «Гибкая интеграция» в Европейском союзе // Международные процессы, том 9, № 2(26), 2011. - С. 58-69.

2. Потёмкина О.Ю. Лиссабонский договор: Реформа пространства свободы, безопасности и правосудия как шаг к углублению политической интеграции // Актуальные проблемы Европы. Евросоюз: политическое измерение интеграции. М.: ИНИОН, 2010. № 2. - С. 102-127.

3. Сушко О. Угода про асоціацію: дороговказ реформ / О. Сушко, О. Зелінська та інші // Аналітична доповідь експертів, що представляють незалежні аналітичні центри України, за координації Інституту євроатлантичного співробітництва (ІЄАС) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kas.de/wf/doc/kas>

4. Международное право : учебник / ред. Ю.М. Колосов, В.И. Кузнецов. – М., 1994. – С. 456.

5. Outrata V. K pojmu obecnych a zakladnich zasad mezinarodniho prava. – S. 95-97.

К.С. НАУМЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОЇ ФОРМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЇЇ СОЦІАЛЬНЕ БУТТЯ

Особисті немайнові права людини є головними у ієрархії людських прав. Судовий захист таких прав будується на глибокому та детальному вивченні усіх складових справи. Порушення особистих немайнових прав людини, що забезпечують соціальне буття, та подальший судовий захист передбачають використання багатьох норм та правових приписів із різноманітних нормативно-правових документів та законів, зокрема, Конституції України, Цивільного Кодексу України, Законів України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації» та ін.

Відтак, відповідно до ч. 1 ст. 16 Цивільного кодексу України, кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу [1]. Стаття 278 Цивільного кодексу України містить заборону щодо поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права [1]. При цьому ст. 279 Цивільного кодексу України передбачає правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права. Зокрема, дозволяється покладати на особу, яку суд зобов'язав вчинити відповідні дії для усунення порушення особистого немайнового права і яка ухиляється від виконання судового рішення, штраф відповідно до норм Цивільного процесуального кодексу України [1].

Свої особливості має зміст цивільно-правового захисту честі, гідності і ділової репутації. Йдеться про правовідносини, в яких морально потерпіла сторона наділяється правом вимагати за судом спростування

відомостей, які порочать її честь, гідність та ділову репутацію, а друга сторона, яка такі відомості поширила, зобов'язана дати спростування, якщо не доведе, що відомості відповідають дійсності. При цьому позов про спростування відомостей, що порочать честь і гідність, може бути пред'явлено особою, про яку поширено такі відомості, а також близькими родичами цієї особи, коли відомості прямо чи опосередковано їх порочать. Зацікавлена особа має право на судовий захист у зазначеному порядку також у разі поширення таких відомостей щодо члена її родини або іншого родича, який помер [2, 542]. Як правило, значна частина судових справ та позовів стосується розгляду саме таких випадків. Адже до спростування заздалегідь неправдивої інформації, поширеної такими шляхами, найкраще примусить відповідне рішення суду.

Судова форма захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття, та цивільних прав загалом, має ряд безумовних переваг, серед яких виділяють такі:

- 1) судді, що вирішують спори, незалежні від політичного, відомчого і іншого впливу;
- 2) загальнообов'язковість судових рішень;
- 3) наявність чіткої законодавчо закріпленої процесуальної форми захисту, яка закріплена процесуальним законодавством;
- 4) усне і безпосереднє дослідження усіх обставин спору;
- 5) рівність сторін [3, 25].

Отже, вказані особливості свідчать, що судова форма захисту є однією із найрозповсюдженіших форм, проте, на сьогодні існує багато проблем під час реалізації вказаної форми. Серед них варто назвати наступні:

1) часто під час винесення рішення судами беруться до уваги оціночні судження (думки, переконання, критична оцінка певних фактів, погляди відповідача), що призводить до винесення незаконних рішень;

2) при вирішенні справи по суті досить часто не беруть до уваги, хто саме володілець веб-сайту, на якому розповсюджується неправдива інформація;

3) при винесенні рішення часто до уваги беруть значимість і авторитет особи в суспільстві, об'єктивно не дослідивши усю доказову базу;

4) справи на користь позивача вирішуються в більшості випадків лише судами апеляційної та касаційної інстанції, а дуже важливо, щоб рішення виносилось саме судами першої інстанції, з тієї причини, що чим

більше триває судова тяганина, тим більших духовних та моральних страждань зазнає особа-носій;

5) судді при винесенні рішення як доказ не витребують експертний висновок психолого-лінгвістичного дослідження, який дозволяє підтвердити факт того, що інформація є дійсно негативною та такою, що стосується позивача.

Відтак, вказані проблеми свідчать про те, що на сьогодні судовий захист хоча і є досить розповсюдженим, однак, не викликає довіри у суспільстві. Це зумовлено значною мірою недосконалістю законодавства, яке регулює правовідносини у сфері захисту особистих немайнових прав, у тому числі права на приватне життя. Проте, вищезгадані проблеми та недоліки судової форми захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття, не є такими, що складно вирішити. В суспільстві потрібно систематично проводити роботу по зростанню рівня довіри до судової гілки влади. Як варіант, може бути запроваджено певні атестаційні курси чи семінари для суддів першої інстанції, які мають кількість помилково ухвалених рішень по особистих немайнових правах, що забезпечують соціальне буття, вище середнього показника по регіону. Суддям більше уваги необхідно приділяти вивченню деталей та доказової бази по справі, що розглядається.

Література

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435–IV //Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
2. Цивільне право України : підручник : у 2 кн. / О. В. Дзера (керівник авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — К. : Юрінком Інтер, 2002. — Кн. 1. — 543 с.
3. Крисань Т. Форми реалізації юридичних гарантій цивільних прав / Т. Крисань // Закон и жизнь. — 2013. — № 1. — С. 25.

Я.М. САДИКОВА

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ПРЕДМЕТ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ КРАЇН СНД

А.Г. Давтян вказує на те, що процес глобалізації у всіх сферах суспільного життя сучасного суспільства, а також встановлення нового рівня взаємовідносин між країнами світового співтовариства та поглиблення міжнародних торгових, економічних та культурних зв'язків не тільки обумовили практичний та академічний інтерес до іноземного

права, але стали передумовами визнання його особливої ролі в правовій науці...[1, 2].

Вважаємо за доцільне, перш за все, проаналізувати норми процесуального законодавства країн СНД щодо регламентації питань про предмет доказування у справі.

Слід відзначити прогресивність цивільного процесуального законодавства Республіки Білорусь. Цивільним процесуальним кодексом Республіки Білорусь від 11 січня 1999 року [2] чітко визначено, що предметом доказування є всі факти, що мають значення для правильного вирішення справи. При цьому розмежовується предмет доказування позивача, предмет доказування відповідача, а також третьої особи, що заявляє самостійні вимоги на предмет спору (ст. 300 ЦПК Республіки Білорусь).

Цивільні процесуальні кодекси інших країн СНД не оперують поняттям предмету доказування. Встановити зміст предмету доказування можливо, виходячи зі змісту статей, де міститься поняття доказів або зі змісту інших статей. Так, доказами за ст. 47 Цивільного процесуального кодексу Республіки Вірменії від 7 серпня 1998 року [3] є отримані в порядку, передбаченому цим кодексом та іншими законами, відомості, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги та заперечення осіб, які беруть участь у справі, а також інших обставин, які мають значення для вирішення спору. Кожна особа, що бере участь у справі, має доказати ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог та заперечень.

Цивільний процесуальний кодекс Азербайджанської республіки від 28 грудня 1999 року [4] визначає доказі як дані, отримані судом в порядку, передбаченому цим кодексом та іншими законами, на основі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги чи заперечення сторін, та інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи.

Дещо по-іншому встановлено предмет доказування у цивільних справах у Цивільному процесуальному кодексі Грузії від 14 листопада 1997 року [5]. Встановлюючи, що сторони самі визначають, які факти мають лягти в основу їх вимог чи якими доказами повинні бути підтверджені ці факти, процесуальний закон надає право суду не приймати, не витребувати чи вилучати зі справи докази, які не мають значення для справи.

Критерії, за якими обставини визначаються такими, що мають значення у справі і складають предмет доказування, визначено у Цивільному процесуальному кодексі Республіки Молдови від 30 травня 2003 року [6]. Так, обставини, які мають значення для правильного вирішення справи, остаточно визначаються судовою інстанцією на підставі вимог та заперечень сторін та інших учасників процесу, а також норм матеріального та процесуального права, що підлягають застосуванню.

Аналогічне правило міститься в Цивільному процесуальному кодексі Киргизької Республіки від 24 листопада 1999 року [7]. Відповідно до нього суд визначає, які обставини мають значення для правильного вирішення справи на підставі вимог та заперечень осіб, які беруть участь у справі з урахуванням норм права, які підлягають застосуванню.

Цивільні процесуальні кодекси держав СНД чітко визначають, які факти необхідно додатково доказувати в тому чи іншому випадку. Це факти, що вказують на неможливість вчинення процесуальної дії у певний строк, при вирішенні питання про поновлення строків; обставини, які є підставами відводу. В ЦПК Республіки Молдови від 30 травня 2003 року такий особливий додатковий факт як інтерес для вступу в процес. Відповідно до ст. 67 ЦПК Республіки Молдови для вступу в процес третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, подає заяву, в якій вона доказує наявність інтересу для вступу в процес. Особливістю цивільного судочинства Молдови є те, що законодавство іноземної держави, яке підлягає застосуванню, розглядається як факт, що також потребує доказування зацікавленими особами в тій мірі, в якій воно не відоме судовій інстанції (ст. 13).

Таким чином, аналіз цивільно-процесуального законодавства держав СНД дає можливість зробити висновок про закріплення широкого розуміння до предмету доказування. Легальне визначення поняття предмету доказування міститься лише в Цивільному процесуальному кодексі Республіки Білорусь. Визначитись з питанням про те, що являє собою предмет доказування у цивільному судочинстві інших держав СНД можливо з аналізу поняття доказів та сформульованих правил належності доказів. Дослідження цих норм дозволяє зробити висновок про те, що цивільні процесуальні кодекси держав СНД виходить з широкого розуміння предмету доказування в цивільних справах, не обмежуючи його лише фактами матеріально-правового значення.

Література

1. Гражданский процесс зарубежных стран: учеб. пособие / под ред. д-ра юрид. наук А. Г. Давтян. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 320 с.
2. Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/234/GPK_belarus.txt.
3. Гражданский процессуальный кодекс Республики Армения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/234/GPK_Armenia.txt.
4. Гражданский процессуальный кодекс Азербайджанской республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/228/gpk_azerb.txt.
5. Гражданский процессуальный кодекс Грузии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/235/GPK_Georgia.txt.
6. Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/254/gpk_moldova.txt.
7. Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.jguard.ru/images/attaches/248/gpk_kirgiz.txt.

А.В. ЧЕРЕП , О.В. БАЙГУШ

Запорізький національний університет

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СЕКСИЗМУ В УКРАЇНІ

Реклама як двигун торгівлі та механізм просування культури масового споживання виконує не тільки інформаційну функцію. У сучасному житті вона впливає на свідомість величезної кількості людей. У деяких випадках реклама виховує смак, формує відповідний світогляд, а отже, її вплив на свідомість громадян є величезним, і його не варто недооцінювати.

Реклама, як невід’ємна складова мас-медіа, є одним із дієвих механізмів, який впливає на свідомість, формування широкого спектру сприйняття, у тому числі й на формування гендерної ідентичності громадян. Зважаючи, що діючі механізми та інструментарії забезпечення рівності жінок і чоловіків в Україні досі залишаються недосконалими, реклама нерідко дискримінує гендерну рівність громадян.

Одним з проявів дискримінації в рекламі є сексизм (соціальні стереотипи, переконання і вірування, які утверджують перевагу однієї статі над іншою і тим самим обґрунтовують соціальну нерівність чоловіків і жінок). Сексизм глибоко вкорінений у свідомості нашого суспільства, а тому часто залишається непоміченим й сприймається як «нормальне» і невід’ємне явище сьогодення. Так само «непомітно» він став елементом, що активно використовується у рекламі з метою зробити її більш привабливою для споживача [3]. Сексизм часто має форму натяку на ознаки статі в такій манері, котра не має прямого зв'язку з контекстом

продукту, що рекламується, а також елементи домінування чи підпорядкування в зображенні особистості в якості сексуального об'єкту.

Основними нормативними актами в рекламній сфері є Конституція України, Закони України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та «Про рекламу». Проте наявність законодавчого регулятора у тій формі, у якій він існує на сьогоднішній день, не дозволяє докорінним чином протидіяти гендерній нерівності, викорінювати існуючі стереотипи щодо ролі жінок і чоловіків у суспільстві, а також у повному обсязі досягти цілей державної політики щодо створення умов для реалізації рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

У зв'язку з цим 16 травня 2013 року за номером 2028а народними депутатами України Бережною І.Г., Бондарєвим К.А., Лабунською А.В., Ляшко О.В. зареєстрований проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони проявів сексизму у рекламі. Проектом Закону вносилися зміни до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 52, ст. 561). Так статтю 1 повинні були доповнити абзацом дев'ятим такого змісту:

«Сексизм - один з видів дискримінації за ознакою статі, виражений у поширенні ідей, що ґрунтуються на твердженні про неповноцінність, перевагу однієї статі над іншою, недооцінці або упередженні щодо представників тієї чи іншої статі в цілому або стереотипізації суджень стосовно представників тієї чи іншої статі»[4].

Крім того, проектом Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони проявів сексизму у рекламі передбачалося внесення змін до статті 8 Закону України «Про рекламу» (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 8, ст. 62; 2008 р., № 18, ст. 197; 2010 р., № 34, ст. 486; 2012 р., № 39, ст. 463), зокрема в абзаці третьому частини першої статті 8 Закону України «Про рекламу» після слів «місцем проживання» доповнити словами «містять прояви сексизму» [4].

На жаль, на сьогоднішній день Верховна Рада України так і не внесла позитивних змін у Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та Закон України «Про рекламу». Тому доводиться констатувати факт, що питання законодавчого врегулювання негативних проявів сексизму у рекламній діяльності залишається невирішеним.

Література

1. Закон України від 08.09.2005 № 2866 - IV « Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
2. Закон України від 03.07.1996 № 270/96 – ВР « Про рекламу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>
3. Сексизм в рекламі: його подолання через саморегулювання з боку організацій рекламної індустрії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/07672.pdf>
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони проявів сексизму у рекламі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46952

Секція 3

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО, АДМІНІСТРАТИВНОГО, ФІНАНСОВОГО ПРАВА У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

О.В. АЛЕКСЄЄВА

Державний науково-дослідний інститут МВС України

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Адміністративна відповідальність неповнолітніх більшою мірою, ніж адміністративна відповідальність дорослих правопорушників переслідує, насамперед, морально-виховні цілі, оскільки перевиховання і виправлення дітей переважно можливе й без застосування заходів адміністративної відповідальності. Тому до неповнолітніх найчастіше застосовуються заходи громадського, морально-виховного впливу, а адміністративні стягнення накладаються лише у крайніх випадках, чітко визначених у законі.

Адміністративній відповідальності неповнолітніх притаманні ті ж самі ознаки, що й інституту адміністративної відповідальності у цілому. Однак, крім загальних ознак, адміністративна відповідальність неповнолітніх має свої, характерні тільки для неї, специфічні особливості. Як уже зазначалося вище, адміністративна відповідальність неповнолітніх більшою мірою, ніж адміністративна відповідальність дорослих правопорушників, переслідує, насамперед, морально-виховні цілі. Тому до неповнолітніх найчастіше застосовуються заходи громадського, морально-виховного впливу, а адміністративні стягнення накладаються лише у крайніх випадках, чітко визначених у законі. Специфічною ознакою адміністративної відповідальності неповнолітніх є можливість її перекладення («трансмисії») на інших осіб. Юридичний склад деяких адміністративних правопорушень, що вчиняються неповнолітніми, має комплексний характер, тобто складається фактично з двох самостійних

юридичних фактів, які у своїй сукупності утворюють обов'язкову ознаку об'єктивної сторони – діяння (це дії або бездіяльність батьків та дії неповнолітніх). Отже, адміністративно-деліктному статусу неповнолітніх як спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності притаманні такі ознаки: більш м'яка, порівняно з повнолітніми, відповідальність, неможливість застосування окремих видів стягнень, зокрема адміністративного арешту; відповідальність носить лише судовий характер; у переважній більшості випадків до неповнолітніх застосовуються заходи впливу, які мають на меті виховний та профілактичний характер; вони притягуються на загальних підставах до адміністративної відповідальності лише у спеціально передбачених законом випадках; особи, які не досягли 16-річного віку на момент вчинення ними адміністративного правопорушення, не є суб'єктами адміністративної відповідальності та не можуть бути до неї притягнуті; у разі вчинення особою у віці від 14 до 16 років діяння, відповідальність за яке передбачена нормами КупАП, суб'єктами адміністративної відповідальності визнаються її батьки або особи, що їх замінюють.

Ретроспективний аналіз проблеми адміністративної відповідальності неповнолітніх дає можливість простежити появу нормативно-правових актів, що визначали відповідальність неповнолітніх за вчинені протиправні діяння (правопорушення), зокрема, «Статут про покарання, що накладаються мировими суддями» 1864 р., «Положення о мерах к охранению государственного порядка и общественного спокойствия» 1881р., Адміністративний кодекс УРСР 1927 р. та інші підзаконні акти. На їх підставі можна стверджувати, що до неповнолітніх як особливої категорії правопорушників встановлювались особливі умови притягнення до відповідальності, а поняття «адміністративна відповідальність» почало застосовуватись у вітчизняному законодавстві із другої половини ХХ століття.

Практика інших країн свідчить про те, що вік, із якого особа може бути притягнена до адміністративної відповідальності, є нижчим, ніж в Україні (в Австрії – з 14 років, Чехії – з 15 років, Сербії – з 14 років). Досягнення правопорушником відповідного віку та осудність є обов'язковими ознаками для притягнення винної особи до відповідальності в усіх державах. У свою чергу, провадження щодо проступків, які були вчинені неповнолітніми правопорушниками, здійснюється на загальних підставах, але в кожній країні має свої особливості.

Головним недоліком процесуального законодавства є те, що чинні матеріальні і процесуальні норми, які стосуються адміністративної відповідальності неповнолітніх, враховують лише протиправне діяння неповнолітнього і не беруть до уваги протиправної поведінки батьків, а тому не визначають їх правового становища як самостійних учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. Проведене ж дослідження свідчить про те, що адміністративна відповідальність неповнолітніх нерозривно пов'язана з адміністративною відповідальністю батьків або осіб, які їх замінюють. Тобто адміністративна відповідальність зазначених суб'єктів за ч.ч. 3, 4 ст. 184 КУпАП повинна наставати лише за наявності протиправної поведінки батьків і протиправної поведінки неповнолітньої особи. При цьому вважаємо за доцільне розширити коло суб'єктів адміністративної відповідальності за правопорушення, вчинені неповнолітніми, включивши до нього, крім батьків, усиновлювачів та піклувальників, батьків-вихователів дитячого будинку сімейного типу, адміністрацію навчально-виховних закладів для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, адміністрацію навчальних та лікувальних закладів, які зобов'язані здійснювати нагляд за неповнолітніми. У будь-якому разі вважаємо, що вичерпна адміністративно-правова характеристика суб'єктів адміністративної відповідальності за правопорушення неповнолітніх дасть можливість для більш детальної диференціації виду і міри їх покарання залежно від правового статусу й вироблення конкретних й ґрунтовних пропозицій щодо вдосконалення норм Кодексу України про адміністративні правопорушення в досліджуваній царині.

В.А. БОНДАРЕНКО

Львівський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Зміст будь-яких правовідносин нерозривно пов'язаний з їхнім суб'єктним складом. Саме специфіка суб'єктів визначає концептуальне обґрунтування застосування норм адміністративного права, місце і роль у системі засобів забезпечення інтересів держави, суспільства й особистості. Це ціннісно-структурна основа адміністративної правозастосовної політики.

Найбільш значні, кардинальні зміни в механізмі адміністративно-правового регулювання відбуваються якраз тоді, коли істотно трансформується його концептуальна частина. Суспільні відносини, які виникають завдяки застосуванню норм адміністративного права, одночасно характеризують поведінку, діяльність її суб'єктів, а також їхні повноваження. Але це лише свідчення того, що даний вид галузевих правовідносин належить до розряду суспільних. З метою цільової визначеності необхідно підкреслити, що їх фактичний зміст складають владна діяльність компетентних суб'єктів щодо прийняття правозастосовного акта, а юридичний зміст утворюють повноваження щодо прийняття такого роду індивідуального рішення.

Застосування норм адміністративного права зовні виражається у публічній діяльності державних і муніципальних органів влади, їх посадових осіб щодо прийняття на основі конкретних фактичних обставин владних рішень, що забезпечують реалізацію права персонально визначених суб'єктів.

В юридичній літературі, як справедливо зазначають В. Колпаков та В. Денисенко, неодноразово робилися спроби наукової класифікації суб'єктів права, зокрема й адміністративного, і найчастіше за ознаку, що є елементом класифікації, брали поняття правового статусу [1, 72; 2].

Попереднє вивчення спеціальної юридичної літератури свідчить про відсутність серед вчених єдиного підходу до якісних і кількісних критеріїв суб'єктів застосування норм адміністративного права. Рухливість адміністративно-правових відносин і зміна пріоритетів у правовому регулюванні, безумовно, впливає на сукупність суб'єктів, яку, на наш погляд, лише умовно можна назвати системою. Про важливість ролі суб'єктів застосування адміністративно-правових норм у системі суспільних відносин вказують В. Ортинський, З. Кісіль, М. Ковалів [3, 14]. Дискусія щодо питання про систематизацію суб'єктів адміністративно-правових відносин характеризується досягненням певних наукових результатів. Так, замість поняття «індивід» було запропоновано поняття «фізична особа», але на початку не як людина, що володіє комплексом прав і обов'язків, а як категорія, що служить для позначення суб'єкта, який не охоплюється ознаками юридичної особи. Класифікація суб'єктів на громадян і юридичних осіб, на думку Л. Коваля, правильно відображає їх систему тільки в цивільному праві, але виявляється неприйнятною для адміністративного права, оскільки, поряд з громадянами, індивідуальними суб'єктами в адміністративно-правових відносинах можуть виступати і

посадові особи [4, 114].

Сьогодні можна стверджувати, що в категоріальному сенсі між громадянином і посадовою особою проблем немає, але увагу вчених привертає проблема визначення юридичної особи як учасника адміністративно-деліктних відносин. У наукову доктрину вводиться категорія «юридичні особи публічного права». На думку В. Кравчука, А. Комзюка, В. Бевзенка, Р. Мельника, екстраполюючи поняття юридичної особи у цивільному праві на адміністративно-правову площину, юридична особа є тільки юридичним засобом, за допомогою якого діють фізичні особи [5].

Класифікацію суб'єктів застосування адміністративно-правових норм можна проводити за різними підставами, але, як справедливо зазначає О. Дугенець, справа не в пошуку нових критеріїв для її проведення, а у відборі тих підстав, які мають реальне практичне значення. Визначення категорій суб'єктів адміністративного правозастосування за способом вирішення справ (колегіальні і єдиноначальні) доцільно застосовувати лише на первинному рівні, так як і з'ясування стадійності адміністративного правозастосовного процесу доводить, що колегіальний суб'єкт реалізує свої повноваження не на всіх стадіях [6, 15].

З огляду на те, що владні можливості суб'єкта на кожній стадії правозастосування диференціюються, цілком доречно запропонована в юридичній літературі класифікація суб'єктів за обсягом повноважень. Однак, на нашу думку, дії органів і посадових осіб щодо встановлення фактичної сторони справи, юридичної оцінки матеріалів справи і кваліфікації, щодо прийняття правозастосовного акта та забезпечення ефективного виконання прийнятого у справі рішення, будучи логічно послідовними, не передбачають їх виконання одним і тим же суб'єктом. Відбувається, на нашу думку, послідовність дій владних суб'єктів. Звідси можливий висновок про те, що будь-який уповноважений орган або посадова особа, незалежно від участі в конкретній справі щодо застосування адміністративно-правової норми, може вважатися потенційним суб'єктом.

Література

1. Колпаков В. К. Адміністративне право України : [підруч.] / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 752 с.
2. Денисенко В. В. Теория административно-деликтных отношений : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.14 / Денисенко В.В. – 394 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dslib.net/admin-pravo/denisenko.html>
3. Оргинський В. Л. Організаційні засади управлінської діяльності в органах

внутрішніх справ України : навч.-метод. посіб. / В. Л. Ортинський, З. Р. Кісіль, М. В. Ковалів. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 248 с.

4. Коваль Л. В. Административно-деликтное отношение / Л. В. Коваль. – К. : Вища школа, 1979. – 230 с.

5. Адміністративний процес України : навч. поіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с.

6. Дугенец А. С. Административно-юрисдикционный процесс / А. С. Дугенец. – М. : ВНИИ МВД России, 2003. – 273 с.

А.Л. БЕЙКУН

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського*

ЕКОЛОГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ ТА ІНШІ ЗМІСТОВІ СКЛАДОВІ ПРОЕКТУ АГРАРНОГО КОДЕКСУ

Ідеї необхідності кодифікації аграрного законодавства обговорюються серед наукового суспільства юристів-аграрників вже майже протягом двох десятиріч. Проте, за окремими винятками, проблема зводилась до констатації необхідності прийняття кодексу та висвітлення ряду передумов. Винятком з цього правила можна було вважати два-три проекти, зокрема, проект Аграрного (Сільськогосподарського) кодексу, що був розроблений авторським колективом під головуванням В.З. Янчука [1, 11-16]. Проте, у всіх без винятку проектів наголос був зроблений на правосуб'єктність різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі. І, на жаль, всі вони являли собою більш-менш вдалу компіляцію сукупності чинних на той час законів України: «Про власність», «Про підприємства в Україні», «Про підприємництво», а також галузевих актів законодавства з питань підприємницької діяльності в аграрному секторі, зокрема, законів: «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про селянське (фермерське) господарство» тощо. Але з прийняттям Господарського кодексу та введенням у дію оновленого Цивільного кодексу, це питання взагалі було знято. Мотивацією слугувало те, що питання господарської діяльності в аграрному секторі більш-менш повно врегульовані зазначеними кодифікованими нормативно-правовими актами, а суб'єкти господарювання як в аграрному секторі, так і в інших галузях, мають однакові організаційно-правові форми (за винятком, хіба що, фермерського господарства). Отже, проект Господарського кодексу був і пріоритетним, і майже автентичним за змістом (в частині визначення та регулювання діяльності господарюючих суб'єктів різних організаційно-правових форм) з аналогічними положеннями проекту Аграрного кодексу.

Тому цілком закономірно, що у зв'язку з його прийняттям про проект Аграрного кодексу на певний час просто забули (дійсно, не «городити» ж цілий кодекс заради тільки фермерського господарства та деяких інших організаційно-правових форм, притаманних лише аграрному сектору). Можливо, така апатія законотворців зумовлювалась, не в останню чергу, відсутністю поглядів на будь-яку іншу конструктивну модель зазначеного кодифікованого акту [2, 3].

У зв'язку з сучасними, відродженими перспективами кодифікації аграрного законодавства існують труднощі і об'єктивного характеру. Як відомо, аграрне законодавство є, з одного боку, найбільш динамічною галуззю національного законодавства, оскільки предмет правового регулювання складають динамічні суспільні відносини, а з іншого - такою, що врегульована безсистемно. Фактор безсистемності опосередковується, зокрема, тим, що правового регулювання потребують багатоаспектні відносини, у тому числі і ті, яких до аграрних можна віднести досить умовно (наприклад, правове регулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі). Варто врахувати і те, що надмірна динамічність нормативної бази опосередковується, у тому числі, і хронічною необхідністю вдосконалення управлінської структури Міністерства аграрної політики та продовольства України і його регіональних (місцевих) структурних підрозділів (як раніше: Міністерства сільського господарства та продовольства, Міністерства агропромислового комплексу, Міністерства аграрної політики) [4, 118]. Реформування управлінської структури аграрного сектору держави йшло поряд із організаційними реформами самої галузі, які, до того ж, були перманентними. Все це, природно, позначилось і на надмірній кількості галузевих нормативно-правових актів різного рівня юридичної «ваги». Однак, як свідчить статистика, переважна більшість з них є підзаконними. Аграрні ж закони, яких більше сотні, є за замістом переважно декларативними [5]. Крім того, значна кількість їх була прийнята або у перші роки існування незалежної держави, або на протязі «аграрно-законодавчого буму» 1999-2003 років, природно, з врахуванням тих суспільно-економічних відносин, які склалися на час їх прийняття. Особливістю аграрного законодавства є ще й те (крім, само-собой зрозумілої внутрішньої суперечливості), що нормативно-правові акти, насамперед, закони, які втратили сенс *de-facto*, просто перестають «помічати». Отже, відсутність кодифікованого акту для будь-якої галузі не вада сама по собі, проте аграрне законодавство потребує його, як здається,

найбільше. Що ж стосується оновленої структурної моделі майбутнього проекту кодексу, то вона майже «лежить на поверхні»: виключно (або переважно) аграрним законодавством охоплюється регулювання відносин у тваринництві, рослинництві (в тому числі лісовому насінництві та вирощуванні наркотичної сировини для фармацевтичних і інших промислових потреб), племінній справі, ветеринарній медицині, бджільництві, виробництві рибної продукції тощо. Природно, що ці підгалузі аграрного права врегульовані більш-менш (або, навіть, цілком) досконалими законами та іншими нормативно-правовими актами. Разом з тим, кодифікація зазначеного нормативного масиву, як вбачається, не потребуватиме заперечень.

Крім того, як вбачається, окремою змістовною частиною майбутнього кодексу слід ввести правове забезпечення екологічної політики держави в аграрному секторі (або, краще – в агропромисловому виробництві). Беззаперечно, насамперед, нагальною є потреба здійснити теоретичне моделювання та узагальнення методологічно-правової концепції впровадження наукових засад екологічної політики у сферу агропромислового виробництва, яка (політика) може бути визначена як цілісний організаційно-правовий комплекс заходів уповноважених державних органів, господарюючих в аграрному секторі суб'єктів різних організаційно-правових форм та форм власності, громадських об'єднань та громадян по забезпеченню екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища у процесі функціонування галузевих суб'єктів.

Окремим аспектом слід виділити необхідність розробки правового механізму набуття у власність земель та позбавлення цього титулу господарюючих суб'єктів з точки зору збалансованості природокористування. Взагалі, як вбачається, проблематика розвитку інституту захисту права власності на природні ресурси суб'єктів господарювання в аграрній сфері повинна бути відображена у кодексі досить змістовно.

Отже, не можна вважати прийнятною ситуацію, при якій відсутні комплексні та структуровані механізми регулювання базових відносин в аграрній сфері.

Література

1. Аграрне законодавство України / за ред. В.В. Янчука - К.: Юрінком. - 1996. - Вип. 1. - С. 11-16.
2. Тернівський Т. Чи можна продовольчу безпеку держави забезпечити лопатою та граблями? / Тарас Тернівський // Агробізнес сьогодні. – 2014. - № 1-2 (272-273).

[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2012-12-28-14-20-29/2023-2014-02-17-10-37-52.html>

3. Кубай Т. Всім назад у колгосп, чи нова формула сільгоспкооперативу / Тіна Кубай / Агробізнес сьогодні. – 2013. - № 6 (253). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2011-05-11-22-05-40/1524-2013-04-17-09-14-09.html>

4. Бейкун А. Управлінсько-правові аспекти формування та розвитку державної природноресурсової політики / А.Л. Бейкун // Право України. - 2006. - № 10. - С. 115-119.

5. Підтримка сільськогосподарських товаровиробників: новели правового регулювання / Агробізнес сьогодні. – 2012. - № 4 (227). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2011-05-11-22-05-40/900-2012-03-02-13-20-15.html>

В.В. ГОНЧАРУК

Харківський національний університет внутрішніх справ

ВИДИ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Насамперед, необхідно нагадати, що згідно з п. 23 Положення про проходження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ [1], особи рядового і начальницького складу несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну та кримінальну відповідальність згідно з законодавством. В свою чергу, матеріальна відповідальність працівників органів внутрішніх справ є одним із видів юридичної відповідальності, яка виражається в обов'язку цих працівників повністю або частково покрити матеріальну шкоду, що була заподіяна з їх вини.

Щодо матеріальної відповідальності працівників органів внутрішніх справ, то на них розповсюджуються норми Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі, затвердженого постановою Верховної Ради України від 23 червня 1995 року № 243/95-ВР [2], відповідно до п. 2 якого відшкодуванню підлягає пряма дійсна шкода, заподіяна розкраданням, пошкодженням, втратою чи незаконним використанням військового майна, погіршенням або зниженням його цінності, що спричинило додаткові витрати для військових частин, установ, організацій, підприємств та військово-навчальних закладів для відновлення, придбання майна чи інших матеріальних цінностей або надлишкової виплати. Умовами настання матеріальної відповідальності працівників органів внутрішніх справ є: (а) заподіяння прямої дійсної шкоди; (б) протиправної їх поведінки; (в)

причинного зв'язку між протиправною поведінкою і настанням шкоди; (г) вини у заподіянні шкоди. Залежно від того, навмисно чи з необережності заподіяно шкоду, а також з урахуванням суспільної небезпечності дії (бездіяльності) винної особи та обставин, за яких заподіяно шкоду, і вартості майна до військовослужбовців і призваних на збори військовозобов'язаних застосовується повна або обмежена матеріальна відповідальність.

Обмежена матеріальна відповідальність полягає в обов'язку винних повністю відшкодувати заподіяну ними пряму дійсну шкоду. Проте, при цьому відшкодована сума не повинна перевищувати максимальної межі, що знаходиться у певному відношенні до розміру місячного грошового утримання. Розміри місячного грошового утримання визначаються відповідно до основних посадових окладів та окладів за спеціальні звання і процентних надбавок за вислугу років на день підписання наказу про притягнення до матеріальної відповідальності. Відповідальність у розмірі місячного грошового утримання є універсальною. Згідно з п. 10 Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі [2], вона покладається на осіб як рядового, так і начальницького складу за заподіяння шкоди внаслідок недбалого виконання ними службових обов'язків, передбачених статутами, інструкціями та іншими нормативними актами. Визначальним фактором обмеженої матеріальної відповідальності є форма вини у вигляді недбалості особи, яка заподіяла шкоду, незалежно від посади, що вона займає, і звання [3, 153].

Повна матеріальна відповідальність працівників органів внутрішніх справ полягає в обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду повністю, без будь-яких обмежень і настає в таких випадках: 1) умисного знищення, пошкодження, псування, розкрадання, незаконного витрачання військового майна або вчинення інших умисних протиправних дій; 2) приписки у нарядах та інших документах фактично невиконаних робіт, перекручування звітних даних і обману держави в інших формах; 3) заподіяння шкоди особою, яка перебувала у нетверезому стані; 4) дій (бездіяльності), що мають ознаки злочину; 5) недостачі, а також знищення або псування військового майна, переданого їм під звіт для зберігання, перевезення, використання чи для іншої мети; 6) керівники – у разі незаконного звільнення або переведення працівника чи службовця на іншу роботу, а також у випадку затримання виконання ухвали суду чи наказу вищого за підлеглистю начальника про поновлення працівника на роботі.

Підвищена матеріальна відповідальність працівників органів внутрішніх справ – це відшкодування заподіяної ними шкоди в обсязі, який перевищує її номінальний розмір. Така відповідальність є винятковою і застосовується тільки у випадках, коли шкода заподіяна розкраданням, марнотратством або втратою зброї та боєприпасів, оптичних приладів, засобів зв'язку, спецтехніки та інших видів майна, зазначених у п. 14 Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі [2]. Кратність вартості майна визначається спеціальним Переліком військового майна, недостача або розкрадання якого відшкодовується винними особами у кратному співвідношенні до його вартості [4], який затверджується Кабінетом Міністрів України. Залежно від виду майна відповідальність покладається в розмірі до 10-кратної його вартості.

Необхідно також зазначити, що матеріальна відповідальність не настає у випадках: коли заподіяна шкода є наслідком дії непереборної сили; невстановлення винної особи; смерті винної особи; коли шкоду заподіяно внаслідок виконання наказу старшого начальника, або виправданого в конкретних умовах службового ризику, або правомірних дій. Разом із цим, притягнення до матеріальної відповідальності не звільняє від дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Отже, можемо зробити висновок, що матеріальна відповідальність працівників органів внутрішніх справ (при цьому маємо на увазі осіб рядового та начальницького складу) поділяється на обмежену, повну та підвищену. Вид відповідальності, в свою чергу, залежить від особливостей служби, посадових обов'язків працівників, способу заподіяння шкоди, ступеня і форми вини, стану особи, яка заподіяла шкоду, значення та виду майна.

Література

1. Положення про проходження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України : від 29.07.1991, № 114 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=114-91-%EF>

2. Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі : Постанова Верховної Ради України : від 23.06.1995, № 243/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 25. – Ст. 193.

3. Венедиктов В.С. Юридична відповідальність працівників ОВС України : монографія / В.С. Венедиктов. – Харків, 2003. – 269 с.

4. Про затвердження переліку військового майна, недостача або розкрадання якого відшкодовується винними особами у кратному співвідношенні до його вартості : Постанова Кабінету Міністрів України : від 02.11.1995, № 880 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/880-95-%D0%BF>

І.А. ГОНЧАРОВА

Харківський національний університет внутрішніх справ

Г.В. ДЖАГУПОВ

Харківський національний університет внутрішніх справ

МІСЦЕ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН У АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОМУ СТАТУСІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Адміністративно-правовий статус громадян є частиною їх загального правового статусу, визначеного Конституцією і законами України, зокрема Законом України «Про громадянство» [1], міжнародними договорами, а також іншими актами законодавства України. Основою адміністративно-правового статусу громадян України є їх адміністративна правоздатність. До змісту адміністративно-правового статусу входять також обов'язки. Це обов'язки захисту незалежності й територіальної цілісності України, несення військової служби, шанування державних символів України, не шкодити природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані збитки, подавати щорічно до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про особистий майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом, та сплачувати податки і збори. Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права й свободи, честь і гідність інших людей (ст. 64 – 68 Конституції України). Сукупність конкретних прав, які особа може мати відповідно до закону, слід класифікувати на три групи: особисті, політичні та соціально-економічні. Саме така класифікація властива Загальній Декларації прав людини. Під політичними правами і свободами мають на увазі права, що стосуються безпосередньо політичних інтересів людини. Політичні права виражають можливості індивіда на участь в політичному житті і здійснення державної влади. До числа даної категорії прав відносяться: право на свободу думки, право безперешкодно дотримуватися своїх думок, право на свободу шукати, отримувати і розповсюджувати інформацію, право на мирні збори, право на свободу асоціацій, право на участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і через своїх представників, право обирати і бути обраними та інше. На відміну від особистих прав, що належать кожній людині, політичні права належать тільки громадянам держави. Свобода думки і слова пов'язана як з особою, так і з політичною стороною життя суспільства. Кожен має право вільно

збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Право на об'єднання передбачає можливість створення різного роду суспільних об'єднань спільно з іншими особами, а також входити і безперешкодно виходити з них. Такими об'єднаннями є – добровільні, некомерційні формування, створені з ініціативи громадян з метою задоволення їх потреб. Мета об'єднання полягає в тому, що воно слідує задоволенню інтересів особистості, яка входить в таке об'єднання. Об'єднання можуть бути двох основних видів: 1) політична партія – об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування і представництво в їх складі; 2) громадська організація – об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших інтересів. Однією із форм безпосередньої демократії є збори, мітинги, походи і демонстрації громадян (ст. 39 Конституції України). Право обирати і бути обраними до органів державної влади і органів місцевого самоврядування, а також брати участь в референдумі (ст. 38 Конституції України) надається громадянам що досягли певного віку, внаслідок якого він може висувати кандидатів на ті або інші пости відповідно до чинного законодавства. Виборче право поділяється на активне і пасивне. Активним вважається право обирати. Пасивним є право бути обраним до органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Пасивне виборче право настає в різному віці – в залежності від характеру того або іншого органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Необхідно зазначити, що як активне, так і пасивне виборче право реалізується громадянами абсолютно добровільно. До політичних відноситься також право громадян звертатися особисто, а також направляти індивідуальні і колективні звернення до державних органів і органів місцевого самоврядування. Звернення громадян мають значення як спосіб зміцнення зв'язків державного апарату з населенням, джерело інформації, яке необхідне при розв'язанні питань суспільного життя.

Реалізація суб'єктивних прав і обов'язків громадян здійснюється в межах їх адміністративної дієздатності. Нині адміністративно-правовий статус громадян поступово оновлюється у зв'язку з реформуванням даної галузі права та проведенням адміністративної реформи в цілому. Зокрема,

уточнюється законодавче визначення порядку реалізації права громадян на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій, умов їх проведення, прав і обов'язків учасників масових заходів; ретельніше визначаються особливості адміністративно-правового статусу окремих категорій фізичних осіб, шляхом прийняття спеціальних законів. Але, чинне українське адміністративне право поки що не здатне забезпечити пріоритет прав людини у політичній сфері, який давно вже є загальноприйнятим стандартом в європейських та інших демократичних країнах світу. Необхідність глибокого реформування адміністративного права об'єктивно зумовлена тим, що впродовж попереднього радянського періоду розвиток, роль і призначення адміністративного права були істотно деформовані. Вони відображали властиву тоталітарному суспільству ідеологію «панування держави» над людиною, діяльність державних органів була спрямована переважно на управлінсько-розпорядчий вплив і адміністративний примус. Ці стереотипи не сприяють європейському розумінню адміністративного права як провідної галузі правового забезпечення пріоритету прав людини у політичній сфері сьогодні. Іншими словами, реально чинний правовий режим цих взаємостосунків – це і є справжній стан забезпечення верховенства права [2, 7].

Література

1. Закон України від 06 грудня 2012р. «Про громадянство України» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
2. В.Б. Авер'янов. Принцип верховенства права у новій адміністративно-правовій доктрині // Часопис Київського університету права. - 2006. - №1. - С.3-8.

Г.В. ДЖАГУПОВ

Харківський національний університет внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

За останній рік, у результаті глобальних перетворень суспільних відносин та орієнтирів, змінилася і діяльність держави. Основний Закон держави визначає людину, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Отже, в основі державної діяльності повинна стояти людина та її інтереси.

Основи охорони громадського порядку в державі, безперечно, як й інших інститутів, встановлено Конституцією України (ст. 17). Детальніше

ця діяльність регламентується в законах, підзаконних нормативно-правових та локальних актах.

На наш погляд, необхідно підкреслити, що значущість поняття «громадський порядок» для сучасного суспільства та держави важко переоцінити, оскільки, врешті-решт, їх повноцінне існування можливе саме за наявності сталої громадської безпеки та непорушного громадського порядку.

Українське суспільство на сучасному історичному етапі переживає перелом в усвідомленні прав і свобод людини, усталенні нетерпимості до проявів свавілля в діяльності органів влади, у тому числі і правоохоронних органів. Соціально-економічне становище загострило проблему захисту населення від негативного впливу чинників військового, технічного, біологічного, екологічного характеру. Зараз в Україні спостерігається максимальний рівень негативних соціально-політичних чинників.

Врешті-решт, унаслідок таких небезпечних явищ як військові протистояння, економічні, соціальні і політичні кризи та конфлікти, релігійний фанатизм, техногенні катастрофи і аварії, епідемії і епізоотії, розповсюдження організованої злочинності, тероризму і т.п. виникають особливі умови життя суспільства, які можуть потребувати тимчасового обмеження прав і свобод людини, громадянина.

Питання, що виникають зараз, дуже важливі для України, оскільки різноманітні акції протесту чи просто масові акції стають повсякденним моментом її сучасного буття. У масових заходах беруть участь мільйони чоловік.

Зазначимо, що суспільно-політичні масові заходи характеризуються участю значної кількості людей, проводяться звичайно на великих територіях. До їх числа відносяться святкові демонстрації, вуличні ходи молоді під час проведення фестивалів, вибори в законодавчі і судові органи, зустрічі і проведення різних урядових делегацій, загальноміські і районні суботники і т.д. Охорона суспільного порядку і забезпечення безпеки дорожнього руху при цьому здійснюється силами міліції, нерідко у взаємодії зі співробітниками служби безпеки України і громадськості.

Особлива роль під час таких заходів приділяється патрульній службі, співробітники якої забезпечують не тільки безпеку безпосередніх учасників масового заходу в місцях їхнього проведення, але й вирішують складні проблеми зміни маршрутів дорожнього руху, організують об'їзні шляхи, намічають місця стоянки транспортних засобів. Крім того, на них покладені обов'язки щодо боротьби зі злочинністю. На

сьогодні, треба зазначити, що вже скоро повинна запрацювати нова патрульна поліція.

Крім активних політичних процесів останнього періоду, країна повинна не зупинятися, а й надалі прагнути проводити великі спортивні турніри, такого рівня, як чемпіонат Європи з футболу у 2012 році, вдале проведення якого визнано багатьма країнами світу. І цей рівень треба постійно підтверджувати.

В свою чергу, масові заходи такого рівня потребують масштабної підготовки у різних сферах діяльності. Забезпечення порядку і громадської безпеки, запобігання вчинення злочинів та правопорушень – далеко не всі напрямки діяльності органів внутрішніх справ під час проведення як чемпіонатів, так і будь-яких політичних, економічних та інших заходів. Велику роль у проведенні цих заходів відведено міліції, головне завдання якої, як і поліції будь-якої країни під час проведення масового заходу – це, звісно безпека всіх його учасників.

Працівники органів внутрішніх справ, які виконують обов'язки щодо охорони громадського порядку під час проведення масових заходів та в особливих умовах, мають знати організацію і тактику діяльності ОВС в таких умовах, завдання, функції, форми і методи роботи служб міліції, рішень місцевих Рад з питань охорони громадського порядку, чинне законодавство. Вони повинні також вміти проводити індивідуальну профілактичну роботу з правопорушниками, знати технологію застосування заходів адміністративного примусу, взаємодіяти з громадськими організаціями і вести довірчі бесіди з громадянами, встановлювати з ними психологічні контакти. Тобто, надзвичайна складність забезпечення громадського порядку та безпеки дорожнього руху під час проведення масових заходів та в особливих умовах вимагає високої професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ.

Дії органів внутрішніх справ під час проведення масових заходів та в особливих умовах повинні бути юридично грамотними, сприйматись учасниками дорожнього руху, громадянами, правопорушниками та іншими особами, чий права і свободи обмежуються, як законні і справедливі. Незаконні дії працівників органів внутрішніх справ можуть завдати значної шкоди, викликати соціальну напругу, масову непокору, більш складні правопорушення.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Сучасне життя вже не можливе без розвитку інформаційних технологій, а знання комп'ютерів необхідно кожній освіченій людині.

У Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року № 537-V чітко визначено, що одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя.

На сьогодні впровадження сучасних інформаційних технологій в усі сфери життя є одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Інформаційна технологія – це сукупність дій щодо збору, обробки, аналізу, накопичення, зберігання інформації за допомогою обчислювальної техніки.

У сучасних умовах практично у всіх сферах юридичної діяльності – від суто наукової до найрізноманітніших форм правозастосовної діяльності – юристу будуть доступні ті або інші можливості з арсеналу комп'ютерних технологій. Становлення спеціалізованих правових комп'ютерних технологій, у свою чергу, служить поштовхом до розвитку як інформаційних потоків, які беруть участь у вирішенні юридичних завдань, так і підходів до їх коректного формування і використання.

В юридичній практиці знання та правильне застосування інформаційних технологій є запорукою успіху. Здатність швидко орієнтуватись в пошукових системах, знайти необхідну нормативну базу, вміння роботи в необхідних програмах значною мірою спрощує роботу юристів.

Інформаційна діяльність юриста – це нормативно врегульована сукупність процесуальних дій, спрямованих на одержання правової інформації стосовно певної юридичної ситуації шляхом здійснення комплексу інформаційно-правових, інформаційно-пошукових, інформаційно-комунікативних та інформаційно-аналітичних заходів та уникнення дезінформації з метою об'єктивного неупередженого розгляду

справи, встановлення істини та документального оформлення прийнятих процесуальних рішень у вигляді, придатному для розгляду справи у суді.

Для більш зручного користування та у зв'язку з постійними змінами законодавства особливої актуальності наразі набуває розробка індивідуального програмного забезпечення за обраним напрямком права, що значно прискорює та оптимізує роботу підприємств, установ чи організацій в опрацюванні правових даних, прийнятті виважених обґрунтованих рішень з відображенням їх у відповідних юридичних документах.

Інформаційні технології в юридичній практиці значною мірою впливають на ефективність роботи, тому з кожним роком застосування інформаційних технологій потребує все більшого розширення та удосконалення.

Підбиваючи підсумок, відзначимо, що в умовах сьогодення інформаційні технології є засобом здійснення навчальної та професійної діяльності юриста, який виконує свої професійні обов'язки в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Література

1. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
2. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

О.В. КЛИМЕНКО

Державний науково-дослідний інститут МВС України

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ»

Для забезпечення стабільності економіки, безпеки суспільства, захисту прав споживачів та розвитку конкуренції, існує об'єктивна необхідність адміністративно-правового регулювання господарської діяльності, але слід чітко регламентувати межі цього впливу, конкретизувати адміністративні заходи, порядок їх реалізації та аналіз наслідків застосування. Необхідними умовами такого регулювання, є діяльність органів публічної адміністрації чітко у відповідності до своєї компетенції та неухильне дотримання підприємцями законних приписів цих органів [1, 84].

Державне регулювання у сфері господарювання не є достатнім для створення сприятливого клімату для розвитку підприємництва. Як слушно зазначає Н.О. Санахметова, «для створення макросередовища підприємницької діяльності, необхідне формування комплексу організаційно-правових заходів, включаючи розвинену інфраструктуру підтримки підприємництва, правові механізми стимулювання розвитку підприємницької діяльності і ефективні системи захисту прав і законних інтересів підприємців, а також суспільних і державних інтересів в сфері підприємництва» [2, 14].

Для з'ясування сутності поняття «державне регулювання у сфері господарювання» необхідно здійснити системний аналіз різних підходів до його визначення та співвідношення з такими суміжними категоріями як «державне управління» і «державна політика», які також використовують для характеристики державного впливу та забезпечення регуляторної політики у сфері господарювання.

Здійснивши аналіз співвідношення понять «державне регулювання» та «державне управління», можна стверджувати, що в юридичній літературі є декілька підходів до вирішення цього питання. Так, деякі автори розмежовують державне регулювання і державного управління і наголошують на тому, що це різні категорії, інші трансформують державне управління в державне регулювання або включають державне управління до більш широкого поняття державного регулювання, треті визнають державне регулювання частиною державного управління.

На нашу думку, варто погодитись із Ю.П. Бурилом, що, «якщо поглянути на державне управління в його широкому значенні, як на діяльність з реалізації всієї державної влади, у всіх її формах і методах, всіма її гілками і органами, спрямовану на забезпечення організуючо-регулюючого впливу на суспільні процеси, то виявляється, що вже державне регулювання є частиною державного управління. Об'єктивно необхідні, самостійні частини управлінської діяльності, які характеризуються специфічними методами здійснення, визначаються в науковій літературі як функції управління. Тому закономірно, що державне регулювання визнається однією із функцій державного управління економікою поряд з такими функціями, як планування, організація, координація та ін.» [3, 115–116].

Отже, якщо управління є будь-яким впливом суб'єкта (активної сторони) на об'єкт (пасивну сторону), що здійснюється з метою направити його дії бажаним для суб'єкта чином, то регулювання покликане здійснювати коригування, налаштування діяльності економічного об'єкта, що направляється

управлінням у цілому [4, 36]. Через це державне регулювання у сфері господарювання пов'язується із встановленням та застосуванням державними органами норм та правил, спрямованих на коригування господарської діяльності фізичних та юридичних осіб та підтримується можливістю застосування правових санкцій у разі їх порушення.

На думку З.С. Варналій та І.С. Кузнецової, цілі державного регулювання у сфері господарювання реалізуються через такі функції як: підтримка пропорційності виробництва та споживання; підтримка та розвиток конкуренції, антимонопольні заходи; перерозподіл доходів і соціальний захист підприємців та споживачів. Також вони зазначають, що названі функції тісно пов'язані з формами регулювання підприємництва, зокрема: податково-бюджетною системою – фіскальна; цінове регулювання; кредитно-грошове регулювання та зовнішньоекономічним регулюванням – митні збори, ліцензії, квоти [5, 150, 196].

В юридичній літературі існує також думка про те, що державне регулювання у сфері господарювання здійснюється за допомогою методів та способів впливу держави через законодавчі та виконавчі органи влади на сферу підприємництва, інфраструктуру ринку, некомерційний сектор економіки з метою створення або забезпечення умов їхньої діяльності відповідно до національної економічної політики.

З огляду на викладене можна дійти висновку, що державне регулювання в сфері господарювання як управлінська діяльність органів публічної адміністрації в межах делегованих їм повноважень, спрямована на реалізацію державної політики в сфері господарювання та полягає у встановленні й застосуванні норм і правил, за допомогою яких здійснюється коригування господарської діяльності, а також притягнення до відповідальності у разі їх порушення.

Література

1. Ісаков М. Г. Основні засади адміністративно-правового забезпечення регулювання підприємництва в Україні / М. Г. Ісаков // Публічне право. – 2012. – № 2 (6). – С. 78–84.
2. Саніахметова Н. О. Регулювання підприємницької діяльності в Україні (організаційно-правові аспекти) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Н. О. Саніахметова ; Одеська держ. юридична академія. – Одеса, 1998. – 35 с.
3. Бурило Ю. П. Сутність державного регулювання в інформаційній сфері господарювання / Ю. П. Бурило // Вісник Вищої ради юстиції. – 2013. – № 3 (15). – С. 111–122.
4. Райзберг Б.А. Государственное управление экономическими и социальными процессами : Учеб. пособие / Б.А. Райзберг. – М., 2005. – 384 с.
5. Варналій З. С. Державна регуляторна політика в сфері малого підприємництва / З. С. Варналій, І. С. Кузнецова. – К., 2002. – 243 с.

**ЩОДО ПИТАННЯ ПРО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Розвиток ринкових відносин в Україні в умовах євроінтеграції супроводжується трансформацією правової системи та її адаптацією до нових соціально-політичних та економічних умов. В Україні вже зроблені перші кроки до реформування відносин між державою та підприємництвом шляхом правової регламентації головних засад регуляторної політики держави в сфері господарської діяльності. І у цьому важливу роль зіграв порівняльно-правовий метод, за допомогою якого досвід, накопичений демократичними країнами з ринковою економікою, був врахований при розробці законодавства щодо державного регулювання господарської діяльності.

За останні 50 років світова спільнота накопичила значний досвід в галузі реформування системи державного регулювання господарської діяльності. Як показує історія, складна ситуація із зарегульованістю економіки притаманна не лише країнам пострадянського простору. Внаслідок факторів психологічного та управлінського характеру від зарегульованості потерпають економіки й розвинених країн. З метою виправлення ситуації та створення підґрунтя для економічного зростання уряди США, Канади та Великобританії першими почали провадити системну регуляторну реформу ще наприкінці 1970 – на початку 1980-х років. Протягом 1980 років їх наслідували Австрія, Нова Зеландія, Мексика, Аргентина та деякі інші країни, які намагалися виправити негативні тенденції у своїх економіках. Результати говорять самі за себе: наприклад, згідно із звітом спеціальної комісії США з питань регуляторного послаблення діяльність цієї комісії з внесення змін до адміністративних актів та актів законодавства з 1981 р. по 1983 р. дозволила прогнозно зекономити для суспільства протягом наступних десяти років (до 1993 р.) 150 мільярдів доларів. З цієї суми 110 мільярдів зекономлено через перегляд або скасування неефективних існуючих регулювань, а 40 мільярдів становило зростання доходів споживачів, які виграли внаслідок дерегулювання сектора фінансових послуг [1].

Досвід іноземних країн, в яких проводилась регуляторна реформа, доводить складність і тривалість цих процесів. Регуляторні реформи різних країн розрізняються за масштабами, глибиною, до того ж результати реформ багато в чому залежать від історичних умов, економічних і соціальних факторів, стратегії і методів дії урядів країн. Разом з тим, аналіз особливостей законодавства розвинених країн світу (США, Канади, Великобританії) доводить, що ключовими компонентами успішних заходів з вироблення ефективної регуляторної політики були:

1) удосконалення процесу та процедур розробки і прийняття регуляторних актів, зокрема: планування регуляторної діяльності державних органів; впровадження процедур оцінки впливу регулювання на споживачів, підприємців та бюджет держави на основі аналізу коштів і вигоди (очікуваного результату); залучення громадськості до вироблення політики;

2) побудова ефективного механізму секторального або галузевого перегляду існуючого законодавства і підготовка пропозицій щодо скасування або покращання регулювання;

3) створення уповноваженого державного органу, який координує та контролює здійснення заходів щодо реалізації регуляторної політики в державі та наділення його реальною владою;

4) обмеження державних органів щодо права на регулювання підприємницької діяльності [2, 68–69].

Саме ці ключові компоненти були використані при розробці Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [3]. Завдяки використаному іноземному правовому досвіду в цьому законі з'явилися норми, які встановили: єдиний підхід до підготовки аналізу регуляторного впливу та до здійснення відстежень результативності регуляторних актів; підготовку аналізу регуляторного впливу; планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів; оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, а також відкриті обговорення за участю представників громадськості питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю; відстеження результативності регуляторних актів; перегляд регуляторних актів; систематизацію регуляторних актів; недопущення прийняття регуляторних актів, які є непослідовними або не узгоджуються чи дублюють діючі регуляторні акти; викладення положень регуляторного акта у спосіб, який є доступним та однозначним для розуміння особами, які повинні впроваджувати або виконувати вимоги цього регуляторного акта; оприлюднення інформації про здійснення регуляторної діяльності. Тобто, у

цьому законі знайшов відображення позитивний правовий досвід демократичних країн з ринковою економікою, накопичений ними в результаті вирішення аналогічного завдання - модернізації державного регулювання шляхом підвищення ефективності і результативності регуляторної діяльності державних структур у сфері господарювання.

Критично оцінюючи правовий досвід демократичних країн щодо впровадження регуляторної реформи у сфері господарювання, можна зробити висновок, що в державі, яка декларує принципи демократії та спрямовує свої зусилля на досягнення економічного зростання, реформування системи державного регулювання господарської діяльності є необхідним елементом сьогодення, підвищує конкурентоздатність держави на світовому ринку. Тому Україна має використовувати набутий досвід побудови ефективної системи державного регулювання господарської діяльності, щоб бути країною з високорозвиненою економікою та повноцінним членом Європейського союзу.

Література

1. Регуляторна реформа – інноваційний підхід до державного управління економікою // BIZPRO. – 2003. – № 10. – С. 4.
2. Регуляторна політика в Україні. Аналітичний документ для прийняття політичних рішень. Число 2./ Ю.Єхануров, О.Кужель, К.Ляпіна, Г.Білоус, А.Паляниця, Д.Ляпін, Л.Хоменко, О.Татаревський. – К.: Інститут Конкурентного Суспільства, 2002. – 104с.
3. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України №1160-IV від 11 вересня 2003 р. //Голос України. – 2003. - №193 від 14 жовтня. – С.14-17.

Н.І. ЛЕВЧЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦІЇ

Згідно з резолюцією, прийнятою X Міжнародною конференцією статистики праці (Женева, 1962), фактично відпрацьований час включає: час, фактично відпрацьований протягом робочого тижня нормальної тривалості; час, відпрацьований на додаток до нормального і оплачуване зазвичай за вищою ставкою, тобто понаднормові роботи; час, проведений на робочому місці, коли працівник зайнятий його підготовкою, а також ремонтом та приведенням його в порядок, підготовкою і чищенням

інструментів, знайомством з інструкцією, складанням звітів та облікових листків; час, проведений на робочому місці в стані очікування або простою у випадках перебоїв у постачанні, поломки обладнання, нещасного випадку, відсутності замовлення на проведення будь-яких робіт, але оплачуване відповідно до гарантії, зафіксованої в трудовому договорі; час, що відноситься до короткочасних перерв у роботі, включаючи перекури та кава-брейки.

Тривалість робочого тижня у Франції встановлюється у розмірі 35 годин (за загальним правилом, тиждень починається в 0 годин в понеділок і закінчується о 24 годині в неділю). У деяких галузях, де в робочий час працівник не зайнятий постійно, і допускається час пасивності з боку працівника (медицина, соціальні сфери), може бути встановлена інша тривалість робочого тижня. Однак у цьому випадку вона формально прирівнюється до загальної тривалості.

Робота в нічний час також підлягає детальному регулюванню французьким законодавцем. Праця з 21 до 6 години ранку вважається роботою в нічний час. Як виняток, для працівників у сфері телерадіомовлення, преси, нічних клубів, нічним часом вважається період з 24 до 7 години ранку. Однак робота в нічний час вважається винятком із загального правила про охорону праці. У цьому випадку роботодавець повинен брати до уваги додаткові вимоги охорони здоров'я та безпеки на робочому місці. Використання праці працівників у нічний час повинно бути виправдане необхідністю підтримки безперервності економічної діяльності чи іншої суспільної необхідності. Причому, якщо виконання роботи в нічний час стає несумісним із сімейними обов'язками працівника, такими як виховання дитини або опіка над недієздатною особою, працівник може відмовитися від такої роботи, і ця відмова не буде вважатися підставою для звільнення. Залучення співробітників для роботи в нічний час має бути попередньо встановлено в колективному договорі або галузевій угоді. У разі відсутності такого договору або угоди працівник може бути найнятий для роботи в нічний час за умови, що з ним були проведені попередні переговори і отримано дозвіл інспектора праці.

Час нічної роботи протягом дня не може перевищувати 8 годин, а протягом тижня – 40 годин. Всі співробітники, що працюють в нічний час, мають право на додаткове медичне спостереження. Такі працівники мають переважне право на укладення трудового договору зі своїм роботодавцем, що передбачають роботу в денний час.

Роботодавці мають можливість змінювати умови праці в кращу для

працівника сторону. Зміни в гірший бік є рідкісним винятком, обумовлені необхідністю довести економічну доцільність і отриманням дозволу компетентних органів.

Тривалість надурочної роботи у Франції (більше 35 годин на тиждень або 1607 годин на рік) не може перевищувати річну норму, встановлену колективним договором або галузевою угодою. У разі її перевищення працівникові надаються додаткові дні відпочинку. Виняток у питанні тижневої норми складають сезонні роботи. Колективним договором може встановлюватися інша тижнева норма робочого часу.

За надурочну роботу співробітнику покладається збільшення заробітної плати. Так, за перші 8 годин роботи, що перевищують тижневу норму, працівник має право на доплату в розмірі 25% за кожну годину роботи. За кожну годину роботи понад ці вісім годин – доплату в розмірі 50%. Галузева угода або колективний договір може встановити менший розмір доплати, але не менше 10% за кожну годину. Також замість грошової доплати може бути закріплено право працівника на додатковий час відпочинку. У цьому випадку, понаднормові години не впливають на розрахунок річної норми робочого часу.

Якщо час роботи за день досягає шести годин, то працівник має право на перерву, тривалістю не менше 20 хвилин. Щоденний робочий час не може перевищувати 10 годин, а щотижневий – 48 годин. У виняткових випадках деякі організації можуть перевищувати цей ліміт в певному періоді, але в будь-якому випадку щотижневий робочий час не може бути більше 60 годин.

Трудовий кодекс Франції передбачає можливість укладення з окремими категоріями працівників угоди із зазначенням кількості годин або днів, які цей працівник повинен буде відпрацювати протягом року. Така можливість повинна бути передбачена колективним договором або галузевою угодою. Це угода укладається в письмовому вигляді за згоди працівника. Угода укладається з працівниками, які мають певну самостійність в організації свого робочого часу та природа функцій яких дозволяє їм відступати від загального трудового розпорядку, а також з працівниками, термін робочого часу яких не може бути визначений заздалегідь, і при цьому вони мають свободу в організації свого робочого часу для виконання покладених на них обов'язків.

На вимогу конкретних працівників роботодавець має право відступати від загального розпорядку дня і встановлювати індивідуальний розпорядок за умови, що представницький орган колективу працівників не

заперечує, а інспектор праці повідомлений про це. У такому випадку робочі години можуть переноситися за бажанням працівника з одного тижня на інший. Роботодавець зобов'язаний розміщувати в доступному місці години початку і закінчення роботи і час відпочинку. Для працівників з індивідуальним розпорядком дня також має бути встановлено робочий розклад.

Цікавим положенням можна назвати норму Трудового кодексу Франції, згідно з якою будь-який працівник може, беручи до уваги реальну ситуацію на підприємстві, вимагати зміни свого графіка роботи з метою регулярних занять спортом.

На закінчення відзначимо, що до тенденцій сучасного регулювання робочого часу відносяться поступове скорочення його тривалості як за допомогою прийняття законів, так і за допомогою актів колективно-договірного регулювання, широке використання підсумованого обліку і нестандартних режимів робочого часу. Норми українського трудового законодавства та норми законодавства про працю Франції де в чому збігаються, проте все ще потребують удосконалення та змін.

С.С. ЛУКАШ

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ЗА СУМІСНИЦТВОМ

В умовах входження України до Європейського співтовариства особливого значення набуває вдосконалення всіх сфер суспільного життя, у тому числі правоохоронної діяльності держави. На сьогоднішній день відбувається реформування практично всіх правоохоронних органів, у тому числі органів внутрішніх справ. Дані реформи спрямовані як на удосконалення форм та методів їх діяльності, так і на покращення їх матеріального, фінансового та соціального забезпечення. За таких умов особливої актуальності набуває питання впорядкування системи оплати праці працівників органів внутрішніх справ.

На сьогоднішній день дане питання регулюється Конституцією України, Законом України «Про міліцію», Кодексом законів про працю України, іншими законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами. Так, Закон України «Про міліцію» визначає, що форми і розміри

грошового забезпечення працівників міліції встановлюються Кабінетом Міністрів України і повинні забезпечувати достатні матеріальні умови для комплектування якісного особового складу міліції, диференційовано враховувати характер і умови роботи, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності і компенсувати їх фізичні та інтелектуальні затрати [1]. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2007 № 1294 «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» встановлює, що грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу складається з посадового окладу, окладу за військовим (спеціальним) званням, щомісячних (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премії) та одноразових додаткових видів грошового забезпечення [2]. Крім перерахованих складових, грошове забезпечення працівників органів внутрішніх справ може також включати заробітну плату за роботу за сумісництвом у випадках, дозволених законом. Зокрема, Закон України «Про міліцію» передбачає, що працівникам міліції забороняється займатися будь-якими видами іншої оплачуваної (крім викладацької, наукової, творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) та підприємницької діяльності, а також організувати страйки або брати в них участь [1]. Тобто працівники міліції мають законодавчо закріплене право працювати за сумісництвом на посадах, що можуть бути віднесені до одного з видів дозволеної оплачуваної діяльності. За таку роботу вони отримують заробітну плату згідно з чинним законодавством.

Сьогодні питання оплати праці працівників органів внутрішніх справ, які працюють за сумісництвом, чинним законодавством детально не визначено. Немає чіткого механізму нарахування грошового забезпечення для даної категорії осіб. Кодекс законів про працю України закріплює лише те, що працівники, які працюють за сумісництвом, одержують заробітну плату за фактично виконану роботу [3]. При цьому досить багато важливих аспектів оплати праці сумісників залишилися поза увагою законотворця. Крім того, у законодавстві в цій сфері існує ряд колізій. Зокрема, це стосується питання оплати праці працівників органів внутрішніх справ, які працюють за сумісництвом, та тимчасово втратили працездатність.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного

соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» вказує на те, що матеріальне забезпечення та соціальні послуги за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності застрахованим особам, які працюють на умовах трудового договору (контракту), призначаються та надаються за основним місцем роботи (крім допомоги по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною), допомоги по вагітності та пологах, які надаються за основним місцем роботи та за сумісництвом у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України) [4]. Тобто даний нормативно-правовий акт дає пряму вказівку на те, що особи, які працюють за сумісництвом, отримують страхові виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом. Підставою для таких виплат за основним місцем роботи є виданий лікувальною установою у встановленому законом порядку лист непрацездатності. На підприємство, в установу, організацію, де особа працює за сумісництвом, подається копія листа непрацездатності, завірена підписом керівника та печаткою за основним місцем роботи.

У той же час Наказ МВС України «Про впорядкування структури та умов грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ» закріплює положення про те, що особам рядового і начальницького складу, що працюють у дозволених випадках за сумісництвом, оплата за час хвороби провадиться лише за основною посадою [5]. Як бачимо, дана правова норма порушує конституційне право працівників органів внутрішніх справ на оплату праці. Вона автоматично анулює законність підстав відсутності особи на роботі за сумісництвом. Крім того, вищезазначена правова норма повністю суперечить Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці». Враховуючи те, що останній має вищу юридичну силу по відношенню до наказу Міністерства внутрішніх справ України, вважаємо за доцільне змінити вказану правову норму та закріпити положення про те, що оплата праці працівників органів внутрішніх справ, які працюють за сумісництвом, на час їх тимчасової втрати працездатності здійснюється як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом.

На сучасному етапі у законодавстві України існує ще багато питань оплати праці працівників органів внутрішніх справ, які потребують переосмислення та перегляду. Зокрема, в умовах сьогодення особливої актуальності набуває питання перерахунку розмірів посадових окладів

даної категорії працівників з урахуванням індексів інфляції, перегляду системи доплат та надбавок, а також оплати праці працівників органів внутрішніх справ, які відряджаються до зони проведення антитерористичної операції.

Література:

1. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 № 565-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2007 № 1294 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1294-2007-p/page>.

3. Кодекс законів про працю України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28.12.2014 № 77-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2015. - № 11. — Ст. 75.

5. Про впорядкування структури та умов грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ: Наказ МВС України, Інструкція від 31.12.2007 № 499 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0205-08/page2>.

В.В. ПАХОМОВ

Сумський державний університет

ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Однією з умов демократичного розвитку української держави є зміцнення правових основ стосовно забезпечення раціонального використання та охорони земель, оскільки суспільні відносини, що виникають у цій сфері, поширюються на всі галузі народного господарства а їх належна правова регламентація суттєво впливає на розвиток економіки та інші сфери життєдіяльності держави. Проте, у сфері земельних відносин є низка невирішених проблем, зокрема і адміністративно-правового характеру, які нерідко стають умовою чи підставою порушення земельного законодавства. Крім того, рівень законності та державної дисципліни у сфері земельних відносин залишається досить низьким. Особливу стурбованість викликають факти корупції, зловживання службовим становищем, непрофесіоналізм у цій сфері, які у комплексі наносять не виправну шкоду як суб'єктам, так і об'єктам земельних відносин, спричиняють зростання недовіри населення

до органів, які розпоряджаються земельними ресурсами. Все це вимагає дотримання суворого режиму законності у цій сфері, одними із найефективніших способів (засобів) забезпечення якої є контроль та нагляд, які здійснюється з метою перевірки додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України.

Забезпечуючи додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України, що є основною метою діяльності суб'єктів, які наділені контрольно-наглядовими повноваженнями у досліджуваній сфері, вони і самі повинні дотримуватись певних правил, вимог та процедур під час здійснення контрольно-наглядової діяльності, які отримали зовнішнє вираження у відповідних принципах. У той же час і самі принципи повинні відповідати певним вимогам, а саме бути: науково-обґрунтованими, нормативно закріпленими, носити не лише теоретичне а й практичне спрямування.

Аналіз принципів контролю (контрольної діяльності), які визначаються у законодавстві України та пропонуються окремими вченими, надав змогу зробити такі висновки:

1. Беручи до уваги те, що нагляд є передумовою, підфункцією чи стадією контролю або його окремою формою, має таку ж саму як і контроль мету та завдання, принципи контролю та принципи нагляду за змістом та видами співпадають, у зв'язку з чим у подальшому пропонуємо використовувати таке словосполучення як „принципи контрольно-наглядової діяльності”. Про подібність принципів контролю і принципів нагляду наголошується в науковій літературі. Так, В. М. Гаращук наголошує на тому, що принципи нагляду значною мірою співпадають з принципами контролю, що обумовлено тотожністю основного завдання, яке стоїть перед контролюючими структурами та прокуратурою (забезпечення законності й дисципліни в державному управлінні, суспільстві в цілому), близькістю форм і методів діяльності.

2. Їх дотримання (виконання) є однією з умов ефективності контрольно-наглядової діяльності.

3. Сутність контрольно-наглядових принципів полягає у тому, що вони є свого роду вимогами, яких повинні дотримуватись або які повинні виконувати його суб'єкти, у зв'язку з цим обов'язковим вважаємо їх нормативне закріплення.

4. Найбільш поширеним серед науковців є підхід відповідно з яким принципи контролю об'єднуються у дві групи: загальні (основні) принципи контролю, які є похідними від принципів управління, та самостійні (спеціальні) принципи, пов'язані зі специфікою контрольної діяльності.

5. Варто погодитись із В. М. Гаращуком, у тому, що „деякі автори до принципів контролю відносять і такі, що принципами навряд чи можуть бути визнані. Наприклад, попередження порушень; виявлення та мобілізація резервів; виявлення недочетів, розтрат, крадіжок та привласнення; виявлення невідповідності господарювання нормативам, положенням; виявлення, визначення, доказ збитку, нанесеного порушеннями. Сказане у повній мірі стосується і законодавчих актів.

6. Незважаючи на те, що принципи контрольно-наглядової діяльності у сфері земельних відносин є певними вимогами, вони і самі повинні відповідати вимогам: наукової обґрунтованості, нормативності та практичної спрямованості.

Аналіз законодавчих актів та наукової літератури в яких наводиться перелік принципів контролю (нагляду, контрольно-наглядової діяльності) надав змогу виокремити дві групи принципів контрольно-наглядової діяльності: 1) загальні, які є похідними від принципів державного управління; 2) спеціальні, які характерні для усіх видів контрольно-наглядової діяльності у сфері земельних відносин незалежно від її суб'єкту, об'єкту та предмету.

Особливість загальних принципів контрольно-наглядової діяльності полягає у тому, що вони є похідними від принципів державного управління, які у свою чергу є похідними від загальноправових принципів та принципів організації та діяльності державного апарату.

До загальних принципів контрольно-наглядової діяльності у сфері земельних відносин пропонуємо віднести: принцип законності; принцип верховенства права; принцип гласності; принцип свободи; принцип гуманізму; принцип справедливості; принцип рівності перед законом; принцип участі населення в державному управлінні; принцип відповідальності. Особливість спеціальних принципів контрольно-наглядової діяльності у сфері земельних відносин полягає у тому, що вони характерні для усіх її видів незалежно від її суб'єкту об'єкту та предмету. До таких принципів пропонуємо віднести: науковість; плановість; систематичність; об'єктивність; професіоналізм; спеціалізацію; комплексність; неупередженість; дієвість; оперативність; офіційність;

принцип взаємодії; економічність.

Підводячи підсумок розгляду принципів здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері земельних відносин пропонуємо визначити такі як основні ідеї, положення, вимоги, які обов'язкові для виконання її суб'єктами, стосуються всіх видів, форм, напрямів та методів контрольно-наглядових суб'єктів, організаційно-правових основ їх утворення та функціонування.

Л.Я. ПЕТРИК

*Львівський національний університет
імені Івана Франка*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ УЧАСНИКА АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Політичні події останнього року поставили перед Україною нові виклики у всіх сферах суспільного життя. Не оминуло це й сфери соціального захисту громадян. На арені з'являється новий суб'єкт, що потребує соціального захисту, – учасник антитерористичної операції в Україні.

Законодавство про соціальний захист учасників антитерористичної операції складається з численних, розкиданих по різноманітних нормативно-правових актах, норм, залежно від яких можна визначити ту чи іншу сторону поняття учасника антитерористичної операції в Україні.

Поняття учасника антитерористичної операції в Україні розглядаємо в наступних аспектах:

1. як мобілізованого працівника

Відповідно до частини 2 статті 119 Кодексу законів про працю України працівникам, які залучаються до виконання обов'язків, передбачених законами України «Про військовий обов'язок і військову службу» і «Про альтернативну (невійськову) службу», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», надаються гарантії та пільги відповідно до цих законів [1].

Зокрема, за такими працівниками на визначені законодавством строки зберігається місце роботи, посада і компенсується із бюджету середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, в яких вони працювали на час призову, незалежно від підпорядкування та форми власності.

2. як військовослужбовця та працівника військових формувань і правоохоронних органів

Залежно від того, в складі яких формувань чи органів бере участь в антитерористичній операції особа, вона має право на соціальні гарантії, встановлені відповідними нормативно-правовими актами для відповідних категорій осіб.

Наприклад, соціальний захист військовослужбовців регулюється Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», а нормативне регулювання соціального захисту працівників Служби безпеки України складається з правових норм, що регулюють порядок проходження державної служби в цьому правоохоронному органі, та норм трудового законодавства.

3. як учасника бойових дій

Згідно з пунктом 19 статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (зі змінами згідно з Законом України від 01.07.2014 № 1547-VII) учасниками бойових дій визнаються військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) та працівники Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці, працівники Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції, а також працівники підприємств, установ, організацій, які залучалися та брали безпосередню участь в антитерористичній операції в районах її проведення у порядку, встановленому законодавством [2].

Відтак, учасники антитерористичної операції отримують право на пільги учасникам бойових дій, встановлені статтею 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та на інші переваги правового статусу таких осіб.

4. як бійця добровольчого батальйону

На сьогодні бійці добровольчих батальйонів залишаються соціально незахищеним колом учасників антитерористичної операції. Про неможливість отримання цими особами статусу учасника бойових дій

наголошує й Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції [3].

Про потребу визначення правового статусу цих осіб вже тривалий час точаться дискусії як на суспільному, так і державному рівні. Станом на 7 квітня 2015 року у Верховній Раді України готується вже до другого читання законопроект від 30.12.2014 № 1688, яким планується розширити перелік осіб, що можуть отримати статус учасника бойових дій, бійцями добровольчих формувань, але за умови подальшого включення таких формувань до утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів [4].

Необхідно зазначити, що згаданим законопроектом передбачається надавати учасникам антитерористичної операції, окрім статусу учасника бойових дій, статус інваліда війни та учасника війни. Відтак, законодавство про соціальний захист цієї категорії осіб не стоїть на місці й потребує детального аналізу та систематизації, що значно спростить його застосування на практиці.

Література

1. Кодекс законів про працю України від від 10.12.1971 № 322-VIII зі змінами // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375

2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 № 3551-XII зі змінами // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425

3. Роз'яснення Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції щодо статусу учасника бойових дій від 11.03.2015 [Електронний ресурс]. – [Цит. 2015, 07 квітня]. – Режим доступу: <http://dsvv.gov.ua/aktualni-pytannya/sluzhba-nadaje-roz-yasnennya-schodo-statusu-uchasnyka-bojovyh-dij.html>

4. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо статусу осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» від 30.12.2014 № 1688

С.М. ПОПОВА

Харківський національний університет внутрішніх справ

Л.М. ПОПОВА

*Харківський національний університет
будівництва та архітектури*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», затверджена Указом Президента України [1], визначає мету, вектори руху, першочергові пріоритети й індикатори належних оборонних, соціально-економічних,

організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Одним з таких пріоритетів є забезпечення гарантій безпеки нашої держави.

Національна безпека України досягається шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих доктрин і програм у таких сферах як політична, економічна, соціальна, військова, екологічна, науково-технічна, інформаційна тощо. Серед них, передусім, слід виділити економічну складову. Адже, стаття 17 Конституції України підкреслює, що забезпечення економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави [2]. Поняття економічної безпеки, на думку проф. Куркіна М.В., є складною багатофакторною категорією, що характеризує спроможність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб населення країни, протистояння дестабілізуючому фактору внутрішніх і зовнішніх чинників, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [3, 6]. На думку вітчизняних та іноземних фахівців, найбільшими загрозами національній безпеці України в економічній сфері є криміналізація суспільства та діяльність тіньових структур, що веде до втрати державою своїх регулюючих функцій. При цьому, такі поняття, як криміналізація і тінізація економіки, тісно пов'язані між собою: як правило, тіньовий сектор є наслідком криміналізації економіки і в той же час – однією з причин цього процесу та його каталізатором.

На думку проф. Отенко В.І., сучасні економічні правопорушення, які з точки зору теорії права можна розмежувати на адміністративні проступки і кримінальні злочини, – це протиправна діяльність, що охоплює різні сторони зловживання державною й економічною владою, зазіхає на порядок управління фінансово-господарською діяльністю, носить, як правило, інтелектуальний характер, відбувається під прикриттям законної господарської або фінансової діяльності з використанням службового становища як фізичними, так і юридичними особами з метою незаконного отримання доходів, наносить істотну шкоду економічній безпеці країни, матеріальний та моральний збиток інтересам держави, більшості громадян і підприємницьких структур [4, 21].

При розслідуванні та судовому розгляді економічних правопорушень одним з основних видів доказів є дані первинних облікових документів, записи в реєстрах податкового й бухгалтерського обліку та фінансова звітність підприємств, яка складається на підставі цих

документів і записів. Тому для виявлення протиправної економічної діяльності та збору доказів за кримінальними справами, порушеними з господарських злочинів, необхідні не тільки юридичні, але й спеціальні знання у галузі фінансів, ціноутворення, оподаткування, господарського обліку і, особливо, у сфері економічного контролю. При цьому, слід зауважити, що на сьогоднішній день податкова та фінансова звітність в Україні (особливо в частині визначення прибутку) ґрунтується на різних принципах податкового й бухгалтерського обліку, що значно ускладнює розслідування економічних правопорушень. Хоча, відповідно до статті 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5], всі показники, що використовують грошовий вимірник, повинні ґрунтуватися на даних бухгалтерського обліку. Тому для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів з розслідування господарських правопорушень найефективнішим є варіант, коли не буде значних розходжень між принципами, які застосовуються як в бухгалтерському обліку, так і в оподаткуванні. Але, як показує досвід Німеччини, цього можна досягти лише завдяки виваженій та узгодженій політиці у сфері обліку й оподаткування.

Але основним шляхом підвищення дізнання, досудового слідства та судового розгляду справ з господарських правопорушень є використання спеціальних економічних знань. Академік Бандурка О.М. [6, 400] визначає три форми використання таких спеціальних знань:

- 1) участь спеціаліста-економіста під час виконання слідчих дій;
- 2) проведення ревізії фінансово-господарської діяльності у зв'язку з кримінальною справою;
- 3) проведення судово-економічних експертиз.

Використання тієї чи іншої форми спеціальних економічних знань залежить від конкретних обставин, визначається характером і складністю справ. На жаль, сьогодні, відповідно до чинного законодавства України, представники організацій, що контролюють фінансово-господарську діяльність певного суб'єкта господарювання, не можуть залучатися до проведення слідчих дій у якості спеціаліста, а також їм заборонено бути експертами, якщо вони проводили ревізії, матеріали яких стали підставою порушення конкретної справи. Такий розподіл функцій контролю та слідства між органами фінансово-господарського контролю й правоохоронними органами нині не дає змогу забезпечити повне вивчення всіх обставин кримінальних правопорушень.

Тому на сьогоднішній день вже розробляється концепція створення Служби фінансових розслідувань, яка передбачає поєднання зусиль розпорочених нині правоохоронних органів задля ефективного результату у боротьбі з економічною злочинністю. Таку Службу передбачено створити на базі Державної фінансової інспекції, Податкової міліції та служб МВС і СБУ по боротьбі з економічною злочинністю. До функцій цієї Служби буде віднесено оперативно-розшукову діяльність, попереднє слідство й контрольнo-перевірочні дії. Деякі фахівці вважають, що такий єдиний орган усуне дублювання різних функцій, сприятиме прозорості його діяльності та стимулюватиме суспільний запит на справедливість рішень. І це підтверджує досвід таких країн, як США, Швеція, Австралія, Грузія, який було використано під час створення концепції Служби фінансових розслідувань в Україні.

Література

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Схвалено Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
2. Конституція України. – К.: ЮРІНКОН, 1996. – 79 с.
3. Куркін М.В., Понікаров В.Д. Ревізії та перевірки за зверненнями правоохоронних органів. – Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2003. – 412 с.
4. Отенко В.І. та ін. Судова бухгалтерія для менеджерів підприємств. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 560 с.
5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-ХІV від 16.07.1999 р. // Урядовий кур'єр. – 1999. – 1 вересня
6. Бандурка А.М. и др. Судебная бухгалтерия. Издание 3, доп. и перераб. – Харьков: ООО «Изд-во "ТИТУЛ"», 2007. – 468 с.

М.В. ПЛОТНІКОВА

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Основна функція Національного банку України (далі – НБУ) закріплена в ст. 99 Конституції України і полягає в забезпеченні стабільності національної грошової одиниці. За наслідками світової економічної кризи в Україні було переосмислено її зміст і у 2010 році до ст. 6 Закону України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 року № 679-ХІV були внесені зміни щодо її реалізації. Так, при виконанні своєї основної функції НБУ має виходити із пріоритетності досягнення та

підтримки цінової стабільності в державі, сприяти стабільності банківської системи та додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримувати економічну політику Кабінету Міністрів України. Причому в законі визначені пріоритети за кожним з названих напрямків діяльності НБУ і стабільність банківської системи повинна забезпечуватися так, щоб це не заважало виконанню основної функції НБУ в першу чергу та забезпеченню цінової стабільності в державі в другу.

Поняття стабільності банківської системи та її критерії українським банківським законодавством не визначаються. В економічній літературі під стабільністю банківської системи розуміється її здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім впливам, зберігаючи стійку рівновагу і надійність протягом часу [1, 75]. Багато науковців економістів досліджують показники стабільності роботи банків, стабільність банківської системи та фінансову стабільність держави. В юридичній науці цьому питанню належної уваги не приділяється. Банківським законодавством визначено, що стабільність банківської системи досягається шляхом здійснення державного регулювання діяльності банків визначеними в ст. 66 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 року № 2121-III способами адміністративного та індикативного регулювання. Стабільність банківської системи забезпечується наявністю банківського нагляду, який відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національний банк України» здійснюється з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку. Досягнення стабільності банківської системи є не тільки складовою мети здійснення банківського нагляду, а також складовою стратегічної мети здійснення державного регулювання діяльності банків в Україні. Шляхи, якими повинна дана мета досягатися, визначаються НБУ щорічно в Основних засадах грошово-кредитної політики, які містять тактичні кроки по виконанню функцій НБУ. Зокрема, в Основних засадах грошово-кредитної політики на 2015 рік НБУ визначив, що напрямками, які забезпечують стабільність банківської системи, є підтримка ліквідності банківських установ, посилення кредитного та інвестиційного потенціалу банків.

Таким чином, відповідно до українського законодавства напрямки роботи по досягненню стабільності банківської системи, ризики, які можуть впливати на досягнення показників стабільної банківської системи визначаються виключно НБУ, її забезпечення також покладається на НБУ.

Щодо питання оцінки стабільності банківської системи, то таким правом наділяється ще один орган – Рада з фінансової стабільності. Так, в грудні 2014 року текст Закону України «Про Національний банк України» був доповнений ст. 7-1, яка визначає особливості забезпечення стабільності банківської системи. Відповідно до ч. 2 ст. 7-1 Закону України «Про Національний банк України» наявність ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, а також обставин, що загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи країни, підтверджується відповідним рішенням Ради з фінансової стабільності. Повноваження даного органу визначені указом Президента України від 24 березня 2015 року № 170/2015, згідно з яким Рада з фінансової стабільності виявляє, аналізує, здійснює оцінку та моніторинг поточних та потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз та системних ризиків для фінансової системи держави з метою виявлення ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, а також обставин, які загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи держави, причому такі її рішення мають рекомендаційний характер. В той час як рішення Ради з фінансової стабільності про підтвердження наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, а також обставин, які загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи держави, є підставою для використання НБУ права визначати тимчасові особливості регулювання та нагляду за банками. Таке право надане НБУ відповідно до ч. 1 ст. 7-1 Закону України «Про Національний банк України», зокрема, за наявності таких ознак він має право визначати особливості підтримання ліквідності банків, застосування економічних нормативів, формування та використання резервів для відшкодування можливих втрат за активними операціями банків, запроваджувати обмеження на їх діяльність, у тому числі обмежувати або забороняти видачу коштів з поточних та вкладних (депозитних) рахунків фізичних та юридичних осіб, а також обмежувати або тимчасово забороняти проведення валютних операцій на території України, зокрема операцій з вивезення, переказування і пересилання за межі України валютних цінностей. І, якщо більшість з наведених повноважень НБУ заперечень не викликає, то обмеження чи заборона видачі коштів з поточних та вкладних (депозитних) рахунків фізичних та юридичних осіб, на наш погляд, суперечить положенням Глави 71 та 72 Цивільного кодексу України.

Підсумовуючи слід зазначити, що, якщо стан нестабільності банківської системи надає додаткові повноваження НБУ, то банківське

законодавство потребує закріплення самого поняття стабільності банківської системи або її критеріїв, а також усунення колізії з цивільним законодавством щодо права НБУ забороняти видачу коштів з поточних та вкладних (депозитних) рахунків фізичних та юридичних осіб.

Література

1. Барановський О. І. Стійкість банківської системи України / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 75–87.

Т.А. ПЛУГАТАР

Державний науково-дослідний інститут МВС України

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі реформування нашої держави важливі соціально-політичні, економічні та інші перетворення, що відбуваються наразі в Україні, мають вирішальне значення для майбутнього її громадян. Пріоритетними стають завдання посилення ролі держави як гаранта внутрішньої безпеки, створення необхідної для цього ефективної законодавчої бази та практичних механізмів її реалізації, вдосконалення роботи публічної адміністрації та посилення контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень. Сутність контролю полягає в отриманні, аналізі інформації про фактичний стан справ і процеси, що відбуваються у суспільстві, застосуванні визначених і закріплених у нормативно-правових актах засобів і прийомів запобігання чи припинення неправомірних дій та рішень, порушень правових норм. Контроль будучи самостійною, функціонально виділеною і об'єктивно необхідною діяльністю, виявляється у цілеспрямованій, самостійній роботі щодо уникнення можливих відхилень чи неправомірних рішень при виконанні завдань і досягненні поставлених цілей. Особлива увага до контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень обумовлена характером їх діяльності, потребою у постійному зворотному зв'язку за динамікою розвитку суспільних відносин у різних сферах та контролю поведінки учасників цих відносин. Водночас здійснювана в Україні адміністративна реформа спрямована на всебічну та комплексну перебудову існуючої системи державного управління. Реалізація основоположних завдань реформи повинна здійснюватися в умовах чіткого спрямування та координації діяльності суб'єктів владних повноважень на забезпечення прав, свобод та інтересів людини і громадянина при наданні державних (управлінських) послуг. Безумовно із

прийняттям Кодексу адміністративного судочинства України, конституційна теза про те, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність практично почала виконуватися шляхом здійснення адміністративними судами правосуддя щодо публічно-правових спорів. Інститут судового контролю в Україні нині знаходиться в стадії формування та вдосконалення, що зумовлено об'єктивними процесами трансформації національної правової системи та системи судочинства, наближення їх до світових стандартів. Тому нагальними наразі є якісне та повне забезпечення судового захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб і юридичних осіб, практичне здійснення конституційної гарантії про відповідальність держави перед людиною за свою діяльність, забезпечення участі громадськості в судовому контролі за діяльністю суб'єктів владних повноважень, розроблення теоретичної концепції, у якій визначити перспективи правового забезпечення судового контролю за діяльністю публічної адміністрації, удосконалення організаційних засад здійснення судового контролю з метою застосування до суб'єктів владних повноважень спеціальних засобів впливу для подальшого спонукання їх дотримуватись чинного законодавства при прийнятті рішень.

Метою запровадження Закону України «Про судоустрій та статус суддів» є реформування судової системи України відповідно до міжнародних стандартів, створення умов щодо забезпечення незалежності суддів, спрощення порядку звернення громадян до суду, підвищення статусу судді в суспільстві. Однак запропонована судова система України має свої недоліки, зокрема, створивши у системі судів загальної юрисдикції такі підсистеми, як адміністративна, господарська, щодо розгляду цивільних та кримінальних справ й позбавивши Верховний Суд України обов'язку однакового застосування судами касаційної інстанції норм процесуального права, законодавець не запропонував іншого механізму вирішення спорів про юрисдикцію між вищими спеціалізованими судами. З урахуванням цих недоліків, особливостей судової системи України для вирішення юрисдикційних спорів необхідне введення окремого провадження з розгляду справ щодо юрисдикції, в якому учасники судового процесу та судді на різних стадіях судового розгляду справи матимуть змогу визначитися в питанні юрисдикції суду щодо розгляду справи.

Наразі до основних проблем, що стосуються питання юрисдикції адміністративного суду можна віднести: по-перше, недосконалість норм КАС України, правові конструкції якого мають неоднозначний характер і потребують подальшого удосконалення; по-друге, тривалість та витратність порядку вирішення питання про юрисдикцію адміністративних судів в межах системи адміністративних судів; по-третє, відсутність механізму врегулювання колізії

юрисдикції між різними судовими підсистемами.

З огляду на викладене та з метою чіткого правового регулювання завдань адміністративного судочинства потрібно внести зміни до ч. 2 ст. 1 КАС України й передбачити завданням адміністративного судочинства «розгляд спорів між суб'єктами владних повноважень про відсутність повноважень та інших справ, де стороною є суб'єкт владних повноважень».

Крім того, зважаючи на те, що нині позивач не має права подавати до суду заяву або позовну заяву про зобов'язання суб'єкта владних повноважень надати звіт про виконання судового рішення, а без зобов'язання судом подати звіт неможливо накласти штраф за невиконання судового рішення на керівника суб'єкта владних повноважень, який повинен забезпечити виконання судового рішення, вважаємо за необхідне внести зміни до КАС України, а саме: доповнити пунктами 17 та 18 ч. 4 ст. 160 такого змісту: «17) зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання постанови; 18) накладення штрафу за невиконання постанови»; ч. 1 та ч. 2 ст. 267 викласти в такій редакції: «1. Позивач має право протягом 30 днів після вступу постанови в законну силу подати до суду, який прийняв постанову в адміністративній справі, клопотання про зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання постанови. Суд протягом 10 днів постановляє ухвалу, якою зобов'язує суб'єкта владних повноважень, не на користь якого прийнята постанова, подати у встановлений судом строк звіт про виконання постанови». «2. За наслідками розгляду звіту суб'єкта владних повноважень про виконання постанови суду або в разі неподання такого звіту суддя своєю ухвалою встановлює новий строк подання звіту, а у випадку повторного неподання звіту або невиконання постанови накладає на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання постанови, штраф у розмірі від десяти до тридцяти мінімальних заробітних плат».

О.С. ПРОНЕВИЧ

Науково-дослідний інститут

Національної академії прокуратури України

МЕТОДИЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ

Категорії «метод», «методика», «методичне керівництво», «методичне забезпечення» характеризують будь-яку організовану діяльність. У теорії та практиці управління метод визначається як сукупність теоретичних принципів і практичних прийомів пізнання

дійсності та вирішення конкретного завдання. Методика розглядається як «наука про методи викладання», «сукупність методів, прийомів вирішення певної задачі або виконання певної роботи», «конкретизація методу, доведення його до інструкції, алгоритму» тощо. Натомість методичне керівництво ототожнюється з організацією методичної діяльності, що полягає у визначенні цілей, змісту, методів і форм роботи.

Загальне методичне керівництво підпорядкованими прокуратурами здійснюється апаратами Генеральної прокуратури України та прокуратур обласного рівня (з набуттям чинності Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року ця функція буде покладена на апарати регіональних прокуратур). Необхідність здійснення загального методичного керівництва прокурорами нижчого рівня об'єктивно зумовлена прагненням запровадити уніфіковані стандарти прокурорської діяльності та підвищити ефективність (дієвість, результативність) реалізації прокурорами конституційних функцій. Легітимізація повноваження прокурорів вищого рівня щодо здійснення загального методичного керівництва не може тлумачитися у контексті обмеження незалежності прокурорів нижчого рівня. Важливо усвідомлювати, що йдеться про «загальне методичне керівництво» як форму управлінської діяльності, чим унеможлиблюється перманентна дріб'язкова «опіка» або необґрунтоване втручання (інтервенція) прокурорів вищого рівня у діяльність прокурорів нижчого рівня. Методичне керівництво забезпечує безперервне зростання професіоналізму та кваліфікації прокурорських працівників, розвиток їх компетентності та особистісного потенціалу. Кінцевою метою цієї діяльності є запровадження ґрунтованих на нормах права і управлінських новаціях підходів вирішення складних завдань.

Методичне керівництво є складовою управлінської діяльності в межах досить централізованої системи і ґрунтується на засадах підпорядкування та імперативності. Важливим чинником методичного керівництва є налагодження роботи з інформацією, тобто визначення критеріїв її відбору, способів накопичення і засобів передачі (ретрансляції). Важливо усвідомлювати, що у цьому випадку управлінський вплив має не власне інформація, а організаційні засоби її трансляції (методи, способи, форми та засоби передачі). За означених умов не відбувається покращання якості інформації, а швидше йдеться про її накопичення. Методичне керівництво спрямоване на організацію (уніфікацію) виробничої (службової) діяльності окремих суб'єктів, націлених на прийом методичної інформації, її закріплення і використання

у роботі. Методичне керівництво прокурорами нижчого рівня поєднується зі здійсненням оперативного контролю за своєчасним і повним виконанням управлінських рішень, вивченням якості актів прокурорського реагування та інших документів, вжиттям заходів з метою усунення допущених при їх підготовці недоліків, наданням фахової практичної допомоги у вирішенні питань комплексного характеру тощо.

Методичне керівництво слід відрізнити від методичного забезпечення. Методичне керівництво охоплює організацію суб'єктів прокурорської діяльності та управління процесами відбору, передачі, зберігання і використання відповідної інформації. Натомість методичне забезпечення не може розглядатися як управлінський процес. Воно охоплює консультативно-інформаційну діяльність та практичну допомогу у реалізації методичних рекомендацій. Методики як елемент організації роботи прокуратури зазвичай мають необов'язковий, рекомендаційний характер. Методичне забезпечення передбачає надання методичної допомоги у вирішенні типових виробничих (службових) ситуацій шляхом вироблення відповідних методичних рекомендацій, формулювання науково обґрунтованого організаційно-правового алгоритму реагування (комплексу методів і прийомів, які прокурор може застосовувати з метою вирішення того чи іншого завдання). Методичні матеріали розробляються на основі узагальнення норм законодавства та позитивної практики правозастосування. Безумовною вимогою є оперативне внесення змін до методичних матеріалів з урахуванням динаміки новелізації законодавства та коригування чинної управлінської парадигми. Станом на теперішній час прокурорською практикою вироблено такі види документів методичного характеру: інформаційні листи (лист про позитивний досвід роботи, лист-зауваження, лист-орієнтування, інформаційний лист про організацію роботи), що торкаються окремих напрямів діяльності прокуратури; методичні рекомендації як узагальнюючі документи тривалої дії, що комплексно розкривають та визначають систему послідовних дій, встановлюють оптимальний деталізований порядок реалізації прокурорських повноважень за певним напрямом діяльності. Листи-зауваження, листи-орієнтування та інформаційні листи про організацію роботи належать до документів методичного керівництва, що використовуються для оперативного «коригування» практичної діяльності. Розробка проектів вищезазначених документів здійснюється профільними структурними підрозділами апарату і спрямовується до підпорядкованих прокуратур за підписом заступника Генерального

прокурора України, відповідального за напрям діяльності. Листи про позитивний досвід роботи та методичні рекомендації потребують схвалення науково-методичної ради при Генеральній прокуратурі України, що є постійно діючим консультативно-дорадчим та науково-методичним органом. Відповідно до п. 2.1 Положення про науково-методичну раду при Генеральній прокуратурі України, затвердженого наказом Генерального прокурора України від 24.04.2012 № 41, до завдань науково-методичної ради при Генеральній прокуратурі України віднесено: організацію роботи щодо впровадження у діяльність органів прокуратури найбільш досконалих та ефективних форм і методів роботи, розробки методичних рекомендацій і поширення позитивного досвіду з різних напрямів прокурорської діяльності; обговорення і відпрацювання науково обґрунтованих рекомендацій з проблемних питань прокурорської діяльності, правотворчої та правозастосовної діяльності у сфері її здійснення; участь у розробці та наданні консультативних висновків правового характеру з питань, що виникають у діяльності органів прокуратури.

Резюмуючи, зазначимо, що методичне керівництво як невід'ємна складова управлінської діяльності спрямовано на забезпечення належної організації діяльності органів прокуратури, дотримання прокурорами нижчого рівня уніфікованих стандартів прокурорської діяльності. Методичне керівництво полягає у наданні підпорядкованим суб'єктам практичної допомоги у вирішенні питань комплексного характеру та водночас поєднується із здійсненням оперативного контролю за станом виконання управлінських рішень. Загальне методичне керівництво є формою „м'якого» управлінського впливу та не може сприйматися як обмеження незалежності прокурорів нижчого рівня.

Д.В. СМЕРНИЦЬКИЙ

Державний науково-дослідний інститут МВС України

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ

До суб'єктів загальної компетенції, які забезпечують адміністративно-правове регулювання сфери розробки військової техніки, необхідно віднести Верховну Раду України та Президента України, які згідно зі ст. 5 та 6 розділу II Закону України «Про оборону України» [1] здійснюють повноваження у сфері оборони відповідно до Конституції

України, в тому числі щодо законодавчого регулювання зазначеної сфери. У відповідності до Закону України «Про Збройні сили України» [2] керівництво Збройними Силами України в межах, передбачених Конституцією України, здійснює Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України. В особливий період керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями Президент України може здійснювати через Ставку Верховного Головнокомандувача. Крім того, до суб'єктів загальної компетенції також, на наш погляд, необхідно віднести Раду національної безпеки і оборони України, центральні та інших органів виконавчої влади у сфері оборони.

До суб'єктів, які безпосередньо регулюють сферу створення та використання військової техніки та продукції оборонного призначення, слід віднести Кабінет Міністрів України, Міністерство оборони України, Генеральний штаб Збройних сил України [1, ст. 9, 10, 11]. Інші військові формування та відповідні правоохоронні органи здійснюють разом із Збройними Силами України підготовку та забезпечують готовність до спільних дій з метою оборони; узгоджують з Генеральним штабом оперативно-стратегічні вимоги до озброєння та військової техніки, військово-технічного майна, його якісні та кількісні показники, спільно з Міністерством оборони України розробляють державну програму розвитку озброєння і військової техніки та формують державне оборонне замовлення [1, 12]. До військових формувань у зазначеній сфері необхідно віднести Національну гвардію України, яка згідно ст. 1 Закону України «Про національну гвардію України» [6] є військовим формуванням з правоохоронними функціями.

На наш погляд, система правоохоронних органів України може мати такий вигляд: органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, податкова міліція, Управління державної охорони України, Військова служба правопорядку у Збройних силах України, органи і установи виконання покарань, органи охорони державного кордону та інші правоохоронні органи [5, 119]. З цього переліку віднести до суб'єктів, які безпосередньо задіяні у правовому регулюванні сфери розробки військової техніки, на наш погляд, можна органи внутрішніх справ, службу безпеки та органи охорони державного кордону.

Враховуючи норму ст. 39 Закону України «Про здійснення державних закупівель» [7] до зазначених суб'єктів, які здійснюють регулювання сфери та безпосередньо розробку, використання та

постановку на озброєння військової техніки варто включити Службу зовнішньої розвідки України та Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Основними суб'єктами щодо проведення науково-технічних досліджень у сфері створення військової техніки та продукції оборонного призначення є державні підприємства, установи та організації, як наукові так і виробничі. Звісно до цієї категорії суб'єктів слід віднести Національну академію наук України та галузеві академії наук. Зазначені установи можуть брати участь у правовому регулюванні сфери створення військової техніки за умови, коли органи виконавчої влади делегують їм частину своїх повноважень щодо управління сферою розробки військової техніки.

Як зазначають О. Труш та Є. Краснико державні замовники для виконання своїх функцій мають право розміщувати на підприємствах, в установах та організаціях, визначених виконавцями, свої представництва. Діяльність зазначених представництв регламентується постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про представництва державних замовників з оборонного замовлення на підприємствах, в установах і організаціях» [13]. Тобто до суб'єктів, які відносяться до розробки, випробувань та використання військової техніки повною мірою належать військові представництва, які відіграють ключову роль у створенні зазначеної техніки та при певних умовах можуть брати участь у правовому регулюванні цієї сфери.

Крім того, до суб'єктів спеціальної компетенції у сфері правового регулювання створення військової техніки слід віднести: суб'єктів, які входять у систему органів судової влади, органи прокуратури, митні та податкові органи.

Література

1. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року N 1932-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст. 106.
3. Про Збройні сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року N 1934-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 9, ст. 108.
5. Смерницький Д.В. Адміністративно-правове забезпечення прав інтелектуальної власності в системі МВС України : Монографія / Д. В. Смерницький ; за заг. ред. д.ю.н., проф. К. І. Белякова. – Київ: ДНДІ МВС України, 2014, – 252 с.
6. Про національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року N 876-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2014, № 17, ст. 594.
7. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 10 квітня 2014 року N 1197-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2014, № 24, ст. 883.
8. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року N 964-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст. 351.

9. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України № 105/2007 від 12 лютого 2007 року.

10. Про Воєнну доктрину України: Указ Президента України № 648/2004 від 15 червня 2004 року.

11. Труш О., Краснико Є. Державне управління формуванням оборонного замовлення в Україні / О. Труш, Є. Краснико // Публічне управління : теорія та практика. – 2012. - № 3(11). – С. 24-30. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/index.html>.

13. Про затвердження Положення про представництва державних замовників з оборонного замовлення на підприємствах, в установах і організаціях: Постанова Кабінету Міністрів України N 1107 від 21 жовтня 2009 року.

К.О. ЧИШКО

Харківський національний університет внутрішніх справ

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ» ТА «АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОСТУПОК» ЯК КАТЕГОРІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

На наш час, у доктрині адміністративного права точиться дискусія про співвідношення таких понять як «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок».

Звернувшись до законодавства, зокрема до КУпАП, констатуємо, що законодавець не розрізняє ці два поняття, оскільки у ч.1 ст. 9 КУпАП визначає адміністративне правопорушення як протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [1]. Таку точку зору поділяє й Битяк Ю. П., який взагалі не відрізняє поняття «правопорушення» від «проступку». На його думку, ці два терміни використовуються, як синоніми і не мають принципових відмінностей.

Цікаве розмежування запропонувала А. Р. Біла На її думку, термін «адміністративне правопорушення» охоплює усі протиправні дії, що мають місце у сфері державного управління, а термін «адміністративний проступок» включає в себе тільки ті протиправні дії, за які настає адміністративна відповідальність.

З приводу цього питання ми дотримуємося точки зору В.К. Колпакова, який стверджує, що «поняття адміністративного проступку пов'язано з трансформаційними процесами у сфері кримінального права – поступовим виділенням з кримінальних правопорушень (злочинів) особливої групи діянь, які кваліфікувались як малозначущі проступки або

кримінальні проступки. Проступки (малозначні злочини) за своєю правовою природою є діянням кримінального характеру, але історично отримують назву адміністративних проступків (деліктів), як такі, що були підвідомчі органам адміністративної влади» [2, с. 45]. Що ж до «адміністративного правопорушення», то проаналізувавши певний історичний аспект В.К. Колпаков робить висновок, що цей термін бере свій початок з періоду Великої французької революції (1789-1794рр.) і пов'язує це з виникненням та розвитком адміністративної юстиції. Тому, що рішення адміністрації, які порушували права та законні інтереси громадян мали назву – «адміністративні правопорушення». Свою думку автор аргументує тим, що «адміністративний проступок» та «адміністративне правопорушення» мають різне історико-правове коріння. Перше походить з кримінального права і виникло в процесі спроб його вдосконалення шляхом розмежування різних кримінальних діянь за ступенем суспільної небезпеки. Таким чином, в кінці XVII – XVIII ст., почали виділяти злочини, як вчинки з високим ступенем суспільної небезпеки та проступки або делікти, як малозначні злочини. Дана класифікація прижилася в багатьох Європейських країнах. А згодом, в процесі розвитку російського кримінального законодавства, малозначні проступки почали називати «адміністративними проступками». Певним переломним моментом став Жовтневий переворот 1917 року. Цей період В.К. Колпаков, визначає як момент після якого, зазначені терміни поступово почали застосовуватися як синоніми. [3, с. 21-23].

Заслуговує на особливу увагу думка В. Б. Авер'янова, який у своїх наукових працях щодо сутності вищезазначених понять співвідносить «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок» як частину і ціле. На його думку, якщо стверджувати, що «адміністративне порушення» та «адміністративний делікт» - поняття тотожні, то виходить, що вона може настати за порушення загальнообов'язкових правил, які регулюються нормами різних галузей права, але за умови, що вони тягнуть адміністративні санкції, які містяться в статтях Особливої частини КУпАП. Можна зробити висновок, що адміністративний проступок - це лише ті діяння, за які КУпАП закріплено адміністративну відповідальність. Тобто, за своїм специфічним змістом адміністративний проступок виділяється серед всіх інших адміністративних правопорушень.

Отже, більшість вчених все ж таки приймають точку зору, щодо розмежування «адміністративного правопорушення» та

«адміністративного проступку», але це розмежування проводять зовсім по-різному.

В загальній теорії права правопорушення поділяється на злочини та проступки, а вже серед проступків виділяють адміністративні, цивільно-правові, дисциплінарні та інші. Розглядаючи наведене з урахуванням проведення сьогодні реформи кримінальної юстиції та ідею впровадження в практику Кодексу про кримінальні проступки, ми вважаємо, що не має необхідності «переносити практику кримінального права на адміністративне». Оскільки злочини та кримінальні проступки будуть відрізнятися за ознакою суспільної небезпечності на: небезпечні та менш небезпечні, а будь-які адміністративні правопорушення самі по собі є мало небезпечними. Ми вважаємо, що у розмежуванні адміністративного правопорушення та адміністративного проступку немає а ні теоретичної, а ні практичної необхідності, а вищезазначена думка В.Б Авер'янова про співвідношення адміністративного правопорушення та адміністративного проступку, як частини та цілого – є приводом для подальших наукових розробок.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: від 07.12.1984 р., № 8074-10-ВР // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122, 1123, з наст. змінами [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/stru/paran60#n60>.

2. Самбор М. А. Правопорушення та проступок: до питання співвідношення понять в умовах розвитку законодавства про адміністративні та кримінальні правопорушення / М. А. Самбор // Юридична наука . – 2013. - № 8. – с. 39-48.

3. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): [навчальний посібник] / В. К. Ківалов – К.: Юрінком Інтер, 2008 – 256 с.

В.В. ЧУМАК

Харківський національний університет внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ГРУЗІЇ

Сучасні прагнення України щодо інтеграції у світовий правоохоронний простір мають ґрунтуватися на аналізі та дослідженні кращих прикладів у галузі охорони громадського порядку та громадської безпеки, дослідженні діяльності державних інституцій закордонних країн, які виконують завдання із підтримання миру та правопорядку, що надає цій публікації відповідної актуальності.

Дослідженню досвіду діяльності поліції в зарубіжних країнах присвячували свої праці такі вітчизняні вчені, як О. М. Бандурка, С. М. Гусаров, І. В. Дробуш, А. І. Камінський, А. Т. Комзюк, В. К. Колпакова, Н. П. Матюхіна, М. М. Москаленко, О.С. Проневич, В.І. Позняк, В. П. Сальніков, Ю. П. Соловей, Ю. М. Старілов, О. Ю. Синявська, В. М. Шадрін та інші.

Незважаючи на численні дослідження, багато питань, пов'язаних із діяльністю патрульної поліції у Грузії, залишаються не повністю висвітленими, чим і зумовлено тему дослідження.

Під час поліцейської реформи в Грузії в липні 2004 року дорожня поліція Грузії була розформована, та замість неї була укомплектована, навчена і приступила до дії нова служба – Департамент патрульної поліції, в якому налічувалося 1600 співробітників [1].

Працівники патрульної поліції були обмундировані в нову уніформу темно-синього кольору, отримали нові службові автомашини «Volkswagen» і замість радянських пістолетів ПМ були переозброєні ізраїльськими пістолетами Jericho-941SFL. Заробітну плату співробітникам патрульної поліції було збільшено.

Станом на початок січня 2005 року загальна чисельність працівників патрульної поліції становила 2467 осіб (у тому числі кілька жінок) і 130 автомашин (120 «Volkswagen Passat» та 10 «Lada Niva»), мінімальна заробітна плата співробітника патрульної поліції становила 450 ларі (приблизно 250 доларів США). В цей же час розпочала роботу телефонна служба екстреного виклику поліції («тривожний телефон 022»), за яким почали відправляти машини патрульної поліції [2].

У 2006 році автомобілі патрульних поліцейських було оснащено комп'ютерною технікою.

До середини 2010 року, крім комп'ютерів, у патрульних машинах було встановлено відеокамери і пристрої запису розмов екіпажу, а також місця події. Патруль зазвичай складається з двох поліцейських, які постійно змінюються [3].

В обов'язки поліції входить забезпечення правопорядку і безпеки на дорогах. Підрозділи поліції створено в усіх регіонах Грузії.

Вимоги до претендентів на посаду патрульного поліцейського:

- громадянство Грузії;
- вік 21–35 років;
- знання грузинської (державної) мови;
- вища або неповна вища освіта;

- знання Конституції Грузії (Основні положення);
- водійські права.

Станом на лютий 2013 року в Тбілісі налічувалося 111 патрульних екіпажів [4]. Патрульний поліцейський зовсім не схожий на колишнього даїшника. На особливу увагу заслуговує той факт, що діє патрульна поліція у Грузії на гласному, точніше – «прозорому» базисі.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що в кожній країні свій шлях становлення та розвитку. Тому неможливо взяти і просто перенести успішно проведені реформи в інших країнах в Україну. Нам необхідно розробити власну стратегію реформування органів внутрішніх справ, що буде задовольняти національним особливостям і традиціям українців. Але нехтувати чужим досвідом теж не варто. Успіх реформ у Грузії надихнув багато країн пострадянського простору, які визнали необхідність модернізації своїх правоохоронних систем. Досвід діяльності патрульної поліції Грузії заслуговує на увагу з метою вдосконалення діяльності та подальшого розвитку системи органів внутрішніх органів України.

Література

1. Грузия: Гаишник, потянувшийся за взяткой, получает по рукам («The New York Times», США) [Електронний ресурс] // ИноСМИ. – 24.08.2004. – Режим доступу: <https://archive.today/20121203061541/www.inosmi.ru/translation/212288.html>.
2. Вигнанский М. Патруль в авторитете. Ликвидация ГАИ в Грузии повысила доверие к полиции [Електронний ресурс] / М. Вигнанский // Время новостей. – 19.07.2005. – № 128. – Режим доступу: <http://www.vremya.ru/print/130087.html>.
3. Коварский Н. Порядок по-грузински [Електронний ресурс] / Н. Коварский // Forbes. – 06.07.2010. – Режим доступу: <http://www.forbes.ru/ekonomika-column/vlast/52396-poryadok-po-gruzinski>.
4. США обещали поддержать Грузию в сфере безопасности [Електронний ресурс] // Росбалт. – 18.02.2013. – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/exussr/2013/02/18/1095570.html>.

М. С. ШАРЕНКО

*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩІ

Податок на додану вартість є ключовим непрямим податком з наповнення бюджету не лише України, а і країн-членів Європейського Союзу, який стягується на кожному етапі торгівлі товарами або наданням послуг, конструкція якого передбачає відсутність каскадного накладання

податку шляхом застосування механізму податкового вирахування, завантаженого у попередніх етапах обороту [1].

Варто відмітити, що податок на додану вартість відраховується тільки з різниці між ціною реалізації і ціною придбання, а саме з суми, на яку при цьому збільшується ціна товару. Платник оплачує постачальнику вартість, що включає суму даного податку, і сам теж отримує оплату за товар, що включає суму даного податку, а після він відраховує різницю між отриманою і заплаченою сумами податку до бюджету. Отже, платник податку, як один із основних елементів правового механізму податку на додану вартість буває формальним (продавець) та реальним (покупець). Тобто, продавець особисто перераховує до бюджету кошти за виконанні роботи (наданні послуги, продані товари), отримані від реального платника – покупця, який сплачує податок на додану вартість, який входить у ціну виконаних робіт (наданих послуг, реалізації товарів) [2, 454].

Згідно з польським законодавством платниками податку на додану вартість можуть бути фізичні, юридичні особи та організаційні одиниці, що не мають статусу юридичної особи, які самотійно здійснюють підприємницьку діяльність, незалежно від результату та мети такої діяльності, яка включає в себе всю діяльність продавців, виробників, постачальників послуг та інше [3]. Тобто, це дії, які на постійній основі пов'язані з використанням нематеріальних активів або товарів для отримання прибутку.

Слід зазначити, що платниками податку на додану вартість будуть також платники, які не займаються підприємницькою діяльністю відповідно до чинного законодавства Республіки Польщі. Таким чином, це фізичні, юридичні особи та організаційні одиниці, що не мають статусу юридичної особи, по-перше, на яких покладено обов'язок по сплаті мита, а також у разі, коли відповідно до законодавства імпортований товар повністю звільняється від мита, або частково, або коли діє пільгова, знижена або нульова ставка; по-друге, які мають право на отримання допомоги при митному режиму, що складається з внутрішньої переробки, тимчасового ввезення, переробки під митним контролем, у тому числі і людини, на які, відповідно з певними правилами, були передані права та обов'язки, пов'язані з цими процедурами; по-третє, які мають право на придбання товарів в країнах Європейського Союзу; по-четверте, та інше [3].

Варто підкреслити, що при введенні підприємницької діяльності платник податків може не ставати на облік як платник податку на додану

вартість у разі, якщо дохід від його діяльності не перевищує сто п'ятдесят тисяч польських злотих, але якщо платник податку відчуває, що за рік його дохід буде перевищувати цю суму, то не дожидаючись кінця підзвітного року він повинен подати заяву до податкового органу і зареєструватись як платник податку на додану вартість [3]. Ще однією особливістю є те, що якщо платник податку на додану вартість зареєстрований у Республіці Польщі, але здійснює свою діяльність за межами країни, то він не буде сплачувати податок на додану вартість до бюджету Польщі, але для цього він має оформити документи, які підтверджують акт, відповідно до якого це все здійснюється без стягування цього найважливішого непрямого податку [3]. Наприклад, в Україні платник податку може не реєструватися як платник податку на додану вартість, якщо за рік обсяги проведених ним операцій менше ніж один мільйон гривень [4].

Підсумовуючи вище зазначене, слід відмітити, що Республіка Польща за останні декілька років змогла зробити свою економіку дуже могутньою, а країну процвітаючою і, поза всяким сумнівом, нам – українцям є чому повчитися у них. Отже, платниками податку на додану вартість цієї країни ЄС можуть бути фізичні, юридичні особи та організаційні одиниці, що не мають статусу юридичної особи. Слід відмітити, що у Республіці Польщі, як і в Україні існує добровільна та обов'язкова реєстрація платників податку на додану вартість, але вона досить суттєво відрізняється не лише механізмом, а і строками, обсягом оподаткованих операцій та іншим. Нам мій погляд, дане питання має і надалі досліджуватись, вивчатись вченими-науковцями та спеціалістами із Державної фіскальної служби, щоб у майбутньому платники податку на додану вартість могли без всяких зайвих перепон спокійно, чесно і прозоро сплачувати податки, як це робиться у Республіці Польщі.

Література

1. Podatek od towarów i usług // z Wikipedii. bezpłatnej encyklopedii [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pl.wikipedia.org/wiki/Podatek_od_towarów_i_usług
2. Податковий кодекс України: наук.-практ. коментар: у 3 ч. / М. П. Кучерявенко, І. Л. Самсін, І. Х. Темкіжев та ін. ; за ред. М. П. Кучерявенка та І. Х. Темкіжева – Х. : Право, 2012. – Ч. 2. – 826 с.
3. Jestem VAT-owcem // Vat.pl [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vat.pl/jestem_vatowcem_podatnik_vat_130.php
4. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р., № 2755-VI // Голос України. – 04.12.2010. – № 229.

ЩОДО ЗМІСТУ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ В УКРАЇНІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

Входження України до Європейського співтовариства вимагає проведення в державі ряду реформ, у тому числі вдосконалення діяльності правоохоронних органів. Потребує переосмислення зміст їх діяльності, форми та методи роботи, організаційна структура та кадрове забезпечення. Дане реформування має відбуватися в усіх напрямках правоохоронної діяльності, у тому числі в адміністративно-юрисдикційній діяльності правоохоронних органів. На сьогоднішній день така діяльність комплексно не регламентована жодним нормативно-правовим актом. Велика кількість законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів закріплюють лише окремі положення адміністративно-юрисдикційної діяльності того чи іншого правоохоронного органу. Фрагментарно дане питання розглядалося й у науці адміністративного права.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність проявляється у вирішенні певних спірних ситуацій, що виникають як усередині цих органів, так і поза ними. В науці її найчастіше розглядають як провадження у справах про адміністративні правопорушення. Крім того, до неї відносять розгляд правопорушень, пов'язаних безпосередньо з діяльністю працівників даних правоохоронних органів, а саме розгляд та вирішення справ про дисциплінарні проступки, а також справ за скаргами громадян на рішення чи дії працівників того чи іншого органу. Адміністративно-юрисдикційна діяльність знаходить своє вираження у відповідних правових актах, які накладають на особу певні обмеження матеріального чи іншого характеру.

Усі адміністративно-юрисдикційні провадження знаходять своє нормативне закріплення у відповідних нормативно-правових актах. Так, порядок розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення, а також види таких проступків, визначені в Кодексі України про адміністративні правопорушення та в спеціалізованих законодавчих актах (Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» та інші). Діяльність з розгляду та вирішення скарг громадян на рішення чи дії органів державної

влади чи їх посадових осіб регулюється Законом України «Про звернення громадян» та відомчими нормативно-правовими актами. Порядок розгляду та вирішення справ про дисциплінарний проступок є специфічним для кожного правоохоронного органу та знаходить своє відображення в їх підзаконних нормативно-правових актах. Зокрема для правоохоронних органів є характерною наявність дисциплінарних статутів, які закріплюють зміст та порядок реалізації процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності, повноваження суб'єктів, які беруть участь у ній, та деякі інші аспекти такої діяльності. Вони визначають, які саме посадові особи та по відношенню до кого можуть застосовувати дисциплінарні стягнення.

Проаналізувавши вищевказані нормативно-правові акти та повноваження правоохоронних органів з вирішення спірних ситуацій, предметом яких є порушення норм чинного законодавства, можна виділити основні ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності даних суб'єктів, а саме:

- виникає на підставі правового спору;
- здійснюється відповідно до визначеної чинним законодавством процедури та спеціально уповноваженим суб'єктом;
- учасниками такого спору можуть бути як працівники правоохоронних органів, так і будь-які інші суб'єкти;
- має наслідком прийняття правового акту, в якому зазначається рішення по конкретній адміністративній справі;
- за результатами адміністративно-юрисдикційної діяльності можуть бути застосовані заходи державного примусу.

Проаналізувавши вищезазначені особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів, можна побачити, що в умовах сьогодення вона не обмежується трьома видами проваджень (у справах про адміністративні правопорушення, дисциплінарні та за скаргами громадян). До такої діяльності може бути віднесена будь-яка процесуальна діяльність правоохоронних органів, яка покликана розв'язати певний спір та може супроводжуватися застосуванням заходів адміністративного примусу. Так, крім дисциплінарних проваджень, тобто діяльності з вирішення справ, пов'язаних зі вчиненням дисциплінарних проступків, до адміністративно-юрисдикційної діяльності можна віднести вирішення спорів з питань прийняття на службу та проходження державної служби в правоохоронних органах. Враховуючи те, що правоохоронна діяльність може здійснюватися спільно декількома рівноправними правоохоронними

органами, то до досліджуваної діяльності можна віднести розгляд та вирішення справ про порушення спільних розпорядчих актів та невиконання визначених у них завдань. Дані провадження можуть бути віднесені до адміністративно-юрисдикційної діяльності у зв'язку з тим, що вони виникають внаслідок порушення певних правових норм, виникнення адміністративного спору, вирішення якого може мати наслідком застосування до порушника заходів примусового характеру.

Враховуючи вищевикладене, адміністративно-юрисдикційну діяльність правоохоронних органів можна визначити як регламентовану чинним законодавством діяльність правоохоронних органів з розгляду та вирішення адміністративних спорів, що здійснюється в межах їх компетенції та відповідно до встановлених процедури та форми.

О.А. ШВАГЕР

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного Банку України»*

ФІНАНСОВО – ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Фінансова правосуб'єктність надає суб'єктам можливість брати участь у різних фінансових правовідносинах і визначається тим, що здійснення прав та виконання обов'язків суб'єктами фінансового права пов'язано безпосередньо з фінансовою діяльністю.

Фінансова правосуб'єктність є самостійною, має конкретний зміст, межі якого встановлені законодавцем, а також виступає обов'язковою умовою (передумовою) фінансово – правового статусу.

Кожен суб'єкт, що отримав таку правосуб'єктність має право на участь у публічній фінансовій діяльності.

Так, і Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (надалі - Фонд), відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», отримав певні повноваження у сфері публічних фінансів[1].

Так, на нашу думку «фінансова діяльність фонду» є складовою загальною правовою категорією «фінансова діяльність». На підтвердження слід зазначити наступне.

«Фінанси» (основна категорія фінансової науки), як і будь-яка інша категорія можуть розглядатися з двох сторін: з точки зору та змісту. Так, з однієї сторони, за своїм матеріальним змістом фінанси держави – це фонди

грошових засобів (сукупний грошовий фонд держави), а з іншої – це відносини з приводу утворення, розподілу та використання грошових фондів[2, с.60-61].

Трактуючи поняття «фінансова діяльність», деякі науковці виокремлюють два напрямки: 1) фінансова діяльність – це організована діяльність компетентних органів держави та муніципальних утворень *по утворенню, розподілу та використанню* централізованих грошових фондів, які безпосередньо забезпечують безперебійне функціонування держави та муніципальних утворень на тому чи іншому етапі історичного розвитку; 2) фінансова діяльність – це організована діяльність компетентних органів держави та муніципальних утворень *щодо створення оптимальних умов*, які спонукають в потрібному для держави напрямку до утворення, розподілу та використання централізованих грошових фондів, які безпосередньо забезпечують безперебійне функціонування держави та муніципальних утворень на тому чи іншому етапі історичного розвитку[3, с.86-87].

Слід зазначити, що це вузьке трактування поняття «фінансова діяльність», оскільки воно розкриває лише компетенцію держави та її утворень у здійсненні діяльності, пов'язаної з публічними фінансами.

При більш широкому підході, фінансовою діяльністю може бути діяльність, що здійснюється будь-яким суб'єктом і пов'язана з рухом тих чи інших грошових коштів всередині певної системи (зокрема, банківської чи системи гарантування вкладів фізичних осіб).

Так, діяльність Фонду, на нашу думку, включає в себе наступні складові: 1) діяльність з приводу формування складу учасників Фонду, а також ведення їх реєстру; 2) контроль за повнотою і своєчасністю перерахування зборів кожним учасником Фонду; 3) акумуляція та перерозподіл грошових коштів, які знаходяться у розпорядженні Фонду, в тому числі за рахунок операцій з цінними паперами; 4) діяльність, пов'язана безпосередньо з виконанням гарантійної функції Фонду; 5) діяльність, пов'язана безпосередньо з виконанням функції виведення неплатоспроможних банків з ринку, в тому числі така, що поєднує в собі елементи державного регулювання та нагляду щодо діяльності учасників системи гарантування вкладів фізичних осіб; 6) діяльність пов'язана з рухом інформації як всередині системи, так і забезпечення публічного доступу до неї, тобто здійснення заходів щодо інформування громадськості про функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників, підвищення рівня фінансової грамотності населення відповідно до цього Закону.

Характеристика зазначених складових стає можливою на підставі аналізу норми статті 4 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [1].

Враховуючи все вище викладене, слід зазначити, що характеристика складових діяльності Фонду дозволить в подальшому зробити висновки щодо віднесення його до суб'єктів фінансового права, а також визначення його фінансово-правового статусу.

Література

1. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України від 14.12.2012 р., № 50, ст.. 564 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
2. Горбунова О. Н. Финансовое право и финансовый мониторинг в современной России. / О. Н. Горбунова. – М.,: ООО "Профобразование", 2003. – 83 с.
3. Ашмарина Е. М. Финансовая деятельность современного государства / Е. М. Ашмарина. // Государство и право. – 2004. – №3. – С. 85–90.

Т.В. ШЛАПКО

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПЕНСІЙНИХ ПРАВ

Конституцією України закріплені гарантії прав громадян, відтак, для забезпечення комплексу гарантій пенсійних прав повинен існувати не тільки єдиний правовий механізм їх реалізації та захисту, а і відповідальності у випадку порушення, при чому визначальним елементом такого механізму повинна бути юридична відповідальність саме в праві соціального забезпечення. У цьому зв'язку юридичну відповідальність за порушення пенсійних прав доречно розглядати в загальному аспекті категорій права соціального забезпечення. Адже, як у базовому нормативно-правовому акті щодо загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, так і в пов'язаних щодо пенсійного забезпечення окремих категорій осіб актах, норми права щодо відповідальності за порушення права на пенсію є лише одними з видів та лежать у площині загальних норм. Тим більше з системної точки зору підрозділяти окремо норми юридичної відповідальності за порушення права на пенсію різних видів видається досить недоцільним.

Основа проблематики в питанні юридичної відповідальності за порушення права на будь-який з видів пенсії лежить в категоріальних основах права соціального забезпечення і полягає у двох позиціях: по-

перше, законодавчо визначений перелік суб'єктів права пенсійного забезпечення не передбачає фактичну ієрархію цього кола, зумовлену його специфікою; по-друге, всупереч декларантам правової рівності, юридична відповідальність, окреслена законодавцем, не охоплює все коло суб'єктів пенсійних правовідносин. Це стосується в першу чергу відносин відповідальності держави та уповноважених нею органів у сфері пенсійного забезпечення перед іншими учасниками пенсійних правовідносин. Але головним є те, що сфера відповідальності всіх цих суб'єктів не поширюється на відповідальність перед пенсіонером як декларативно рівною стороною.

Відповідальність за порушення права на пенсію завжди майнова, вона виражається у відшкодуванні незаконно отриманого блага у вигляді пенсії або наданні ненаданого блага, що дозволяє відновити майнову сферу сторони пенсійних правовідносин, чії права порушені. Таке твердження зумовлює верховенство заходів матеріальної відповідальності у праві соціального забезпечення над іншими заходами юридичної відповідальності. Це твердження можна обґрунтувати конституційною нормою, закріпленою ст. 56 Конституції України, відповідно до якої кожен громадянин має право на відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень. Ця конституційна норма знайшла своє відображення і у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року, він також містить норми щодо відповідальності зобов'язаних осіб за порушення пенсійних прав правомочних осіб. Але наразі така відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб регулюється ст. 107 даного Закону частково та досить недосконало. Так, за ч. 1 цієї статті названі суб'єкти за шкоду, заподіяну особам внаслідок несвоєчасного або неповного надання соціальних послуг, призначення (перерахунку) та виплати пенсій, передбачених цим Законом, ... несуть відповідальність згідно із законом.

Підставами для майнової відповідальності зобов'язаного суб'єкта перед правомочною особою є скоєння правопорушення, зокрема, недотримання строків призначення пенсії чи взагалі відмова в призначенні пенсії, недотримання строків перерахунку при збільшенні розміру пенсії, незаконне призупинення або незаконне припинення виплати пенсії та ін., які мають однотипний характер. В кінцевому результаті такі порушення завдають шкоди майновим правам пенсіонера – він може бути позбавлений засобів існування

або одержує їх в неповному обсязі, і юридична відповідальність в цьому сенсі – одна з гарантій реалізації конституційних прав.

Дослідження проблематики юридичної відповідальності у сфері порушення пенсійних прав дає підстави для визначення особливостей юридичної відповідальності у сфері порушення пенсійних прав, а саме: 1) незважаючи на специфічність таких правовідносин, жодне з джерел детально не регулює особливості юридичної відповідальності у сфері пенсійного забезпечення; 2) юридична відповідальність за порушення права на пенсію лежить у досить недосконалому та розрізненому полі відповідальності права пенсійного забезпечення та у полі адміністративної та кримінальної відповідальності; 3) норми юридичної відповідальності у законах, що стосуються пенсійного забезпечення окремих категорій фізичних осіб, не передбачені навіть загалом в частині пенсійного забезпечення всіх категорій; 4) юридична відповідальність за порушення права на пенсію не передбачає рівності сторін, оскільки у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та в пов'язаних з ним джерелах відповідальність передбачена лише для зобов'язаних суб'єктів. При цьому, встановлення однакової відповідальності навіть всередині цієї групи суб'єктів правовідносин неоднозначне та передбачає ряд складнощів, пов'язаних зі зверненням до норм інших галузей права.

Все це дає підстави стверджувати, що в підгалузі права пенсійного забезпечення відсутній ефективний механізм юридичної відповідальності за допущені правопорушення. Незважаючи на значну соціалізацію відносин з юридичної відповідальності за порушення права на пенсію з метою недопущення зловживань залишаються недостатньо врегульованими питання як в частині відповідальності за порушення пенсійних прав правомочної особи будь-яким іншим суб'єктом, так і в частині її відповідальності перед іншими суб'єктами права пенсійного забезпечення.

К.И. ЮДАКОВ

*Костанайска академия МВД Республики Казахстан
имени Шракбека Кабылбаева*

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ДОКСИНГУ И КОПВОТЧИНГУ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Одной из целей террористической и иной противоправной деятельности является запугивание и шантаж известных людей, которая в настоящее время реализуется с помощью средств Интернета. В настоящее

время все чаще это реализуется посредством публикации на сайтах персональных данных граждан. Данные действия имеют уже своё наименование – доксинг и копвотчинг.

Доксинг (англ. doxing) – публикация фотографий, контактных данных, персональной и семейной информации в качестве возмездия за какое-либо действие, совершенное одним или несколькими лицами.

Копвотчинг (англ. copwatching) – публикация персональной информации и других сведений, касающихся сотрудников правоохранительных органов, на специальных веб-сайтах [1, 15].

При этом сам автор данных остается неизветным. Уже долгое время доксинг и копвотчинг используются как элементы преследования неугодных персон. Наибольшее распространение они получили в Соединенных Штатах Америки. Например, после убийства полицейским Майкла Брауна в городе Фергюсон, штат Миссури, представители группы Anonymous выложили в сеть домашний адрес и номер социального страхования шефа полиции графства Сент-Луис [2]. Метод доксинга применяется и за пределами США. 26 сентября 2011 года группа AnonAustria опубликовала личные данные 25000 сотрудников австрийской полиции. Двумя днями позже Министерство внутренних дел Франции предъявило иск о защите репутации к интернет-сайту CopwatchNord-idf.org, который выставлял полицию в плохом свете, публикуя фотографии и свидетельства предполагаемых ошибок полицейских и сопровождая их оскорбительными комментариями [1, 16].

В настоящее время владельцы сайтов стараются вести внутреннюю борьбу с лицами, создающими доксинг и копвотчинг. Эта борьба проводится в первую очередь дисциплинарными мерами – ограничение или блокировка доступа пользователя к сайту, закрытие личного кабинета пользователя и другие. Например, данные меры активно стал применять Twitter, который пересмотрел и упростил правила и процесс информирования о злоупотреблениях на сервисе, и теперь пользователи получили возможность жаловаться на тех, кто публикует их персональные данные [3]. Мы считаем, что данных мер недостаточно – моральный и иной ущерб от доксинга и копвотчинга должен покрываться уголовной или административной ответственностью. Например, как это сделал казахский законодатель. В Уголовном Кодексе Республики Казахстан предусматривается ответственность за незаконное соби́рание сведений о частной жизни лица, составляющих его личную или семейную тайну, без его согласия либо причинение существенного вреда правам и законным

интересам лица в результате незаконных сбора и (или) обработки иных персональных данных [4, 147, ч. 1]. Кроме того, предусматривается ответственность за распространение указанных сведений с использованием информационно-коммуникационных сетей [4, 147, ч. 3]. В Кодексе Республики Казахстан об административных правонарушениях предусмотрена ответственность за незаконный сбор и обработку персональных данных [5, 79, ч. 1].

Казахстанский законодатель понятия доксинга и копвотчинга не закрепил ни в одном законодательном акте, посчитав что эти сведения относятся к категории персональных данных. В законе Республики Казахстан «О персональных данных и их защите» дается определение персональных данных – сведения, относящиеся к определенному или определяемому на их основании субъекту персональных данных, зафиксированные на электронном, бумажном и (или) ином материальном носителе [6, 1, п.п. 2)]. Данное определение базируется на двух других определениях – «субъект персональных данных» и «носитель». Определение «носитель» вышеуказанный закон не дает, закрепляется лишь понятие субъекта персональных данных (далее – субъект) – физическое лицо, к которому относятся персональные данные [6, 1, п.п. 16)]. К сожалению, мы видим, что данное определение основано на использовании определения «персональные данные», которое в свою очередь основано на определении «субъект персональных данных». Однако если внимательно проанализировать оба определения, то можно прийти к выводу, что субъектом является любое физическое лицо, не зависимо от дееспособности. В случае если лицо не дееспособно, то персональные данные определяет его законный представитель. В настоящее время Правительство Республики Казахстан утверждает Правила определения собственником и (или) оператором перечня персональных данных, необходимого и достаточного для выполнения осуществляемых ими задач [7]. Каждый государственный орган на основании указанных Правил самостоятельно определяет перечень персональных данных, необходимый и достаточный для выполнения осуществляемых задач. Например, такой перечень имеет Министерство внутренних дел и состоит он из 86 позиций [8]. Аналогичные перечни имеют другие Министерства Республики Казахстан. Если проанализировать данные перечни, то мы видим, что в них содержатся сведения, упоминаемые при определении доксинга и копвотчинга. Кроме того, согласно законодательству Республики Казахстан электронные

информационные ресурсы, содержащие персональные данные, относятся к категории конфиденциальных электронных информационных ресурсов, сбор, обработка которых ограничивается целями, для которых они собираются [9, 13].

Таким образом, при совершении доксинга и копвотчинга на территории Республики Казахстан имеются законные основания для противодействия данным деяниям.

Литература

1. Франсуа Паже (François Paget), McAfee Labs. Хактивизм. Киберпространство стало новой средой для выражения политических взглядов. – М., ООО «МакАфи Рус», 2012, 35 с.
2. П.У. Сингер, Джеффри Лин, Джо Паппалардо, Келси Д. Атертон, Жаклин Детуайлер. Технология терроризма // Популярная механика. – 2015. № 3. С. 94-97.
3. <https://threatpost.ru/category/kiberoborona>
4. Уголовный Кодекс Республики Казахстан: Кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V ЗРК // ИПС «Эділет»: РГП на ПХВ Республиканский центр правовой информации Министерства юстиции Республики Казахстан
5. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях: Кодекс Республики Казахстан от 5 июля 2014 года № 235-V ЗРК // ИПС «Эділет»: РГП на ПХВ Республиканский центр правовой информации Министерства юстиции Республики Казахстан
6. О персональных данных и их защите: Закон Республики Казахстан от 21 мая 2013 года № 94-V // "Казахстанская правда" от 25.05.2013 г. № 178-179 (27452-27453)
7. Об утверждении Правил определения собственником и (или) оператором перечня персональных данных, необходимого и достаточного для выполнения осуществляемых ими задач: Постановление Правительства Республики Казахстан от 12 ноября 2013 года № 1214 // "Казахстанская правда" от 26.12.2013 г. № 344 (27618)
8. Об утверждении перечня персональных данных, необходимого и достаточного для выполнения осуществляемых задач: Приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан от 12 августа 2013 года № 493 // ИПС «Эділет»: РГП на ПХВ Республиканский центр правовой информации Министерства юстиции Республики Казахстан
9. Об информатизации: Закон Республики Казахстан от 11 января 2007 года № 217 // ИПС «Эділет»: РГП на ПХВ Республиканский центр правовой информации Министерства юстиции Республики Казахстан

Секція 4

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

К.Л. БУГАЙЧУК

Харківський національний університет внутрішніх справ

ПОКРАЩЕННЯ РЕАГУВАННЯ ОВС НА НЕПРАВДИВІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ (СТАТТЯ 259 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

Складна суспільно-політична ситуація, яка склалася в нашій країні, провокує численні неправдиві повідомлення про мінування шкіл, аеропортів, органів державної влади, військових комісаріатів, станцій метро тощо. Зазначені дії паралізують нормальну життєдіяльність міст, відволікають правоохоронні органи та підрозділи служби з надзвичайних ситуацій від виконання обов'язків щодо реальної охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки. Питаннями кримінально-правової кваліфікації цього діяння та пошуком адекватних способів протидії йому присвячена певна кількість праць фахівців [1-3], натомість ми вважаємо, що на даний час існує необхідність вдосконалення діяльності ОВС щодо покращення реагування на неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності, у тому числі для виконання завдань кримінального провадження під час розслідування кримінальних справ, передбачених статтею 259 Кримінального кодексу України. Зазначені заходи повинні мати комплексний характер, здійснюватися систематично на підставі окремого плану.

Вищезазначений План заходів може бути розроблений за наступною структурою:

а) заходи із удосконалення нормативно-правового забезпечення реагування органів внутрішніх справ на неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;

б) заходи із удосконалення організаційного забезпечення реагування органів внутрішніх справ на неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;

в) заходи з удосконалення науково-методичного забезпечення реагування органів внутрішніх справ на неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;

г) заходи із удосконалення матеріально-технічного забезпечення реагування органів внутрішніх справ на неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

У першому розділі Плану, зокрема, пропонується передбачити заходи щодо посилення юридичної відповідальності за неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності шляхом:

– внесення до Верховної Ради України у якості суб'єкта законодавчої ініціативи законопроекту про зниження віку кримінальної відповідальності за вчинення неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності з 16-ти до 14-ти років та внесення відповідно змін до частини 2 статті 22 Кримінального Кодексу України щодо зміни віку кримінальної відповідальності за окремі види злочинів;

– розроблення та затвердження методики розрахунку матеріальної шкоди, завданої державі у зв'язку з необхідністю виїзду для перевірки повідомлення про загрозу безпеці громадян, що відображала б фактичні витрати на такий виїзд, а також витрати, пов'язані з пошуком особи, яка здійснила неправдиве повідомлення.

У другому розділі Плану пропонується, зокрема, передбачити ведення статистики щодо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, підготовку аналітичних звітів щодо об'єктів, щодо яких найчастіше здійснюються неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності та місць, з яких найчастіше здійснюються неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян.

До цього розділу Плану пропонується також включити наступні заходи:

– проводити підрозділами міліції громадської безпеки (патрульна служба, дільничні інспектори) та відомчими ЗМІ роз'яснювальну роботу серед громадян щодо кримінальної відповідальності за вчинення неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності;

– розробити та розмістити на веб-сайтах ГУМВС (УМВС) України в областях та на офіційних сторінках МВС України у соціальних мережах, у громадських місцях пам'яток про алгоритм дії громадян у разі повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності;

– спільно з іншими правоохоронними органами проводити навчання щодо комплексного відпрацювання територій, споруд та установ, які можуть бути об'єктами повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності;

– розробити тематику та провести з персоналом виховних та навчальних закладів різних рівнів додаткові інструктивні заняття щодо дій їх керівництва та персоналу при надходженні повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності.

У третій розділ Плану доцільно внести наступні заходи:

– спільно з вищими навчальними закладами МВС України розробити науково-методичні рекомендації щодо здійснення досудового розслідування злочинів, передбачених статтею 259 Кримінального Кодексу України;

– спільно з вищими навчальними закладами МВС України розробити алгоритм дій для осіб, яким надходить повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності.

У четвертому розділі пропонується, зокрема, передбачити наступні заходи:

– обладнання місць загального доступу, з яких найчастіше здійснюються неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, системами відеоспостереження;

– вирішення питання щодо обладнання чергових частин територіальних підрозділів системами відстеження телефонних дзвінків, що надходять.

Крім того, треба звернути увагу слідчих підрозділів на необхідність

- проведення огляду місцевості (приміщення) у зоні «замінованого» об'єкта тільки після його огляду спеціалістами вибухово-технічної служби;
- під час проведення огляду місця, з якого було зроблено повідомлення, незалежно від того, затриманий підозрюваний чи ні, вжиття вичерпних заходів щодо вилучення слідів пальців рук з телефонної трубки, самого апарату та виявленні мікрочастинок у можливих місцях контакту злочинця з навколишніми предметами;
- при виявленні предмета, який імітує вибуховий пристрій, проведення фото- чи відеозйомки цього пристрою. До відомостей, які підлягають фіксації, в протоколі огляду місця події обов'язково мають належати: зовнішній вигляд, розміри, колір, матеріал, з якого зроблений предмет, а також засоби для його перенесення, маскування (сумка, портфель, валіза й інше) та інші специфічні ознаки;
- створення банку даних аудіозаписів про неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Література

1. Плетенець В.М. [Електронний ресурс] Способи підготовки та маскуванню завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності / В.М. Плетенець // Вісник Запорізького національного університету. – Режим доступу: <http://goo.gl/sV8HDq>
2. Лога В.М. Способи завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження типових об'єктів власності / В.М. Лога // Юридична наука. – 2011. - № 3. – С. 178-184.
3. Берлянд К.І. Щодо сутності завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності як особливого різновиду хуліганських дій / К.І. Берлянд // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. - № 3. – С. 478-485.

А.Э. ВОЛКОВА

*Научно-исследовательской экспертно - криминалистической
центр УМВД Украины в Сумской области*

Э.А. РАЗУМОВ

*Сумской филиал Харьковского национального
университета внутренних дел*

МОЖНО ЛИ ПЛАНИРОВАТЬ ОСМОТР МЕСТА ПРОИСШЕСТВИЯ?

Тактические основы большинства следственных действий предполагают наличие 3-х этапов их проведения: подготовительного, рабочего и заключительного. На стадии подготовки обычно

осуществляется планирование следственного действия, что позволяет обеспечить его высокую эффективность. В особом положении находится осмотр места происшествия, проведение которого не принято заранее планировать. Это связано с неотложностью осмотра, предполагающего фактически немедленное его проведение после поступления сообщения о происшествии. Из тактических соображений принято планировать осмотр уже на месте происшествий, когда получена первичная информация о происшедшем событии, об обстановке, об обнаруженных следах и других вещественных доказательствах. В этом случае составляется мысленный план действий, который предполагает, прежде всего, выполнение целей и задач осмотра места происшествия [1, 8-10].

План включает в себя определение границ осмотра, способ осмотра и его очередность исходя из данных о расположении помещений, участков местности, транспортных средств. В нем должны найти отражение также задачи поиска, фиксации следов и других вещественных доказательств, которые должны основываться на выдвинутых версиях о событии преступления, на мысленном моделировании действий преступника и исходя из типичных следов для конкретного вида преступлений. Планирование должно обеспечить **полноту** осмотра, с тем чтобы не упустить из внимания отдельные участки места происшествия, а также для соблюдения принципа **объективности**, что достигается сбором информации по всем выдвинутым версиям. Планирование позволяет обеспечить **целенаправленный** поиск и обнаружения всего комплекса следов и вещественных доказательств, характерных для данного вида преступления.

Планирование осмотра на начальной стадии является важным этапом, от которого во многом зависит его результативность. Однако, в голове удержать значительный объем информации по всем направлениям осмотра бывает очень трудно, поэтому предлагается осуществлять иное планирование. Это могут быть типичные планы осмотра по наиболее распространенным видам преступлений, которые затем уточняются применительно к конкретной ситуации. Для разработки таких планов могут быть использованы методические схемы осмотра по некоторым видам происшествий [1, 599-663]. После небольшой их переработки могут быть разработаны типичные планы осмотра по отдельным видам правонарушений, например по квартирным кражам [2, 178-181]. Такой план (методическая схема) представляет собой алгоритм действий следователя, специалистов и других сотрудников начиная от поступления

сообщения о происшествии в дежурную часть до окончания осмотра, до проведения предварительного исследования обнаруженных следов и организации их использования для раскрытия преступлений по свежим следам. Важно к такому плану приобщать подробный список следов и вещественных доказательств, типичных для различных категорий преступлений, который позволит обеспечить **целеустремленность** осмотра места происшествия и облегчает поисковую работу.

Кроме такого тактического планирования важно обеспечить и стратегическое планирование осмотров мест происшествий. Вся деятельность правоохранительных органов должна основываться не только на осуществлении необходимых следственных и негласных следственных (розыскных) действий для расследования **уже совершенного** преступления, но также должна вестись подготовка к предстоящим преступлениям, которые раньше или позже, но обязательно **совершаться в будущем**. Комплекс подготовительных мероприятий очень широк. Он предполагает решение организационных, материально-технических, методических вопросов, создание сети криминалистических учетов, в том числе информационно-справочного назначения и др. Значительное место в этом должно уделяться планированию предстоящих осмотров мест происшествий, которое предполагает разработки типовых планов действий всех участников следственно-оперативной группы по различным видам преступлений.

Очень важно планировать обеспечение специалистов необходимой техникой для осмотра места происшествия, обеспечение расходными материалами, средствами упаковки и пр. Для эффективного проведения предварительного исследования следов на месте происшествия специалисты должны быть обеспечены необходимыми методическими и справочными материалами, объектами информационно - справочных криминалистических учетов, иметь возможность доступа к информационным базам данных. В этом отношении, на наш взгляд имеет очень большое значение совершенствование форм и методов работы с информационно-справочными учетами, использование которых имеет большое значение для получения розыскной информации [3].

Таким образом, для повышения качества осмотра места происшествия важно осуществлять планирование, как на подготовительной стадии его проведения, так и путем осуществления комплекса организационно- методических мероприятий по долгосрочной

программе материально-технического и информационного обеспечения проведения следственных действий.

Литература

1. Разумов Э.А. Осмотр места происшествия: уч.- метод. пособ. / Э.А.Разумов, Н.П. Молибога.- К.: РИО МВД Украины, 1994. –672с.
2. Разумов Э.А. Практическое руководство по криминалистике: уч.-практ.пособ. / Э.А.Разумов; под ред. И.П. Красюка. – К.: ООО «Элит Принт», 2011. – 465 с.
3. Волкова А.Э. Информационно-справочные криминалистические учеты: теория, организация, использование / А.Э. Волкова, Э.А. Разумов. - Сумы: ИПП «Мрия-1», 2014. – 386 с.

М.О. КОЛЕСНИК

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Характеристика основних показників злочинності неповнолітніх та визначення тенденцій її розвитку є надзвичайно важливим питанням, вирішення якого надасть змогу виробити комплекс найбільш дієвих та ефективних заходів протидії цьому виду злочинності, адже саме вони відображають соціальну природу цього явища, його соціальну обумовленість на різних етапах розвитку суспільства. Слід вказати, що стан молодіжної злочинності залежить від загальних закономірностей розвитку суспільства, але ця залежність не позбавляє соціально-правове явище елементів стихійності (поширюється на кількісні показники) і сталості (торкається якісних атрибутів злочинності) [2, 104]. Аналіз стану, рівня, структури, динаміки та географії злочинності неповнолітніх показав, що наше суспільство, яке постійно знаходиться в кризових станах різних сфер життєдіяльності, характеризується політичною, економічною, ідеологічною нестабільністю, не може в повній мірі протидіяти злочинності неповнолітніх.

На основі даних, отриманих в результаті аналізу низки кількісно-якісних показників злочинності неповнолітніх, можна виділили наступні тенденції (напрямки) розвитку злочинності неповнолітніх.

1. Підвищення кримінальної активності неповнолітніх. Дана тенденція підтверджується отриманими в результаті аналізу стану злочинності неповнолітніх показників (зміна рівня та динаміки даного виду злочинності). Ця тенденція є особливо актуальною у зв'язку з тим, що неповнолітні правопорушники є потенційним «резервом» для

поповнення лав дорослого криміналу. Як відомо, більшість злочинців скоїли перші правопорушення ще в юному віці [8, 275]. Висока криміногенність молоді є особливістю не тільки нашої держави, ця тенденція характеризує весь сучасний світ. Так, за даними ООН, до 30 % молоді бере участь у якихось протиправних діях, а 5 % скоює серйозні правопорушення [3, 46].

2. Переважно груповий характер вчинення злочинів неповнолітніми. Зміцнення групових проявів в молодіжній злочинності слід визнати як один з найважливіших факторів при оцінці загального криміногенного впливу на молодь [6, 81]. Злочини, вчинені неповнолітніми, дедалі більше набувають організованого та групового характеру. Так, частка групових злочинів серед неповнолітніх складає приблизно 80 % у загальній кількості вчинених ними злочинів. Пояснення цьому криється у психології неповнолітніх осіб. Члени злочинних груп надають один одному різного роду допомогу, психологічну підтримку, у складі групи неповнолітні не відчують особистої провини, і, відповідно, сподіваються на те, що відповідальність за вчинені злочини буде поділена між всіма учасниками групи [4, 65].

3. Омолодження злочинності неповнолітніх. Найбільш типовим віком вчинення злочинів серед неповнолітніх є 15-16 років. У цьому віці вони вчиняють 62 % від загальної кількості злочинів. Утім, дослідження останніх років підтверджують, що питома вага 14-15-річних злочинців збільшується і зараз становить 38 %. Деякі неповнолітні вчинили перші правопорушення, що можуть бути визнані злочинами за об'єктивними ознаками, у віці 9-12 років, що підтверджує думку про те, що особистість неповнолітнього злочинця несе на собі відбиток досвіду неправомірної поведінки допідліткового періоду [5, 42].

4. Високий рівень латентності злочинності неповнолітніх. Слід зазначити, що злочинність неповнолітніх кримінологи традиційно відносять до розряду високолатентної. За їх оцінками, її фактичний рівень від 2,5 до 4 разів вищий від офіційно відображеного у статистичній звітності правоохоронних органів. Висока латентність цього виду злочинності пояснюється низкою причин, найголовнішою серед яких є загальна недооцінка громадськістю і правоохоронною системою суспільної небезпеки правопорушень з боку підлітків [5, 20].

5. Застосування насильства неповнолітніми особами під час вчинення злочинів. В Україні поступово збільшується кількість випадків вчинення злочинів неповнолітніми із застосуванням насильства. Так,

частими є випадки, коли крадіжки переростають у грабїж чи розбїй. За даними проведених вибїркових дослїджень, серед неповнолїтнїх досить високий вїдсоток осїб, якї вчиняють насильницькї злочини – заповдїяння тїлесних ушкоджень, побоїв, мордувань. У звітї Всесвїтньої органїзацїї охорони здоров'я зазначено, що Україна займає п'яте мїсце в Європї за рївнем насилля серед молодї [10].

6. *Збїльшення кїлькостї дївчат, якї беруть участь у вчиненнї злочинїв.* Викликає занепокоєння стан жїночої злочинностї неповнолїтнїх – протягом останнїх рокїв вїдбулося зростання частки злочинїв, що ними вчиняються, у структурї злочинностї. Крім того, останнїм часом вїдбувається «мускулїзацїя» дївчат, особливо вихїдцїв з соцїально занедбаних сїмей, набуття ними чоловїчих рис характеру, засвоєння насильницьких стереотипїв поведїнки, що, помножене на емоцїйно нестїйку, схильну до афектних спалахїв жїночу психїку, в цїлому призводить до вчинення насильницьких злочинїв.

7. *Почастїшання випадкїв застосування вогнепальної зброї при вчиненнї злочинїв неповнолїтнїми.* В Українї спостерїгається зростання кїлькостї кримїнальних правопорушень, вчинених молоддю з застосуванням зброї. За даними МВС України, ними вчиняється майже кожен дванадцятїй злочин цього виду. За останнї десяти роки кїлькїсть вчинених злочинїв молоддю з застосуванням вогнепальної зброї збїльшилася на третину [1, 52].

8. *Переважає корислива спрямованїсть злочинностї неповнолїтнїх.* Це, на нашу думку, є результатом змїни орієнтирїв загального суспїльного розвитку. Найбїльш поширеним видом злочину серед неповнолїтнїх є крадіжки, якї становлять понад 40 % усїх злочинїв. На другому мїсцї за частотою стоять грабежї та розбїї. Серед крадіжок найнебезпечнїшими і резонансними вважаються квартирнї (32 %) й викрадення автотранспорту (5 %). Наведенї показники свїдчать про вїдносну стабїльностї рївня цього виду злочинностї, навїть проявилася тенденцїя до його неїстотного зниження [9, 519].

9. *Для неповнолїтнїх злочинцїв характерним є правовий нїгілїзм, низький рївень правової культури, недотримання і порушення норм законїв.* Результати проведених інтерв'ю з неповнолїтнїми злочинцями пїдтвердили низький рївень правової культури та правової свїдомостї інтерв'юерїв. Так, вони мають не лише суттєвї прогалини у правових знаннях, а й неправильно сприймають чи взагалї їгнорують їснуючї норми права, у них спотворене розумїння дозволеного та забороненого.

Вчинений ними злочин вони, як правило, сприймають як щось звичайне, і переконані, що так роблять й інші [3, 48]. Однією з основних причин правового нігілізму серед молоді є те, що на сьогодні зведене до мінімуму позашкільне правове виховання, а робота, що проводиться серед підлітків з цих питань, часто носить поверхневий, формальний характер, не підкріплюється конкретними прикладами про злочини, вчинені неповнолітніми, та особливості покарання за них.

10. Ще одна тенденція, яка, на нашу думку, потребує підвищеної уваги з боку як теоретиків, так і практиків – *участь підлітків у злочинній діяльності разом з дорослими*. Аналіз слідчої та судової практики показує, що однією з причин, які штовхають неповнолітніх на хибний шлях, є втягнення їх у злочинну діяльність різними антигромадськими елементами [7, 42]. За даними кримінологічних досліджень, більше третини злочинів підлітки скоюють під безпосереднім впливом дорослих. Частіше за все дорослі залучають в злочинну діяльність молодь у віці від 16 до 18 років.

Слід зауважити, що перелік визначених тенденцій розвитку злочинності неповнолітніх не є вичерпним і деякі науковці, досліджуючи означену проблематику, виділяють й інші напрямки розвитку злочинності неповнолітніх.

Визначені нами напрямки розвитку злочинності неповнолітніх певною мірою збігаються із тими, які були відмічені іншими науковцями. Загалом, виявлення вказаних вище численних тенденцій розвитку злочинності неповнолітніх диктує нагальну потребу активізувати діяльність із протидії цьому виду злочинності на всіх рівнях здійснення відповідної діяльності.

Література

1. Бабакін В.М. Окремі аспекти злочинної поведінки осіб молодіжного віку за характером і спрямованістю / В.М. Бабакін // Вісник ХНУВС. – 2013. – № 1 (60). – С. 51-58.
2. Бузало П. Молодіжна злочинність – специфічне соціально-правове явище / П. Бузало // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 10. – С. 104-108.
3. Дубчак Л. Злочинність неповнолітніх як віддзеркалення недоліків шкільного та вузівського виховання / Л. Дубчак // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 7. – С. 46-49.
4. Заросинський Ю., Заросинський О. Причини і умови злочинності неповнолітніх потребують теоретичного і практичного розроблення / Ю. Заросинський, О. Заросинський // Право України. – 2004. – № 3. – С. 64-67.
5. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження: [Монографія]. / В.В. Голіна, В.П. Ємельянов, В.Д. Воднік та ін.; [за заг. ред. професорів В.В. Голіни та В.П. Ємельянова]. – Х. : Право, 2006. – 292 с.
6. Крутер М.С. Групповая преступность молодежи (криминологические и субкультурные факторы) / М.С. Крутер // Право и политика. – 2000. – № 8. – С. 79-86.

7. Лопушанський Ф.А., Осипенко П.Г. Запобігання правопорушенням неповнолітніх / Ф.А. Лопушанський, П.Г. Осипенко. – К. : Вид-во «Знання», 1969. – 47 с.

8. Мірошниченко І.С. Теоретичні та практичні аспекти профілактики правопорушень неповнолітніх / І.С. Мірошниченко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 4. – С. 268-279.

9. Смоленський Д.П. Динаміка та структура корисливої злочинності неповнолітніх / Д.П. Смоленський // Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 48. – С. 518-523.

10. Украина. Обзор системы здравоохранения / Системы здравоохранения : время перемен. – Т. 12. – 2010. – № 8 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0011/152849/e94973R.pdf.

Н.В. КУЗНЕЦОВА

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКОГО І ЗАРУБІЖНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Інтеграція України до Європейського Союзу в умовах сучасного політичного і соціально-економічного стану зумовлює реформування усіх галузей українського законодавства відповідно до європейських стандартів, у тому числі і кримінального. Особливо важливими питаннями є охорона життя людини і встановлення за посягання на нього адекватної міри відповідальності. Людина, її життя і здоров'я є сферою, охорона якої регламентується як міжнародно-правовими нормами, так і національними. Так, ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права звертає увагу на невід'ємність права кожної людини на життя, охорону даного права законом і неможливість протиправного позбавлення життя [1]. У свою чергу, на національному рівні захист даних соціальних цінностей передбачається нормами, які містяться в розділі II «Злочини проти життя та здоров'я особи» Кримінального кодексу України (далі – КК України) [2]. Враховуючи важливість даної охоронюваної сфери, необхідним є вивчення досвіду зарубіжних країн щодо встановлення кримінальної відповідальності за злочини проти життя людини. Тому особливої актуальності набувають компаративістські дослідження в галузі кримінального права, зокрема в частині кримінально-правової охорони життя людини від злочинних посягань.

Одним із злочинів, що посягає на життя людини, відповідальність за який передбачена вітчизняним законодавством у ст. 120 КК України, є

доведення до самогубства. Особливістю даного діяння є те, що хоча саме самогубство є одним із різновидів неприродної смерті, але, при цьому, доведення до самогубства – єдиний злочин проти життя особи, який не охоплюється поняттям вбивства. Адже цей злочин вчиняється суб'єктом злочину не прямо, а опосередковано. Саме тому, на нашу думку, ст. 120 КК України потребує співставлення із відповідними нормами кримінальних кодексів зарубіжних країн. Таке дослідження дозволить вдосконалити вітчизняне кримінальне законодавство в частині встановлення відповідної міри покарання за вчинення такого виду злочину як доведення до самогубства. При цьому, за допомогою урахування доктринальних положень зарубіжних вчених з'явиться реальна можливість не лише усунути прогалини і колізії в українському кримінальному законодавстві, а й розробити систему заходів щодо запобігання вчиненню даного злочинного діяння і попередження самого самогубства.

Окремі правові аспекти доведення до самогубства, а саме в частині характеристики деяких способів (форм) доведення до самогубства та розроблення шляхів попередження самогубств вивчали і розробляли такі вітчизняні вчені, як В.В. Гриценко, А.П. Тищенко, Н.М. Ярмиш, Л.М. Шестопалова та інші. Але в даних дослідженнях недостатня увага приділялася значенню порівняльного правознавства і застосуванню досвіду зарубіжних країн при вивченні даного питання. У переважній більшості для проведення порівняльного аналізу вітчизняного законодавства в частині доведення до самогубства використовувались певні статистичні дані держав пострадянського простору. Однак, для проведення ґрунтовного і всебічного вивчення питання встановлення кримінальної відповідальності за даний вид злочину проти життя необхідно розширити обсяг досліджуваного матеріалу, врахувавши норми кримінальних кодексів деяких європейських та азійських країн [5].

Доведення до самогубства – злочин, який становить суттєву суспільну небезпечність, адже наслідком його вчинення є не лише порушення біологічного процесу існування людини, а й негативний вплив на нормальне функціонування суспільних відносин. Ст. 120 КК України передбачає відповідальність за доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до вчинення протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності [2]. При цьому зарубіжні законодавці

ставляться по-різному до питання щодо встановлення міри покарання за самогубство і доведення до самогубства.

У кримінальних кодексах різних країн світу норми, що передбачають кримінальну відповідальність за доведення до самогубства, різняться. Про це можна зробити висновок, проаналізувавши статті кримінальних кодексів різних країн, які передбачають кримінальну відповідальність за злочини, пов'язані із самогубством. Для порівняння були взяті двадцять три кримінальні кодекси таких країн: Австрія, Азербайджанська Республіка, Республіка Аргентина, Республіка Білорусь, Республіка Болгарія, Грузія, Данія, Естонська Республіка, Іспанія, Киргизька Республіка, Китайська Народна Республіка, Литовська Республіка, Нідерланди, Норвегія, Республіка Польща, Республіка Корея, Республіка Молдова, Російська Федерація, Республіка Сан-Марино, Туреччина, Швейцарія, Швеція, Японія.

Якщо брати за основу норму, зазначену в КК України, то зарубіжні кодекси в частині дій, пов'язаних будь-яким чином із самогубством, умовно можна поділити на три групи: 1) такі, що повністю або частково збігаються з нормою вітчизняного законодавства; 2) такі, які містять норму, що передбачає відповідальність за доведення до самогубства, але, при цьому, корінним чином відрізняється від ст. 120 КК України; 3) такі, що взагалі не мають норми, яка передбачала б відповідальність за злочин даного виду.

До першої групи можна віднести кримінальні кодекси таких держав: Естонська Республіка, Азербайджанська Республіка, Грузія, Російська Федерація, Республіка Молдова.

Суттєво відрізняються диспозиції статей кримінальних кодексів, які відносяться до другої групи держав наведеної вище класифікації, в частині кримінальної відповідальності за будь-які дії, результатом яких є самогубство іншої особи. До таких держав належать: Литовська Республіка, Республіка Болгарія, Республіка Польща, Киргизька Республіка, Республіка Білорусь, Республіка Аргентина, Нідерланди, Данія, Норвегія, Австрія, Іспанія, Швейцарія, Японія, Туреччина, Республіка Сан-Марино. Головна умова віднесення КК даних країн до другої групи полягає в наявності норми, яка передбачає кримінальну відповідальність не тільки за доведення до самогубства, але й за схиляння до самогубства, надання допомоги у вчиненні самогубства або сприяння у вчиненні самогубства.

Для об'єктивного бачення даної проблеми необхідно врахувати, що є ще й третя група держав, КК яких зовсім не мають норми, яка б передбачала кримінальну відповідальність за будь-які дії, пов'язані із самогубством. До них належать КК Швеції, Китайської Народної Республіки і Кореї.

Отже, з наведеного вище можна зробити висновок, що рівень гідного і безпечного життя людини залежить не від ідеальних норм законодавства, а від їх ефективності і ставлення до них громадян. Адже, як зазначає Л.М. Шестопалова, що суїцидент – тільки жертва, часто – порушених іншими прав. Можливо, високий культурний і духовний розвиток громадян і шанобливе ставлення до законних і невід'ємних прав і інтересів інших осіб допоможуть змінити ситуацію, яка склалась у світі стосовно стрімкого зростання рівня самогубств. Саме від цього розуміння може залежати нормальне функціонування суспільних відносин [4, 102].

На нашу думку, Кримінальний кодекс України досить вдало поєднує в ст. 120 всі способи, які можуть завдати шкоду нормальному існуванню індивіда в суспільстві, шляхом доведення його до самогубства, і передбачає за це відповідальність. При цьому ще одним позитивним моментом є наявність таких кваліфікуючих ознак як матеріальна або інша залежність, вчинення злочину щодо двох або більше осіб і щодо неповнолітнього. Але законодавцю варто було б врахувати досвід зарубіжних держав (Австрія, Швейцарія, Республіка Сан-Марино, Литовська Республіка, Республіка Білорусь, Киргизька Республіка) щодо застосування норм за схиляння до вчинення самогубства і надання допомоги у вчиненні самогубства. Вітчизняне кримінальне законодавство не передбачає відповідальності за ці діяння. Але вони несуть значну небезпеку для суспільства, і тому, на нашу думку, за їх вчинення повинна наставати кримінальна відповідальність в будь-якому випадку.

Тому пропонуємо внести такі зміни в ч. 1 ст. 120 КК України:

«Доведення до самогубства

«1. Доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності, а також умисне схиляння іншої особи вчинити самогубство шляхом вмовлянь, введенням в оману або іншим шляхом, надання допомоги у вчиненні самогубства, якщо особа покінчила з життям самогубством, - карається ...».

Вважаємо, що внесення таких змін до КК України позитивно вплине на вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства в частині встановлення відповідальності за злочинні посягання на життя особи.

Література

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права / № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України/ 3-тє видання, перероблене та доповнене/ За редакцією М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. - К.: Атіка, 2004. - 1056 с.
3. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / Верховний Суд України; За загальною редакцією В. Т. Маляренка. - К., 2005. - 368 с.
4. Шестопалова Л.М. Суїцид в Україні та в Росії: порівняльний аналіз // Право України. - 2000. - № 8. – 100-103 с.
5. Ярмыш Н. Н. Уголовная ответственность за доведение до самоубийство / Автореферат. -Х., 1992.

В. О. МАЛЯРОВА

Харківський національний університет внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ПРОТИДІ ЗЛОЧИНАМ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

З придбанням незалежності наша держава прагне до побудови відкритої демократичної правової держави із соціально орієнтованою ринковою економікою і сформованим цивільним суспільством. Серед пріоритетних завдань у цьому відводиться увага вихованню підростаючого покоління. У виконанні даного завдання активна роль належить інформаційному забезпеченню виховних функцій держави і суспільства.

Одним із визначальних факторів, здатних чинити серйозний вплив на злочинність, є інформація, що отримується людиною із засобів масової інформації або з Інтернету і відкладається в свідомості.

Нерідко така інформація є чужорідною і агресивною по відношенню до сформованих особистісних уявлень людини. Це призводить до значних деформацій суспільної свідомості, які при посиленні несприятливої обстановки в сім'ї, в навчальному закладі, на роботі, можуть стати глибинною причиною злочинності.

Соціальне здоров'я суспільства визначається багатьма показниками, і одним із найважливіших є ставлення до сфери статевих стосунків. Особливої делікатності і уваги потребують питання сексуальної сфери, які стосуються дітей та підлітків. Ставлення до статевих стосунків нерідко визначально впливає на формування несформованої дитячої особистості,

становлення її внутрішньої духовної структури, що згодом робить з неї творця або руйнівника, формує особистість з індивідуальним морально-психологічним наповненням. Зміни в дитячому організмі внаслідок статевих стосунків зачіпають не лише емоційно-вольову сферу, але й впливають на фізичний і психічний розвиток людини.

Несприятлива соціальна і політична атмосфера, яка склалася сьогодні в нашій державі, чинить негативний вплив і на сферу статевих стосунків, що не може не торкнутися виховання дітей і підлітків. Склалась ситуація, що характеризується значним погіршенням як кількісних, так і якісних показників стану здоров'я населення, збільшенням випадків застосування насильства для задоволення статевої пристрасті, загрозливим поширенням соціально шкідливих видів сексуальних інверсій і на цьому тлі – зростанням рівня злочинності, що охоплює крайні форми відповідних дій. Ці причини, на жаль, сприяють низькому духовному рівню суспільства, трансформації життєвих пріоритетів, цілей, девальвації загальнолюдської і культурно-моральної системи цінностей і саме тому актуалізують проблему протидії злочинам, пов'язаним з розбещенням неповнолітніх, втягненням їх в порнобізнес і проституцію.

Сьогодні вже недостатньо лише вдосконалення чинного законодавства, потрібна увага до правозастосовної практики в найбільш актуальних, проблемних випадках. Питання протидії злочинам, пов'язаним з розбещенням неповнолітніх, дитячою порнографією і проституцією, повинно бути одним із пріоритетних. Ця категорія злочинів викликає особливу стурбованість населення, бо у сучасному суспільстві має місце певна тенденція до падіння морально-духовної культури, що обумовлено низкою факторів, таких як аномія, еkleктичне змішування елементів різних культур, комерціалізація значної частини суспільних благ, проникнення елементів кримінальної субкультури до масової культури тощо.

Тривожним є той факт, що сьогодні є підстави вести мову про феномен звикання до злочинності, маргіналізацію значної частини населення України. Окремою проблемою постає відсутність належного контролю з боку держави та громадськості за інформаційним простором, в якому все дедалі частіше знаходить своє поширення продукція, що пропагує культ насильства та жорстокості, расової нетерпимості, порнографія. Подальше розбещення потреб та падіння моральності призвело до збільшення попиту на дитячу порнографію і проституцію, які є невід'ємними від розбещення неповнолітніх. А це, у свою чергу,

призводить до деградації духовної сфери життєдіяльності українського суспільства.

Неможливо виміряти у грошовому еквіваленті ціну злочинності, пов'язаної з розбещенням неповнолітніх, з втягуванням дітей і підлітків у порнобізнес чи проституцію - адже вона завдає непоправних збитків генофонду нації. Діти та молодь – найбільш вразливі до деформаційних процесів ціннісної системи координат, зазнають як психологічної, так і фізичної шкоди. Криміналізація та дисфункціональність цієї сфери становить суттєву загрозу національній безпеці України.

Входження до міжнародного співтовариства є необхідною умовою функціонування України як правової держави. Це тягне за собою появу певних соціально-економічних, політичних, юридичних та морально-етичних проблем та зобов'язань, серед яких певне значення мають зобов'язання у зв'язку з приєднанням України до міжнародних конвенцій та інших документів, прийнятих у зв'язку з необхідністю об'єднання зусиль держав у боротьбі зі злочинами, пов'язаними з різними формами і проявами розбещення неповнолітніх.

Л.М. СОЛОВЙОВА

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ВПРОВАДЖЕННЯ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Питання диференціації кримінально-процесуальних форм і спрощених та скорочених процедур розгляду кримінальних справ, досліджували такі науковці: Біленчук П.Д., Барилюк В.І., Пушкар П.В., Тертишник В., Д. Ленгбайн, В. Макдоналд та інші.

Безумовно, значний інтерес становить інститут угоди про визнання вини, який є розвиненим у державах класичного обвинувального кримінального процесу, особливо в Англії та США, де 70-90% усіх кримінальних справ вирішується у спрощеному порядку, шляхом укладання угоди про визнання вини між сторонами обвинувачення і захисту [1, 1].

Але, як вважає Тертишник В.М., угода про визнання вини, яка діє в США, за жодних умов не може бути запозичена до нашого законодавства, адже вона суперечить принципу об'єктивної істини та презумпції невинуватості.

Інша справа – розумний, зважений, обмежений достатньою сукупністю процесуальних гарантій компроміс, досягнення якого, не підриваючи принципів об'єктивної істини, презумпції невинуватості, справедливості, законності та інших діючих засад кримінального судочинства, може сприяти усуненню негативних наслідків злочину та справедливому розв'язанню справи, підвищить соціально-корисну активність обвинувачених щодо загладження наслідків скоєного злочину та відновлення порушених прав потерпілих [2].

В основі інституту дійового каяття та мирової угоди лежать давно відомі та визнані моральні норми. Згадаймо заклик до каяття, втілений у Біблейській притчі про заблукалу вівцю і блудного сина та мудрість, викладену в слушній заповіді: «Той, хто приховує свої злочини, не матиме успіху, а хто зізнається, той буде помилуваний» [3, 35].

Чинний КПК України визначає, що у кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод: 1) угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; 2) угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Спробуємо дослідити другий вид угод як той, що викликає найбільше питань при застосуванні на практиці.

Угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого.

Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо: кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів; особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами.

Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, а також у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий, не допускається.

Прокурор при вирішенні питання про укладення угоди про визнання винуватості зобов'язаний враховувати такі обставини: ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб; характер і тяжкість обвинувачення (підозри); наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень; наявність суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень [4].

Закріплення в КПК України процедури провадження на підставі угод – важливий крок на шляху вирішення проблем диференціації кримінальної процесуальної форми розв'язання кримінально-правових конфліктів як на досудовому слідстві, так і судовому провадженні. Розширення процесуальної самостійності сторони захисту у формах та методах впливу на процес, водночас, не позбавляє слідчого та прокурора обов'язку доказувати належним чином, а суд – об'єктивно досліджувати обставини кримінального правопорушення за умов дотримання при цьому прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження та застосування до кожного з них належної правової процедури [5].

Враховуючи вищезазначене, сьогодні актуальне подальше наукове дослідження проблеми провадження на підставі угод в контексті формування правової держави та системи надійних правових гарантій прав і законних інтересів громадян.

Література

1. Біленчук П.Д., Барилюк В.І., Гарарук І.В. Законодавче регулювання кримінально-процесуальної діяльності в Україні: новації, ідеї, пріоритети / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://lawreview.chnu.edu.ua/article.php?lang=ua&visnuk=29&article=658>>. – Загол. з екрану. Мова укр.
2. Тертишник В. № 11/2004 Юридичний журнал / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1489>>. – Загол. з екрану. Мова укр.
3. Пушкар П.В. Угода про визнання вини у сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження. Автореф. к.ю.н. Київ 2005., С. 35.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>>– Загол. з екрану. Мова укр.
5. Слінько С.В. Угоди в кримінальному провадженні новела кримінального процесуального законодавства // Судебно-юридическая газета / Слінько С.В. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://sud.ua/blog/2014/02/15/60561-ygodi-v-krimnalnomu-provadhenn-novela-krimnalnogo-protseynalnogo-zakonodavstva/print>>. – Загол. з екрану. Мова укр.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ УЛОЖЕННЯМ 1903 РОКУ

Питання про родовий об'єкт злочинів у сфері інтелектуальної власності протягом багатьох років у кримінальному праві України залишається невизначеним. Виокремлення вказаних злочинів у самостійну групу, тобто визнання прав на об'єкти інтелектуальної власності родовим об'єктом злочинів, останній раз характеризувало систему цих посягань у Кримінальному уложенні 1903 року. Після цього, виходячи з державної політики в сфері правової охорони прав на результати творчої діяльності, а також принципів побудови економічних відносин, вказані злочини вже не розглядалися як одна єдина об'єднана група.

Починаючи з 70-х років XIX століття, вчені Російської імперії почали висловлювати думку про те, що Уложення про покарання 1845 року не відповідає сучасним принципам та поглядам науки кримінального права [8, 30]. Робота щодо підготовки нового Кримінального уложення (далі – Уложення) здійснювалася тривалий час – з 1881 до 1902 року, а 22 березня 1903 року таке Уложення було затверджено. Остаточоно Уложення складалося з 37 глав, що містили 687 статей [3, 188]. Шість розділів були присвячені посяганням на майно (30–36) [9, 316]. В. І. Тюнін обґрунтовано вказує, що розробники проекту Кримінального уложення побудували систему майнових посягань, поєднаних загальним об'єктом «майно взагалі». Посягання на «майно взагалі» поділялися на дві групи: посягання на чуже рухоме майно і на чужі майнові права. Остання група поділялася на обман, вимагання, інші злочинні угоди та користування чужим майном. До цієї прикінцевої підгрупи включалися й посягання на авторське право та права промислової власності [5, 237–238].

Саме ці норми були включені у розділ 35 Уложення «Про злочинні діяння проти прав авторських і привілеїв на винаходи» [6, 929], ст. 621 якого регламентувала відповідальність осіб, які самовільно користувалися чужим, виданим в установленому порядку привілеєм на твір або чужим правом на відтворення заявлених заводських, фабричних чи ремісничих моделей або малюнків. За своїм змістом ст. 621 була аналогічна ст. 1353 Уложення про покарання 1845 року в редакції 1866 року. Способи вчинення цього злочину залежали від властивостей винаходу, що охоронявся привілеєм. Якщо привілей був виданий на

виготовлення яких-небудь предметів, то злочинним визнавалося їх виготовлення без дозволу володільця привілею; якщо привілей видавався на певний спосіб або технічний прийом, то порушенням визнавалося використання саме такого способу або прийому, якщо предметом привілею були які-небудь знаряддя, то злочином вважалося виготовлення таких знарядь та їх використання.

Крім того, у ст. 621 Уложення передбачалася відповідальність за самовільне користування чужим правом на відтворення моделей або малюнків. Вказане право отримувалося не внаслідок створення малюнків або моделей, а через визнання права на них з боку уряду [11, 443]. На всіх виробках, в яких використовувалися заявлений малюнок або модель, поміщався особливий знак, який засвідчував приналежність володільцеві виключного права на них.

Також ст. 622 розділу 35 Уложення передбачала відповідальність торговця, винного в зберіганні для продажу чи ввезенні з-за кордону для продажу або у продажі предмету, свідомо виготовленого в порушення привілею на винахід [7]. Як зазначав Н. С. Таганцев, вказана норма поширювалася на діяння, що примикають до контрафакції та злочинного користування привілеєм на винахід, які здійснювалися в корисливих цілях з метою отримання вигоди з чужого права [4, 1354].

Частина 1 ст. 620 Уложення визначала, що особа, винна в самовільному користуванні (повному або частковому) чужим правом літературної, музичної чи художньої власності, повинна була нести покарання у вигляді арешту чи грошового штрафу до 500 карбованців. Друга частина цієї статті передбачала більш суворе покарання, а саме: ув'язнення, якщо таке користування здійснювалось шляхом видання та розповсюдження творів з метою їх подальшого збуту. Тобто ч. 2 ст. 620 передбачала комерційне порушення авторського права кваліфікуючою ознакою простого складу злочину. Частина 3 цієї статті встановлювала відповідальність за плагіат. Згідно з нею особа, яка самовільно видала чужий літературний, музичний чи художній твір під своїм ім'ям, мала бути ув'язнена на строк не менше трьох місяців. Таким чином, ст. 620 Уложення встановлювала відповідальність за основні форми порушення авторського права – неправомірне використання твору, контрафакцію та плагіат.

Сучасники досить неоднозначно ставилися до нового законодавства, яке здійснювало кримінально-правову охорону прав інтелектуальної власності. Так, С. В. Познишев, в цілому позитивно оцінюючи дані зміни, все ж зазначав, що викладені у статтях 620, 622 Уложення норми не

повною мірою відображають всі можливі випадки порушення авторського права та права авторства. Зокрема, він наголошував, що у ч. 3 ст. 620 не зазначено всіх видів авторського підлогу, а у ст. 622 не розв'язано ситуації, коли торговець зберігає контрафактну продукцію на складах третіх осіб [2].

20 березня 1911 року було прийняте «Положення про авторське право» [1], яке було складене на основі кращих зразків західноєвропейських законодавств того часу. Не зважаючи на те, що вказане Положення було значним кроком у розвитку авторського права Російської імперії, воно так і не зрівняло права російських авторів з правами авторів країн-учасниць Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів, до якої Росія так і не приєдналася. Але прийняття такого Положення вивело законодавство Російської імперії на відповідний для цивілізованого суспільства рівень регулювання творчих правовідносин. Лютнева буржуазно-демократична революція 1917 року не внесла якихось істотних змін як до авторського та патентного законодавства царської Росії, так і до нормативно-правових актів щодо кримінально-правової охорони прав на об'єкти інтелектуальної діяльності, оскільки розпочаті Тимчасовим урядом масштабні законопроектні роботи були перервані у жовтні 1917 року.

Водночас аж до сьогодні питання систематизації Особливої частини Кримінального кодексу України щодо злочинів у сфері інтелектуальної власності залишається невизначеним та вкрай дискусійним в науці кримінального права України [10, 124–128] і потребує свого розв'язання.

Література

1. Об авторском праве : Закон, одобрен Государственною Думою и Государственным Советом и Высочайше утвержен 20 марта 1911 года // Собрание узаконений и распоряжений Правительства. – Отдел I. – 30 марта 1911. – № 61. – Ст. 560.
2. Познышев С. В. Особенная часть русского уголовного права [Электронный ресурс] : сравнит. анализ важнейших отделов особенной части старого и нового Уложений / С. В. Познышев. - изд. 3-е, испр. и доп. – М. : Т-во Скоропечатни А. А. Левенсон, 1912. // Все о праве : [сайт] – Режим доступа : <http://www.allpravo.ru/library/doc101p0/instrum3668>.
3. Поцелуев Е. Л. Уголовное уложение 22 марта 1903 г. : причины принятия и история создания / Е. Л. Поцелуев // Правоведение. – 2003. – № 3 – С. 183–193.
4. Таганцев Н. С. Уголовное Уложение Российской Империи 1903 г. : комментарий / Н. С. Таганцев. – Рига : Лета, 1922. – 1422 с.
5. Тюнин В. И. Экономические преступления в Уголовном уложении 1903 г. / В. И. Тюнин // Правоведение. – 2000. – № 2. – С. 235–243.
6. Уголовное уложение 22 марта 1903 г. : с мотивами, извлеченными из объяснительной записки редакционной комиссии, предоставленное Минюстом в

Государственный совет и журналов – особого совещания, особого присутствия департаментов и общего собрания Государственного совета. – СПб., 1904. – 1124 с.

7. Уголовное Уложение, высочайше утвержденное 22 марта 1903 г. : текст закона с очерками основных положений. – СПб. : Тип. с-петерб. акц. общ. «Олово», 1903. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.knigafund.ru/books/27442>.

8. Филиппов П. А. Уголовно-правовая охрана прав интеллектуальной собственности в России : (исторический обзор) / П. А. Филиппов. – М. : МАКС-Пресс, 2003. – 97 с.

9. Фойницкий И. Я. Курс уголовного права : Часть особенная. Посягательства личные и имущественные / И. Я. Фойницкий. – 5-е изд. – СПб. : Тип. М. М. Стасюлевича, 1907. – 441 с.

10. Харченко В. Б. Кримінально-правова охорона прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в Україні : монографія / В. Б. Харченко. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – 480 с.

11. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права / Г. Ф. Шершеневич. – По изд. 1907 г. – М. : Спарк, 1995. – 556 с.

О.В. ФЕДОСОВА

Харківський національний університет внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Профілактика злочинності неповнолітніх охоплює широкий комплекс різноманітних за характером заходів, безпосередньо спрямованих на ліквідацію їх протиправної поведінки. Слідчі органів внутрішніх справ відіграють важливу роль у профілактиці кримінальних правопорушень неповнолітніх, оскільки відповідно п. 2.1.5 Положення про органи досудового розслідування МВС України, затвердженого наказом МВС України від 09.08.2012 № 686, одним із найважливіших завдань органів досудового розслідування є виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення [1, 58].

Виявлення причин та умов вчинення неповнолітнім злочину вимагає від слідчого певних теоретичних знань і практичних навичок. Вжиття заходів, спрямованих на виявлення причин та умов учиненого злочину та їх усунення, передбачається у плані, що розробляється слідчим для встановлення фактичних обставин злочину. Реалізація цих заходів потребує встановлення обставин, що характеризують особу неповнолітнього, а також обставин та явищ, які впливали на формування у неповнолітнього протиправної поведінки [2].

Основною формою реагування слідчого на виявлені причини та умови вчинення неповнолітнім злочину є підготовка письмової інформації

прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів при проведенні досудового розслідування, для вжиття відповідних заходів реагування [3].

Причини та умови вчиненого неповнолітнім злочину встановлюється слідчим за допомогою слідчих (розшукових) дій, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України [4]. Необхідно звернути увагу на обмежений обсяг слідчих (розшукових) та інших дій, які спрямовані на отримання більш повної та достовірної інформації про ці обставини. Тому у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх не можна обійтися витребуванням лише характеристик з місця роботи, навчання або мешкання обвинуваченого.

Як свідчать матеріали практики, більше половини отриманих слідчими характеристик неповні, не дають правильного уявлення про особу неповнолітнього злочинця та умови його життя. Тому варто підтримати ініціативу тих слідчих, які у своїх запитах подають перелік питань, на які необхідно відповісти у характеристиці, вивчають біографічні дані обвинувачених і ознайомлюються з умовами їхнього життя. Така практика сприяє отриманню більш повної та достовірної інформації не тільки про особу неповнолітнього злочинця, а й про джерела негативного впливу, а також про зовнішні обставини, що призвели до реалізації злочинного наміру.

Слід зазначити, що у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх не завжди приділяється увага виявленню сукупності факторів, які сприяли вчиненню ними злочинів. Як правило, слідчому вдається більш повно встановити зовнішні обставини вчинення злочинів, на відміну від обставин, що характеризують несприятливі умови формування особи неповнолітнього злочинця.

Найпоширенішими умовами, що сприяють формуванню і прояву у неповнолітніх протиправної поведінки, є: безвідповідальне ставлення сім'ї (опікуна, піклувальника, виховної установи) до виховання неповнолітнього; відсутність належної виховної роботи в школі, на виробництві, негативний вплив середовища, в якому перебуває неповнолітній; пряме підбурювання до вчинення злочину з боку дорослих або старших за віком осіб; недоліки в роботі органів, що здійснюють профілактичну роботу серед неповнолітніх.

У зв'язку з цим слідчий у ході досудового розслідування повинен встановити: коло осіб, які негативно впливали на неповнолітнього; осіб, винних у неналежному вихованні; обставини, що перешкодили утримати його від вчинення злочину. Така робота повинна проводитися з урахуванням вимог нормативно-правових актів, що визначають коло осіб, на яких покладено обов'язки з виховання неповнолітнього та охорони його від шкідливого впливу.

До важливих профілактичних заходів можна віднести: працевлаштування неповнолітнього, повернення його до загальноосвітнього або направлення до спеціального навчального закладу, а також позбавлення батьківських прав осіб, що негативно впливають на неповнолітнього, вжиття заходів щодо їх виселення, призначення піклувальника (опікуна).

Якщо причиною вчинення злочину є вплив на неповнолітнього навколишнього середовища, то заходи мають бути спрямовані на його нейтралізацію або заміну. У даний час такі можливості суттєво обмежені, проте не виключені і можуть бути реалізовані колективами педагогів, громадськими об'єднаннями за місцем проживання, спортивними колективами. З цією метою в офіційні організації направляється відповідне подання. Також може бути проведена зустріч і виступ перед зборами мешканців, колективу підприємства і т.п. У такому виступі прокурор, слідчий повинен звернути увагу на обставини, що сприяють вчиненню злочину, зазначити, які саме норми правових актів щодо виховання неповнолітніх були порушені, обґрунтувати вид і ступінь відповідальності винних осіб.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що встановлення у процесі кримінального провадження чинників формування особи злочинця має першочергове значення для здійснення профілактичної діяльності слідчого, основою якої є вивчення особи обвинуваченого, а також обставин вчинення злочину. У свою чергу, вся система заходів протидії злочинності неповнолітніх повинна бути спрямована на ліквідацію факторів, які формують протиправну поведінку особи, чим полегшують її входження до кримінального середовища.

Література

1. Про організацію діяльності органів досудового розслідування МВС України: наказ МВС України від 09 серпня 2012 р. № 686 // Збірник нормативно-правових актів України, що регламентують окремі питання кримінального провадження: [упоряд. С.М. Алфьоров, С.М. Міщенко, В.І.Фаринник та ін.]; за заг. ред. В.І. Сліпченка. – Київ: ТОВ «АРТ-Дизайн», 2012. – С. 58-100.

2. Профілактика злочинів : підручник / Богатирьов І.Г., Василевич В.В., Гіда О.Ф., Джужа О.М., Заросінський Ю.Л. та ін.; за заг. ред. О.М. Джужа. – Київ: Атіка, 2011. - 718 с.

3. Доручення Головного слідчого управління МВС України від 28.01.2013 року №13/7-945 «Про організацію в слідчих підрозділах органів внутрішніх справ роботи з виявлення причин та умов, що сприяють учиненню злочинів».

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

Секція 5

ФІЛОСОФІЯ ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ ПРАВА

А.М. БЕРНЮКОВ

*Хмельницький інститут
соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»*

ЕПІСТЕМОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ ІСТИНИ

Істина в нашому бутті, в тому числі й юридична, є вічною. Її не можна приховати назавжди. Вона міцно вистоїть перед будь-якими спробами її втопити, і рано чи пізно все рівно самотійно впливе на поверхню, одягнувшись в одяг відомого. Загалом же, рух до правової істини обумовлений історичними межами наближення людини до об'єктивного та абсолютного знання про буття в цілому. Через метод проб та помилок позитивного регулювання суспільних відносин нам в безупинному темпоральному поступі все більше відкривається субстанція ідеї *jus naturale*. В певний часовий момент вона все ж «знімається» законом, реалізуючись у конкретному вирішенні, відповідно до рівня суспільного розвитку. Рано чи пізно, поступово розширяючи з часом свої гносеологічні уявлення про навколишню дійсність, соціум чимдалі більше здійснює для себе інформаційне освоєння світу. Не виключенням в цьому відношенні є і природа буття права. Тому змінюються історичні епохи, одні закони скасовуються, інші, більш досконалі приймаються. Середньовічна кара відрубання руки за крадіжку в цивілізованому світі вже позаду в минулому.

Яким чином в юридичній галузі правильно «технічно» перевірити стан досягнення істини? Очевидно, що тут чисто позитивістська позиція залишає поза полем уваги найважливіші для правопізнання процеси та явища. Так, усім добре відомо, що неухильне дотримання виключно законів при вирішенні юридичної справи аж ніяк ще не означає зі стовідсотковою гарантією отримання правди у остаточному розв'язку. Однак, очевидно й інше, – оскільки правова істина, як і будь-яка інша, в світі людського існування постає суб'єктивною, тому її відкриття – це завжди творча робота. Знаходячись в матеріальному світі, екзистенція

вдивляючись наче крізь воду в приховане від неї на дні ідеальне бачить лише смутно та розпливчасто обриси дійсного змісту, в тому числі й *jus naturale*. В такому випадку нічого не залишається як покластися не лише на розум, теорію та практику випробувань, але й власні ірраціональні відчуття-переживання, що в своїй сукупності мають ситом просіювати увесь зібраний герменевтичний масив результатів пізнання, в пошуках правильної відповіді про космічну суть права.

Говорячи далі про критерії юридичної істини, що використовуються для її перевірки, зрозуміло, що тут мова йде про тонку чуттєвість: скільки заслуговує злочинець – 6 чи 7 років позбавлення волі; достатній розмір відшкодування моральної шкоди слід визначити у 200 або ж 250 доларів? В даному випадку саме наш ірраціональний «внутрішній» розсуд має, насамперед, активно говорити та підказувати справедливу форму вирішення.

Щонайперше, під час правопізнання, істина має бути завжди з нами в серці, а для цього має активно працювати сама душа. Як суб'єктивне відображення *jus naturale* у нашому знанні, юридична інтерпретація повною мірою залежить від самої людини. Питання про ступінь реалізації епістемологічної об'єктивності в ході правопізнання, яке спрямоване до безпосереднього «виконавця», є його індивідуальним духовним вирішенням. Як правило, буде інший застосовувач *jus* – отримаємо вже не такий, відмінний результат, хоча б і з мінімальною різницею змін. При цьому, абсолютне аргументування з позиції інтерпретатора повного схвалення чи активного протесту щодо застосування тієї чи іншої норми закону ще не означає правильного розв'язку, оскільки внаслідок відомих герменевтичних чинників, що працюють проти правди, – хиба є куди частішим епістемологічним фактором, який керує людиною, аніж істина. І хоча в онтологічному відношенні об'єктивно не може бути одночасно двох правильних відповідей: якщо А, то Б, але не С, і ніяк інакше; однак реальне гносеологічне вирішення дає зовсім інший результат, ініціюючи внесення певної довільності у цьому питанні: народжується багато своїх «правд», кожну з яких хтось вважає єдиною. Саме здійснюваність інтерпретації через екзистенцію дозволяє говорити про поліваріантність, в тому числі й в юридичній сфері. Дві людини – три судді. Вже не кажучи про те, що правове вирішення одного й того самого суб'єкта через десять років не буде ідентичним. В зв'язку з цим, є очевидно, під час правопізнання мають окрім власного «бачення» в обов'язковому порядку діяти й інші, більш уніфікаційно-перевірочні критерії.

Що стосується сфери юриспруденції, то тут у верифікаційному плані завжди досить плідно використовувався логічний метод перевірки. Так, подібні теоретико-раціональні форми підтвердження стають незамінними, зокрема, при формулюванні саме позитивних норм, побудові різноманітних законодавчих конструкцій. Незамінна їх епістемологічна роль і під час ув'язки факту та права в конкретиці юридичної справи. В юриспруденції процедурно важливо, щоб кожне рішення було вмотивованим та обґрунтованим, з визначенням саме логічних підстав, які були керівними для інтерпретатора, адже викласти емпірично, на папері, ірраціональну частину «внутрішнього переконання» – у своєму здійсненні завдання надважко.

Взагалі, фактично, під час процесуального провадження в цілому відбувається логічна перевірка на міцність версій сторін. Разом з тим, часто, в ході такої діяльності, суворо виставлені рамки аж ніяк не сприяють досягненню істини, зокрема, це стосується правила допустимості доказів: останні можуть фізично існувати, бути в наявності для їх вивчення, але в юридичному сенсі вони не беруться для оціночного сприйняття. Така формалізована заборона нерідко приводить до неможливості з'ясування усіх об'єктивних обставин справи та грає на руку недобросовісним особам. Рішення суду в такому разі стають лише правильними за формою та незаконними по своїй суті.

Особливо важливим епістемологічним чинником перевірки правильності прийнятого юридичного рішення є і практика. Як вже існуючий досвід подібного вирішення, вона не в останню чергу допомагає правильно звести в єдине право та факт. Саме практика часто дозволяє в кінцевому рахунку встановити істинність під час юридичної кваліфікації. Зрештою, вона виявляючи лакуни, показує, що потрібно «підправити» в тому чи іншому НПА, нерідко вказуючи й на необхідність прийняття повністю нового закону.

В.М. ВЛАДИМИРОВА, Н.І. КИРИЛЕНКО
*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка*

ПОЕЗІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ФІЛОСОФСЬКІЙ ПАРАДИГМІ ДУХОВНОСТІ

Ідея України в багатьох художніх текстах «Кобзаря» Т. Шевченка синтезує в собі державотворчі інтенції, відродження і розвиток національної культури, духовності, розуміння історичного призначення українства.

Україна в поетичних текстах Т. Шевченка є синкретичним, багатоскладовим за структурою та семантикою словообразом. Це закономірно виводить його із конкретно-історичної площини у сферу метафізично-трансцендентну, надає можливості набувати онтологічних категорій.

Ще М. Гайдеггер довів, що феномен мистецтва тісно пов'язаний з феноменом національної ідентичності та екзистенції. Поезія, на його думку, є «сутністю мистецтва» [1, 311]. Мистецтво стає не тільки фактором національної екзистенції, а й «джерелом завершено-історичного буття народу» [1, 309]. Із націєцентричною концепцією М. Гайдеггера перегукуються естетичні уявлення багатьох українських філософів, поетів, літературознавців, які розглядають мистецтво художнього слова як амбівалентний феномен національної ідентичності, без якої неможливий повноцінний державотворчий процес.

Творчість Т. Шевченка й сьогодні виступає важливим чинником нації – і державотворчих процесів, є потужним фактором формування української духовності. Поет-мислитель у художній формі виразив національну ідею як постійно актуальну сутність, що здатна формувати систему суспільного світогляду та морально-етичних цінностей.

Не дивлячись на те, що значна частина життя Т. Шевченка минула на чужині й поет визнавав певну дистанційність від рідного краю, зумовлену зовнішніми обставинами життя, концепт Україна завжди мав для поета характер сакральності. Така унікальна сакральність притаманна, як правило, геніям. Як зауважував В. Пахаренко, «людині-генієві притаманні усі ті ж якості, що й талантові, тільки вияв їх незрівнянно потужніший. Геній значно глибше, порівняно з іншими людьми, відчуває світ духовний, космічну гармонію, сенс буття. У нього принципово інша, аніж у пересічної матеріально-прагматичної людини, система координат, шкала вартостей, він адекватніше сприймає буття, розуміє закони Всесвіту» [2, 48].

Митець не просто звертався до історичних подій минулого, що призвели країну до трагічних наслідків, а й створив унікальну поетичну історіософію, яка синтезує втілені в художній формі уявлення про історичну долю України в контексті світової історії, перспективи її державницького майбутнього, формування національної самосвідомості. Ось чому у творах «Кобзаря» чітко простежується концептуально цілісний, багатовимірний з різних точок часової ретроспекції образ України, автор переконливо вважає себе її невід'ємною частиною, формує поетичні сентенції національної ідеї, без

якої жоден народ не може гармонійно жити, розвиватись та будувати власну державу.

Сучасний науковець В. Іванишин так визначив національну ідею: «...це ідеологічна формула, що виводиться не тільки з актуальних проблем суспільства, а й із постійних інтересів народу, ідейно консолідує його, націлює на найбільш загальну, визначальну політичну проблему, від вирішення якої залежить і розв'язання поточних проблем на користь народу, і здійснення всіх його прагнень та задумів, і саме його збереження та буття в часі» [3, 45].

Усвідомлення себе поетом для України задеклароване вже у поетичному вступі до «Кобзаря» 1840 року, в поезії «Думи мої», а його творчий поворот П. Куліш ще в той час незаперечними аргументами довів найповніший вияв українського народного духу в його творчості, поставив знак рівності між феноменом поезії Тараса Шевченка й духовним спромогами української нації. «Його устами, – наголошував П.Куліш, відразу після смерті поета, – весь наш народ заспівав про свою долю: тим його слово голосною луною розляглося усюди, де пролилася наша кров, де лежать наші кості, – усяке од його співу стрепенулось...», «Шевченко нам явив поезію нашої житні народної дав нам збагнути її глибину таємничу»[3, 241]. Уже на кінець 1844 року Тараса Шевченко уже був автором таких гострих, розбурхуючих національну свідомість творів, як «Розрита могила», «Чигрине, Чигрине...», «Сон («У всякого своя доля...»). У наступні роки з'являються «Єретик», «Кавказ», «І мертвим, і живим, і ненарожденним...», «Холодний Яр». П. Куліш висловив слушну думку про те, що поетичне слово його творчого побратима, співця незалежності України, стало основою для формування ідей, на яких виросло Кирило-Мефодіївське товариство.

Сьогодні, коли наявне активне трансформування нашого суспільства у контекст європейських культурних цінностей, надивовижу Т. Шевченко є актуальним як ніколи. Осягаючи його, українство повертається до власних духовних пракоренів, усвідомлює себе неповторним і гідним народом у колі передових європейських націй.

Література

- 1.Хайдеггер М.О. сущности истины // М.О. Хайдеггер Время и бытие: статьи и выступления / М. Хайдеггер; пер. с нем. – М.: Республика, 1993. –426 с.
2. Пахаренко В. Незбагнений апостол / В. Пахаренко.– Черкаси: Брама, 1999. – 274 с.
- 3.Іванишин В. Тезаурус до курсу «Теорія літератури»/ В. Іванишин–Дрогобич : ВФ «Відродження», 2007.– 112 с.
4. Куліш П. Листи з хутора. Чого стоїть Шевченко як поет народний// Куліш П. Твори: у 2-х т./ П. Куліш. – К.: Дніпро, 1989. –Т. 2. – 653 с.

НАЦІОНАЛЬНА ГОРДІСТЬ ЯК ОЗНАКА МЕНТАЛІТЕТУ

Глибинні процеси демократизації українського суспільства зумовлюють докорінну трансформацію етнонаціональних відносин у державі. Національна свідомість протягом тривалого часу перебувала під жорстким тиском класової ідеології і не була пріоритетною у царині наукових досліджень. У зв'язку з останніми політичними і духовними перетвореннями в Україні надзвичайно важливо визначити особливості української нації як складової громадянського суспільства, визначити фундаментальні особливості її ментальності.

Сенситивність ментальності українців проявляється в прагненні пізнавати світ через власні відчуття, особистий досвід. Ця специфічна світоглядна домінанта українського народу визначила і особливий тип філософування, який тісно пов'язаний з включенням філософських ідей у цілісність культури. Духовна енергія, що виступала у формі філософського мислення, практично не концентрувалася в індивідуальних філософських вченнях, а розтікалася по всій духовній культурі, утворюючи неповторне переплетіння раціонального і ірраціонального, знання і віри, загальнолюдського і національного, філософії і повсякденного життя.

Суттєвою рисою українців є патріотизм як це одне з найглибших почуттів, яке міцно закарбовується в історичній пам'яті і передається у спадок прийдешнім поколінням. Змістовно він включає повагу до історичного минулого і вірність Батьківщині, гордість за соціальні й культурні досягнення своєї країни, готовність відстоювати і захищати власну державу.

Національна гордість як прояв патріотизму, як рівень національної самосвідомості визначається приналежністю до певного класу чи соціальної групи. Цю ознаку нація набуває зі своїм виникненням, вони є для неї могутнім стимулом, зброєю для захисту, існування держави. Вони похідні від якостей особистості. Якщо людину (державу) образять і вона змовчить, то в неї, отже, приспані ці високі моральні засади. Ці громадянські ознаки національного життя є гарантією утвердження національної ідеї – станового хребта, несучої конструкції кожної держави. На них збудували свою економічну, соціальну, військову міць,

міжнародний авторитет найбільш розвинуті країни. Але лише у випадку, коли адекватно розуміються громадянином і державою: вона дбає, захищає його, він відстоює її честь та інтереси. Лише при такій взаємодії держава стає сильною і процвітаючою, має міжнародний авторитет.

Національна гордість – це делікатне відчуття власної гідності, а не зверхності, вищості над іншими; це відчуття відповідальності за долі своїх дітей і свого народу, а при необхідності – об'єднання всіх народних сил для захисту Батьківщини у хвилини небезпеки й зовнішніх загроз.

Почуття національної гордості формується у контексті історичної пам'яті. Будь-який народ, пробуджуючись до самостійного національного життя, шукає корені свого історичного розвитку і на підставі інтерпретації колективної пам'яті обґрунтовує проблеми власного розвитку. Щодо України застосовувалось руйнування імперськими державами історичної пам'яті та ідентифікаційних зв'язків і можна говорити про геноцид, етноцид й лінгвоцид. Поневолювачами враховувалось, що людина, яка нічого не пам'ятає з історії свого народу, країни, сім'ї, стає зовсім беззахисною перед маніпуляціями. Позбавлена пам'яті, вона поставлена перед необхідністю заново визначати своє місце в соціумі, світі. І країна, звільнена від історичного досвіду свого й інших народів, опиняється поза історичною перспективою і здатна жити лише сьогоднішнім днем .

Помаранчева революція та революція гідності зробили з громадянами України багато унікальних речей – ми стали більш відкритими, більш ввічливими, ми почали поважати людей, а головне, ми почали поважати свій народ. У відповідь почали поважати нас, можливо, вперше за всю сучасну історію. І це дає нам шанс, можливо, найбільший за всю сучасну історію. Нині Україну весь світ вже знає як вільну країну, народ якої може місяцями стояти на морозі, під дощем і кулями, аби відстояти оті загальносвітові цінності, які видаються кожному жителю демократичного світу чимось природним і невід'ємним. І роблять люди це тому, інакше жити вже просто не можуть. І це породжує повагу до нас.

Духовний скарбом нації є мова. Це не просто засіб людського існування, це те, що живе в наших серцях, – наша сутність, первозміст нашого буття. Мова – це душа і гордість нації. Саме мова формує і визначає свідомість, творить людину, культуру, історію. Українська мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та підтримуватися державою. Мова є своєрідним генетичним кодом нації, складовою частиною і засобом творення національної культури. Світова наука має аргументовані докази того, що українська

мова є одна з найстаріших і найяскравіших мов за своєю мелодійністю та виразністю.

Мовна політика як одна із складових частин державної має бути спрямована на забезпечення оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії. Українська мова, виконуючи інтеграційну функцію, є важливим чинником зміцнення державності, забезпечення культурного та економічного розвитку нашої країни.

Отже, національна гордість – це патріотичні почуття любові до своєї батьківщини й народу, усвідомлення своєї приналежності до певних націй, що виражається в розумінні спільності інтересів, національної культури, мови й релігії. Це новий якісний рівень у розвитку нації, одна з найсуттєвіших ознак її ментальності.

О.М. КОРНІЄНКО

Сумський національний аграрний університет

ВІРА ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ РЕСУРС ОСОБИСТОСТІ

Віра є складним, багатофункціональним феноменом з множинністю проявів, що охоплюють всі сторони людського буття. Аналізуючи роль віри в житті людини в історичному контексті ми стикаємося з тим, що вона займає провідні позиції протягом всього її існування.

Віра, як релігійний феномен виступає одним з базових понять богослів'я (П. Абеляр, Григорій Богослов, Іоанн Златоуст, У. Оккам, Тертуліан та ін.), Як філософський феномен широко представлена працях західних (М. Бубер, І. Кант, С . К'єркегор, Х. Ортега-і-Гассет, М. Хайдеггер, К. Ясперс та ін.) і вітчизняних філософів (М. Бердяєв, І. Ільїн, В. Соловйов, П. Флоренський, С. Франк та ін).

Дослідження сучасних вчених підтверджують, що віра має статус міждисциплінарної категорії. Багатоплановий підхід став основою її вивчення. Питання, пов'язані з вірою як релігійної, так і нерелігійної сьогодні активно розробляються в області релігії, філософії, психології, і т.д.

Складність досліджуваного нами феномена відображена в багатозначності тлумачення її предмета. Так, віра в тлумачих словниках може виступати: 1) як стан свідомості; 2) як релігійне вчення; 3) як світогляд; 4) як переконання в реальному існуванні предметів релігії або

фантазії; 5) як тверде переконання в неодмінному здійсненні, неминучості чогось майбутнього; 6) як впевненість у виконанні покладених надій, очікувань; 7) як довіра в партнерських відносинах.

Аналіз філософської літератури показав, що універсальної дефініції поняття віри не існує, і серед дослідників немає згоди у поглядах на природу феномена віри, його психологічні особливості.

Крім усього викладеного вище, складність в розкритті феномена віри як психологічного явища, на наш погляд, також закладена в критеріях її вимірювання. Розглянемо феномен віри з позиції різних вимірів людського буття: особистого, соціального, духовного.

В особистому вимірі віра в себе, свої можливості, плани («я впораюся», «у мене вийде» і т.д.) часто заснована на оцінці власної самоефективності, яка виступає важливою складовою будь-якого починання та високу ймовірність успіху. У дослідженнях з самоефективності доведено, що людина демонструє переважно ту поведінку, яку сама від себе чекає і бачить саме ті наслідки, на які чекає. На формування раціональної віри в себе впливають досвід і знання, отримані людиною в процесі розвитку і дорослішання.

Віра в соціальному вимірі - це, насамперед віра в іншого, без неї неможливі більш близькі стосунки. Також це суттєва підтримка та установка, яка допомагає розкрити особистісний потенціал іншої людини. В її основі лежить почуття глибокої довіри до світу, як фундаментальна психологічна передумова всього життя. почуття глибокої довіри до себе, до людей, до світу - це наріжний камінь здорової особистості.

Віра в духовному вимірі, яка здійснюється над усіма іншими вимірами людського буття - це сила духу, стрижень особистості людини, без цієї об'єднуючої і мобілізуючої сили людина позбавлена цілісності, аморфна, слабка, вона готова повірити у що завгодно і є легкою здобиччю для різного роду маніпуляторів в побуті, бізнесі, політиці, і т.ін. Більшість вчених підкреслює, що духовна віра є справжнім фундаментом людського існування, вільний вибір як життєвого орієнтира широкого спектру загальнолюдських і трансцендентних духовних цінностей, що дають відчуття гармонії, пов'язаності зі світом, самою собою, вічністю і які визначають межі моральної поведінки, а також спрямованість на духовно-практичну діяльність, за допомогою якої здійснюється власне перетворення в сторону самовдосконалення і самотворення. Такі явища, як марновірство і фанатизм не мають нічого спільного з духовною вірою.

Безумовною є роль віри як екзистенціального ресурсу (у всіх вимірах) для збереження психологічної стійкості і цілісності людини, аж до фізичного її виживання. Так, в умовах критичних, кризових, стресових, тобто перед лицем загрози руйнування, віра людини залишається єдиним бастіоном, опорою, ресурсом, здатним зберегти особистість від внутрішнього морально-етичного і духовного руйнування.

Втрата віри в себе, в інших людей, в ідеали добра призводить до неможливості подальшого цілеспрямованого здійснення своєї екзистенції. Відновлення образу віри, його побудова вимагають спеціальної психологічної роботи. По-перше, необхідна наявність цілісного образу майбутнього; по-друге, в цей образ людина повинна повірити, прийняти його як вже існуючий, супроводжуючий сьогоднішнє життя. Тут віра повинна долати зневіру, зберегти образ, всупереч неминучим сумнівам, і віра-переможниця стає найбільш адекватною і допомагає як в досягненні успіху в складній життєвій діяльності, так і при невизначеному результаті в критичні, кризові періоди.

Отже, у складні життєві періоди віра людини проходить випробування на міцність, і людина зберіг віру в себе, в добро, в людей, у життя - зберігає себе, як особистість, свій психічний статус, цілісність образу свого майбутнього і саму можливість майбутнього. Однак, віра не є чимось статичним, завжди залишається якась частка сумніву - простір для духовної роботи, інакше з ясною усвідомленою віри вона може стати сліпою, фанатичною, виродитися в ілюзію.

Робота з вірою - це робота з найглибшим, інтимним рівнем, інтегруючим особистість, базисом світогляду і глибинних установок, які творять майбутнє і визначають сьогоднішнє. Відновлення і зміцнення віри, як духовного екзистенціального ресурсу дозволяє найбільш повним чином розкрити могутні і творчі джерела людського духу, способи творчого перетворення себе і наявних ситуацій.

Х.М. ХВОЙНИЦЬКА

Національний університет «Львівська політехніка»

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРИРОДНО-ПРАВОВИХ ІДЕЙ ДІЯЧАМИ БРАТСЬКОГО РУХУ

Природне право є органічною складовою світогляду українського народу, яке завжди підказувало вірність напряму розвитку політичної системи та правильність формування законодавчої бази нашої держави.

Природно-правові ідеї чітко проглядаються в історії України, що споріднює нас з провідними демократичними державами Європи. Українському народові взагалі притаманний вічевий принцип широкого демократизму, громадянського гуманізму, визнання рівного права за кожним членом суспільства, що сягає своїм корінням у глиб історії і базується на природному праві.

Комплекс ідей громадянського гуманізму вперше опрацювали італійські гуманісти – Л. Бруні, М. Пальмієрі, А. Ренучіні, Дж. Агріпуло, Д. Ачайолі, К. Салютаті та ін. Стрижнем концепції громадянського гуманізму була ідея природної гідності людини-громадянина, що від самого сотворення має природне право на життя у справедливій державі, де поціновується свобода як найвище благо. В Україні ідеї громадянського гуманізму усвідомлювали й поглиблювали не лише представники раннього гуманізму – Юрій Дрогобич, Павло Русин з Кросна, Лукаш з Нового Міста, С. Оріховський, С. Кленович, С. Пекалід, І. Домбровський, Й. Верешинський, Ш. Шимонович та ін., а й діячі братського руху. Ці мислителі у служінні спільному благу вбачали насамперед обстоювання гідності свого народу, який має природне право бути господарем на власній землі. Саме у той період на теренах України здійснювалися енергійні спроби реалізувати концепцію громадянського гуманізму і пов'язане з нею природне право в сфері громадського життя (судові й адміністративні реформи 50-60-х рр. XVI ст., впровадження Магдебурзького права як засади міського самоврядування, статuti 1566 і 1588 рр., створення Головного Литовського трибуналу). Ці кроки відповідали традиціям українського народу, його ментальності, духу й характеру, способів життя, отже солідаризувалися з його природним правом. Пошанування природної гідності людини спостерігаємо в усіх документах братств, насамперед у Статуті школи Львівського братства від 1586 р. під назвою «Порядок школьній». Зокрема, тут наголошено, що школа організована «старанням і накладом» всього братства і всього посполитого народу руського «даже і до убогих вдовиц», «промишляючи о всяком недостатку законної науки» [1, 38]. Повага до природного права людини проявляється насамперед у пункті Статуту, який передбачає, що кожний, хто приведе дитину до школи, «маєть взяти из собою сусіда единого или двоих, да при устех двою или трієх станеть глаголь и чинити з дидаскалом постановеня о науці і о всем порядку и повинность его ведле реестру сего, ниже писаного; и маєть єму на первій той реестр прочитатися, аби відал, яковим способом будуть сина его учити и што за то повинен и якови мил єму в том порядку не перешкоджати» [1, 38].

Спеціальними пунктами у Статуті наголошено, що учити дитину треба «с промислом доброй науки», а карати можна за непослух «не тирански, но учительски, не више, но по силі, не розпустне, но покойне и смирене», а садити в класі згідно умінь: «которий больше умієт, сидіти будеть више, би и барзо нищ бил,.. богатии над убогим в школі нічим вишшіи не мають бити, толко самою наукою, плотію же равни всі» [1, 39]. Також записана вимога, що учитель повинен усіх дітей однаково любити і однаково старанно навчати.

Статут Луцької братської школи, запозичивши всі вимоги до учителів і учнів від Статуту Львівського, включає ще вимогу попереднього детального ознайомлення учнів з правилами, розпорядком і програмою (виписано детальніше), а також зобов'язує учителів протягом трьох днів визначити природну схильність учнів до вивчення тих чи інших дисциплін, щоб «зрозумівши его и літа, и охоту, и способность, пораить, за тоє ся взяти повинен будеть» [1, 43], тобто в процесі навчання слід розвивати природні нахили кожного – це закладене в самій природі людини і дане природним правом.

На природному праві людини жити на своїй землі і мати засоби для підтримання життя ґрунтуються міщани Львова, звертаючись з промовою до короля, де йдеться про порушення їхніх прав з боку польського населення: «Лямент», укладений 1609 р., це красномовно засвідчує. Проект промови послів на сеймі складений від імені народу – «народ старожитнии натуральнии народ наш рускии маєт своє вівум (житло) і церков набоженства своего во Львові». Поряд живуть поляки, вірмени і євреї. Хоча формально всі мають рівні права, та «утяжени естесьмо ми, народ рускии от народа полского ярмом над египскую неволю, же нас леч без меча, але гореи, ніж мечем з потомстви вигубляют, заборонивши нам пожитков и ремесел обходов вшеляких, чим би только человек жив бити могл, того неволен русин на прирожонои земли своеи руской уживати в том то руском Лвові» [1, 34].

Як свідчать цитовані документи, йдеться в них про визнання природного права людини на життя, на забезпечення умов виживання, включаючи й освіту як засіб набуття й розвитку певних здібностей людини з метою самозбереження насамперед. Ці права прямо не називаються, але виразно прочитуються – документи писали звичайні, прості люди, виходячи зі своїх природних потреб.

Література

1. Пам'яткии братських шкіл на Україні кінець XV – початок XVII ст. : тексти і дослідження АН УРСР. Ін-т суспільних наук / редкол. В.І. Шинкарук та ін. – К. : Наук. думка, 1988. – 568 с.

ІЄРАРХІЯ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ОСТАННІХ ПОДІЙ В КРАЇНІ

Стан розвитку будь-якого суспільства вимірюється ієрархією його цінностей. Цінності – це соціально значущі уявлення про те, що таке добро, любов, справедливість, патріотизм, дружба тощо. З іншого боку, цінності – це відношення суб'єкта до явищ та предметів повсякденного життя. Цінності є основою людського життя, засобом зв'язку буття і свідомості, людини і світу. Завдяки цінностям особистість відчуває себе цілісно в оточуючому її світі. Вони стають конче важливими й необхідними при вирішенні складних життєвих ситуацій, засобом опори у житті. Від пріоритетів у ціннісному світогляді молоді людини залежить майбутнє.

Як правило, сформувавши свою ціннісну картину світу, людина зберігає її незмінною практично впродовж усього життя. Така картина формується переважно на тому етапі соціалізації індивідів, який безпосередньо передує періодам зрілості. А далі система цінностей людини змінюється зазвичай тільки в кризові періоди, до того ж ці зміни стосуються в основному структури цінностей і відображають зміни пріоритетів, внаслідок чого одні цінності стають більш значущими, інші – відходять на задній план у розвитку та становленні особистості.

В суспільствах, що реформуються, тобто в умовах суттєвих зрушень у суспільній системі цінностей, для більшості людей нагальною стає необхідність сприйняти нові орієнтири і так чи інакше перебудувати особисту систему цінностей, тому простежується прямий зв'язок між змінами, що відбуваються в суспільстві зі змінами в системі ціннісних орієнтацій.

На протязі багатьох років було проведено безліч соціологічних опитувань і психологічних досліджень, за результатами яких можна простежити чіткий взаємозв'язок ціннісних орієнтацій із соціальними умовами, в яких функціонує молода особистість.

Так, у середині минулого століття, молодь, будуючи ієрархію цінностей, на перші місця висувала улюблену роботу, бажання кохати і бути коханим, повагу оточення.

У 80-х роках серед основних у системі ціннісних орієнтацій були виділені «політична культура як важлива цінність у формуванні особистості нового зразка», «суспільно-політична активність, як одна з найважливіших цінностей радянської людини», «мистецтво, як засіб ціннісної орієнтації особистості», «праця, як вища цінність соціалістичного способу життя».

Найважливішими життєвими цінностями, з точки зору "радянської молоді», вважались: прагнення бути корисним суспільству, отримання цікавої, творчої роботи, повага людей, здатність кохати і бути коханим, і тільки після

цього - матеріальний добробут; найменше цінувалося спокійне життя, підпорядкована власним інтересам слава. Отже, центром усієї системи цінностей, способом самоствердження, вдосконалення кожної людини була суспільно корисна праця.

Зараз молоді українці опинилися віч-на-віч з такими проблемами, як безробіття, житлова проблема, погіршення стану молодих сімей, зростаючий рівень злочинності, війна на Донбасі.

Найважливішою тенденцією в розвитку суспільної свідомості молоді на Україні є зростання недовіри практично до всіх державних інститутів. З одного боку, більшість молодих людей щиро підтримують сьогоденний політичний курс, метою якого є будівництво незалежної, вільної, суверенної демократичної держави. З іншого боку, вони втратили довіру до влади і не сподіваються на будь-яку підтримку з боку держави. В вирішенні своїх проблем, молодь покладається на власні сили і не очікує, що держава, чи хтось ще, вирішить їх проблеми. Вони прагнуть одержати освіту і добре оплачувану роботу. Вони хочуть мати гідне місце в житті, самореалізуватися. В той же час, вони демонструють менші культурні потреби і простіше відносяться до моральних норм.

Сучасні дослідження свідчать про те, що головними цінностями для молодих українців є сім'я, друзі та здоров'я. Потім – цікава, добре оплачувана робота, матеріальний достаток, а також потреба в справедливості. Причому останнє набуло особливої значущості в епоху Євромайдану, Революції гідності та російської агресії на Донбасі. Останнім часом найважливішими для більшості молодих українців стали мирне життя, територіальна цілісність країни, патріотизм, любов до Батьківщини, відтіснивши тим самим цінності, що ще вчора були пріоритетними.

У сучасному житті змінилося і ставлення до праці. В порівнянні з радянськими часами, вона посунулась аж на четверте місце. Це обумовлено перш за все тим, що в ході реформ змінилася ідеологія значущості праці, а разом з нею, і трудового виховання. В засобах масової інформації давно зник образ людини праці, передовика виробництва.

Змінився також зв'язок між працею та грошима. Молодь фіксує той факт, що одні отримують великі гроші шляхом авантюри та маніпуляцій, а інші, працюючи на кількох роботах ледь зводять «кінці з кінцями».

Останнім часом змінилися акценти життєвих очікувань сучасної молоді - посилюється вимогливість до себе в питаннях підготовки до життя. З одного боку, це спонукає молодь до отримання якісної освіти, а з іншого, викликає занепокоєння зростаюча нерозбірливість в засобах досягнення ними «життєвого успіху». Спостерігається зниження культурних запитів, втрата духовних орієнтирів.

Література

1. Ціннісні орієнтації українського суспільства в дзеркалі соціології. – 2013 // Інститут соціології НАН України.
2. Семенов В.Е. Ценностные ориентации современной молодежи // Социологические исследования. – 2007. – № 4.

Секція 6

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Л.М. БАЛАБАНОВА

Харківський національний університет внутрішніх справ

КЛЮЧОВІ ПОЗИЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ СЬОГОДЕННЯ

Юридична психологія, як порівняно молода наука, достатньо швидко пройшла шлях від накопичення емпіричного знання і виокремлення окремих наукових концепцій до розуміння свого місця в більш широкому загальнонауковому контексті. Це призвело до активної взаємодії юридичної науки та психології, розмивання меж між цими науковими напрямками, виникнення єдиної термінології, понятійного апарату та методологічних підходів.

У сучасній юридичній психології сьогодення домінують дослідження психологічного забезпечення постійно змінюваних в часі та постійно створюваних нових видів правоохоронної діяльності. Часом важко навіть провести чітку межу між дослідженнями, що відносяться до сфери юридичної психології та психології діяльності в особливих умовах. У зв'язку з цим сьогодні залишаються актуальними питання проведення аналізу загальнотеоретичних та методологічних підходів, що існують в сучасній юридичній психології та виокремлення певних ключових позицій.

Підсумковий аналіз поглядів на предмет юридичної психології, які викладені в роботах українських науковців таких, як Бандурка О.М, Бочарова С.П., Землянська О.В. [1], Костицький М.В [2] дозволив прийти до визначення предмету юридичної психології на основі системного підходу. На думку цих науковців предмет цієї науки – це не сума предметів психології і юриспруденції, а психологія державно-правових явищ як цілісність, в якій не можна механічно відділити психологічне від юридичного, а можна лише виділити психологічну і юридичну підсистеми, які перебувають у динаміці, розвитку і в нерозривному зв'язку. У цей своєрідний континуум включається психологія особистості у праві, психологія правового вчинку і поведінки, психологія

функціонування юридичних органів і посадових осіб, наділених правами і обов'язками. І обов'язково – особа юриста

І тут постає питання відносно існування спеціальної методології юридичної психології та її особливостей. З точки зору класичної психології для одержання об'єктивно-істинного знання проводиться протиставлення суб'єкта і об'єкта пізнання з відкиданням того, що не відноситься до цієї діади. Що стосується юридичної психології, то до цієї діади вклинюється система права, і тут можна говорити не про діаду, а про тріаду, яка може бути представлена наступним чином, суб'єкт – право-об'єкт пізнання. Слід наголосити, що аналіз взаємовідносин в системі «людина-право» є найменш розробленою сферою досліджень в юридичній психології. Домінують дослідження, які відносяться до вивчення професійної діяльності в сфері правопорядку, про що свідчить велика кількість дисертаційних робіт, що захищаються по спеціальності 19.00.06 – юридична психологія.

Що ж стосується висвітлення питань співвідношення психології і права, то цій проблематиці приділяється не дуже багато уваги з боку юридичних психологів, що, на наш погляд, можна пояснити складністю досліджень, які можна було б віднести до цієї сфери. Скоріше, можна стверджувати, що більш ґрунтовно ці питання розглядаються юристами, які усвідомили необхідність критичного осмислення такого положення справ. Особливо це стосується трансформаційних процесів, що спостерігаються в останні роки в системі МВС, коли було взято курс на розвиток гуманістичного підходу в сфері правоохоронної та правозастосовчої діяльності.

Сьогодні в юридичній психології домінують дослідження, які спрямовані на вивчення психологічного забезпечення різних видів правоохоронної діяльності. Сутність цього напрямку досліджень полягає в уявленнях про вторинну роль психологічних досліджень в вирішенні завдань правоохоронної діяльності. Такий підхід стимулює розгляд самої психіки, і людини в цілому, тільки в якості засобу, що забезпечує реалізацію цілей діяльності особистості в сфері юриспруденції. Але сьогодні це не зовсім працює в світлі загального контексту соціальної динаміки та демократизації життя не тільки в Україні, але і у цілому світі. Все більше усвідомлюється необхідність виходу психічного з другого плану на перший, що веде за собою зміну ідеології «психологічного забезпечення» на ідеологію «забезпечення психічного». Перші практичні результати її реалізації вже є – це і різного роду психологічні експертизи,

роботи по проблемам психологічної безпеки особистості та суспільства тощо. Окреслені питання потребують підготовки фахівців, юридичних психологів, які і будуть вирішувати окреслені питання та враховувати глибинні закони регуляції поведінки людини і особливості психології особистості в правотворчій та правозастосовчій практиці.

Саме тут ми вбачаємо велике коло наукових питань, які необхідно вирішувати юридичним психологам, починаючи з розробки методологічних підходів до врегулювання вимог закону та врахування особливостей психології особистості та соціуму як учасників правових відносин.

Література

1. Бандурка О.М., Бочарова С.П., Землянська О.В. Юридическая психология : Учебник. – Х.: Изд-во Нац.ун-та вн.дел, 2001. – 639 с.
2. Костицкий М.В. Введение в юридическую психологию: методологические и теоретические проблемы. – К.: Вища школа, 1990. – 259 с.

В.І. БАРКО

Харківський національний університет внутрішніх справ

В.С. ЛАПЧУК

Одеський державний університет внутрішніх справ

ТЕОРЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

У сучасній психологічній науці життєва перспектива людини, що розгортається упродовж життєвого шляху особистості, все частіше стає предметом аналізу вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, в останні десятиліття дослідження у зазначеному напрямі здійснювали: К.О. Абульханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, Ж.П. Вірна, Є.І. Головаха, Г.С. Костюк, К.В. Карпінський, В.І. Ковальов, О.О. Кронік, Н.А. Логінова, С.Д. Максименко, В.А. Роменець, С.Л. Рубінштейн, Т.М. Титаренко, Ш. Бюлер, Е. Еріксон, К. Левін та інші. Окремі аспекти даної проблематики досліджували у своїх працях українські вчені: В.І. Барко, Т.В. Белотицька, А.М. Большакова, І.В. Воробйова, Н.Г. Карпунова, О.І. Кудерміна, П.В. Макаренко, Т.М. Малкова. Проте питання, пов'язані із психологічними аспектами формуванням життєвої перспективи співробітників ОВС України до цього часу не були предметом спеціального психологічного дослідження.

Мета статті полягає у розкритті психологічних засобів становлення і

розвитку у працівників міліції такої перспективи і пов'язаних із нею складових. У дослідженні життєва перспектива особистості розглядається як динамічний образ бажаного майбутнього, представлений у суб'єктивній картині життєвого шляху людини і детермінований системою її цінностей, потреб, мотивів, переконань. Життєва перспектива є мінливою, вона нерозривно пов'язана із процесами особистісного і професійного росту людини.

Одним із шляхів реалізації механізмів формування життєвої перспективи працівників міліції вважаємо впровадження спеціальної програми, яка б працювала в рамках існуючих форм роботи з особовим складом. Подібна типова програма розроблена у дослідженні і має на меті побудову життєвої перспективи співробітника, здійснення його професійного та особистісного розвитку шляхом максимального розкриття власного потенціалу в житті і професійній діяльності. Програма передбачає розв'язання двох основних завдань: розширення і поглиблення їх професійних знань, умінь і навичок; розвиток і корекцію особистісних якостей працівників міліції. Додатковими (похідними) завданнями програми є: формування адекватного розуміння самого себе, корекція самооцінки, розвиток умінь і потреби у пізнанні інших людей, гуманістичного ставлення до них; формування професійних життєвих планів і кар'єри, корекція ціннісних орієнтацій, розвиток емоційної стійкості при вирішенні складних професійних завдань; вдосконалення умінь професійної діяльності.

Розвиток життєвої перспективи і особистості розглядається як двоєдиний процес. У дослідженні ми спирались на ідеї багатьох дослідників щодо саморозвитку і самореалізації особистості, які є надзвичайно значимими для більшості сучасних концепцій розвитку людини. Актуальна потреба у саморозвитку, прагнення до самовдосконалення і самореалізації є показником особистісної зрілості і, водночас, умовою досягнення такої зрілості. Доведено, що саморозвиток є джерелом активного фізичного, соціального і особистісного довголіття, забезпечує успіх у професійній діяльності (В. Франкл, А.О. Реан). При розгляді методів і засобів особистісного розвитку співробітників ОВС, у першу чергу брались до уваги розвиток психологічної зрілості у цілому і здібностей людини, у тому числі творчих.

Програма реалізується у декілька стадій розвитку: а) стадія професійної підготовки (здійснюється у навчальному закладі МВС); б) стадія професійної адаптації (відбувається у перші роки службової

діяльності); в) стадія професіоналізації і формування майстерності (відбувається упродовж всієї професійної діяльності). На кожній стадії послідовно реалізуються психологічні техніки розвитку, а саме: а) самопізнання; б) самостимулювання; в) самореалізація. Техніка самопізнання включає використання методик, які дозволяють зрозуміти власні можливості, якості, стани: інтелектуальні характеристики, риси характеру, темпераменту тощо, усвідомити сильні і слабкі сторони своєї особистості. Техніка самостимулювання означає розвиток уявлень і знань про цілі професійної діяльності, способи її виконання, механізми людської активності і діяльності, потреби і мотиви. Техніка самореалізації передбачає подальший розвиток інтелектуальних, особистісних та професійно важливих якостей працівника міліції.

Зміст програми розкривається через два взаємопов'язаних напрями. Перший – розкриття життєвої перспективи через професійний розвиток, означає оволодіння нормами професійної діяльності, до яких відноситься професійна майстерність, професійне мислення, професійна свідомість, самостійність. Другий напрям – розкриття життєвої перспективи через особистісний розвиток професіонала, означає формування стійкої професійної мотивації, вірності обраній професії, творчості, позитивних змін себе через професію, гнучкості і адаптованості до умов професійної діяльності, збагачення професійної діяльності власною творчістю. На основі запропонованої програми розроблені тренінги для слухачів магістратури вищих навчальних закладів МВС України. Результати використання подібних тренінгів свідчать про ефективність запропонованих теоретичних підходів в цілях розвитку життєвої перспективи.

Література

1. Барко В.І. Формування лідерства і прихильності до здорового способу життя у військовослужбовців та працівників правоохоронних органів. Навчальний посібник / В.І Барко, О.В. Бойко, Е.С. Литвиненко – К.: К.І.С., 2008. – 200 с.
2. Захаренко Л.М. Особливості ціннісного компоненту життєвої перспективи курсантів ВНЗ МВС України / Л.М. Захаренко // Юридична психологія та педагогіка : науковий журнал. – Київ : НАВС, 2013. – № 1 (13). – С. 62-69.
3. Елисеєв О.П. Практикум по психологии личности / О.П. Елисеєв – СПб.: Питер, 2006. – 512 с.
4. Медведев В.С Профессиональная деформация личности как проблема ОВД // Психопедагогика в правоохранительных органах. 1996. – № 1 (3). – С. 12-18.

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ЛІДЕРА

У наш час культура розуміється як «система життєвих сенсів суб'єкта (особистості, групи, спільноти), що реалізується у засобах та результатах діяльності», за словами автора культура повністю розчиняється у діяльності, з чим не можна погодитися, оскільки «культура» та «діяльність» є різними проявами людини у соціальному бутті, які безсумнівно знаходяться у постійній взаємодії.

Зазначимо, що у повсякденному вживанні термін «культура» використовується для розкриття конкретної, досить чітко визначеної сфери явищ. Це може бути духовна культура, культура мови, культура поведінки тощо. Безсумнівно, що наведені види культури відрізняються за якими-небудь ознаками, але всі прояви культури поєднує та обставина, що вони є надбанням сумісної життєдіяльності людей.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив нам виділити наступні функції культури:

1. Пізнавально-інформаційна. Знання культури тієї чи іншої епохи надає можливість правильно розуміти рівень пізнання природи та суспільства.

2. Комунікативна. Таку функцію культура реалізує через складні знакові системи, що концентрують соціальний досвід поколінь у вигляді слів, символів, формул, цифр тощо.

3. Регулятивно-аксіологічна. Культура з позиції такої функції виступає як система суспільних норм та цінностей у сфері міжособистісних відносин. Цінності – «це перевага певних сенсів і побудованих на цій основі способів поведінки» [148, 36], тобто вони водночас є певними предметами, явищами, засобами задоволення потреб особистості та утворювальною частиною культури.

Культура регулює поведінку людини у всіх головних сферах життєдіяльності. Без цієї функції суспільство взагалі не зуміло б функціонувати. Культура є засобом самоактуалізації особистості, тобто культура трансформує суспільне в індивідуально-особистісне – конкретна поведінка, вчинки індивіда.

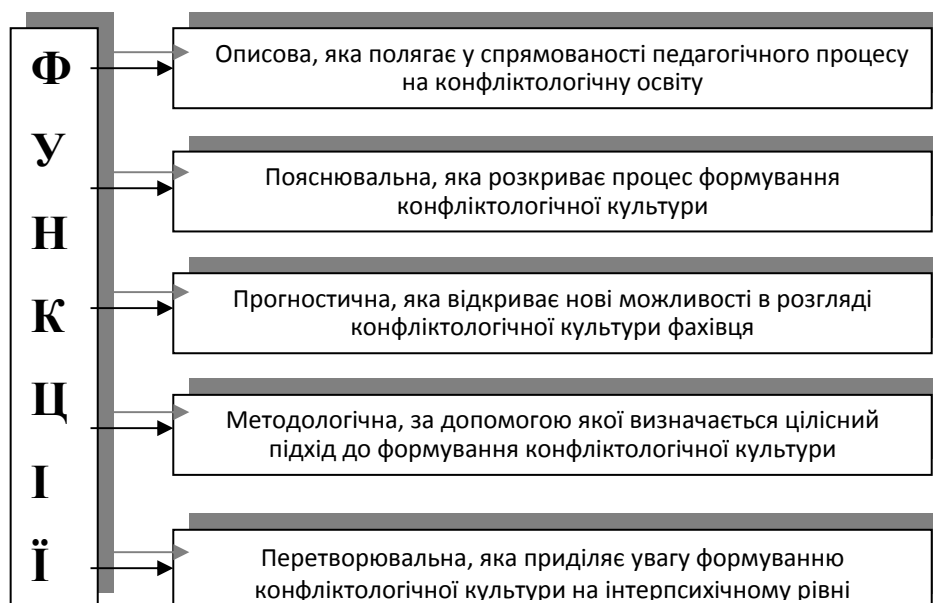
4. Креативна. За допомогою цієї функції культури відбувається перетворення й опанування світу.

5. Гедоністична, гедонізм у перекладі з латинської означає насолоду. Таким чином людина від ознайомлення з цінностями, власної продуктивної діяльності отримує задоволення, яке в свою чергу сприяє формуванню потреб та інтересів, впливає на образ життя людини.

У реальному житті функції культури взаємодіють та сплітаються, вдосконалюючи, доповнюючи одна одну.

Розкривши сутність функцій та видів культур, встановимо взаємозв'язки між ними та конфліктологічною культурою. Конфліктологічна культура, реалізуючи конструктивні функції конфлікту, сигналізує про осередки соціальної напруженості, розширює можливості отримання інформації про стан організації (збагачується інформаційна культура); сприяє глибшому пізнанню учасниками конфлікту один одного (психологічної, інформаційної і методологічної культури); послаблює психічну напруженість (підтримка функцій психологічної культури); створює інтелектуально-емоційну напруженість, яка супроводить зіткненню різних стратегій пошуку розв'язання проблем (активізація методологічної культури); у інноваційних процесах сприяє творчій ініціативі і професійному саморозвитку (активізація акмеологічної культури); запобігає руйнівним протиборствам учасників конфлікту і об'єднує членів трудового колективу (підтримка функцій комунікативної культури). Конфліктологічній культурі майбутнього лідера властиве засвоєння і використання особливих, професійно орієнтованих конфліктологічних знань, необхідних для сприйняття професійних конфліктів і подальшої реалізації професійних функцій в умовах професійного конфлікту.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що категорія «конфліктологічна культура фахівця» виконує низку функцій щодо ставлення до процесу професійної підготовки (рис. 1.1).

Отже, опис інтегрованих характеристик конфліктологічної культури (конфліктологічна компетенція, конфліктологічна готовність, конфліктологічна компетентність) дозволяє зробити висновок про розуміння **конфліктологічної культури майбутнього лідера** як інтегрованої характеристики суб'єкта праці, здатної до перетворювальної діяльності в конфліктогенному професійному середовищі. Фахівець, що володіє конфліктологічною культурою, підготовлений до професійної діяльності на всіх рівнях ускладнень: від міжособистісних (конфліктні ситуації і конфлікти з суб'єктами професійної діяльності) до внутрішньоособистісних (подолання внутрішньоособистісних ролевих, когнітивних, мотиваційних конфліктів).

І.В. ЖДАНОВА

Харківський національний університет внутрішніх справ

І.В. ЛАСТОВЕЦЬ

Національна академія внутрішніх справ, м.Київ

МОТИВАЦІЯ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЯК СКЛАДОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ КУРСАНТА ВНЗ МВС

Розбудова нової демократичної сильної і незалежної України висуває на чільне місце суспільного життя проблему трансформації та зміцнення інституту органів внутрішніх справ. Головною характеристикою правоохоронця нового типу повинно стати гармонійне поєднання високого професіоналізму, особистісної зрілості, соціальної компетентності та моральної спрямованості. У контексті цієї проблеми особливої значущості набуває питання особистісно-професійного розвитку правоохоронця, перший етап якого відбувається у відомчих вищих навчальних закладах [1]. Отже, проблема гармонізації особистісного та професійного розвитку курсантів ВНЗ на сьогодні виходить на пріоритетне місце серед інших завдань оптимізації навчально-виховного процесу і професійної підготовки майбутніх працівників органів внутрішніх справ. В цьому контексті виникає питання щодо складових гармонійної особистості та гармонійного розвитку курсанта ВНЗ МВС.

За допомогою експертної оцінки у нашому дослідженні було виділено чотири основні психологічні складові гармонійної особистості курсантів ВНЗ МВС України. По-перше, це професійне самовизначення особистості (85%), яка проявляється у професійній спрямованості,

прагненні до професійного зростання, адекватній професійній мотивації, захопленості професією, позитивному іміджі правоохоронця. У якості другої складової було названо здоровий спосіб життя (75%), психологічні аспекти якого проявляються у мотивації до здорового способу життя, ставлення до здоров'я як до найважливішої цінності та ін. Розвинений соціальний інтелект 75% експертів вважають третьою складовою гармонійної особистості курсанта ВНЗ МВС. В цьому контексті було вказано на розвинені комунікативні якості особистості, вміння будувати ділові та міжособистісні відносини з людьми, розуміти їх, ефективно взаємодіяти тощо. І в якості четвертої складової 70% експертів назвали прагнення до особистісного зростання (прагнення до особистісного та духовного росту, до самореалізації). Слід зазначити, що експертами виступили 40 працівників з досвідом роботи в ОВС більше 5 років, з них 10 психологів служб психологічного забезпечення, 10 осіб – доктори та кандидати психологічних наук, професори і доценти кафедр ВНЗ МВС України, 10 осіб – представники керівництва ВНЗ (начальники факультетів, інститутів) та 10 начальників курсів. Тобто, це були люди, які з різних сторін знають курсантське життя, мають досвід роботи в органах внутрішніх справ, можуть компетентно і обґрунтовано давати оцінку соціальним і психологічним явищам.

Виділення мотивації до здорового способу життя як однієї зі складових гармонійного розвитку особистості курсанта ВНЗ МВС є, на нашу думку, важливим з точки зору різних аспектів. По-перше, майбутня професійна діяльність правоохоронців пов'язана зі значними фізичними і психічними навантаженнями, що потребує міцного здоров'я її суб'єктів. По-друге, установка працівника ОВС щодо здоров'я як найважливішої цінності у житті є умовою ефективності професійно-психологічної підготовки у таких її аспектах як опанування негативними станами (агресією, ненавистю, страхами, стресами, депресією та ін.), профілактика посттравматичних стресових розладів, соціально-психологічної дезадаптації, професійної деформації тощо. Означена установка повинна «закладатися» у свідомість курсанта ще на етапі навчання у ВНЗ. По-третє, здоров'яорієнтована поведінка працівника ОВС є чинником, який, безумовно, впливає на позитивне ставлення населення до правоохоронців. А зовнішній вигляд працівника ОВС як здорової людини (на фізичному, психічному, духовному та соціальному рівнях) сприяє формуванню позитивного іміджу правоохоронця, що опосередковано відбивається і на ефективності професійної діяльності. По-четверте, мотивація до здорового

способу життя та його реалізація на поведінковому рівні працівниками ОВС має і економічні переваги, враховуючи зростаючу кількість виходів правоохоронців на пенсію за інвалідністю з виплатою державою відповідної грошової допомоги. Цей перелік обґрунтувань можна продовжувати. Однак, очевидним є те, що адекватна мотивація до здорового способу життя повинна бути сформована вже на етапі навчання курсантів у ВНЗ МВС [2; 3].

Проведене нами дослідження динаміки мотивації до здорового способу життя курсантів в процесі їх навчання у ВНЗ МВС показало зниження значущості цінності «здоров'я» у четвертокурсників порівняно з курсантами другого і третього курсів (5,2; 6,0; 5,9; 4,9; $p_{2,4} \leq 0,05$; $p_{3,4} \leq 0,05$). Здоров'я вважається чинником успіху в житті, насамперед, першокурсниками (6,5; 5,0; 5,3; 5,9; $p_{1,2} \leq 0,05$; $p_{1,3} \leq 0,05$) і четвертокурсниками. Причинами недостатнього піклування курсантів про здоров'я стали відсутність такої необхідності, часу, умов, наявність більш важливих справ (в усіх випадках значущість цих причин знижується у процесі навчання). Отже, при високій оцінці курсантами здоров'я в ієрархії цінностей спостерігається недостатнє піклування про нього (перші три курси); при оцінці здоров'я в якості важливого чиннику успіху в житті спостерігається недооцінка його як термінальної цінності (четвертий курс). Тобто, є певна дисгармонія у ставленні до здоров'я, мотивації до здорового способу життя курсантів всіх навчальних курсів.

Отримані дані свідчать про необхідність цілеспрямованого усвідомленого розвитку мотивації до здорового способу життя курсантів, формування установки щодо здоров'я як найважливішої життєвої цінності.

Література

1. Гусаров С.М. Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки в діяльності вищих навчальних закладів МВС України / С.М.Гусаров // Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 16 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2015. – С.10-12.
2. Розвиток мотивації до здорового способу життя : Інформаційно-методичний посібник / Укладачі: Бойко О.В. Ірхін Ю.Б., Литвиненко Е.С., Страшко С.В. – К.: Програма розвитку ООН, 2009. – 166 с.
3. Супрун Д.М. Ставлення до здоров'я як один із найбільш вагомих психологічних факторів становлення особистості / Д.М. Супрун // Юридична психологія та педагогіка. – 2010. – № 2 – С. 92-98.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КОРУПЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ОВС

Результати розгляду проявів корупційної поведінки, як науково-психологічної проблеми, дозволяють стверджувати, що корупція серед працівників ОВС є проявом диспозиційної девіантної поведінки, що доцільно розглядати як негативне відхилення від задекларованих у суспільстві антикорупційних норм, а сама корупційна поведінка зумовлюється психологічними чинниками та її детермінація відбувається на двох рівнях: соціально-психологічному й індивідуально-психологічному [1; 2].

Найбільш поширеними проявами корупційної поведінки правоохоронців є: *зловживання службовим становищем; перевищення влади або службових повноважень; хабарництво; підтримання правоохоронцями позаслужбових стосунків із членами організованих злочинних угруповань; збір та передача службової інформації для використання злочинцями та комерсантами; створення умов щодо ухилення злочинців від покарань; участь у спільному вчиненні злочинів; прикриття неправомірної діяльності комерційних структур; причетність до різноманітних механізмів розкрадання й подальшого привласнення бюджетних та позабюджетних коштів* [2].

Зазначимо, що індивідуально-типологічні та особистісні якості психологічного профілю для різних типів корупційної поведінки повинні бути різними. Така позиція доведена в багатьох працях [2; 3]. Також у психологічних дослідженнях висвітлена думка, що діагностувати можливо лише корупціонера, який усвідомлює, що він вчиняє протиправно. Зокрема існує прошарок корупціонерів – «дрібні хабарники», які вважають, що їм держава (керівник, фірма тощо) не доплачує за їх професіоналізм. При цьому, якщо сума хабара є невеликою (особисто не значимою), то людина не вважає це аморальним проступком.

Теоретичний аналіз психологічних механізмів показав, що схильність до корупційної поведінки зумовлена індивідуальною спрямованістю працівників ОВС і віддзеркалюється такими *характерологічними рисами*: завищена самооцінка у поєднанні із завищеним рівнем домагань; завищені матеріальні претензії й підкупність, як результат домінування матеріальних цінностей над моральними, а

також як компенсація відчуття невдоволення самореалізацією; крайній егоїзм, як превалювання власних потреб над інтересами колективними й інших людей; схильність до обману; авантюризм, підприємливість, схильність до ризику та гострих відчуттів; енергійність; амбіційність; відсутність самокритики [2].

Вказаним характерологічним рисам відповідають такі *рівні вираженості показників за результатами психодіагностичних методик*, які використовуються у професійно-психологічному відборі ОВС:

– низький рівень соціальної зрілості (у разі низької вираженості соціальної зрілості людина може вчиняти асоціальні вчинки), що виявляють оціночні шкали ММПІ, методики професійної мотивації, методика вивчення професійної адаптації молодих працівників ОВС;

– негативна мотивація професійної діяльності – методики професійної мотивації, діагностика мотивації до успіху та уникання невдач (Т. Елерса) тощо;

– негативні результати діагностики ціннісно-мотиваційної сфери – методики вивчення ціннісно-мотиваційної сфери особистості, методика Рокіча, методика «Семантичний диференціал», «Репертуарні решітки» Келлі;

– високий або середній рівень інтелекту (корупціонер-організатор – для створення та прорахування корупційних схем необхідний достатньо високий рівень інтелекту), низький рівень інтелекту (корупціонер-виконавець) – методики оцінювання мисленнєвих здібностей залежно від специфіки діяльності підрозділу;

– високі бали за «клінічними» шкалами методики ММПІ;

– високий рівень схильності до ризику – методика Шуберта;

– високі показники за шкалами корекції (ЕРІ Г. Айзенка, ММПІ);

– високий рівень екзальтованості (схильність до авантюризму) – методика Леонгарда-Шмішека, шкали ММПІ;

– високий рівень демонстративності (високий рівень витіснення) – методика Леонгарда-Шмішека;

– середній або високий рівень емотивності (за наявності високих балів за шкалою екзальтованості – «відчуження» корупційної ситуації) – методика Леонгарда-Шмішека;

– низький рівень педантичності (педантичність відповідає за внутрішні «гальма», внутрішнє табу) – методика Леонгарда-Шмішека;

– низький рівень застрягання (також відповідає за високий рівень витіснення) – методика Леонгарда-Шмішека;

– низький рівень тривожності – методики Тейлора, Леонгарда-Шмішека, Спілбергера;

– низький рівень рефлексії – методика Терстоуна.

Для виділення «корупційних рис» було протестовано «контрольну» та «експериментальну» групу працівників правоохоронних органів. Виявлено, що статистично значимо показники двох груп відрізняються за методикою Кеттелла ($<0,01$), Леонгардом-Шмішеком ($<0,01$) та достовірно співпадають за ММРІ ($<0,01$). Вказане дозволило дійти висновку щодо низької валідності, надійності та інформативності базових шкал тесту ММРІ щодо психологічної діагностики «корупційних рис» працівників правоохоронних органів [2].

Проведене дослідження дало змогу верифікувати припущення щодо індивідуально-психологічної детермінації корупційної поведінки правоохоронців. Детальніші результати тестування та інтерпретації наведено у авторській статті [3].

Література

1. Данчук М.Д. Психологічна структура корупційного делікту / М.Д. Данчук // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць / АПН України. Ін-т психології ім. Г.С. Костюка; за ред. С.Д. Максименка. – Т. VII. – Вип. 2. – К., 2005. – С. 33-40.

2. Стеценко С.Г. Корупція в органах внутрішніх справ: проблеми протидії : монографія / С.Г. Стеценко, О.В. Ткаченко. – К.: Алерта, КНТ, Центр учбової літератури, 2008. – 168 с.

3. Котляр Ю.В. Аналіз індивідуально-типологічних та особистісних якостей корупціонерів – працівників органів внутрішніх справ / Ю.В. Котляр // Наука і правоохорона. – 2012. – № 4. – С. 228-234.

Т.П. КОНОНЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх*

ПРО СИСТЕМУ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Екстремальні ситуації викликають у людини сильний стрес, призводять до значної нервової напруги, порушують рівновагу в організмі, негативно позначаються на здоров'ї в цілому – не тільки фізичному, але й психічному. Кожна людина в конкретних умовах життєдіяльності відповідає на різноманітні подразники різною фізіологічною реакцією, яка залежить від психофізіологічних властивостей людини. До неї відносять: нервово-емоційну стійкість, врівноваженість нервових процесів, витривалість, розумову та фізичну працездатність. У процесі виховання,

навчання, спеціальних тренувань одні психофізіологічні властивості можуть розвиватися й вдосконалюватися, інші – досить стійкі й потребують для свого розвитку значного часу, а такі, як типологічні властивості вищої нервової діяльності, зберігають індивідуальні ознаки та особливості протягом життя.

Адаптивні здібності до стресу, професійна надійність, емоційна стійкість – це найважливіші показники психологічної підготовленості до виконання завдань в умовах професійного стресу. У зв'язку з цим, розробка теоретичних і практичних питань психологічного забезпечення діяльності в екстремальних ситуаціях є одним з найважливіших завдань.

Вплив екстремальних ситуацій спричиняє виникнення специфічних емоційних станів, найбільш типовими серед яких є: стрес, афект, фрустрація.

Як зазначають ряд дослідників [1, 2], робота в екстремальних умовах вимагає наявності в людини особливо стійкого типу особистості та професійних якостей, а саме: міцної нервової системи, стресостійкості, врівноваженості, гнучкості мислення, здатності до швидкого переключення уваги тощо.

Варто розглянути значення мотиваційної сфери в переживанні стресових станів в екстремальній ситуації з точки зору мотивів поведінки.

Згідно з думкою Лебедева В.І., можна виділити три важливих параметри мотивації, які впливають на стан і поведінку людини: перший – мотиви поведінки, які можуть бути відносно невідомі людині (ті, що знаходяться більшою частиною у несвідомому) та явні мотиви, які легко усвідомлюються та оцінюються людиною; другий – мотиви, що сформувались на основі минулого досвіду або формуються під впливом безпосереднього досвіду діяльності та спілкуванні з іншими людьми; третій – характеризує дві групи мотивів: фізіологічні (голод, спрага, самозбереження та ін.) і соціальні [2, 167-171].

Нами з'ясовано, що крім мотиваційних орієнтацій особистості, стійкість людини до виникнення різних форм стресових реакцій визначають її індивідуально-типологічні особливості, а саме: сила нервової системи, показники якої є одним із основних внутрішньо особистісних факторів, що детермінують особливості психічних реакцій людини на стресогенні умови; спрямованість особистості – схильність до ризику, високу предметну активність, інтелектуальну продуктивність, низькі показники емоційності, здатність до саморегуляції та використання внутрішніх ресурсів [1, 25-28].

На нашу думку, важливо дослідити стрес-фактори, що створюють екстремальність діяльності:

1. Кліматичні: температура, гіпоксія, магнітні бурі, спека, холод, вологість, киснева недостатність, підвищений вміст вуглекислого газу.

2. Технічні: радіочастоти, шуми, вібрації, магнітні випромінювання.

3. Фізіологічні: нерухомість, гіподинамія, хвороба, травми.

4. Психологічні: інформаційна невизначеність, відповідальність, небезпека для життя і здоров'я, складність завдання, незвичайність завдання тощо.

Таким чином відзначимо, що ефективність діяльності в екстремальних ситуаціях зумовлюється такими базовими професійно важливими якостями, як адаптивні здібності до стресу і психологічна надійність. Отже, основна мета системи психологічного забезпечення – підтримка й оптимізація адаптивності до стресу за допомогою злагодженої системи соціально-психологічних, психологічних і психофізіологічних заходів, а саме:

- професійно-психологічний відбір кадрів для діяльності в екстремальних умовах;

- психологічне забезпечення професійної адаптації в умовах стресу;

- психологічна підготовка до діяльності в екстремальних ситуаціях;

- психологічна допомога (в тому числі й екстрена) в екстремальних умовах діяльності;

- психологічна реабілітація співробітників після їх участі в діях, пов'язаних із професійним ризиком та небезпекою.

Таким чином, екстремальні ситуації призводять до порушення рівноваги між організмом і навколишнім середовищем, що викликає значну нервову напругу, негативно позначається на фізичному та психічному здоров'ї людини і, як наслідок, настає неспецифічна реакція організму у вигляді емоційних станів, таких як стрес, афект, фрустрація.

Психологічне забезпечення діяльності в екстремальних ситуаціях є цілісною системою соціально-психологічних, психологічних і психофізіологічних заходів, спрямованих на оцінку і прогнозування адаптації, індивідуальної і групової надійності та професійної безпеки з метою оптимального використання індивідуальних адаптивних ресурсів,

можливостей і здібностей для підвищення ефективності діяльності, збереження й відновлення здоров'я людини.

Література

1. Васильєва А.В., Недошивин А.О. Психологические аспекты психосоматических расстройств /А.В. Васильєва, А.О. Недошивин. – СПб., 2000. – С. 25-28.

2. Лебедев В.И. Личность в экстремальных условиях /В.И. Лебедев //сб. науч. трудов. – М.: Политиздат,1999. – С. 167-171.

О.В. КУБРАК

Сумський національний аграрний університет

ПРО ПРАВО НА ВОЛОДІННЯ ОСОБИСТОЮ ЗБРОЄЮ: ДОСВІД США

Оша Грей Девідсон, автор книги «Під вогнем» (Under Fire), порівнює борців «за» і «проти» вільного володіння зброєю з членами релігійних культів, які схильні сліпо повторювати свої символи віри.

За багаторічною статистикою ФБР, щорічно чверть насильницьких злочинів і 60-67% вбивств в США відбуваються із застосуванням вогнепальної зброї.

За даними Національного Центру Запобігання травм і поранень, у 2004 році в США майже 29.6 тис. осіб пішли з життя в результаті застосування вогнепальної зброї. Із них 11.6 тис. були вбиті, 16.7 тис. покінчили життя самогубством, решта смертей стали результатом нещасних випадків. Для порівняння, під час війни у В'єтнамі загинуло 58.2 тис. американців. У тому ж 2004 році вогнепальну зброю було використано вбивцями 56 осіб в Австралії, 184 – у Канаді, 73 – у Швеції.

За даними Бюро юридичної статистики, у штатах, де діє найменше обмеження на володіння зброєю, відбувається на 22% менше насильницьких злочинів, на 30% менше вбивств і на 46% менше грабежів.

За даними Університету Еморі, на кожен випадок, коли вогнепальна зброя в США використовується для самозахисту, доводиться 22 випадки незаконного використання зброї (включаючи самогубство). Наявність зброї в будинку в три рази підвищує ризик його пограбування (з іншого боку, зброєю часто обзаводяться люди, що проживають у небезпечних районах), і в п'ять разів підвищує ризик самогубства одного з членів сім'ї.

У 1986 році криміналісти Артур Келлерман і Дон Пі опублікували в журналі New England Journal of Medicine статтю (називається «Захист або Ризик?») («Protection or Peril? An Analysis of Firearms Related Deaths in the

Home»), в якій доводили, що шанси американця, котрий володіє вогнепальною зброєю, вбити одного з членів своєї сім'ї в 43 рази вище, ніж його шанси застрелити злочинців, що вломилися в його будинок. На кожен випадок використання рушниці для самозахисту доводиться 1.3 випадку випадкової смерті, 4.6 випадків використання зброї для скоєння злочину і 37 самогубств, скоєних за допомогою рушниці.

Критики цих даних доводили, що Келлерман і Рі базували свій висновок лише на обмеженій статистиці лише одного графства США, а їх підрахунки страждають серйозними арифметичними недоліками. Головним аргументом критиків є наступний: статистика враховує убитих, поранених і заарештованих. Однак вона не враховує більшості випадків застосування зброї для самооборони, тому що люди, що успішно захистили себе, лише в 20-25% випадків звертаються в поліцію. Один із лютих критиків дослідження Келлермана і Рі – Дейв Копель, співробітник дослідницького Independence Institute, автор книги «Самурай, Вершник і Ковбой». Він звертає увагу ще на один фактор: самогубці завжди знайдуть можливість звести рахунки з життям. Наприклад, в Японії заборонено приватне володіння вогнепальною зброєю, однак там рівень самогубств удвічі вищий, ніж в США.

Дослідження, проведені Національним інститутом правосуддя (National Institute of Justice), показали, що тільки 2% злочинців купили свою зброю у звичайному збройовому магазині.

За підрахунками економістів Філіпа Кука і Йенса Людвіга, авторів книги «Насильство за допомогою зброї: реальна ціна» (Gun Violence: The Real Costs), злочинне використання вогнепальної зброї обходиться США в \$100 млрд. щорічно. Ціна одного злочину, в якому було задіяно рушницю або пістолет, становить \$1.76 млн. (з урахуванням медичних витрат, зниження продуктивності праці та інших факторів).

Гері Клек, автор книги «Вогнепальна зброя та контроль над нею» (Targeting Guns: Firearms and Their Control), стверджує, що у США відбувається значно менше домашніх крадіжок, що супроводжуються насильством або погрозами злочинців по відношенню до господарів (в США для позначення подібного злочину застосовується термін «гаряча» крадіжка, «hot» burglary), ніж у країнах, де на руках у населення немає «стволів». У США «гарячі» крадіжки становлять 13% від загального числа – у Великобританії та Нідерландах, де діє жорстке антизброярське законодавство – 45%. Клек доводить, посилаючись на численні опитування заарештованих

злочинців, що злочинці часто відмовляються ломитися в будинки, господарі яких можуть відкрити вогонь по нападаючим.

Джон Шугарманн, автор книги «Кожен пістолет націлений на тебе» (Every Handgun is Aimed at You), пише: «У США склалася унікальна ситуація – один продукт, призначений для споживачів, взяв у заручники цілу націю. Через права на володіння зброєю Америка знищує сама себе». Джон Лотт, автор книги з показовою назвою «Більше зброї – менше злочинності» («More Guns, Less Crime»), парирує цю тезу, приводячи приклад Бразилії, де легальне придбання зброї практично неможливо, що не заважає злочинцям щодня влаштовувати справжні вуличні бої і вільно вбивати людей.

Річард По, автор книги «Сім міфів про контроль за зброєю» (The Seven Myths of Gun Control), доводить, що відмова американців від права володіння зброєю призведе до зникнення традиційної американської культури: хлопчик стає чоловіком тоді, коли батько дає йому рушницю і веде на полювання. На його думку, заборона зброї призведе до втрати американської демократії і диктатури влади – він посилається на відомий висновок політолога Рудольфа Руммеля, автора книги «Вбиває Уряд» («Death by Government») – за його підрахунками, в 20 столітті влади держав світу вбили в чотири рази більше людей (своїх громадян), ніж загинуло від рук ворога під час воєн. Питання про те, як впливає вільний доступ до вогнепальної зброї на рівень злочинності і безпеку суспільства в цілому, залишається відкритим.

Противники і прихильники цього питання активно оперують статистикою, що доводить правоту їх точки зору. Обидві сторони доводять, що ідеологічні противники підтасовують і некоректно цитують результати досліджень, на які посилаються. Значною мірою учасники суперечки спираються не на наукові, а на ідеологічні аргументи, що не дає можливості врешті-решт прийти до якогось кінцевого результату.

О.А. НАЗАРОВ

Державний науково-дослідний інститут МВС України

ШЛЯХИ МАЙБУТНЬОГО ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В КАДРОВІЙ РОБОТІ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Вимогою сьогодення є реформування в Україні міліції в сучасний європейський орган правопорядку – поліцію. Актуальність досліджуваного питання обумовлюють напрями даного реформування,

одним з яких є впровадження в діяльність кадрових служб МВС України досліджень із використанням поліграфа.

На думку, Банчука О., Малишева Б. [1], щоб не перетворити реформу в міліції в політично привабливі, але порожні гасла, необхідно поряд з іншим схвалити новий комплексний закон в якому в обов'язковому порядку передбачити положення щодо запровадження конкурсного і прозорого механізму відбору кандидатів на вакантні посади у поліції, включаючи керівні посади та встановлення об'єктивного і незалежного механізму розгляду справ про притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, в тому числі їх звільнення.

На теперішній час, в Верховній Раді України, перебувають на розгляду в комітетах, два законопроекти щодо створення поліції та впровадження опитування із використанням поліграфа в механізм конкурсного відбору на заміщення вакантних посад, у тому числі керівні посади у поліції та застосування даного приладу під час проведення службових розслідувань по фактах порушень поліцейськими дисципліни та законності. Розглянемо дані законотворчі ініціативи більш детально. Так, в законопроекті № 1692-1 від 27.01.2015 «Про поліцію і поліцейську діяльність» [2], який підготовлений авторським колективом народних депутатів: Чумак В.В., Сироїд О.І., Сотник О.С., Костенко П.П., Луценко І.В., Сидорович Р.М., Купрій В.М. передбачена зокрема стаття 58, яка має назву «тестування на поліграфі» та частина 4 статті 54 в якій зазначається, що під час конкурсу на посаду поліцейського особа, яка претендує на її зайняття поряд зі складанням кваліфікаційного іспиту (анонімного тестування) проходить також психофізіологічне інтерв'ю із застосуванням поліграфа. На думку авторів законопроекту тестування на поліграфі повинен проводити атестований спеціаліст у спеціально відведеному для цього приміщенні. Перебіг тестування необхідно фіксувати за допомогою технічних засобів відео- та звукозапису. Сертифікаційні та технічні вимоги до поліграфу будуть затверджуватись Кабінетом Міністрів України. Від проходження тестування на поліграфі звільняються лише вагітні жінки та жінки, які мають дітей у віці до трьох років. Тестування на поліграфі є нешкідливим для життя і здоров'я особи опитуванням, під час якого здійснюється аналіз динаміки психофізіологічної реакції опитуваної особи у відповідь на психологічні стимули, задані у вигляді варіантів відповідей, предметів, схем, фото тощо, що дозволяє виявити симуляцію і представити зареєстровані результати в аналоговій та/або цифровій формі. Результати опитування використовуються виключно як

інформація ймовірного характеру, яка сприяє можливому формуванню у членів Поліцейської комісії внутрішнього переконання. Крім того, тестування на поліграфі може проводитися також з метою з'ясування фактів вчинення протиправного насильства, корупційних чи інших протиправних діянь кандидатом на посаду поліцейського. Негативні результати тестування на поліграфі самі по собі не є підставою для прийняття рішення про відмову кандидату у призначенні на посаду поліцейського. Водночас відмова кандидата від тестування на поліграфі має наслідком неможливість його подальшого призначення на посаду. Поряд з цим законотворці в статті 58 законопроекту зробили єдине застереження, що результати тестування на поліграфі не можуть бути використані для обвинувачення кандидата на посаду поліцейського у вчиненні ним кримінального, адміністративного чи дисциплінарного правопорушення.

В іншому законопроекті підготовленому трохи раніше № 1692 від 12.01.2015 «Про Національну поліцію», запропонованому народним депутатом Луценко Ю.В. [3] термін «поліграф» вживається як – «спеціальний технічний засіб (психо-фізіологічний прилад)». Його використання прописано в положеннях статей 32 (порядок прийому на службу в Національну поліцію України), 33 (відповідальність осіб рядового і начальницького складу Національної поліції України) та 47 (порядок призначення на посаду). Згідно частини другій, п'ятій статті 32 та пункту третьому частини 12 статті 42 законопроекту спеціальні технічні засоби (психо-фізіологічні прилади) застосовуються при з'ясуванні фактів вчинення кандидатом на посаду поліцейського корупційних чи протиправних діянь. При тому, у разі відмови кандидата від тестування на поліграфі він не може бути прийнятий на службу та перебувати на ній. В подальшому при призначенні на посади середнього, старшого і вищого начальницького складу поліції застосування спеціальних технічних засобів (психо-фізіологічних приладів) допускається лише за рішенням комісії, яка розглядає питання призначення поліцейського на ту чи іншу посаду. Однак у будь яких випадках, отримані результати після проходження тестування носять лише рекомендаційний характер. Як і попередній законопроект № 1692-1 від 27.01.2015 даний проект закону також прописує відсутність загрози для життя та здоров'я кандидата під час проходження процедури тестування. Спеціальні технічні засоби (психо-фізіологічні прилади) повинні відповідати затвердженим Кабінетом Міністрів України до них сертифікаційним та технічним

вимогами. Використання поліграфа не може обмежуватись лише професійним відбором кандидатів на службу, призначення на посади під час проходження ними відповідних комісій, а і може застосовуватися під час дисциплінарних розслідувань, з попередженням, що отримані результати не можуть бути єдиною підставою для притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності (стаття 33).

Таким чином, встановлення обов'язковості проходження поліграфу під час працевлаштування громадян України на службу в поліцію та застереження щодо орієнтовного характеру отриманих результатів за його допомогою, які повинні бути співставленні з іншими даними зібраними на кандидата при прийнятті рішення про його прийом або відмову, а також можливе використання поліграфу під час проведення дисциплінарних розслідувань є сучасним прикладом впровадження в майбутню поліцію України світової практики підвищення надійності людського фактора в питаннях забезпечення національної безпеки та правопорядку, покращення мотивації майбутніх поліцейських до служби в державній правоохоронній структурі. Проте, наразі залишається лише чекати остаточного рішення щодо долі цих новацій, яке буде прийнято органом законодавчої влади в Україні – Верховною Радою.

Література

1. Банчук О., Малишев Б. Шанс на реформу: Чи змінить правоохоронну систему законопроект про поліцію [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/02/2/7057226> - Назва з екрану.

2. Про поліцію і поліцейську діяльність: Проект Закону України від 27.01.2015 № 1692-1 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53719 - Назва з екрану.

3. Про Національну поліцію: Проект Закону України від 12.01.2015 № 1692 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53287 - Назва з екрану.

С.Г. ОСЬМАК, С.В. КУШНАРЬОВ

Державний науково-дослідний інститут МВС України

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАДІЙНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО НАПРЯМУ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ МВС УКРАЇНИ

Реалії сучасності констатують наявність системної кризи суспільства, що характеризується серйозними ускладненнями у політичній, економічній, соціальній та інших сферах. Зважаючи на важливість і значення кожної складової, тим не менш, ключовою ланкою

проблеми варто визнати морально-психологічну кризу як першооснову, що породжує дисбаланс інших структур.

З урахуванням вказаного морально-психологічний стан сьогоденного суспільства не може не викликати гострого занепокоєння, оскільки характеризується збідненням духовного потенціалу, втратою багатьох ідеалів, нівелюванням базових моральних цінностей, поширенням корисливо-споживацьких настроїв, падінням престижу порядності, гуманності, зростанням байдужості, егоцентричності, нетерпимості, агресивності й асоціальності, порушенням норм і правил соціального устрою тощо.

Деструктивна сутність кризових явищ та ігнорування відповідних проблем можуть призвести до вельми відчутних наслідків, а тому вимагають невідкладних і зважено-послідовних дієвих заходів щодо виправлення ситуації. На думку провідних фахівців, ключовими чинниками подолання глибокої системної кризи в усіх сферах життєдіяльності держави є формування гуманістичної орієнтованості суспільства, розвиток морально-психологічного потенціалу та духовності [1]. У зв'язку з цим першочергової уваги заслуговує виховання морально-психологічної надійності на пріоритеті духовних цінностей.

Особливого значення окреслене набуває у правоохоронній діяльності, оскільки становить центральний елемент її професійної сутності та зумовлено наявністю змістовної специфіки [2], а саме:

1) *правовою регламентацією професійної поведінки та рішень, що приймаються* (належне виконання службових обов'язків має чітко визначену нормативність, відступ від якої розглядається як порушення закону, а тому критерієм придатності правоохоронців виступають такі особистісні якості, як чесність, добропорядність, принциповість, обов'язковість, ретельність);

2) *владним, обов'язковим характером професійних повноважень* (оскільки здійснення діяльності по охороні правопорядку здатне істотно впливати на права, свободи та інтереси громадян, то адекватне прийняття рішень із використанням відповідно до закону службових повноважень вимагає не тільки фахових знань і вмінь, але й особистісних якостей, що визначають професійну та соціальну зрілість особистості: високого рівня правосвідомості, осмисленості та усвідомленості вибору, послідовності та несуперечливості рішень та дій, цілеспрямованості, наполегливості та сміливості у відстоюванні своєї думки);

3) *підвищено напруженим, стресовим характером діяльності* (виконання великого обсягу складної різноманітної роботи за умов гострого дефіциту інформації та часу, нервово-психічні перевантаження, порушення звичного режиму життєдіяльності й т.ін. висувають високі вимоги до нервово-психічної й емоційної витривалості та стійкості працівників);

4) *складністю і нестандартністю більшості професійних ситуацій* (що з необхідністю потребує таких якостей, як: достатній інтелектуальний розвиток, пізнавальна активність, гнучкість мислення, креативність, широта кругозору);

5) *процесуальною самостійністю та персональною відповідальністю* (реалізація яких неможлива без наявності стійкої мотивації досягнення, сміливості, рішучості, відповідальності, розсудливості, зваженості рішень).

Звідси постає очевидним, що, враховуючи специфіку діяльності, правове положення та особливий статус, правоохоронець повинен бути не тільки висококомпетентним професіоналом, але, передусім, психологічно стійкою, морально зрілою особистістю, якій притаманні правовідповідні ціннісні основи. Це узгоджується з думкою провідних науковців: професійно важливі якості є похідними від моральних якостей та ієрархії ціннісних орієнтацій [3].

Отже, правоохоронцю необхідно одночасно з опануванням фахових знань, формувати морально-психологічну надійність і стійкість, підвищувати рівень правосвідомості та культури, вдосконалювати власний моральний облік. На підтвердження наведеного, практика свідчить, що за сучасних умов успішне функціонування працівників органів внутрішніх справ значною мірою залежить не тільки від штатної укомплектованості фахівцями, але й від якісного рівня цього укомплектування. Тому ефективність діяльності органів правоохорони визначається, насамперед, сутнісним станом їх кадрового потенціалу.

МВС України, формуючи основи відомчої кадрової політики, виходить із визнання кадрових ресурсів вирішальним чинником підвищення ефективності правоохоронної діяльності, необхідності оновлення та кардинального поліпшення кадрового складу структурних підрозділів, потреби у формуванні нового професійно-морального обліку правоохоронців, що передбачає вдосконалення сфери кадрової роботи,

впровадження системи забезпечення надійності відомчої професійної діяльності.

Таким чином, пріоритетним напрямом кадрової політики МВС України визначено забезпечення кадрового складу висококваліфікованими фахівцями, здатними за своїми професійними та морально-психологічними якостями ефективно захищати законність і конституційні основи держави, гарантувати охорону правопорядку. Зміни, що відбуваються у діяльності Міністерства за умов реформування, зумовили підвищення вимог до якості та професіоналізму їх особового складу, задають високі стандарти щодо професії правоохоронців. Крім того, загострення соціально-політичної обстановки у країні ставить завдання, реалізація яких також пред'являє високі вимоги і насамперед до морально-психологічних якостей персоналу системи МВС.

Література

1. Про Рекомендації парламентських слухань «Духовна криза суспільства і шляхи її подолання»: Постанова Верховної Ради України від 20.04.2004 №1689-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 32. – Ст. 397.

2. Леоненко Н.О. Ценностно-смысловое содержание мотивации профессионального выбора студентов юридического вуза : дис. ... канд. психол. Наук : 19.00.03 / Наталия Олеговна Леоненко; Уральский государственный педагогический университет. – Казань, 2004. – 254 с.

3. Ценности в кризисном социуме // Психологический журнал. – 1991. – Т. 12. – № 6. – С. 154-167.

І.І. ПАМПУРА, В.П. ОСТАПОВИЧ

Державний науково-дослідний інститут МВС України

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОВС В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розбудова правової держави й демократичного суспільства, здійснення в Україні законодавчих реформ потребує проведення в органах внутрішніх справ якісно нової управлінської політики. Основою управлінської діяльності є організація роботи з персоналом. Саме від якості підбору, розстановки, навчання, мотивації працівників міліції залежить результативність та ефективність виконання міліцією своїх функцій. На сьогоднішній день у сфері управління персоналом в органах внутрішніх справ відбуваються позитивні зміни: оптимізується штатна чисельність, удосконалюються підходи до відбору, перепідготовки кадрів, змінюються пріоритети в навчанні керівників органів внутрішніх справ, набуває подальшого розвитку процес демократизації управлінської

діяльності, відбувається перехід до гнучкіших систем керівництва підрозділами міліції.

Проте, поряд із прогресивними тенденціями, у сфері управління спостерігаються й негативні процеси. Проведені дослідження свідчать, що система управління в органах внутрішніх справ не достатньо гнучка, ставлення керівників до прогресивних змін зазвичай є негативним, невисокими є й оцінки авторитетності та лідерських якостей цих керівників з боку персоналу. Існує чимало недоліків у системі підготовки й підвищення кваліфікації керівників міліції, зокрема, недостатньо уваги приділяється питанням особистісного і творчого розвитку, їх самовдосконаленню. Залишає бажати кращого рівень задоволення персоналу власною роботою, недостатньою є наявна мотивація до виконання професійних обов'язків [1].

Реалії сьогодення висувають нові вимоги до знань та умінь персоналу органів внутрішніх справ та до їх індивідуальних якостей. У прогресивних світових концепціях управління персоналом поліції різних зарубіжних країн центральне місце посідає людина, працівник органу чи підрозділу внутрішніх справ, який розглядається як найбільша цінність. Існуючі системи управління орієнтовані на підвищення професійного й особистісного рівня, розвиток загальних і спеціальних здібностей працівників поліції та максимального їх використання у сфері професійної діяльності на користь суспільства й держави в цілому. Для персоналу сучасної поліції розвинутих країн світу, характерною є висока динаміка професійного розвитку, що проявляється як у прискоренні процесу оновлення професійних знань, умінь, навичок, так і в неухильному підвищенні ролі професійно важливих та ділових якостей працівників. Освіта, кваліфікація, рівень розвитку здібностей і особистісних якостей є сьогодні основними якісними характеристиками персоналу органів внутрішніх справ [3].

Упродовж двох останніх десятиліть у країнах Західної Європи інтенсивно розвивається особистісно орієнтований підхід у роботі з персоналом поліції. Він отримав назву проактивного (профілактичного, упереджувального) менеджменту, на відміну від традиційного, так званого реактивного підходу в управлінні.

При проактивному підході керівник органу внутрішніх справ повинен діяти на упередження умов які будуть сприяти можливому росту злочинності, створювати підґрунтя для зменшення конфліктності в організації і оптимального управління майбутніми конфліктами, дбати про забезпечення партнерства правоохоронного органу і населення, підбирати кадри з високим рівнем готовності до професійної діяльності, вкладати інвестиції в розвиток персоналу й підвищення його кваліфікації тощо.

Суттєвими елементами проактивної концепції управління персоналом є:
гуманістичний підхід до роботи з людьми;
особистісний розвиток управлінців і персоналу;
планування життя і кар'єри та прогнозування майбутнього;
орієнтація професійної діяльності на суспільство;
науково обґрунтований відбір персоналу, його мотивація, постійне вивчення й контроль за діяльністю (моніторинг);
безперервне навчання, командна робота й лідерство;
ефективна комунікація;
попередження конфліктів і стресів [2].

Таким чином, процес управління персоналом органів внутрішніх справ висуває підвищені вимоги до індивідуальних якостей керівника. Він має бути лідером колективу, референтною особистістю для своїх підлеглих, високоосвіченою, інтелектуальною та творчою людиною. Управлінцями не народжуються, професійно важливі здібності та якості слід формувати й розвивати впродовж усього життя.

Література

1. Бандурка А.М. Психология управления: учебное пособие / А.М. Бандурка, С.П. Бочарова, Е.В. Землянская – Харьков, Титул, 2007 – 532 с.
2. Барко В.І. Управління персоналом органів внутрішніх справ (психолого-педагогічний аспект). Навчальний посібник / В.І. Барко, Ю.Б. Ірхін, Д.Й. Никифорчук, П.П. Підюков – К.: Київський юридичний інститут, 2005.
3. Кондратьев Я.Ю. Проблемы личностного развития руководителей органов внутренних дел / Я.Ю. Кондратьев, В.І. Барко – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004.– 20 с.

Г.В. ПОПОВА

*Национальный технический университет
«Харковский политехнический институт»*

Н.С. МИЛОРАДОВА

Харьковский национальный университет внутренних дел

МОРАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ГРУППОВОЙ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

К этому моменту в мире накоплен разнообразный опыт, описывающий возможности и ограничения в групповой работе психолога, последствия для участников и правовые коллизии в данной сфере. Глубина и качество воздействия на личность в некоторых видах психологических групп являются деструктивными. Например, некоторые виды групповой работы в США в определенных штатах оказались под

запретом из-за деструктивного влияния на участников. Речь идет о движении Лайфспринг или ЭСТ тренингах (Erhard Seminars Training, Стандартный ЭСТ тренинг, лат. est [существование]) – популярная (более 1 млн клиентов за 20 лет) система психологических тренингов, существовавшая в США и других странах в 1970-1980-е годы. Позже организация была преобразована в проекты The Forum и Landmark Education (существует в настоящий момент), используется в еврейских тренинговых компаниях в Украине. Подобные деструктивные групповые занятия имеют разную направленность: успех в бизнесе, личностный рост.

Согласно опубликованным в интернет-материалах впечатлениям непосредственных участников «Лайфспринг 2000» в странах постсоветского пространства, методы и средства воздействия тренеров личностного роста по форме являются циничными и грубыми, непредсказуемыми по своим последствиям для психики «тренируемых»: бытовая грубость ведущих и немыслимые для профессионального психолога хамство, криминальный жаргон, повсеместная нецензурная лексика, частое использование словесных манипуляций по «отключению коры» – в виде растормаживающих группу плоских шуток, примитивных анальных и генитальных ассоциаций. В подобных группах ведущие используют трансовые техники, вызывающие у участников необычные ощущения, зрительные и чувственные образы. Никакой «истины» по завершению трансовых сеансов участникам не открывается, денег не прибавляется, способности остаются прежними. Но участникам внушается зависимость от «мастера».

В странах постсоветского пространства «потомки» данной организации пережили расцвет в 2000-х годах, в настоящее время подобные организации продолжают свою деятельность. Например, в Украине в Донецке Е. Шабшай в 2006 г. организовал тренинговый центр «inner design», где предлагал участникам избавление от психологических проблем и «духовное» развитие. Метод, состоял в том, что после предварительной проработки (релаксация, психокатарсис, йога) с помощью имитации жизненных ситуаций в театральных импровизациях с «верой в предлагаемые обстоятельства» и инструкциями Е. Шабшай «учащиеся» проводили внутреннюю реконструкцию или, по-английски, «inner design». Техники работы в центре включали холотропное дыхание в разных видах, психокатарсисы и «раскрепощения». Все это сопровождается лишением физического сна и невозможностью остаться наедине. По свидетельству очевидца-участника «очень многое было

построено вокруг секса и «разрыва шаблонов» с помощью нецензурной лексики и пошлости». Основная «магия» таких школ – легализация подсознания и возможность открыто его проявлять внутри «школы». У большинства людей в подсознании можно найти озабоченность властью, деньгами и сексом.

Филиалы этой организации возникли в нескольких городах Украины: Киеве, Одессе, Мариуполе, Черкассах. В занятия вовлекались множество людей, которые практически «подсаживались» на специфические условия для самовыражения в центре, вкладывали в него массу времени и денег (некоторые тренировались 5 лет и более лет и вложили тысячи долларов). Практически люди становились «духовными наркоманами», выпадали из общественной жизни, семьи, работали только для возможности пребывать на тренингах.

Еще одним направлением тренинговой деятельности является «бизнес-тренинг», который также может использоваться деструктивно – для выкачивания денег и порабощения участников. От деятельности организации Р. Флетчера GST (Global System Training) – «Глобальная система тренингов», которая была создана американцем в Украине еще в 2006 году, по данным Генеральной прокуратуры, пострадали 226 человек. Ущерб, нанесенный потерпевшим, составляет при этом более 60 миллионов гривен. Гражданину США Р. Флетчеру предъявлено обвинение по трем статьям Уголовного кодекса Украины: «Мошенничество в особо крупных размерах», «Создание преступной организации», «Подделка документов». Р. Флетчер был организатором тренингового проекта «Как стать миллионером». На основании наблюдений очевидцев о происходящем в ходе тренинга GST, можно сделать вывод, что регулярно использовались приемы деструктивного психологического воздействия в группе: наведение транса, обеспечение принятия решения о вложении денег на фоне измененного состояния сознания; актуализация инфантильных состояний по типу веры в чудо, абсолютный авторитет волшебника, который знает «истину»; актуализация иллюзии самостоятельного выбора на фоне ощущения чудесного шанса на фоне сенсорного перегруза и т.п.

Сущность деструкции от подобной профессионально-психологической работы заключается в том, что участники обязательно что-то теряют – либо деньги, либо душевное и физическое здоровье, либо и то и то. В условиях общественного кризиса деструктивные тренинги становятся опасным источником правовых нарушений. Актуальной учебно-мировоззренческой задачей ВУЗов, обучающих психологов, является их адекватная моральная и правовая подготовка в сфере групповой психологической работы.

**ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОВС
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Сучасні тенденції трансформація інституту органів внутрішніх справ України припускають значне підвищенні вимог до професійного рівня працівників ОВС. Однак, заходи, що вживаються МВС у напрямку юридичного, матеріально-технічного, економічного, кадрового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ, не завжди призводять до підвищення ефективності виконання службово-бойових завдань працівниками ОВС. Однією з причин такого стану речей є необхідність забезпечення психологічної готовності працівників до професійної діяльності.

Практичне вирішення проблеми психологічної готовності працівників ОВС до професійної діяльності повинно, на нашу думку, проводитися за декількома напрямками. По-перше, це удосконалення системи професійного відбору працівників, яке спирається на загальні юридико-психологічні знання щодо специфіки службової діяльності працівників ОВС та професійно-важливих якостей особистості, що можуть забезпечити виконання зазначеної діяльності. Ці знання відбиваються у професіограмах діяльності працівника ОВС взагалі, та працівників окремих напрямків службової діяльності, зокрема [1; 2]. В межах професійного відбору, як правило, мова не йде про відбір кандидатів на службу до окремих підрозділів ОВС, в тому числі спецпідрозділів. На початковому етапі до майбутнього працівника пред'являються загальні вимоги щодо стану здоров'я, право слухняності, психологічних якостей особистості та ін. По-друге, це удосконалення системи професійно-психологічної підготовки осіб для здійснення юридичної діяльності [3]. Найбільш конструктивним нам вважається системно-ситуативний підхід до професійно-психологічної підготовки працівників ОВС, який базується на системно-структурному аналізі професійної діяльності (ССАД) [4]. Цей підхід дозволяє впливати на визначену в межах ССАД систему пластичних психофізіологічних якостей працівника, що детермінують успішність виконання ним професійної діяльності. Процес психологічного впливу бере за основу використання моделей ситуацій професійної діяльності, у яких вибірково представлені

фактори, що активують якості-детермінанти та їх комплекси. Набір ситуацій, що моделюються, будується з урахуванням необхідності нарощування функціонального навантаження від його мінімальних значень до максимуму професійної норми, а також включеності якостей та їх комплексів у відповідність з реаліями професійної діяльності [4]. Отже, в межах цього підходу виникає питання розгляду не тільки загальної, а і спеціальної психологічної готовності і підготовки працівника ОВС до службової (професійної) діяльності.

Частіше за все спеціальну психологічну готовність науковці розглядають через призму аналізу професійної діяльності та особистості працівників спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних умовах (Я.Г. Бондаренко, Ю.Р. Йосипов, М.Г. Логачов, О.В. Тімченко та ін.). Одним з таких підрозділів ОВС є групи захоплення, працівникам яких доводиться мати прямі фізичні контакти з озброєними злочинцями, вдаватися до силових методів впливу, в тому числі, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї. При застосуванні зброї дії працівника міліції мають носити суворо регламентований характер, як стосовно їх юридичної оцінки, так і щодо їх фізичної реалізації. Життя і здоров'я працівника спецпідрозділу залежить і від того, наскільки правильно та своєчасно він виконує певні дії, спрямовані на вирішення оперативно-службового завдання. Своєчасність виконання цих дій займає головне місце в механізмі ефективного виконання завдання, а також є визначальним для виживання працівника. Саме тому, в системі професійної підготовки цього контингенту працівників (бойова, фізична підготовка) важливе місце займає психологічна підготовка, кінцевим результатом якої є професійно-психологічна готовність працівника. Остання є статико-динамічним утворенням, ядро якого складають психологічні якості та вміння, що забезпечують загальну професійно-психологічну готовність працівника групи захоплення, а «периферія» забезпечується динамічними якостями та вміннями особистості, які постійно знаходяться в процесі розвитку та змін залежно від ситуацій службово-бойової діяльності (спеціальна психологічна готовність). Визначення цих якостей та їх комплексів є актуальним завданням юридичної психології.

Література

1. Васильев В.Л. Юридическая психология / В.Л. Васильев. Учебник. – 5-е изд. – СПб.: Питер, 2005. – 655 с.
2. Коновалова В.О. Юридична психологія: підручник / В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2008. – 240 с.

3. Лапчук В.С. Особливості психологічної готовності працівників органів внутрішніх справ України до забезпечення громадської безпеки під час проведення масових заходів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / В.С. Лапчук – Харків, 2014. – 24 с.

4. Федотов А.Ю. Системно-ситуативний похід в професійній підготовці співробітників ОВД / А.Ю. Федотов // Психопедагогіка в правоохоронних органах. – №1 (60). – 2015. – С. 3-7.

М.М. САПА

Харківський національний університет внутрішніх прав

МІЖОСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ У КУРСАНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Політичні та соціально-економічні перетворення, що відбуваються в нашому суспільстві, породили поряд з позитивними моментами і цілий ряд негативних наслідків. До їх числа слід віднести, зокрема, зростання цинізму, жорстокості й агресивності у соціумі. Фахівці в Україні і в Росії стверджують, що масштабні соціально-економічні зміни негативним чином впливають й на рівень конфліктності та агресії як загалом у суспільстві, так й у в курсантському середовищі військових та правоохоронних вузів [1-3]. Нестабільність соціально-економічної обстановки в країні, недостатній рівень соціальної захищеності, нерідко викликають у курсантів стан тривожності, дратівливості, різні за глибиною та змістом міжособистісні конфлікти. Однак, разом з цим, на нашу думку, система навчання у військових та правоохоронних вузах має свою специфіку, яка певним чином відображається на психіці курсантів та їх схильності до конфліктів. Метою роботи є визначити природу міжособистісних конфліктів серед курсантів та шляхи їх подолання.

Основними зовнішніми факторами, що впливають на розвиток міжособистісних конфліктів у курсантів, є, на нашу думку, специфічні особливості їх навчання: відносна обмеженість простору життєдіяльності; висока інтенсивність і переважно формалізований характер їх соціальної взаємодії; монотонія теоретичної навчальної діяльності з переходом її в тривалий емоційний стрес в періоди екзаменаційних сесій; прихильність їх керівників до адміністративно-командного стилю взаємин.

До основних внутрішніх факторів належать: особисті антипатії та психологічна несумісність з окремими членами колективу; низька культура спілкування і взаємин; фрустрація потреби до неформального спілкування; психологічні особливості юнацького віку (боротьба за

престиж, вплив у колективі, маскуліність поведінки, що характеризуються підвищеною агресивністю, та низьким рівнем толерантності значною частини курсантів), психологічна втома від взаємодії з обмеженим колом людей [4]. Підвищення рівня конфліктності в курсантському середовищі потребує й підвищення вимог, що пред'являються до змісту і якості військово-професійного навчання курсантів, особливе місце в якому посідає конфліктологічна підготовка.

До основних причин виникнення міжособистісних конфліктів у курсантських підрозділах у вузах МВС відносяться також й недоліки в управлінській діяльності командирів курсантських підрозділів та викладачів: відсутність чітко поставлених дидактичних цілей; слабе знання стану справ у підпорядкованих підрозділах; пасивність у вивченні індивідуальних особливостей курсантів і характеру відносин у колективі; порушення основних принципів виховання підлеглих, і насамперед постійного особистого прикладу шанобливого й вимогливого ставлення до курсантів.

Крім того, в діяльності багатьох офіцерів - командирів курсантських підрозділів допускаються серйозні помилки, пов'язані з вирішенням питань організації педагогічної профілактики конфліктів. Під педагогічною профілактикою міжособистісних конфліктів у курсантських підрозділах мається на увазі система заходів, що включає в себе усунення причин, що призводять до виникнення міжособистісних конфліктів, або конфліктних ситуацій, і яка спрямована на формування світоглядних і цільових установок, розвиток толерантності та конфліктологічної компетенції курсантів за допомогою педагогічних технологій. Основними педагогічними напрямами і умовами підвищення ефективності педагогічної профілактики міжособистісних конфліктів в курсантських підрозділах вважається наступне:

- формування мотиваційної готовності офіцерів до вирішення питань педагогічної профілактики міжособистісних конфліктів серед курсантів;
- підвищення професійно-педагогічної майстерності офіцерів у вирішенні завдань з педагогічної профілактики міжособистісних конфліктів в курсантських підрозділах першого року навчання у вузах МВС;
- згуртування курсантів у підрозділах, як фактор конструктивного вирішення міжособистісних конфліктів у курсантському середовищі [3].

Таким чином, з метою подальшого підвищення ефективності педагогічної профілактики міжособистісних конфліктів в курсантських підрозділах у вузах МВС слід включити в програму командирської підготовки офіцерів спеціальний прикладний курс педагогіки, психології, конфліктології; впровадити в практичну діяльність офіцерів програму підвищення ефективності педагогічної профілактики міжособистісних конфліктів та методику профілактики міжособистісних конфліктів в курсантських підрозділах.

Література

1. Чистяков С.А. Внутрішньоособистісні конфлікти та особливості їх психопрофілактики і психокорекції у курсантів вищого військового навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 – «Психологія праці в особливих умовах» / С.А. Чистяков. – Хмельницький, 2003. – 20 с.
2. Исаева И.С. Индивидуально-типологические особенности общительности и агрессивности курсантов военного вуза : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.01 – «Общая психология, психология личности, история психол.» / И.С. Исаева. – М., 2008. – 20 с.
3. Осипов С.А. Педагогическая профилактика межличностных конфликтов в курсантских подразделениях первого года обучения в вузах внутренних войск МВД России : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – «Общая педагогика, история педагогики и образования» / С.А. Осипов. – Санкт-Петербург, 2006. – 20 с.
4. Синеок В.В. Межличностные конфликты у курсантов и пути их разрешения: автореф. дис. на соискание наук. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.05 – «Социальная психология» / В.В. Синеок. – Москва, 1997. – 19 с.

Н.М. ТЕСЛИК

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішні справ*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ ВНЗ МВС ДО СТРЕСОГЕННИХ УМОВ ПРАЦІ

Професійна приналежність індивіда позначається не лише на безпосередньо пов'язаних з нею установками конкретних дій, але і на глибинних особистісних утвореннях, цілковито реконструюючи ціннісно-мотиваційну систему особистості. Виконання професійних обов'язків офіцерів ОВС характеризується підвищеною імовірністю впливу стресогенних факторів на особистість, що вимагає належної готовності до надзвичайних ситуацій техногенного, криміногенного, біологічного, природного та іншого походження. Цим обумовлюються «особливі умови» діяльності органів внутрішніх справ, які детермінують специфічні

вимоги до рівня розвитку професійно-правової свідомості курсантів і студентів ВНЗ системи МВС України.

Дослідження проявів правосвідомості правознавців у професійній діяльності вимагає акцентування характерних відмінностей цієї діяльності. Ю.Б. Ірхін специфіку діяльності органів внутрішніх справ визначає достатньо широким колом чинників. У першу чергу слід говорити про наявність стресогенних, екстремальних умов праці: дефіцит часу для прийняття рішення, домінування емоцій негативного знаку, підвищена особиста відповідальність, надмірна соціалізованість професії тощо [2, 11].

Викликані такими умовами надмірні емоційні переживання проявляються на психофізіологічному рівні: під впливом підкіркових утворень змінюється частота дихання, кількість циркулюючої крові, підвищується рівень цукру і зменшується ступінь насиченості киснем крові. Як зазначає Р.З. Шайхтдінов, за таких обставин помітно зростає значимість мотивації і вольових зусиль [1, 11-18], тобто елементів поведінкового блоку професійно-правової свідомості працівника ОВС.

Формування професійного рівня правосвідомості відзначається, як зауважує П.П.Баранов, наявністю специфічних факторів: наділення особливими повноваженнями, що визначають високу індивідуальну відповідальність, висока конфліктогенність професійного середовища, зіткнення із протиправними явищами, які у сукупності є стресоутворюючими чинниками професійної діяльності правоохоронця [4, 158]. На особисте ставлення до професійної діяльності курсанта-правознавця неодмінно впливає суспільна оцінка правоохоронних органів.

У сучасних українських реаліях на перший план серед стресогенних умов виконання службових повноважень виступає можливість особистої участі у військових діях. Аналізуючи три основні психологічні реакції у рамках синдрому реадaptaції після дистресу збройного конфлікту (фази тривожного стану, супротиву та виснаження), у рамках психологічної підготовки майбутніх офіцерів ОВС слід акцентувати увагу на потребі первинної профілактики психогенних розладів внаслідок участі у таких конфліктах. Завдання такої профілактики полягають у формуванні раціонального та конструктивного підходу до вирішення соціальних проблем, попередження розвитку панічних настроїв, створення альтернативних апокаліптичним, безнадійним настроям у свідомості особистості. У той же час необхідне свідоме сприйняття можливості переживання подібних ситуацій [3].

Загалом на етапі підготовки курсантів і студентів ВНЗ МВС йдеться про розвиток особистісної готовності майбутнього офіцера ОВС України до переживання та реадаптації після стресових та дистресових станів. Наслідками неготовності особистості до постійних стресових ситуацій можуть стати проблеми зі сном, швидка втомлюваність, хронічна втома, зниження життєвого тону, психосоматичні розлади та значно важчі психоемоційні стани, психіатричні розлади. Засади формування такої готовності необхідно розвивати усіма доступними засобами психологічного супроводження навчально-виховного процесу ВНЗ МВС України:

- консультативні форми роботи щодо зняття невротичних симптомів, при виявленні особистісних розладів, проявів дезадаптації;
- психопрофілактичні групові форми роботи, зокрема, тренінгові заняття та курси щодо професійного та особистісного становлення студентів та курсантів, розвитку їхньої професійно-правової свідомості;
- індивідуальна робота щодо спрямування особистості на майбутнє зростання, відхід від травмуючих, невротичних ситуацій;
- заняття щодо розвитку саморегуляції;
- психологічні тренінги соціальних умінь та навичок тощо.

Цілком виправданим, на нашу думку, є створення і впровадження окремого спецкурсу з юридичної психології, призначених для формування внутрішньої готовності до переживання кризових ситуацій, прийняття стресогенних умов майбутньої діяльності у рамках професійного і особистісного становлення курсантів і студентів ВНЗ МВС. Оскільки оволодіння юридичним фахом майбутніми правоохоронцями ставить перед особистістю вимоги не лише засвоєння у повній мірі обсягу юридичних знань, але і розвитку здатності їх практичного застосування у стресогенних, нестандартних ситуаціях.

Література

1. Дяченко В.І. Професійна усталеність майбутніх співробітників міліції як складова їхньої соціально-професійної зрілості / В.І. Дяченко, Г.Х. Яворська. – Одеса : НДРВВ ПУПУ ім. К.Д. Ушинського, 2002. – 156 с.
2. Ірхін Ю.Б. Психологічна підготовка працівників оперативних підрозділів : навч. посіб. / Ю.Б. Ірхін. – К. : РВЦ КНУВС : Друкарня МВС, 2007. – 94 с.
3. Кутько И.И. Дистресс вооруженного конфликта: психопатология и лечение [Електронний ресурс] / И.И. Кутько, Панченко О.А., Рачкаускас Г.С., Линев А.Н. // Новости медицины и фармации. – 2014. - № 16 (510). – С. 16-20. – Режим доступу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/39348>.
4. Темченко В.І. Формування професійної правосвідомості співробітників міліції (проблеми теорії і практики) / В.І. Темченко ; Національна академія внутрішніх справ України. – К. : НАВСУ, ДС «Авангард», 2001. – 188 с.

СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЛІНГВІСТИКИ І
ПРАВА

Л.І. БАЙДАК

Сумський національний аграрний університет

КОМПРЕСІЯ ТЕКСТУ: СУТЬ, СПОСОБИ, ЖАНРИ

Сучасне суспільство живе в умовах інформаційного буму, що не в останню чергу зумовлено розвитком нових технологій, особливо в комп'ютерній сфері. Таке перенасичення інформацією викликає необхідність пошуку шляхів для адекватного інформаційного обміну між представниками різних галузей знань. Постійно зростаючий інформаційний потік змушує в умовах браку часу звертатися не до першоджерел, а до вторинних перероблених документів.

Метою інформаційної обробки тексту є отримання корисної інформації з цієї проблематики, передача змісту в більш-менш розгорнутій формі залежно від практичної цінності та потреб її подальшого використання [2, 4].

Одним із основних способів інформаційної переробки текстів є компресія. У системі мови компресія належить до одного з видів мовної економії, бо її результатом є зведення розгорнутої структури до згорнутої зі збереженням об'єму інформації, що передається. Засобами мовної компресії скорочується структура висловлювання без зміни об'єму закладеної в ньому інформації.

Можливість виражати одну думку різними словами лежить в основі компресії тексту. Зміст кожної думки завжди містить основне і другорядне, причини і наслідки, логічні посилання та логічні висновки. Усі ці елементи складають зміст первинного повідомлення. Компресія спрямована на те, щоб визначити та вибрати зі змісту первинного тексту найсуттєвішу інформацію і представити її у стислому вигляді відповідно до цільового призначення.

Скорочення вихідного матеріалу відбувається двома шляхами:

- відсіювання другорядного і несуттєвого;

- перифразування основної думки у стисло форму мовного твору.

Існують комунікативні та семіотичні способи компресії інформації [1].

Комунікативні способи пов'язані зі згортанням інформації. Це здійснюється шляхом випущення змістових одиниць, які є надлишковими у конкретній ситуації спілкування, дублюють ту інформацію, яка міститься у попередньому контексті, або є надлишковими з точки зору комунікаційного завдання.

Семіотичні способи включають лексичну та синтаксичну компресії.

Прикладом лексичної компресії може бути заміщення словом, яке має значення узагальнюючого характеру, відрізків різного об'єму – від словосполучення до речення або комплексу речень.

На синтаксичному рівні кілька простих речень трансформуються в одне складне, або одне складне – у кілька простих. Тут використовуються еквівалентні заміни синтаксичними структурами на кшталт дієприкметникових зворотів, однорідних членів речення тощо. Одним із засобів реалізації синтаксичної компресії є також еліпсис.

Інформаційна компресія веде до лаконізації тексту. Лаконізація у цьому випадку є не скороченням тексту за рахунок вилучення частини інформації, а оптимізацією його сприйняття зі збереженням повного обсягу емоційної, змістової та образної інформації

Компресія тексту – це складний творчий процес, побудований на проникненні до суті того, про що інформується. Відбувається не просто скорочення тексту, а суттєва переробка змісту, композиції та мови оригіналу:

- у змісті виділяється основне і викладається стисло;
- однотипні факти групуються, та їм надається узагальнююча характеристика;
- цифрові дані систематизуються та узагальнюються;
- мова оригіналу зазнає змін у бік нормативності, нейтральності, простоти та лаконічності [3, 64].

У результаті компресії отримують вторинний текст, який замінює оригінал. Результати компресії, отримані внаслідок переробки текстів-першоджерел, мають різне призначення, сфери застосування, мовне оформлення. До них належать тези, конспекти, різні різновиди рефератів та анотацій.

Тези – послідовно сформульовані основні ідеї, думки та положення

доповіді, лекції, статті. У процесі тезування відбувається вилучення основної інформації з тексту-джерела у вигляді положень-тез. Скорочення відбувається з урахуванням проблематики текстів і авторської оцінки інформації.

Конспект – короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо. Конспектування є універсальною формою запису первинного тексту, що допомагає відпрацювати вміння чітко викласти зміст своїми словами, за потреби швидко його відновити, доповнити, аргументувати [4, 72-73].

Анотація – коротке повідомлення про зміст джерела. Анотація інформує, про що йдеться у статті, книзі.

Реферат – це композиційно організоване узагальнююче викладення змісту статті, низки статей, книги. На відміну від анотації реферат інформує про те, що саме міститься в джерелі і викладає його основний зміст.

Отже, компресія є одним із основних методів інформаційної обробки тексту. Шляхом здійснення певних операцій із текстом-першоджерелом можна утворити тексти нових жанрів – конспекти, анотації, тези, реферати.

Література

1. Валгина Н.С. Теория текста: Учебное пособие / Н.С. Валина — М.: Логос, 2003.— 210 с.
2. Вороніна К.В. Основи перекладацького анотування та реферування текстів різних типів і жанрів: навчальний посібник / К.В. Вороніна – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – 120 с.
3. Минакова Т.В. Английский язык для аспирантов и соискателей [Текст]: учебное пособие / Т.В.Минакова. – Оренбург: ГОУ ОГУ, 2005 – 103 с.
4. Семенов О.М. Культура наукової української мови: навч. посіб. / О.М.Семенов. – 2-ге вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.

В.А. ВАСИЛЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОЮРИДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ-ПРАВНИКІВ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

Метод моделювання комунікативних ситуацій серед комплексу спеціальних завдань, вправ-тренінгів, покликаних сформувати мовленнєву культуру студентів, відіграє неабияку роль, оскільки оптимізує розвиток їх

професійного мислення і сприяє більш глибокому і свідомому засвоєнню теорії правових знань.

При моделюванні окремих комунікативних ситуацій першочергового значення набувають уміло підібрані творчі вправи та завдання до них. Розв'язання творчих завдань стимулює самостійну роботу студентів із науково-юридичною літературою, розвиває вміння творчо підходити до вирішення нестандартних професійних проблем, пробуджує професійний інтерес, сприяє формуванню готовності студентів до майбутньої роботи. У процесі розв'язання творчих завдань стає можливим здійснення міжпредметних зв'язків у навчальному процесі, що сприяє систематизації знань, отриманих із циклів суспільних, економічних і спеціальних дисциплін.

Перші практичні заняття з курсу «Культура професійного мовлення» мають на меті дати міцне теоретичне підґрунтя з цієї дисципліни, яке б надалі допомогло забезпечити дієвість мисленнево-мовленневого процесу студентів-правників. Зокрема, питання тестів, підготовлених нами до цих занять, повинні були виявити реальний рівень зацікавленості предметом, глибину знань з історії культури мовлення, орієнтованість у найвідоміших риторичних працях, внесок кожного з ораторів-класиків у розвиток мови. При оцінці оформлення варіантів відповідей на тести особлива увага зверталась на самостійність мислення студентів, які тестуються. Після оцінювання тестів (на наступному занятті) було вказано на прогалини в знаннях респондентів, наголошено на важливості тієї чи іншої теми з курсу [1, 162-169].

Застосовані нами активні форми роботи ставили за мету: а) вивести аудиторію на рівень обговорення проблеми; б) спонукати аудиторію відреагувати спірною тезою.

Реалізацією зазначеної мети у нашій роботі стали вправи на написання студентами міні-творів – конкурс на захист своєї думки. Було запропоновано нами можливі теми творчих робіт: «Краще швидше виїхати за кордон, аби там виявити своє «Я», ніж залишатися працювати в Україні», «Справедливість у кожного своя», «Людина – звучить гордо?». До запропонованих тем ставилися завдання на зразок: а) *створити 5 тез, які б підтверджували позицію автора теми; б) обмінятися тезами з товаришем (сусідом); в) підготувати і зачитати 5 питань, які поставили б під сумнів істинність висловленого принципу.* Основна умова – вміти влучно ставити запитання та чітко аргументувати свою позицію.

Стратегія в мовленні – це системна побудова програми дій, програми впливу на конкретну аудиторію. Вона передбачає таку послідовність кроків: визначення цільової настанови; вичленування з концепції питань, розрахованих на певну аудиторію, їх аналіз; формування тези (зміст кожного пункту плану, система коротких відповідей суб'єкта на поставлені запитання). Для закріплення студентам можна запропонувати відповідні творчі вправи «Створіть стратегію». Прикладом таких вправ можуть бути завдання на зразок: створити три стратегії подання однієї концепції на тему «Виступ-знайомство»: *а) стисло, за допомогою 10-15 речень розповісти про себе; б) подати автобіографічні відомості в трьох варіантах; в) наголосити на певному аспекті власного світосприйняття.*

Виробленню мисленнєво-мовленнєвих умінь і навичок сприяють вправи типу «Удоскональте текст». Викладач роздає студентам кілька недосконалих текстів. Завдання: *а) знайти в цих матеріалах недопрацьовані моменти, виправити їх; б) створити власні варіанти, вміло застосовуючи все позитивне, що відображене в поданих зразках.*

Таким чином, для методів моделювання комунікативних ситуацій актуальним залишається не тільки вибір стратегії модельованої діяльності, а й відпрацювання навичок володіння інструментами реалізації професійних дій, найсуттєвішим з яких у більшості випадків виступає комунікативно-мовленнєва діяльність.

Кожне завдання та заняття в цілому закінчувалося обговоренням і аналізом діяльності студентів-виконавців. Ігровий метод, хоч і має яскраво виражений тренувальний характер, не лише не обмежує цих тренувань у варіативному плані, а й дає змогу розширювати арсенал вправ, стимулює пошуки найбільш прийнятних способів поведінки з огляду на професійні цілі та особистісні можливості [2, 35-41].

Отже, застосування активних форм навчання (моделювання комунікативних ситуацій, конкурс на захист висловленого, творчі вправи на удосконалення текстів, виступів) на заняттях з «Культури професійного мовлення» сприяє активізації мовленнєвої діяльності студентів, розвиває самокритичність і відкритість їхнього мислення, мовне чуття, тактовність. Такий вид роботи є дієвим і перспективним.

Література

1. Василенко В.А. Формування лінгвоправової комунікативної компетенції майбутніх юристів у системі освітніх стандартів / В.А.Василенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології / голов. ред. А.А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2014. – № 1 (35). – 464 с. – С. 162-169.

2. Василенко В.А. Лінгводидактичні засади формування мовної компетентності майбутніх юристів / В.А.Василенко // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики / Ред.кол: Н.В. Гузій (відп. ред). – Вип.20(30). – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. – Спец.вип. – Актуалітети філологічної освіти та науки. – 219 с. – С. 37-41.

ANNA KOZLOVSKA

Ukrainian Academy of Banking of National Bank of Ukraine

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM

The agility of progress in the globalized world, in communications, in technology and in organizational activities demands more and more people having deep knowledge of other languages. In this context, control of knowledge of a foreign language, such as the English language, predominant in practically all areas of knowledge and activities, is presented almost as survival need of people's lives.

A word «innovation» means new ideas to change things for better. If we look at all the language teaching methods which are used all over the world by different teachers at different levels, we cannot say that all of them are 100% successful. Therefore, it is very important to keep looking and searching to find ways to make teaching and learning better. New technologies may help educators to bring the outside world to the classroom and change the way we see things and make the relationship between teachers and their students better.

Computer technology has given us Internet, which has various uses. In educational purposes Internet shows the students a wide range of collection of English language texts in many subjects. At the click of a mouse, text resources present students with a diverse collection of authentic English language texts dealing with a wide variety of interdisciplinary topics, and at each web page link, students have the advantage of reading print text with the benefit of immediate visual reinforcement provided by pictures and slide shows, facilitating the collaborative effects of print and visual information processing. Integrating the Internet yields the additional benefit of increased student motivation. Moreover, many institutions of higher education created computerized writing courses emphasizing word processing skills, believing that using the technology democratizes the classroom discussions. Thus, with the technology use, the students do not only literate the ability to read and write but also they are able to understand music, video, hypertext and networked communications. Some researchers think that computers and processors can

damage a prose, no matter how useful a tool you find it. The users automatically restrict their language to suit the machine and the software, and the ease with which you can erase and change what you have written prevents you from comparing various thoughts and ideas you may have during the process. And although I do not agree with this pessimistic view of the computer's influence I find it of the utmost importance as a teacher to draw students' attention to the warnings expressed by people criticizing the new technology.

Visuals aids, maps, pictures, multimedia have a great impact on the students. Visual aids and the like are effective in that they can provide learners with a better grasp of the concept than any other word. If we take, for example, «This is the object that matches the word». No matter what level the student is, he or she can easily understand the relationship between the two and grasp the new word or concept. In addition, these sorts of techniques spice up the classroom and keep things interesting. Learning and teaching can become boring with constant repetition and writing in the foreign language classroom. But, by implementing the use of various visual and audio aids students, on the one hand, can remain focused and, on the other hand, they can be entertained.

These strategic examples can be used as an introduction to vocabulary terms, concepts, teaching different places/locations and specific cultural behaviors. Moreover, multimedia can be used to show language in practical use (e.g. presentations, meetings, etc.). The learning outcome of this is that students will gain a better understanding of materials presented by its visualization [1].

Project prepared with the help of multimedia technologies make the process of learning brighter and more involving. Such projects increase students' motivation, develop their thinking skills, reveal various inclinations and talents, make them feel more independent. It's a kind of students' activity, which involves their experience, imagination, knowledge and great desire to share them with others. It's important that project work attracts students of different levels. The result of the project work encourages the participants and makes them feel more confident and experienced. Furthermore, multimedia projects provide a variety of cross-subject ties.

Multimedia projects can be divided into three categories: 1) information and research projects (PowerPoint and video presentation); 2) survey projects (PowerPoint presentations including photos, charts, maps, etc.); 3) production projects (students' video films, electronic newspapers, e-cards, etc.)

With the evolution of digital technology, online education has emerged as an excellent alternative for the advance of knowledge. Online education involves a series of teaching and learning actions developed through telematics

means, such as the Internet and the use of all its information and communication devices, useful to the improvement of inter-relational processes. Besides the advantage of starting a course in whatever period, place and time, online education will offer the possibility to restart it in any period in case an interruption occurs. Online education will make possible the access to foreign languages or other discipline courses, in the case of distance education, to anyone, at any time or place that has a computer connected to the Internet. People who learn easily, have the time to progress faster on the learning of foreign languages or to improve their knowledge via distance education will benefit, since they will learn the language or discipline of interest in shorter periods.

Thus, the use of multimedia in the foreign language classroom can be considered as the new learning and teaching method which helps to meet the country's needs in creating an information- and knowledge-based society.

Literature

1. Ideas and Techniques for Teaching English Language Learners [Electronic resource]. – Mode of access: <http://voices.yahoo.com/ideas-techniques-teaching-english-language-61668.html>

О.А. ЛИСЕНКО

Київський національний лінгвістичний університет

ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасних соціокультурних умовах гостро постає проблема дотримання культурно-етичних норм спілкування, яка тісно пов'язана із завданням вищої школи з підготовки спеціалістів нового, гуманістичного типу, всебічно озброєних не лише основами знань і уміннями з обраної професії, але і чіткими світоглядними орієнтирами, широким соціальним мисленням, активною життєвою позицією, високим рівнем загальної культури, яка включає і культуру спілкування.

Діалогічна культура особистості, яка є частковим проявом культури спілкування, у цілому базується на умінні вести двосторонній, конструктивний діалог, що є гарантом побудови рівноправних, партнерських, демократичних взаємин в суспільстві. У сучасній психологічній та педагогічній теорії і практиці спостерігається зростання інтересу до проблеми діалогічного спілкування, формування діалогічної культури особистості, що орієнтує процес навчання у напрямку діалогізації. Великі можливості у сфері побудови процесу навчання у діалогічній формі мають заняття з іноземної мови, оскільки вона – чи не єдиний

предмет, мета якого полягає у навчанні спілкуванню, яке, будучи діяльністю, стає не лише метою, але і засобом її досягнення [8].

Діалогічна культура того, хто володіє іноземною мовою, багато в чому визначається тим, якою мірою його мовна поведінка відповідає нормам і вимогам мовного етикету, прийнятого для певного суспільства, оскільки норми поведінки складають частину тих культурних реалій, врахування яких є важливим для навчання іноземної мови [6].

Разом із мовою засвоюються і культурно-етичні норми поведінки в процесі спілкування, властиві культурним носіям мови, тому вивчення іноземної мови сприяє розширенню світогляду учнів, підвищує їх культуру, розвиває афективно-перцептивну сферу студентів, оскільки ефективне спілкування передбачає правильне сприйняття і оцінку партнера як особистості, оцінку його здібностей, темпераменту, характеру, мотивів, цілей і інтересів [7].

Діалогічна діяльність завжди мотивована, і тому позитивна мотивація і установка на діалогічне спілкування є одним із основних компонентів діалогічної культури особистості. Формування такої мотивації у студентів можливе за рахунок використання широкого контексту загальних пізнавальних, навчальних, соціальних мотивів учнів, бажання спілкуватися іноземною мовою, висловити і відстояти власне переконання [2; 10].

До методичних прийомів, які забезпечують організацію мовної взаємодії студентів іноземною мовою, можна віднести інтерв'ю, обмін інформацією, пошук партнера для мовної діяльності, групові рішення, координацію дій, дискусійну гру, круглий стіл, дебати, драматизації (активність у вигляді сцен оповідань, казок, кумедних історій та ін., а також сюжетних картин), скетч (підготовлену заздалегідь сцену із заданої проблемної ситуації з указанням персонажів, їх соціального статусу і рольової поведінки), рольову гру і ін. [3].

Важливим тут є принцип соціально-рольової гри, рольового спілкування як форми розвитку мовних діалогічних умінь. Важливо, що в процесі рольового спілкування студенти здійснюють певний вплив на роль, що програється, певним чином впливаючи на особистість, оскільки програвши роль емоційно чуттєвої, чуйної, тактовної і привітної людини, студент може відчути «смак» доброзичливості і чуйності, захотіти знову і знову пережити це почуття. Отже, тут використовуються засоби, максимально наближені до реальності, що відповідає принципу реальності у процесі професійного становлення майбутнього фахівця [11].

Велике значення у процесі професійної підготовки засобами англійської мови має викладач, інструктор, який працює зі студентами і є ключовою фігурою навчально-виховного процесу на всіх освітніх етапах. Загальний

мажорний настрій заняття, життєрадісність, взаємна довіра, почуття гумору і зумовлений такими факторами настрої сприяють підвищенню ефективності заняття, оскільки без урахування психологічного аспекту навіть найефективніші методи і прийоми не дають бажаних результатів.

Література

1. Ариян М.А. Учет особенностей личности учителя при оптимизации процесса обучения / М.А. Ариян // Иностранные языки в школе. – 1988. – № 3. – С. 43-48.
2. Гринчишин О.М. Розвиток мотивації оволодіння іноземною мовою в умовах вищого військового навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / О.М. Гринчишин. – Хмельницький, 2003. – 20 с.
3. Елухина Н.В. Устное общение на уроке, средства и приемы его организации / Н.В. Елухина // Иностранные языки в школе. – 1995. – №4. – С. 3-6.
4. Загорский А.П. О психологическом компоненте предмета «Иностранный язык» в школе / А.П. Загорский // Иностранные языки в школе. – 1995. – № 4. – С. 26-31.
5. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке : [книга для учителя] / И. А.Зимняя. – М. : Просвещение, 1985. – 160 с.
6. Карасик В.И. Этикет и английский язык / В. И. Карасик // Иностранные языки в школе. – 1993. – № 2. – С. 57-59.
7. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам / Г.А. Китайгородская. – М. : Высшая школа, 1986. – 103 с.
8. Методика интенсивного обучения иностранным языкам / [под ред. В.А.Бухбиндера, Г.А.Китайгородской.] – К. : Вища школа, 1988. – 343 с.
9. Морозов В.В. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до діалогічного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В.В. Морозов –Кривий Ріг, 2000. – 18 с.
10. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению : [пособие для учителей] / Е.И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
11. Цимбал С.В. Психологічна схема формування та формулювання мовного висловлювання у процесі говоріння / С.В. Цимбал // Науковий вісник Національного аграрного університету / [редкол. : Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін.]. – К. : Міленіум, 2004. – С. 274-276.

І.В. ЛЯШЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД З РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

З огляду досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, дистанційне навчання визначається як така організація навчального процесу, при якій викладач розробляє навчальну програму, що базується на самостійному навчанні студента [1].

У дослідженнях зарубіжних учених мотивація визначається як «процес, за допомогою якого підтримується цілеспрямована діяльність» [9]. За думкою зарубіжних колег, дослідження мотивації навчання онлайн

прийняли різні рамки для її підтримки. Частіше вивчається внутрішня-зовнішня теорія мотивації навчання онлайн [5]. Впливовою є теорія самовизначення, у якій експлікується внутрішня-зовнішня мотивація. Теорія самовизначення – це сучасна теорія мотивації, яка побудована на фундаментальному принципі автономії учня. Така теорія стверджує, що всі люди мають внутрішню потребу самовизначитися або стати самостійним (тобто здійснювати діяльність і самоконтроль), а також, щоб відчувати себе компетентними (тобто здатними) і з'єднаними (тобто пов'язаними з іншими) по відношенню до свого оточення. Теорія самовизначення заявляє, що, якщо умови навколишнього середовища підтримують самостійність індивіда, то мотивація до самостійного навчання буде розвиватися краще [7].

Дослідники зі США визначили 10 мотиваційних елементів, необхідних для розвитку і підтримки мотивації дистанційного навчання. При дистанційному навчанні, як і при живому, викладачам слід звертати увагу на ключові моменти, які вони можуть успішно пов'язати з вирішенням цих принципів у розробці своїх курсів. Важливим моментом є зосередження на мотиваційних елементах і принципах, а не лише на діапазоні можливих завдань [4].

Інший погляд на чинники, які впливають на мотивацію дистанційного навчання, ми знайшли у другій роботі. Дослідники вказують на основні 6 факторів: це соціальні відносини – познайомитися з новими друзями, знайти контакти і влаштувати дружні стосунки; зовнішні очікування – виконати вказівки від інших, виправдати очікування або рекомендації когось з формальної влади; соціальне забезпечення – поліпшити здатність служити людству, підготуватися слугувати суспільству, підвищити можливість брати участь у громадській роботі; особисте просування – домогтися більш високого статусу в роботі, забезпечити професійне зростання, бути в курсі справ конкурентів; втеча / заохочення – щоб вгамувати нудьгу, як отримання перерви в рутині вдома або на роботі; пізнавальний інтерес – дізнатися заради навчання, прагнути до пізнання для власних інтересів, задовольнити допитливий розум [2].

Саме для більш успішної участі в дистанційних курсах при дистанційному навчанні дослідники пропонують викладачам дотримуватися таких рекомендацій:

- мати чітке уявлення про вимоги часу, про очікування від курсу;
- навчити студентів вчитися дистанційно;
- бути зразком доброї участі у курсах;

- бути готовим пом'якшити вимоги курсу за необхідності;
- зв'язатися зі студентами, які не беруть участь у дистанційному курсі і запросити їх до участі;
- створити теплу, затишну і безпечну атмосферу для участі [6].

Важливою рекомендацією дослідники також вважають застосування мультимедійного контенту, при цьому звертати більше уваги саме на зміст завдань, а не лише на зовнішній дизайн при оформленні [8].

Дистанційним студентам потрібно бути більш самостійними і більш вмотивованими для успішної діяльності. Різні дослідники визначають різні стратегії навчання, але майже усі погоджуються з основними категоріями у такому навчанні. Це когнітивні (які можуть застосовувати особливі техніку виконання певних завдань), метакогнітивні (виконавчі процеси використовувалися для планування, керування й оцінювання навчального завдання) і соціоафективні (взаємодія з іншими для практики або для подолання самотності або побоювань) [3].

Отже, із розвитком технологічної та інформаційної бази навчання і застосуванням дистанційного навчання у більш широкому масштабі, вищі школи в Україні зустрічаються з проблемою нестачі мотивації студентів. З аналізу зарубіжних досліджень можна вивести основні наукові і практичні рекомендації для застосування у вітчизняному дистанційному навчанні. Звичайно, слід індивідуально підходити до розробки нових курсів і враховувати особливості студентської аудиторії, її спрямованість, проміжні і кінцеві цілі.

Література

1. Мусієнко О.Л., Зелінська О.В. Дистанційне навчання у вищій школі: моделі і технології// Наука в інформаційному просторі: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 29-30 верес. 2011 р. : В 7 т. – Д. : Біла К.О., 2011. – С. 66-72.
2. Abdullah M. M. B. et al. Motivating factors associated with adult participation in distance learning program //International Education Studies. – 2009. – Т. 1. – №. 4. – P.104.
3. Chamot A. U., O'Malley J.M. The CALLA handbook: Implementing the cognitive academic language learning approach. – Reading, MA : Addison-Wesley Publishing Company, 1994.
4. Dennen V. P., Bonk C. J. We'll Leave the Light on for You: Keeping Learners //Flexible learning in an information society. – 2007. – С. 64.
5. Hurd S., Beaven T., Ortega A. Developing autonomy in a distance language learning context: issues and dilemmas for course writers //System. – 2001. – Т. 29. – №. 3. – С. 341-355.
6. Palloff R.M., Pratt K. Building learning communities in cyberspace. – San Francisco: Jossey-Bass, 1999. – Т. 12.
7. Ryan R.M., Deci E.L. Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions //Contemporary educational psychology. – 2000. – Т. 25. – №. 1. – С. 54-67.
8. Schopieray S. Motivation to Learn in Adult Computer-Based Distance Education: A Review of Literature.

9. Zimmerman B.J., Schunk D.H. An Essential Dimension of Self-Regulated Learning //Motivation and self-regulated learning: Theory, research, and applications. – 2008. – С. 1.

О.Є. МАКАРЕНКО

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

ІННОВАЦІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ: ПРОЕКТНА МЕТОДИКА

Національна доктрина розвитку освіти серед пріоритетних напрямків визначає запровадження освітніх інновацій у навчально-виховний процес загальноосвітніх та вищих навчальних закладів. Сьогодні знання іноземних мов є вимогою часу, засобом міжособистісної комунікації та міжкультурного спілкування. У контексті організаційного реформування освіти, одне із центральних місць посідає іншомовний сегмент. Ефективне оволодіння іноземними мовами можливе за умови запровадження інноваційних технологій навчання у навчально-виховний процес.

Інноваційні технології навчання іноземних мов – це оригінальні, новаторські способи, прийоми, педагогічні дії та засоби, що сприяють покращенню та ефективності навчання іноземних мов. Таким чином, їх структурними елементами є зміст, форми, методи, засоби, прийоми та цілі навчання. Розглянемо таку інноваційну педагогічну технологію навчання іноземних мов як проектна методика або проектні технології.

Метод проектів знаходить усе більше поширення в системі освіти різних країн світу. Причини цього явища, як вважають дослідники, криються не тільки в галузі педагогіки, але й у сфері соціальної.

Метод проектів – це система навчання, гнучка модель організації навчального процесу, зорієнтована на творчу самореалізацію особистості, розвиток її можливостей у процесі створення нового продукту під контролем викладача. Педагоги-науковці, які займаються проблемами проектних технологій навчання, відзначають, що у процесі роботи над проектом відбуваються залучення студентів до реальної діяльності навчального предмета; розвиток навичок самостійної роботи у процесі виконання проекту; розвиток ініціативи та творчості. Проектна методика характеризується високою комунікативністю і залученням студентів до реальної мовленнєвої діяльності, що зорієнтована на вирішення певного завдання в досягненні загальної мети в оволодінні іноземною мовою.

Будь-який проект співвідноситься із певною темою і розробляється протягом декількох занять. Поряд з вербальними засобами вираження студенти широко використовують і інші засоби: малюнки, колажі, карти, схеми, графіки та діаграми. Проект здійснюється за певною схемою: 1. Підготовка до проекту. 2. Організація учасників проекту. 3. Виконання проекту. 4. Презентація проекту. 5. Підбиття підсумків проектної роботи. Проектна методика не тільки дає можливість студентам більше і глибше вивчити тему, але і значно розширює їх загальний кругозір, учить спілкуванню, уміння самостійно добувати і відбирати необхідний матеріал, дає можливість розвитку не тільки колективної творчості, але й індивідуальних здібностей студентів.

Основними перевагами методу проектів вважають: моделювання будь-яких життєвих ситуацій; підвищення мотивації вивчення іноземної мови; розвиток самостійності та самовдосконалення; створення комфортних умов навчання; інтеграція міжпредметних зв'язків; підвищення інформаційної культури за рахунок ініціативи, самооцінки та творчих здібностей студента.

Проектна методика передбачає високий рівень індивідуальної та колективної відповідальності за виконання кожного завдання у розробці проекту. Тема проекту може бути пов'язана тільки з одним предметом чи носити міждисциплінарний характер. У процесі підбору теми проекту викладач повинен орієнтуватися на інтереси і потреби студентів, їхні можливості і особисту значимість майбутньої роботи. Виконаний проект може бути представлений у різних формах: стаття, рекомендації, альбом, колаж тощо. Різноманітними мають бути і форми презентації проекту: доповідь, конференція, конкурс, свято. Звичайно, це урізноманітнює рутинний навчальний процес, сприяє диференціації та індивідуалізації навчання.

Отже, реалізація проектної методики при навчанні іноземної мови дозволяє удосконалити навчальний процес, підвищити мотиваційний потенціал студентів, їхній рівень володіння іноземною мовою. Реалізація цього методу у вимогах до вищої освіти дозволяє говорити про проект як про педагогічну технологію, що дозволяє ефективно вирішувати завдання особистісно-зорієнтованого підходу в навчанні міжкультурного спілкування.

Література

1. Абишева Н.Ю. Ефективність застосування методу проектів під час уроків іноземної мови загальноосвітньої школі [Електронний ресурс]/ Н.Ю. Абишева. – Режим доступу : ftp://lib.herzen.spb/text/abysheva_102_116_121.pdf

2. Козак Л.В. Застосування педагогічних інновацій в технологізації навчального процесу у вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/530/1/L_Kozak_ZPIVSHK.pdf - Назва з екрану.

3. Полат Е.С. Нові виховні та інформаційні технології системі освіти / Е. С. Полат. – М. : Академія, 2003. – 272 с.

4. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 320 с.

П.В. МЕЛЬНИК

Одеський державний університет внутрішніх справ

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Самостійна робота студентів є однією з найважливіших складових частин навчального процесу у вищому навчальному закладі. Її метою є формування творчої особистості, яка здатна на саморозвиток, самоосвіту, інноваційну діяльність не лише під час навчання в університеті, а й протягом усього життя: сучасна людина повинна навчатися сприймати великий об'єм нової інформації, критично ставитися до її оцінки, вміти аналізувати. Важливу роль у цьому процесі відіграє використання комп'ютерних технологій та мережі Інтернет, аудіо – та відеоматеріалів тощо. Слід підкреслити, що ефективною самостійна робота може бути лише тоді, коли студенти зацікавлені у її виконанні. Комп'ютерні технології та мережа Інтернет є основними способами зацікавлення та заохочення студентів до самостійної роботи завдяки багатьом факторам. По-перше, це зручність у використанні та доступність цих засобів. По-друге, способом заохочення є широкі можливості для самостійної роботи студентів, такі як праця з текстами, аудіо та відеоматеріалами, спеціальними програмами, електронне тестування знань, спілкування з носіями іноземної мови в режимі он-лайн, можливість знайти потрібний матеріал на будь-яку тему тощо.

Існує низка комп'ютерних програм для вивчення, розвитку та вдосконалення знань, умінь та навичок студентів з іноземної мови. Усі ці програмні продукти можна розподілити на чотири основні категорії:

1. Електронні словники, що надають можливість швидко знаходити слово з усіма його значеннями та можливими граматичними формами, прослуховувати озвучену транскрипцію та розглядати приклади речень з даним словом, щоб краще зрозуміти його значення у різних контекстах.

2. Електронні перекладачі, що дозволяють перекладати великі тексти, які проте не завжди надають переклад, що відповідає усім синтаксичним та стилістичним нормам мови.

3. Програми для вивчення іноземної мови, орієнтовані на свою аудиторію та рівень володіння мовою, можуть активно використовуватися на різних етапах роботи з лексичним та граматичним матеріалом.

4. Програми для тестування з іноземної мови, що служать для перевірки та контролю знань, визначення загального рівня володіння іноземною мовою.

Окрім вищезазначених категорій, варто зазначити також наявність спеціальних програм для викладачів, які дозволяють проводити електронне тестування студентів та можуть стати незамінними у процесі перевірки та оцінки самостійної роботи.

Важливим елементом самостійної навчальної діяльності студентів при оволодінні іноземною мовою є використання відеоматеріалів. Робота з такими матеріалами урізноманітнює види діяльності студентів, підвищує рівень мотивації вивчення іноземної мови, дає можливість працювати з автентичними зразками мови, що є особливо актуальним з огляду на відсутність іншомовного оточення. Потенціал відеометоду для комунікативного викладання мови очевидний. З усіх доступних засобів він забезпечує найточніше відображення мови у користуванні, тому що вона вживається конкретними мовцями, тісно пов'язана з певною мовленнєвою ситуацією, а її комунікативна мета підсилюється цілим рядом візуальних закодованих немовних характеристик (поза, міміка, жести).

Корисною є розробка комплексу завдань до тематично орієнтованих відеоматеріалів. Завдання складаються із підготовчих вправ, що виконуються перед переглядом, низки запитань та завдань на перевірку розуміння відеоматеріалу, а також заключного комплексу вправ на обговорення побаченого та виконання творчих письмових завдань. Завдання, що виконуються перед переглядом відеозапису, містять вправи на прогнозування змісту, роботу з лексиною, налаштування студентів на сприймання відповідного матеріалу, активізацію фонових знань. Перевірка розуміння змісту здійснюється за допомогою вправ на визначення правильності тверджень, тестових завдань із варіантами відповідей, вправ на заповнення пропусків або вибір із низки запропонованих лексичних одиниць тощо. Вправи останньої групи спрямовані на практичне використання лексичного матеріалу, що відбувається при виконанні письмових творчих завдань та обговоренні

питань, пов'язаних із різними аспектами певної теми, а також широкого кола актуальних загальнолюдських проблем. Слід звернути увагу на те, що низка вправ сприяє активізації не лише лексичного, але й граматичного матеріалу, сприяє розвитку пам'яті, уваги, логічного та творчого мислення. Комплекс вправ має відповідати вимогам зв'язку всіх видів мовленнєвої діяльності, а саме розвитку навичок аудіювання, говоріння, читання та письма.

Таким чином, усі ці сучасні технології є надзвичайно ефективними засобами організації самостійної роботи студентів і заслуговують широкого використання. Вони комплексно розвивають навички мовлення, дозволяють глибше зрозуміти культуру країни, мова якої вивчається та спонукають інтерес до вивчення іноземної мови.

Література

1. Олійник Л.Й. Інноваційні технології викладання іноземних мов [Електронний ресурс] // http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.
2. Федоренко Ю.П. Доцільність і особливості використання аудіо і відео матеріалів на уроках іноземної мови [Електронний ресурс] // http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Philologia/29839.doc.htm.

А.В. РІЗНИЧЕНКО

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сучасну освіту не можна уявити без використання новітніх технологій навчання іноземних мов, а саме без застосування мультимедійних засобів.

Мультимедійні засоби навчання (МЗН) підвищують продуктивність самостійної роботи студентів, розкривають їх творчий потенціал, дозволяють реалізувати нові форми і методи навчання.

За призначенням і виконуваними діями МЗН поділяються на:

- засоби зберігання і відтворення навчальної інформації;
- засоби моделювання;
- засоби контролю/самоконтролю;
- засоби самонавчання;
- аудіо-комунікативні засоби;
- візуально-спостережні засоби;
- читально-письмові засоби [2].

Кожен із вказаних видів сприяє більш раціональній діяльності викладача іноземної мови, розширює його можливості, інтенсифікує сам процес навчання.

Мультимедійні засоби навчання можуть бути представлені в:

- електронних підручниках;
- мультимедіа-презентаціях;
- слайд-шоу;
- електронних звітах;
- рольових іграх;
- навчальних фільмах та відео демонстраціях.

Поняття «мультимедіа» займає важливе місце в інформатизації освіти. У перекладі з латинської мови «мультимедіа» – «множинний засіб» або «багато середовищ».

Мультимедійні засоби – сукупність візуальних, аудіо- та інших засобів відображення інформації, що інтегровані в інтерактивному програмному середовищі» [1].

Використання сучасних засобів навчання поліпшує якість подання матеріалу і ефективність його засвоєння студентами.

Слід відзначити, що застосування МЗН у процесі вивчення іноземних мов дозволяє:

- підвищити ефективність навчального процесу;
- розвинути професійні якості студентів;
- розвинути їх комунікативні здібності;
- розширити можливості індивідуалізації навчання;
- врахувати індивідуальні особливості студентів;
- інтенсифікувати освітній процес.

Мультимедійні засоби мають переваги над іншими навчальними засобами, адже можуть поєднувати логічний та образний способи освоєння інформації, активізувати освітній процес, змінювати швидкість подання інформації та інше.

Таким чином, МЗН на практичних заняттях з іноземних мов сприяють підвищенню продуктивності та ефективності навчального процесу, забезпечують інтерес до вивчення іноземних мов, контролюють дії усіх студентів.

Література

1. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб./ А.С. Нісімчук, О.С. Падалка, О.Т. Шпак. – К., 2000. – 368 с.
2. Пінчук О. Проблема визначення мультимедіа в освіті: технологічний аспект / О. Пінчук // Нові технології навчання. – К., 2007. – Вип. 46. – С. 55-58.

А.В. СЕРГІЄНКО, Т.М. СЕРГІЄНКО
*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ У СИСТЕМІ МЕДИЧНОГО ПРАВА

Розуміння термінів будь-якої галузі є важливим фактором формування стосунків індивіду із соціумом, забезпечення можливості стати активним учасником перебігу подій у ньому, і, як наслідок, – отримання життєво необхідних благ і безпеки. Медична сфера не є виключенням і правові стосунки в цій сфері регулюються медичним правом.

Медичне право – це галузь права, система правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я, медичного страхування та усіх інших відносин, пов'язаних із питаннями організації, оплати та надання медичної допомоги [4].

Термін «медичне право» має значно ширше поняття у В. Флоря та пояснює саме значення правильності перекладу медичних термінів. На його думку, медичне право – це сукупність юридичних норм, які регулюють правовідносини між лікарем і медичним закладом, з одного боку, та пацієнтом і його родичами – з іншого, що виникають з приводу надання медичної допомоги та мають за мету попередження лікарських помилок. Медичні правовідносини – це виникаючий на основі правових норм зв'язок суб'єктів права, що характеризується наявністю в них певних юридичних прав та обов'язків у сфері медичної діяльності, захист медичного персоналу від відповідальності при обґрунтованому ризику і невинному спричиненні шкоди. Тому в перекладознавчому аспекті постає питання саме проблематики взаємодії мови та соціуму [2].

Особлива позиція медичних спеціалізованих перекладів визначається важливістю перекладеної інформації, підвищеними вимогами до точності перекладу і дотримання конфіденційності приватних відомостей, а також яскраво вираженою неоднорідністю використовуваної термінології [3].

Письмовий переклад ділиться на переклад медичної документації (історія хвороби, медична довідка, рецепт, амбулаторна карта, операційний журнал, процедурна карта, напрямок і т.д.), і переклад наукових досліджень, тобто таких документів, як статті, рецензії, описи

досліджень, випадків з практики в спеціалізованій літературі, звіти, навчальні посібники і т.д. Відмінною рисою медичного перекладу є високий рівень термінологічності. Термінотворення в медичній лексиці англійської мови в цілому підпорядковується загальним правилам.

Утворення медичної термінології в англійській мові базується на двох класичних джерелах, а саме, на давньогрецькому і латинському. Однак на утворення цієї термінології впливає також і жива національна мова, тому вона відображає національні особливості. У зв'язку з цим у англійській терміносистемі посилюється процес перетину і взаємодії національних і класичних засобів термінотворення.

Для впровадження адекватного перекладу терміну сфери медичного права важливо враховувати особливості словотвірної та морфологічної структур.

Відповідно до будови слова усі терміни можна поділити на п'ять груп [1]:

– входять прості терміни, які складаються з одного слова. Переклад українською таких термінів здійснюється, як правило, двома способами. Перший – це пояснення терміну, (описовий переклад): *abandonment* – відмова (пацієнта) від надання медичних послуг згідно страхового полісу, *admissibility* – відповідність доказів судовим вимогам (у суді);

– переклад терміну вихідної мови відповідним терміном цільової (буквальний переклад): *affidavit* – афідевіт (письмове свідчення), *bailiff* – бейліф (судовий пристав), *impeachment* – імпічмент (притягнення до відповідальності вищих посадових осіб держави).

До цієї групи належать терміни, які складаються з двох слів і пишуться разом, окремо, або через дефіс: *liability limits* – межі відповідальності, *prior-acts* – раніше прийнятий акт, *self-insured* – самострахування.

– багатокomпонентні терміни, які мають у своєму складі три і більше слів: *Physician-owned Insurance Company* – страхова компанія, що належить медпрацівникам, *Risk Retention Group (RRG)* – група стримування ризику.

– це група похідних термінів, утворених способом афіксації: *culpability* – причетність (винність).

Основні способи перекладу медичних термінів:

- транскодування (транскрипція, транслітерація);
- калькування;
- описовий переклад;

- переклад варіантним відповідником;
- переклад еквівалентом.

Таким чином, переклад медичної документації вимагає від перекладача достатнього рівня обізнаності у відповідній галузі знань та чіткого дотримання мовних норм. Найбільш прийнятними для функціонування в медико-правовій термінології вважаються ті слова, які визнані більшістю спеціалістів, та коли смислове значення терміна в медицині зафіксовано за допомогою чіткого терміна, що не припускає різних тлумачень, а є простим та однозначним.

Література

1. Glossary of Legal Terms [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reverso.net/text_translation.aspx?lang=EN
2. Антонюк Н.М., Курбаль О.О., Савеленко І.С. Особливості перекладу юридичної термінології в терміносистемі медичного права // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – Вып. 3(28) . – С. 80-84.
3. Викулина М.А. Терминология медицинского права / М.А. Викулина // Вестник МГЛУ. Лингвистика. – 2006. – Вып. 493: Когнитивные параметры и коммуникативные стратегии в профессиональном общении. – С. 173-176
4. Вікіпедія – вільна онлайн-енциклопедія : Стаття «Медицинское право» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Медицинское_право

Ю.А. СКАРЛУПНА

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

The changes in language teaching and learning process have been influenced not only by the changing views in this field, but also by the global technical advancement. Within information society, foreign language teachers obtain new effective teaching aids. Implementation of information and communication technologies in educational process in general and network resources in particular leads to expanding access to education, developing open education systems and creating new qualification characteristics of modern specialists. In this context it must be mentioned, that there exists a growing and persistent need to address the Internet as a dominant innovation. The question is how it can be employed adequately to improve the learning process and help students in developing the lifelong learning skills and competencies required in the information age.

It goes without saying that Internet provides access to the enormous amount of information which can be used both by teachers and students, using Internet resources can improve students' technical and conceptual experiences, it is also useful not only for the quantity but also the quality of language: learners get access to the great variety of speech discourse. Among the most significant advantages of using the World Wide Web in teaching foreign languages, English in particular, for specific purposes motivation and interactivity should be mentioned, one closely connected with another.

The thing is that rapid development of job-related environments in different languages may be observed on the Internet. A professional who is expected to find his or her niche within constantly advancing technologies of developed countries should be well-informed in his area. Modern means of connecting with partners, access to the Internet information resources assume proficient command of not only computer technologies but also foreign languages. Thus, the opportunities for interdisciplinary connections should be provided in order to persuade students in the necessity of not only professional, but also language proficiency for their future careers.

Nowadays, a number of online resources aiming to solve this problem can be found. For instance, Washington University School of Law in St. Louis, Missouri, has begun offering a ground-breaking course in Legal English to help international legal practitioners develop the skills needed to conduct law-related business matters, as far as legal language comprises unique terminology and words and phrases from the American common law system. The purpose of this online platform is to help foreign legal practitioners develop the English legal skills. But it must be taken into consideration, that here the target audience are practitioners, who are already highly motivated by their present job's demands. The problem is that a lot of students, first-year in particular, just do not realize what skills they need. As a result, they lack both foreign language interaction and motivation.

Usually students' interaction with their teacher is limited by the time they meet each other during a practical lesson. Moreover, a practical lesson seems for some students the only possibility of using the foreign language they study. Thus, students face such major problems as lack of time, lack of possibilities to communicate with a native speaker and, as a result, lack of motivation.

Internet, in its turn provides the possibility of using language in real communication situations and, what is more important for the students of law faculties, of functional communicative experiences. Communication with native speakers allows students to practice specific skills such as negotiating, persuading, clarifying meaning, requesting information, and engaging in true-to-life, authentic discussion. By the way, being true-to-life is often the key factor in motivating students to learn a foreign

language. The research done by the British Council showed that students who felt they were getting enough opportunities in their lives to socialize informally were also successful in their learning.

It should be also mentioned that Internet resources such as social media, can also have a negative impact on the language learning, and cannot be the only tool used in this process.

Still, as far as the process of globalization is not only the economic phenomenon, it has also cultural and technological aspects and these changes have placed language learning as one of the primary objectives of educational institutions, the conclusion can be made, that with its advantages and disadvantages, the Internet has significant effects on communicating, teaching and learning.

List of reference

1. Aydin S. The Use of the Internet in ESL Learning: Problems, Advantages and Disadvantages [Електронний ресурс]// - Режим доступу: <http://www.hltnmag.co.uk/referfr.asp>
2. The Language of International Business: Washington University School of Law, the First Top-tier University to offer an Online Legal English Class for Foreign Lawyers [Електронний ресурс]// - Режим доступу: <http://onlinelaw.wustl.edu/category/blog/legal-education/>
3. Otteram G. Innovations in learning technologies for English language teaching. - British Council 2013[Електронний ресурс]// - Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fteachingenglish.britishcouncil.org.cn%2Fsites%2Fteacheng%2Ffiles%2FC607%2520Information%2520and%2520Communication_WEB%2520ONLY_FINAL.pdf&ei=4ssiVabWlYHiUOSpgIgM&usq=AFQjCNGPyWb9rWKA1NurKBtHUQ2P30rmJg&sig2=YL3Cn3nWXs4MiQKBGaxzwQ&bvm=bv.89947451,d.d24

І.В. УЩАПОВСЬКА

Сумський національний аграрний університет

ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ УСПІШНИХ СВІТОВИХ БРЕНДІВ

Бренд (англ. brand) – комплекс понять, які узагальнюють уявлення людей про відповідний товар, послугу, компанію або особистість. Бренд формує в свідомості споживача уявлення про споживчі якості товару через символіку торгової марки [2, 20].

Бренд може мати вигляд власного імені, символу або графічного зображення, яке представляє товар та однозначно з ним асоціюється в свідомості споживачів. Існує кілька основних трактувань бренду. Згідно з першим, – бренд – це сума всіх почуттів, спогадів, образів та емоцій, які виникають у людини, коли вона з ним стикається. Згідно з іншим, – це обов'язково дуже позитивний образ, який говорить про високу якість та гарну репутацію свого власника.

Coca-Cola, Disney, Starbucks, Apple, Nestlé, Marlboro, McDonald's, Mercedes, Samsung та Toyota – приклади впізнаних успішних брендів. Вони всі отримали елітний статус світових брендів. Важливо також, що ці світові бренди означають дещо однакове для споживачів різних країн, тому що впливовість та стабільність упродовж тривалого часу є важливою частиною визначення бренду.

Досягнення брендом світового рівня є дуже складною справою, яка вимагає багато зусиль, чіткої координації та послідовності виконання. Однією з основних перешкод на шляху досягнення глобальної узгодженості бренду є концепція «єдиної мови». Мова є дуже тендітною темою, і переклад торгових пропозиції з однієї мови на іншу не завжди є простим та однозначним. Зокрема, переклад нюансів емоційних образів бренду може бути досить складним завданням для іншомовних рекламних агентств. Отже проблемою побудови світового бренду є мовна обмеженість. Її рішення полягає у використанні візуальної мови, яка є універсальною мовою міжкультурного спілкування. Отже важливо з'ясувати, як споживачі по всьому світу когнітивно обробляють і реагують на візуальну мову.

Люди – дуже візуальні істоти. Велика частина мозку присвячена обробці візуальної інформації, і ми звикли до обробки великих обсягів візуальної інформації в будь-який момент. На противагу, словесна або семантична інформація обробляється повільніше і більш послідовно, ніж візуальна.

Візуальна комунікація створює тексти, які краще сприймаються і легше запам'ятовуються. Через візуальний канал може надходити навіть більше інформації, ніж відправник намагався відправити. Одна із найважливіших характеристик візуальної комунікації: візуальна комунікація не є такою ж багатозначною, як комунікація вербальна, оскільки вона підлягає більшому контролю. Візуальні знаки мають певну частку умовності [3, 302].

Елементи зображення представляють концепти в просторовому контексті, замість лінійної форми при використанні слів. Вербальні і візуальні комунікації паралельні і зазвичай взаємозалежні засоби, за допомогою яких люди обмінюються інформацією. Слова і образи працюють разом у взаємодоповнюючий спосіб. Слова важливі для позиціонування бренду на ринку і допомагають споживачам раціонально мислити про функціональні переваги і недоліки однієї марки порівняно з

іншими. Зображення бренду являє собою сукупність емоційних асоціацій, які складають основу довгострокової лояльності до бренду.

Створення зображень для комунікації (передачі) ідей припускає використання візуальної мови. Подібно до того, як люди можуть «вербалізувати» своє мислення, вони можуть «візуалізувати» його. Таким чином, візуальний мова являє собою практику використання зображення для передачі концептів.

Візуальна мова є формою комунікації, яка використовує візуальні елементи, на відміну від вербальної мови, щоб передати значення або ідею. Уміння інтерпретувати символи та можливість візуального спілкування є так само важливими, як і уміння читати і рахувати. Деякі люди мислять візуально, в буквальному сенсі «думають картинками», використовуючи ту частину мозку, яка відповідає за емоційність і творчість, щоб обробити і надати сенс інформації.

Саме тому світові бренди використовують переважно візуальну мову. Візуальна мова бренду – це термін, що означає унікальний «алфавіт» елементів дизайну – таких як форма, колір, матеріали, обробка, друк і композиція – які прямо чи підсвідомо транслюють цінності компанії і особистості через переконливі образи і стиль дизайну. Цей «алфавіт», якщо є правильно підібраним, призводить до емоційного зв'язку між брендом і споживачем. Візуальна мова бренду є ключовим компонентом, необхідним для того, щоб зробити аутентичні та переконливі стратегії бренду, які можуть застосовуватися унікально і творчо у всіх формах комунікацій бренду. Успішна візуальна мова бренду створює незабутній досвід для споживачів, заохочує бізнес і стимулює економічний розвиток компанії.

Візуальна мова бренду – це не тільки комунікація сутності самого бренду та його унікальної позиції на ринку, а також встановлення взаємозв'язків із іншими брендами. Чим більшим лідером є бренд, тим більше значення має його візуальна мова і тим більший вплив вона здійснює.

Світові бренди будуються на візуально ефективних рекламних кампаніях. Успіх реклами світових брендів полягає в правильному володінні візуальною мовою для того, щоб споживачі різних країн могли побачити одне і те ж саме. Спільне значення візуальних ефектів, зображень, на яких зосереджена аудиторія, є культурно актуальними і передають універсальну цінність світового бренду.

Література

1. Бернет Дж., Мориарти С. Маркетинговые коммуникации: интегрированный поход / Перевод с англ., С.Г. Божук. – СПб : Питер, 2001. – 864 с.
2. Макашев М.О. Бренд: Учеб. пособие для вузов. / М. О. Макашев – М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 207 с.
3. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. / Г. Г. Почепцов – К.: «Ваклер», 2001. – 656 с.
4. Ansett David. / The visual Language of Brand. 2009/2010 Trend Report – 174 с.

О.М. ФЕДИШИН

Львівський державний університет внутрішніх справ

КОМП'ЮТЕРНЕ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Використання сучасних інформаційних технологій на занятті – надзвичайно актуальне і водночас проблематичне питання для викладача іноземної мови. Сьогодні використання інформаційних технологій – одна з умов успішного вивчення іноземної мови. Тому викладач іноземної мови повинен, окрім ґрунтовної фахової підготовки, володіти сучасною комунікативною методикою, використовувати інформаційні технології на усіх етапах навчання – це вимога часу. Сучасні інформаційні технології мають бути ефективним інструментом, який полегшить засвоєння знань, зробить навчання інтерактивним, комунікативно спрямованим, цікавим, наочним, індивідуальним [1, 85].

За останні десять років навчання із застосуванням інформаційних та комунікаційних технологій стало звичним для більшості вищих навчальних закладів. Актуальним також є використання мультимедійних засобів при викладанні іноземних мов. Сьогодні важко визначити питому вагу інформації, яку студенти отримують безпосередньо від викладача та з різноманітних засобів масової інформації, через мережу Інтернет та мультимедіа.

Комп'ютеризоване навчання на заняттях іноземної мови реалізується на таких принципах, як: 1) індивідуалізація (можливість персонально працювати з кожним студентом, враховуючи його здібності, рівень знань, умінь та навичок); 2) диференціація (можна обирати та пропонувати студентам необхідні варіанти навчальних завдань, певної складності й кількості та у такій послідовності, що відповідає їхнім пізнавальним можливостям, рівню знань та умінь); 3) інтенсифікація (наявні різні засоби презентації навчального матеріалу, його структурування з широким залученням інтерактивних видів і форм робіт) [2, 25]. Серед головних дидактичних функцій, що можуть бути реалізовані за допомогою

комп'ютерних технологій, треба зазначити такі: пізнавальна: так, наприклад, використовуючи комп'ютерні технології та Інтернет, можна отримати будь-яку необхідну інформацію та, використовуючи навчальні програми, на яких відображені текст, звук, зображення, відео, сприяти пізнавальній активності студентів; розвиваюча: робота студентів із навчальною програмою крім активації лексики сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття, логічне мислення, пам'ять, уява; тренувальна: за допомогою комп'ютерних програм студенти мають можливість самостійно у нетрадиційній формі тренуватись та перевірити свій рівень знань та умінь із певної теми, визначити конкретні прогалини, допрацювати їх та виконати запропоновані завдання ще кілька разів із метою покращання своїх результатів; діагностична: використовуючи комп'ютерні технології, викладач має змогу швидко здійснити контроль та з'ясувати рівень засвоєння навчальної теми студентами; комунікативна: під час роботи студентів з навчальними програмами, ведучи діалог із комп'ютером, студенти долають бар'єр боязкості [3, 146]. Використання комп'ютера у процесі вивчення іноземної мови сприяє виконанню наступних завдань. У студентів виникає, крім зазначеного, інтерес до роботи з комп'ютером, зокрема до різноманітних комп'ютерних програм. За допомогою навчальних програм можна поєднати чуттєві, слухові та зорові компоненти впливу на сприйняття тексту студентами. Студенти також мають можливість розширити свої знання за допомогою використання комп'ютерних технологій не тільки з предмету «іноземна мова», а й отримати певні знання та досвід ситуацій, наближених до реальних. Також на заняттях із використанням комп'ютера дуже швидко проходять тестування, виконання контрольних вправ. Метою використання таких навчальних комп'ютерних програм є навчання студентів іноземній мові через наближення їх до реальних життєвих ситуацій. На таких інтегрованих заняттях студенти удосконалюють свої знання, вміння та навички, набуті за попередній період навчання. Упровадження інноваційних технологій, зокрема, використання комп'ютерних навчальних програм на заняттях проходить трьома етапами. 1 етап – це формування лексичних та граматичних навичок із теми. Протягом цього етапу студенти засвоюють будову іноземних речень, удосконалюють мовні навички, прослуховуючи та повторюючи фрази та речення записані на диску, водночас вони можуть бачити на екрані, наскільки ефективно це в них виходить, бо одразу комп'ютер висвітлює «оцінки». Під час цього етапу комп'ютер виступає в ролі терплячого

репетитора, враховуючи індивідуальні особливості студента, якому інколи потрібно багато разів повторити одну й ту саму фразу. 2 етап – на цьому етапі проходить удосконалення мовних навичок та використання тих фраз та речень, які закріплювались на першому етапі, у діалозі з комп'ютером. Студент має вибрати один з трьох поданих комп'ютером варіантів із правильною відповіддю та вчасно відповісти на фразу, подану комп'ютером. Крім цього, під час діалогу студента з комп'ютером екран висвітлює фотографії, що стосуються теми діалогу. 3 етап – це засвоєння матеріалу, розвиток умінь вживати лексичні та граматичні знання, набуті під час попередніх двох етапів. Студентам пропонуються граматичні та лексичні завдання, наприклад: поставити слова у відповідній послідовності, щоб було правильно побудоване речення; дібрати до запропонованих слів (які зустрічалися протягом двох попередніх етапів) антоніми чи синоніми; вставити за змістом слова у фрази або речення. Після проходження цих етапів студент може побачити, наскільки успішно він працював протягом заняття, подивившись результати уроку. Таким чином, впровадження та застосування комп'ютерних навчальних програм на заняттях іноземної мови це – ефективний допоміжний технічний наочно-слуховий засіб; допоміжний засіб навчально-пізнавальної діяльності студентів; засіб підвищення мотивації та бажання студентів вивчати іноземну мову; швидкий та ефективний засіб оцінювання та контролю знань, умінь та навичок студентів.

Література

1. Бородіна Г.І. Іноземна мова. – Київ: Вища школа, 1995. – 105 с.
2. Бородин А.И. Виды заданий для развития умений изучающего чтения. // Сб. научн. трудов МГЛУ. – Вып. 431, М., – 1999. – С. 36-40.
3. Ждан А.И., Гохлернер М.М. Психологические механизмы усвоения грамматики родного и иностранного языков. // М.: МГУ. – 245 с.

С.О. ШЕСТАКОВА

Сумський національний аграрний університет

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЛІНГВІСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ТЕКСТІВ

Наприкінці ХХ століття з'явилася наука, предметом якої є зона перетину мови і права, так звана юридична лінгвістика. Це зумовило активізацію міждисциплінарних досліджень, проблемами вивчення яких є філологічне забезпечення професійної юридичної діяльності в різних її проявах.

Не викликає сумнівів, що ефективність правової норми пов'язана з мовними і логічними засобами її вираження, оскільки законодавча норма може бути реалізована тільки через мовні засоби, від яких залежить адекватне сприймання і розуміння текстів законодавчих актів. Саме тому співпраця юристів та лінгвістів у процесі створення таких текстів зумовлена об'єктивною необхідністю.

У науковій літературі неодноразово акцентувалася увага на актуальності питань, які стосуються значення мови і стилю законодавчих актів для досягнення єдності форми і змісту правових норм. Значний вплив на розробку цього питання мали роботи М.Д. Голева, В.М. Карташова, Д.А. Керімова, А.В. Красницької, О.О. Крюкової, Н.В. Марченко, А.С. Піголкіна, П.В. Рагойші, В.М. Сиріх, Б.П. Спасова та інших. Проте дослідження можливостей застосування лінгвістичної науки у процесі законотворчості є, без сумніву, актуальним з огляду на низьку якість законопроектів, які, на думку більшості дослідників, мають відрізнятися чітким викладом і зрозумілістю лінгвістичних формулювань.

Треба зазначити, що ще 50 років тому А.С. Піголкін стверджував про існування особливої, так званої юридичної мови, успіху в дослідженні якої можна досягнути лише об'єднавши зусилля юристів та лінгвістів. Крім того, дослідник під нормативним актом розумів літературний твір особливого виду, який має характерні риси та особливості, які зумовлюються призначенням права в суспільному житті. Особливостями мови законодавчих текстів автор вважав максимальну точність, визначеність, доступність і компактність [1].

Д.А. Керімов, вказуючи на важливість лінгвістичного вивчення законодавчих текстів, справедливо зазначав, що «культура законотворчості передбачає логічно послідовний виклад змісту закону, суворо витримані професійний стиль і мову закону і разом з тим його простоту, зрозумілість, доступність широким верствам населення» [2, 131].

Автори колективної монографії «Правнича лінгвістика» справедливо вважають, що мова нормативних документів є частиною письмової юридичної мови. При створенні нових норм, положень особлива увага має приділятися окремим мовним засобам (реченням, словам, аббревіатурам, юридичним фразеологізмам тощо). Найбільш ретельно слід будувати речення і добирати лексику [3, 83].

Однією з основних вимог до законодавчого тексту, як відомо, є правильність, тобто повна відповідність нормам і правилам сучасної української літературної мови на всіх мовних рівнях.

Крім того, законодавчому тексту притаманні офіційний характер викладу, документальність та імперативність, що вимагає його нейтральності, тобто відсутності образних висловів, слів з емоційним забарвленням тощо.

До особливостей текстів нормативних актів належать також стислість, чіткість і точність, одним зі способів досягнення яких є вживання юридичної термінології. Не можна не погодитися з О.О. Крюковою, яка стверджує, що «незрозумілим є той термін, значення якого виходить за межі конкретного формулювання» [4]. Причинами цього, на думку дослідниці, є неточний вибір лексичного еквівалента, непоєднуваність термінів, неправильний вибір терміна з погляду стилістичної належності. Забезпечити ж єдність і чіткість термінології можна лише за умови стабільності та постійно діючої системи удосконалення правових актів в частині їх уніфікації з урахуванням системності законодавства, що, враховуючи сучасний стан законодавства, є вкрай важким. Крім того, у нормативних актах не завжди можна уникнути полісемії, омонімії, синонімії, які, без сумніву, є хибами законодавчого тексту. Безперечно, стиль законодавчих актів повинен виключати неоднозначне розуміння, що зумовить досягнення найбільшої відповідності між ідеєю законотворця і нормативним формулюванням, забезпечить точну і повну відповідність між змістом норми права та її текстуальним вираженням. Проте, оскільки уникнути вживання цих груп лексики практично досить важко, частота і доречність їх вживання повинні аналізуватися і контролюватися лінгвістами під час одного з етапів підготовки законопроекту.

Щодо синтаксису, то треба зауважити, що сучасні законодавчі тексти характеризуються значною кількістю складнопідрядних речень із кількома підрядними, широким вживанням дієприкметникових і дієприслівникових зворотів, однорідних членів речення. На нашу думку, використання цих засобів мови не є виправданим, оскільки в такому разі ускладнюється розуміння і сприймання тексту, а також порушується принцип стислості законодавчого тексту.

Отже, недотримання вимог до створення законодавчих текстів знижує якість нормативно-правового акта, викликає труднощі при його тлумаченні і застосуванні. Дослідження текстів законопроектів необхідно

проводити комплексно із застосуванням знань юридичної та лінгвістичної науки.

Література

1. Пиголкін А.С. Оформлення проектів нормативних правових актів(законодательна техніка) [Електронний ресурс] / А.С. Пиголкін – Режим доступу: <http://www.dvncms.khv.ru/node/330>
2. Керимов Д.А Проблеми общей теорії державства и права / Д.А. Керимов. – М.,2000. – 179 с.
3. Правнича лінгвістика: навч.посіб./ Г.П. Проценко, Л.М. Шестопалова, О.Ф. Прохоренко. – К.: ПАЛИВОДАА.В., 2010. – 312 с.
4. Крюкова Е.А. Язык и стиль законодательных актов : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01./ Елена Александровна Крюкова – М., 2003. – 139 с.

Л.М. ЯРЕМЕНКО

Сумський державний університет

«ХІМІК» ВАТ «СУМИХІМПРОМ»: ВІД БАГАТОТИРАЖКИ ДО КОРПОРАТИВНОГО ВИДАННЯ – ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ У 2009-2010 РР.

Внутрішньокорпоративне видання сьогодні – це відображення культури, яка склалася в акціонерному товаристві, а також тих принципів управління, що утвердилися на ринку й у самій корпорації. Внутрішня політика великого у регіоні підприємства, особливо в ситуації економічної кризи, на думку фахівців з PR-у, – є вдалим поєднанням матеріального інтересу й патріотизму по відношенню до фірми. Дослідники Горячева А.Ю., Бабкін А. зауважують, що засновник-видавець випускає корпоративне ЗМІ для зміцнення мотиваційних цілей (коли персонал поділяє цінності корпорації) й додають: «... без корпоративних ЗМІ бізнес набагато важче переживає кризу: подолати її негативні наслідки можна завдяки збереженню старих і залученню нових клієнтів, а також у результаті підвищення мотивації персоналу компанії» [1, 218-219].

Об'єктом нашого наукового інтересу стало корпоративне видання «Хімік» ВАТ «СУМИХІМПРОМ», засновник – трудовий колектив підприємства, час заснування – серпень 1957 р., головний редактор Моша С.В., редактор Кур'янова Р.І., наклад у 2000 примірників. Опрацьовано й проаналізовано 37 номерів 2009 р. (2272-2208) та 44 числа 2010 р. (2309-2352), які зберігаються у краєзнавчому відділі Сумської обласної наукової бібліотеки ім. Н. Крупської.

Газета трудового колективу заснована у серпні 1957 році, у часи другої повоєнної п'ятирічки, коли підприємство активно розбудовувалося

– «...менше, ніж за рік після пуску сірчаноокислотного цеху №1, став до ладу суперфосфатний цех №1... З його пуском 28 вересня 1955-го завод... виправдав свою назву, а сільгоспвиробники одержали довгоочікувану продукцію» (№35 від 14.12. 2009. – С. 2). Саме колективне видання в традиціях багатотиражок 30-40 – их рр. Слушним, на нашу думку, є зауваження українського вченого Олтаржевського Д.: «Такий підхід, напевне, пов'язаний із глибокими традиціями, що беруть свій початок від радянської доби і підкреслюють значну роль внутрішніх часописів у діяльності підприємств» [2, 4]. Редакція газети «Хімік» творчо використовує досвід заводських газет 60-их рр. ХХ ст., орієнтованих на практику господарського керівництва «обличчям до народу», розвиток місцевої ініціативи, піднесення добробуту працівників, шанобливе ставлення до людей праці, трудових династій.

Проведений аналіз номерів газети «Хімік» 2009-ого року, виявив стратегічно виправдану політику правління, ради трудового колективу, профспілкового комітету ВАТ «Сумихімпром» і редакції, побудовану на визначній події – 55-річчі підприємства, яке святкувалося 13 грудня у непростих економічних умовах. До ювілею започатковані нові рубрики: «Назустріч ювілею», «Назустріч 55-й річниці», «Особистість», «Гордість ВАТ «СУМИХІМПРОМ», «Ювілейні заходи», «Як це було», «Сторінками історії – Етапи великого шляху», «Спогади», – поруч традиційні, з радянських часів, – «З ювілеєм!», «Вітаємо!», звернені до працівників різних цехів і підрозділів, які відзначають свій день народження. Тональність матеріалів, розміщених на 4-ьох шпальтах видання, – рівна, коректна – без пропагандистських гасел, заангажованості.

Слід виокремити «стилістику» номерів видання 2009 року, що робить його саме корпоративним, – історія підприємства в особах різних поколінь. Наприклад, у №3 (2274) від 2.02.09 перша сторінка представлена рубрикою «Молоді та перспективні», яка презентує успішну роботу начальника відділення цеху гранульованого суперфосфату О. Костева, майстра з ремонту устаткування О.Андрущенко, майстрів зміни – І. Бойко, А. Голобородова, В. Шкарупи, Д.Ілляшенка; на другій шпальті низка публікацій-портретів ветеранів виробництва: «Золоті руки столяра» (про А.І. Швидкова, трудовий стаж якого 34 роки), «А. Турчин: мої вихованці працюють на ВАТ «СУМИХІМПРОМ» – ... Саме під керівництвом Анатолія Турчина з 1986 по 1988 рік проводилася реконструкція будівлі колишнього цеху сірчаної кислоти №1 ...», диспетчера Л.Ф. Шестак; афганські спогади контролера воєнізованої охорони колишнього ст. лейтенанта Д.М. Ярового. Третя сторінка присвячена вшануванню ветеранів

виробництва, які відзначили ювілей у січні, серед яких голова ради ветеранів В.І. Моїсеєнко. Такі зустрічі з керівництвом підприємства протягом року стали традиційними, як і фотозвіти про них. Отже, для багатьох хіміків підприємство стало другим рідним домом, ціннісним орієнтиром, власним іміджем.

Визнаний фахівець з PR-у Г.Г. Почепцов наголошує: *«Реальность работы компании является главной составляющей создания корпоративной идентичности, ... а перове лицо – менеджером в области корпоративного бренда [3, 115-116].* Тому традиційно у першому номері (19.01.09) інтерв'ю з головою правління Є. Лапіним *«Кризисы приходят та відходять, а люди залишаються» (С.1), №2(2273) від 26.01. у рубриці «З перших вуст» – «Прямий ефір. Євген Лапін у «Свободі» на «Інтері», де «... саме очільник колективу сумських хіміків став виразником інтересів промислових підприємств, які виявилися заручниками ситуацій» (С.1).* А у №10 (2281) від 23.03.09 у рубриці *«Важливо» – «Законодавча перемога Євгена Лапіна»(С.2) – Закон України «Про державну підтримку і стимулювання розвитку виробництва мінеральних добрив...».* Корпоративне видання додає креативних рис до образу великого у регіоні підприємства – закладка Алеї трудової слави (№1(2309) 14.01.10. – С. 1), відкриття погруддя О.Й. Кравченку, трудовий стаж якого у 55 р. дорівнює історії підприємства (№19 (2327) 03.06.10. – С. 1), рубрика «Спорт» – численні перемоги баскетбольного клубу, футболістів, лижників, плавців, каратистів, атлетів в 50-й спартакіаді об'єднання. Отже, економічна ситуація стимулює зміни і у фірмовому ЗМІ, пошук нових інноваційних відповідей на виклики часу.

Література

1. Бабкин А.Ю. Корпоративные издания в России в условиях мирового финансового кризиса: современное состояние и перспективы развития / А.Ю. Бабкин // Вести Московского университета. Серия 10. Журналистика. 2009. – №2. – С. 217-221.
2. Олтаржевський Д.О. Сучасна корпоративна преса у фондах Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського / Д.О. Олтаржевський // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2011. – №2. – С.25-31 – Режим доступу: http://nbv.gov.ua/j-pdf/bdi/2011/26/Pdi_library.zsmu.edu.ua/CbVirbis/64r_91_opac/cgi...
3. Почепцов Г.Г. Имиджелогия / Г.Г. Почепцов. – М.: Изд-во «Рефл-бук Ваклер», 2002. – 699 с.

Секція 8

ГУМАНІСТИЧНО-ПРАВОВА ПАРАДИГМА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Т.Л. БІЛОУС

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Загальний механізм педагогічного управління процесом фізичного виховання студентів розроблявся нами на основі аналізу структури й функцій компонентів об'єктивного блоку педагогічної діяльності, що дозволило сформулювати загальне визначення педагогічної технології й застосувати його до побудови технології фізичного виховання студентів. Педагогічна технологія, на думку А.К. Маркової, – це знання, що визначає спосіб одержання відтвореного позитивного педагогічного результату, діагностично заданого нормами навчальних і керуючих програм в умовах, адекватних цілям освіти [1, 11].

У процесах адаптації технологічних досягнень в галузі спорту в інтересах цілеспрямованого перетворення фізичного потенціалу студента принципове місце повинно зайняти визнання пріоритету знань і тренування як провідного й найефективнішого способу перетворення. Це особливо важливо для підвищення ефективності фізичного виховання студентів, де дотепер пріоритетна роль приділялася навчанню руховим умінням і формуванню навичок. Успішність і ефективність фізичного виховання студентів значною мірою залежить від застосування системного підходу до аналізу його функціонування. Розроблені нами засоби фізичного виховання студентів відповідають принципам збереження здоров'я, особистісно-зорієнтованого підходу, спадкоємності й координації [1, 11].

Відбір і застосування прийомів реалізації педагогічних умов здійснювалися в дослідно-експериментальній роботі на основі

дидактичних можливостей навчальних занять, фізкультурно-спортивної діяльності в позаурочний час і розробленої нами програми «Фізкультурно-спортивної діяльності студентів», з урахуванням результатів діагностики вихідного рівня фізичної вихованості й актуального стану студентів із позначених умов.

Впроваджувана програма має ряд особливостей, які роблять її оптимальною, поліфункціональною, тобто сполучає у собі особливості традиційної й творчої програм, орієнтована на навчання й тренування студентів конкретному виду фізкультурно-спортивної діяльності. У межах цієї програми враховані різноманітні інтереси студентів, вона здатна задовольнити потреби й сформувати високий рівень фізичної дієздатності. Відбір прийомів співвідносився із загальною кінцевою метою фізичного виховання студентів – поліпшити показники за всіма критеріями фізичного виховання студентів; із проміжними цілями – реалізацією кожного з педагогічних умов, що створюють потенційний момент виникнення, розвитку мотивації до фізкультурно-спортивної діяльності, із певними етапами у становленні мотивації фізкультурно-спортивної діяльності студентів.

Ефективність процесу фізичного виховання студентів визначається через аналіз змісту фізичного виховання та дозволяє виділити такі педагогічні умови:

1. Формування ціннісних орієнтацій й мотивацій студентів у фізкультурних знаннях і вміннях, що є системоутворюючим фактором поведінки й спрямованості особистості. Спираючись на потреби особистості, стимулюючи їх доступними викладачеві засобами можна забезпечити заохочення студентів до фізичних знань, формування фізичних умінь і навичок, створення психологічної установки на здоровий спосіб життя.

2. Інтелектуалізація фізичного виховання студентів. Допомогти студентам в одержанні необхідного обсягу знань і навичок їхнього практичного застосування покликана система позаурочних занять, спортивно-ігровий метод фізичного виховання (змагання, конкурси, диспути, вікторини, олімпіади, товариські зустрічі, причому, реалізуються вони безупинно протягом усього навчального року). За активну участь у всіх фізкультурно-спортивних заходах студенти набирають бали, за якими виставляється залік з фізичного виховання.

3. Рухова підготовка на основі індивідуального підходу в процесі фізичного виховання. У результаті систематичного вивчення особливостей

студентів викладач одержує можливість подолання негативних і розвитку позитивних якостей індивіда. Індивідуальний підхід – це підхід, що дозволяє йти в системі освіти не від навчального предмета до студента, а йти від тих можливостей, якими володіє студент, учити його з урахуванням потенційних можливостей, які необхідно розвивати, удосконалювати, збагачувати [2, 308].

4. Організація моніторингу процесу фізичного виховання студентів. У нашій випадку, це планомірне діагностичне відстеження процесу фізичного виховання студентів. Основними компонентами моніторингу в нашому дослідженні стали: спостереження, тестування, діагностика навчальної діяльності студентів.

5. Організаційно-методичне забезпечення фізичного виховання у вищих навчальних закладах (ВНЗ). Навчально-виховний процес (НВП), організований у ВНЗ, проводиться відповідно до базисної навчальної програми й робочої програми з дисципліни «Фізичне виховання» протягом усього періоду навчання. Основною формою фізичного виховання студентів залишаються обов'язкові заняття, які організуються у формі практичних занять і якщо говорити про гуманізацію НВП, пріоритетний напрямок фізичного виховання студентів у ВНЗ одержують індивідуальні форми занять – комплекси вправ психофізичного розвантаження, створення клубу з фізкультурно-спортивних інтересів. У зв'язку з посиленням освітньо-інформаційного забезпечення НВП великого поширення серед студентів одержали різні форми самостійних занять: виконання навчальних завдань, оздоровчі заняття, спортивні заняття, туризм.

Отже, основні причини, що викликають труднощі, ми бачимо в недоліку знань з психолого-педагогічних дисциплін, у відсутності програми підготовки фахівців вищої школи з фізичного виховання студентів.

Література

1. Маркова А.К. Формирование мотивации учения: Книга для учителя / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
2. Плачинда Т. С. Формування мотивації до фізкультурної діяльності у студентської молоді як умова позитивного ставлення до занять фізичною культурою / Т. С. Плачинда // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Вип. 8. – Харків : ХДАФК. – 2005. – С. 308-312.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ ДО ЮРИДИЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Однією з нагальних проблем юридичної освіти є підготовка студентів до консультативної діяльності, постійного виконання якої вимагають функціональні обов'язки багатьох юридичних професій. Ефективність і якість підготовки до консультативної діяльності значною мірою залежать від своєчасної діагностики результатів навчально-виховної роботи з майбутніми юристами.

Проблемі змістових та структурних особливостей готовності майбутніх юристів до професійної діяльності присвячено дослідження Д.О. Александрова, В.Г. Андросюка, Ю.Ю. Бойко, В.Л. Васильєва, Л.І. Казміренко, Є.М. Мойсєєва. Авторами обґрунтовано основні структурні компоненти готовності до професійної діяльності майбутніх юристів: мотиваційний (професійні нахили, професійна спрямованість, задоволеність професією, мотиви навчання у вищому навчальному закладі); операційний (креативність, інтелектуальна лабільність, комунікативні вміння); емоційно-вольовий (саморегуляція, локус контролю, психічних стані); особистісний (самовпевненість, самоприйняття, професійна самооцінка) [2, 8].

Особливе місце у структурі готовності до юридичної праці належить професійним знанням та умінням студентів. Структурування професійних знань та умінь студентів юридичних спеціальностей обґрунтовано у плані вирішення конкретних практичних завдань юридичної освіти на підставі обов'язкового виявлення всіх аспектів змісту юридичних спеціальностей. В цілому, незважаючи на розмаїття і специфічність виробничих задач юридичних професій, можна виділити загальні функції – організаційну, соціальну, пошукову, реконструктивну, комунікативну, посвідчувальну, що виконують в тій чи тій мірі усі правники. Тому у більшості наукових і навчальних робіт узагальнено п'ять основних груп професійних знань та умінь, необхідних майбутньому юристові: пов'язані із розумінням законодавчої бази, яка складає основний зміст юридичної професії (О.М. Бандурка, С.О. Кубіцький, О.Ф. Скакун); ті, що відображають особливості застосування юридичних знань на практиці (Ю.Ю. Бойко, С.Д. Гусарєв,

О.Д. Тихомиров); ті, що склались раніше і актуалізувались в умовах безпосередньої взаємодії з професією (С.С. Сливка, Г.О. Цирфа); які включають особливості взаємодії з суб'єктами юридичного процесу – переконання у наявності необхідного творчого потенціалу, правильності обраного шляху професійної освіти та професійної кар'єри (В.П. Барковський, Ю.М. Заніка, В.М. Савіщенко); в яких відбиваються зовнішні, об'єктивно суттєві атрибути юридичної професії – екстравагантність, форма одягу тощо (А.М. Бражникова, О.В. Каверін).

У процесі фахової підготовки педагогами звернуто увагу на ситуативну обмеженість професійних знань та умінь майбутніх юристів. Як свідчать дослідження Ю.Ю. Бойко, А.М. Бражникової, М.М. Ісаєнка, І.П. Марчука, В.А. Полянської, професійні знання та уміння у студентів відзначаються нестабільністю і вибірковістю.

Аналіз розглянутих джерел показав, що незважаючи на певні успіхи у вивченні проблеми готовності студентів до юридичної праці, лишаються відкритими питання про структурну специфічність їх готовності до консультативної діяльності в майбутній правовій роботі.

На думку М.В. Бадалової, Н.В. Гаркавенко, І.І. Солійчук, Я.В. Чаплака структура готовності до професійного консультування повинна концентруватись навколо стрижневої ідеї про залежність його успішності від індивідуального стилю діяльності консультанта, на що, в свою чергу, впливають набуті професійна освіта та досвід практичної роботи.

Стосовно диференціації спеціальних здібностей до консультативної роботи, то М.К. Богданова, Н.В. Гаркавенко, І.І. Комарова, І.І. Солійчук, Я.В. Чапак вважають стрижневими комунікативні, організаційні, аналітичні. Комунікативні здібності забезпечують успішність професійного контакту консультанта з клієнтом на всіх етапах консультативного процесу.

У наукових пошуках Т.Ю. Андрущенко, О.Б. Белінської, Л.В. Волинської, Р. Кочюнаса, О.Б. Мельничук, В.І. Мусієнко-Репської, О.Ю. Райкової, Н.Г. Храмової знайшли відображення теоретичні та методичні положення щодо діагностики готовності студентів до консультативної роботи в професійній сфері. Дані пошуки здійснювались з метою забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх спеціалістів [1, 2].

Розглянутий теоретичний та практичний досвід було використано для обґрунтування змісту критеріїв готовності майбутніх юристів до консультативної діяльності. Запропонований нами критеріально-

оцінювальний апарат вивчення готовності майбутніх юристів до консультативної діяльності ґрунтується на таких вихідних положеннях: професійна освітня підготовка студентів передбачає певний арсенал навчально-виховних засобів формування їх готовності до майбутньої юридичної праці; структурні компоненти готовності студентів до консультативної діяльності в юридичній професії повинні відображати знання та уміння здійснювати таку діяльність у правовому полі, емоційне ставлення до консультативної підготовки і наявність психофізіологічних якостей, що визначають придатність до цієї діяльності; знання та уміння з консультативної діяльності становлять частину професійного досвіду майбутніх юристів.

Література

1. Андрущенко В.П. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Андрущенко Віктор Павлович – Одеса: Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д. Ушинського, 2000. – 20 с.

2. Бойко Ю.Ю. Формування психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Бойко Юлія Юріївна. – К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2008. – 262 с.

Н.М. ДЕМИДЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

УКРАЇНСЬКІ ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ТРАДИЦІЇ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ У XVII-XVIII СТ.

*«Чоловіки, любіть своїх дружин, як і Христос
полюбив Церкву і віддав за неї себе»
(Із послання Св. Павла до Ефесян 5:25)*

У сучасній історіографії новим напрямком дослідження є історія життя людини. Причому об'єктом дослідження є людина не в контексті ідеологічної чи класової боротьби, як це було у радянській історіографії, а у спектрі повсякденного життя, побуту, традицій тощо. Метою даної публікації є дослідження шлюбно-сімейних стосунків в Україні у XVII-XVIII ст. та вплив на них православної церкви.

Сімейно-шлюбні традиції у даний історичний період на певній території України регламентувалися народним звичаєвим правом, Литовськими статутами та Магдебурзьким правом (у містах). Родинними

обрядами, традиціями козацька старшина мало чим відрізнялась від інших станів – скажімо, селян. Хоча за Литовським статутом за часів Гетьманщини і заборонялось укладати шлюби без згоди молодят, все ж у більшості випадків вирішальне слово при виборі нареченого та нареченої залишалось за батьками. Тому були випадки, коли дівчата втікали з батьківського дому, тим самим позбавляючи себе батьківського благословення і спадщини.

Шлюбний вік у дівчат і хлопців був різним. Він визначався Першим і Другим Литовськими статутами: повноліття для хлопців визнавалось у вісімнадцятирічному віці, дівчат – у п'ятнадцятирічному. За Третім Литовським статутом повнолітніми визнавались дівчата у тринадцять років [1, 162].

У книзі «Опис України» (1651 р.) Гійом Левассер де Боплан описує весільні звичаї, які відрізнялися від загальноприйнятих. Зокрема французький дослідник описує сватання дівчиною парубка. Тобто українська дівчина приходила до батьків хлопця, який їй подобався, із проханням дати згоду на шлюб із їх сином. Як правило, батьки хлопця ніколи не відмовляли дівчині, боячись накликати на себе біду через образу родичів дівчини. Такий звичай зберігався в окремих регіонах України аж до кінця XIX ст. [2, 120]. У «Описі України» Боплан також наводить приклад іншого подружнього звичаю в Україні – викрадення майбутньої нареченої. Причому, якщо викрадена дівчина давала згоду вийти за «викрадача» заміж, то він вже не мав права від неї відмовитись «не втративши голови». До речі, книга Боплана «Опис України» викликала величезний інтерес у Європі, свідченням тому був переклад її англійською (1704 р.), німецькою (1780 р.), польською (1822 р.) та російською (1832 р.) мовами.

Для порівняння необхідно зазначити, що в Україні жінки не відповідали за злочини чоловіків, навіть за державну зраду. У жінки не конфісковували майна «записаного на неї». Звичайно, за умови, якщо дружина не брала участі у злочині чоловіка. А от у Московській державі у той період за борги видавали «мужей с женами, а жен с мужьями».

Цікавим є питання про те, за яких умов церква дозволяла розлучення. Треба зазначити, що духовенство несхвально ставилося до розлучень із метою повторного шлюбу. Тому, як засвідчується в історичних джерелах, найбільше церковних розлучень дозволялось із причини смерті одного з подружжя. Серед інших причин – подружня зрада, особливо з боку дружини. Також церква дозволяла розлучення у

випадку безплідності одного із членів подружньої пари та відсутності чоловіка чи дружини понад п'ять років. Коли ж чоловік, наприклад, повертався з полону через п'ять чи більше років, то перевага надавалась першому шлюбові. Причому діти, народжені від другого шлюбу, були захищені законом: мали таке ж право на спадщину, як і діти від першого шлюбу.

Однією з причин для розірвання шлюбу була зміна віросповідання. До речі, православна церква, на противагу католицькій, дозволяла розлучатися тричі. Хоча в окремих випадках (після смерті одного з подружжя) представники духовенства благословляли шлюби четвертий і навіть п'ятий раз. За звичаєвим правом одружуватись наступний раз дозволялось лише через шість місяців після втрати чоловіка чи дружини.

Необхідно зазначити, що за Литовським статутом розлучення відносилось до компетенції виключно духівництва, та на практиці шлюби укладалися і розривалися часто без участі церковних служителів включно до другої половини XVI ст. Розлучення часто відбувалось просто у присутності родичів, де чоловік і жінка заявляли про наміри розлучитись. При цьому своє придане жінка забирала з собою, повертаючись до батька і матері, а віно (обдарування молодої молодим, яке сумарно становило подвійну вартість приданого) залишалось за чоловіком. Якщо ж розлучення відбувалось із залученням церкви, то майнові питання вирішувались церквою. При визнанні церквою вини жінки у розірванні шлюбу, жінка втрачала своє придане. Якщо ж винним визнавався чоловік, придане залишалось за жінкою.

Національні шлюбні традиції (заручини, сватання та ін.) до другої половини XVI ст. дійсно мали більшу вагу ніж церковне вінчання. Протягом наступного історичного періоду церковні канони поступово ставали домінуючими. Наприклад, у 1634 р. Чернігівський архієпископ Колинський наказував священикам відлучати від церкви тих, хто перебуває у шлюбі невінчаним.

Та найбільш яскраво зафіксоване ставлення українців до шлюбу в усній народній творчості, зокрема, в родинно-побутових піснях:

Гарно тому жити, хто дружину має.

Хто її не має – в того саме горе.

Будяки в городі і у хаті голо» [3, 232].

Отже, у шлюбно-сімейних традиціях в Україні у XVII-XVIII ст. повністю зберігалися традиції дохристиянської доби. Причому і у наступні

століття сімейні звичаї та обряди не зазнали значних змін, хоча і поступово стали тісно переплітатися з християнськими.

Література

1. Василенко Н.П. Матеріали до історії українського права / Н.П. Василенко. – К., 1929. – Т.1. – С. 162.

2. Тарасевський П. Весіле в Борисівні, Валуйського пов., в Вороніжчині / П. Тарасевський // Матеріал до української етнології. – Львів, 1919. – Т. 19/20. – С. 120.

3. Пісні рідного краю: Українські народні пісні, записані на Лебединщині Сумської області у 60-х роках ХХ століття подружжям Ткаченків / Упорядник, передмова Б.І.Ткаченко. – Суми: ВАТ, видавництво «Козацький вал», 2003. – 476 с. з іл.

С.О. ДЕНИСЕНКО

Сумський національний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ У БІБЛІОТЕКАХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЮРИДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Особливістю фонду вузівської бібліотеки ВНЗ юридичного спрямування є наявність у його складі трьох основних груп профільних документів, які становлять його ядро: а) група паперових чи електронних документів, що входять до складу науково-методичного забезпечення навчального процесу в цілому; б) група першоджерел законодавчих і нормативно-правових документів України та інших країн світу, коментарів до них; в) група навчальних, наукових, довідкових, профільних періодичних видань, що належать до рекомендованої літератури з кожної навчальної дисципліни.

Бібліотечною наукою і практикою вироблено багато різноманітних способів збереження фондів – мікрофільмування, консервація, реставрація, опрацювання, оцифрування документів тощо. У сучасних реаліях української держави, а також з огляду на переваги й недоліки кожного із зазначених засобів, вважаємо, що має застосовуватися комплекс засобів збереження документів.

Нові можливості для збереження найцінніших документів з'явилися в умовах застосування нових інформаційних технологій створення цифрових форматів, які набули широкого поширення в усьому світі. Переведення документів у цифровий формат матиме суттєве значення як для їх збереження, так і для швидкого доступу до них широкого кола користувачів. Мета оцифрування – збереження й покращення доступу до документів.

При створенні страхових фондів у тому числі за допомогою оцифрування, перед бібліотечними працівниками виникають дві основні проблеми – збереження оригіналу та електронної копії. Обираючи засоби та обладнання для оцифрування колекцій, бібліотеки мають зважати на те, які з них у процесі сканування документів завдадуть найменшої шкоди оригіналу. Оцифрування документів визнано одним із найефективніших засобів створення страхових фондів на електронних носіях, визначено також і пріоритетні способи оцифрування документів бібліотечного фонду [3]. Оцифрування фонду не виключає його мікрофільмування, консервацію чи реставрацію, має розглядатися як стратегія збереження документів через покращення доступу до фонду в іншому форматі. Оцифрування фонду має здійснюватися на базі тісного співробітництва бібліотечних установ та інших організацій кожного регіону. Виготовлення цифрової копії має бути такої якості, щоб не виникла необхідність виготовлення повторної копії для потреб мікрофільмування або факсимільного перевидання документів. Тобто засоби створення страхового фонду мають також узгоджуватися між бібліотеками та іншими установами.

Переведення друкованих паперових документів в електронну форму дозволить створити страховий фонд, обмежити доступ користувачів до оригіналів і тим самим підвищити рівень їх збереження. Разом із тим оцифрування документів породжує ряд проблем: необхідність придбання відповідного обладнання, вибір оптимальних методів сканування. Не менш складною є проблема збереження електронних документів. Це зумовлено, по-перше, тим, що електронна інформація більшою мірою піддається небезпеці спотворення й руйнування, ніж інформація на традиційних носіях: папері, мікрофільмах, мікрофішах. Інформацію можна легко ліквідувати через технічну несправність обладнання, недбалість персоналу або направлену атаку через мережу. Носії електронної інформації, такі, як CD-ROM, мають обмежений десятиліттями «життєвий ресурс», а не століттями, як традиційні носії. Крім того, старіння комп'ютерів і програмного забезпечення, спонукає фондотримачів електронних документів періодично перетворювати їх у нові формати і перезаписувати на нові носії, постійно архівувати і т. ін. Однак, незважаючи на недоліки, оцифрування документів, створення їх електронних аналогів – перспективний шлях збереження фондів.

Отже, вирішення проблеми гарантованого збереження документів у межах кожного регіону України потребує комплексного підходу,

відповідних фінансових і матеріально-технічних засобів. В умовах інтеграції й інформатизації бібліотечних установ першочергове значення має створення системи депозитарних і репозитарних фондів, а також формування страхового фонду бібліотек регіону на мікроносіях, через оцифрування друкованих видань.

Досягти основної мети формування і використання фондів бібліотек регіону можна лише за умови ефективного управління ним, через організацію системи фондів, їх узгоджене комплектування, зберігання і комфортне використання. Предметом самостійного вивчення можуть стати інтегральні системи документних фондів регіонів, які складають фундаментальну документну базу для розвитку економіки, культури, освіти в регіоні.

Перспективні напрямки подальшої розробки передбачають:

- узагальнення досвіду бібліотечно-інформаційного забезпечення вузівських бібліотек ВНЗ інших освітньо-кваліфікаційних профілів;
- аналіз специфіки системи бібліотечно-інформаційного забезпечення студентів та юристів в умовах післядипломної освіти.

Література

1. Денисенко С.О. Стратегічні напрями збереження краєзнавчих та місцевих документів в бібліотеках регіону / С.О. Денисенко // Вісн. Харк. держ. акад. культури: Зб. наук. пр. – Х., 2002. – Вип. 9. – С. 167-176.
2. Пасмор Н.П. Бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю: Автореф. дис.... канд. пед. наук / Н.П. Пасмор. – Х., 2003. – С. 15-16.
3. Перминова О.Н. Электронные документы и сохранность библиотечных фондов / О.Н. Перминова // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Тезисы Восьмой междунар. конф. «Крым 2001», г. Судак, 9-17 июня 2001 г. В 2 х т. – Судак, 2001. – Т. 2. – С. 555-559.

І.В. КНИШ

Сумський національний аграрний університет

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ ЯК ОДНА З НАГАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Кожен, хто живе в Україні, незалежно від національних, політичних, релігійних та інших вірувань, має навчитись любити і поважати український народ, серед якого він живе.

Вся система освіти в Україні потребує істотного реформування в усіх її аспектах, оскільки в постнекласичний період розвитку суспільства студентам необхідно адаптуватись до життя у нових соціально-

економічних умовах. Екологічна освіта та екологічне виховання повинні допомогти студенту виробити цілісне уявлення про навколишнє середовище, про самих себе і допомогти знайти своє місце у світі, навчитися самоконтролю, самовихованню, самовдосконаленню, а не просто оволодіти знаннями та вміннями.

Виробленню рис характеру, гідних українця, які дадуть змогу студенту стати справжньою особистістю, за будь-яких обставин, зберігати людську гідність, мають сприяти спільні зусилля екологічної освіти та екологічного виховання, а також родини та українського суспільства.

Важливим на сучасному етапі розвитку освіти є якомога раніше допомогти студенту замислитись над проблемами, які рано чи пізно виникають та турбують кожну людину, щоб відповісти для чого вона живе, що має встигнути та досягти в житті.

При вивченні природничих та гуманітарних дисциплін треба допомогти студенту осмислити навколишнє середовище і себе у ньому, дати змогу кожному орієнтуватись у системі загальнолюдських цінностей, навчитись планувати своє довкілля, досягти поставленої мети, вносити свідомо певні зміни і корекцію у свою діяльність, готувати себе до самостійного активного життя, проявляючи ініціативу.

Своєчасне формування у студентів національної свідомості, осмисленого розуміння історичного минулого українського народу, скарбів культури, мови, кордоцентричних традицій народу допомагає студентам збагатити своє життя, духовність, збудити потребу віднайти своє коріння, збагнути таємниці національного духу та ідеалів українського народу, його самобутності і неповторності, відчути себе причетним до духовної скарбниці свого народу, невмирущих джерел національної мовної культури.

Виховним ідеалом, взірцем досконалості якомога раніше мають стати для студента оспівані в піснях, билинах, легендах, українського народу мужні і сміливі, хоробрі і відважні, кмітливі і винахідливі, вірні народу та Батьківщині козаки–лицарі. Образ матері-берегині, сестри, вірної дружини-порадниці, лагідної і ніжної, щирої, доброзичливої і закоханої у свій край, традиції, звичаї, обряди, рідну мову, пісню допоможе студенту знайти власний ідеал, зрозуміти своє покликання і всю відповідальність, яка буде покладена на нього у майбутньому.

Світовий досвід показує, що лише людина, яка любить свою країну, здатна відстоювати її інтереси, захищати, боронити від зазіхань чужинців, працювати на благо своєї Батьківщини, може любити і дбати про інші

народи та країни, про планету Земля, її екологію, про мир, спокій, злагоду народів, що населяють її.

Тому національне виховання – це родинознавче, вітчизнознавче, українознавче виховання. Воно має, на нашу думку, ґрунтуватися на таких фундаментальних принципах, як природовідповідність, народність, культуровідповідність, етнізація, гуманізм, демократизм, зв'язок виховання з життям, трудовою діяльністю рідного народу, поєднання педагогічного керівництва із самодіяльністю учнів, гармонізація особистих і громадських, індивідуальних і загальнонаціональних загальнодержавних потреб та інтересів особистості [3, 3]. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти Україна визнала освіту однією з пріоритетних галузей, тобто держава взяла на себе обов'язок забезпечити її прискорений, випереджальний, інноваційний розвиток. Ці заходи включають істотне зміцнення навчально-матеріальної бази, здійснення комп'ютеризації навчальних закладів, впровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій, органічне поєднання освіти і науки, інтеграцію їх до європейського та світового науково-освітнього простору. Національна доктрина розвитку освіти передбачає основний шлях модернізації української освіти на найближчі 25 років і головною метою державної політики в освіті проголошує створення необхідних умов для розвитку життя [1].

Стосовно актуальності та важливості використання ідеї, традиції в подоланні кризи національної самоідентифікації вказують положення низки державних документів про освіту. Зокрема в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, при конкретизації головної мети розвитку освіти, визначається одне із важливих її завдань – збереження і продовження української культурно-історичної традиції, виховання шанобливого ставлення до державних святинь [2, 2].

У статтях 56 та 59 Закону України «Про освіту» перед викладачами і батьками висувається вимога виховувати у студентів та молоді шанобливе ставлення до народних традицій та звичаїв, повагу до національних, історичних, культурних цінностей українського народу, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання.

Таким чином, проблема екологізації освіти могла б, на нашу думку, враховувати такі чинники:

- пояснювала, як нам ставитися до природи: не як до об'єкту (речі), а як до суб'єкту (тобто як до рівноцінної собі, до такої, яка має свій моральний статус та права);

- «екофільні» властивості української нації;
- правову та матеріальну підтримку держави;
- створення різноманітних природоохоронних закладів та організацій;
- становлення природоцентричного (екоцентричного) типу мислення, екологічний кордологізм.

Таким чином, одним із елементів оновлення парадигми освіти та виховання в Україні є екологізація суспільства, яка має відбуватися через відродження системи традицій українського народу. Все це стало основою для виявлення національних особливостей такого явища, як **екологічна культура та екологія культури**.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002. – № 26, 24 квітня - 1 травня. – С. 2-4.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання / За заг. ред. А.П. Зайця, В.С. Журавського. – К.: ФОРУМ, 2003. – С. 232-249.
3. Національне виховання: яким йому бути? // Освіта. – 1996 – № 41 (219), 7 серпня. – С. 1-7.

Л.М. КОРНІЄНКО

Сумський національний аграрний університет

МОДУЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА ГУМАНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Аналіз основних тенденцій розвитку освіти у світовій та вітчизняній практиці свідчить, що системи освіти, які покликані сприяти реалізації основних задач соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, ще досить консервативні і слабо реагують на зрушення і зміни, які відбуваються у розвитку суспільства у різних його сферах. Як вказано у державній національній програмі «Освіта», важливою умовою підготовки спеціалістів нового типу є створення нових освітніх технологій, які б відповідали завданням гуманізації навчально-виховного процесу.

Однією з таких інноваційних технологій є технологія модульного навчання. Будучи особистісно-орієнтовною, вона дозволяє одночасно оптимізувати навчальний процес, забезпечити його цілісність в реалізації цілей навчання, розвитку пізнавальної і особистісної сфери студентів, дозволяє сумістити управління пізнавальною діяльністю студентів із

широкими можливостями для самоуправління. Серед освітніх систем модульна система навчання сьогодні оцінюється як найбільш сприятлива для розвитку особистості і найбільш демократична для освітніх колективів.

Модульне навчання зародилося наприкінці 60-х років в англomовних країнах як удосконалений варіант програмованого навчання. Існують різні підходи до тлумачення способів реалізації принципу модульності в системі освіти. Це американська, німецька, литовська, російська, українська версії модульного навчання. Але, загалом, у кожній із них модульна технологія представляє собою узагальнену, універсальну систему, важливою властивістю якої є її інтеграційна якість.

Головна мета модульного навчання – це суттєва активізація учіння, тобто перенесення центру тяжіння на самостійну навчально-пізнавальну роботу самого студента – від свідомої мотивації через розв'язання низки усвідомлених ним репродуктивних і творчих завдань до об'єктивної самооцінки результатів діяльності й оперативної їх корекції. Викладач при цьому виконує роль консультанта, авторитетного експерта, організатора діяльності. Модульне навчання характеризується випередженим вивченням теоретичного матеріалу збільшеними блоками, завершеністю і узгодженістю циклів пізнання, діагностичністю педагогічного аналізу, можливістю індивідуалізації та диференціації, що діалектично поєднується з високим рівнем інтеграції та узагальненням теоретичних знань і практичних умінь.

У системі модульно-розвивального навчання (за концепцією українського дослідника А.В. Фурмана у цій сфері) відбувається диференціація соціально-культурного досвіду на психолого-педагогічну, навчально-предметну і методично-засобову сфери. При цьому психолого-педагогічний зміст визначається етапами модульно-розвивального процесу (від установчо-мотиваційного до контрольного-рефлексивного), навчально-предметний – традиційними навчальними програмами, планами і допоміжною літературою. Методично-засобовий зміст – це створення проблемно-модульної навчальної програми, яка включає в себе граф-схеми з навчальних курсів, наукові проекти змістовних модулів, сценарії інваріантних технологій модульних занять, розвивальні міні-підручники до кожного такого сценарію тощо.

У технології модульного навчання закладені непересічні можливості до реалізації сутнісних ознак особистісно-орієнтовного навчання. Студент за допомогою модульної програми включений в активний, самостійний

процес навчання, а викладач у цьому процесі його супроводжує, допомагаючи засвоїти прийоми навчання і самоуправління. Викладач отримує реальну можливість виконувати індивідуальний, особистісний підхід до кожного студента, організовувати взаємодію і взаємодопомогу студентів. Виникає потреба у викладачі не тільки як людині, що знає свій предмет, здатна пояснити новий матеріал і організувати свою діяльність, але яка б могла управляти учбовою діяльністю студентів, тобто модульна технологія, як і технологізація педагогічного процесу взагалі, немислима без управлінської культури викладача. Викладач повинен бути не тільки фахівцем з предмету, а й педагогом-психологом-дослідником, тобто психолого-педагогічний зміст домінує над навчально-предметним.

Модульна система навчання, орієнтована на особистість, означає максимальну індивідуалізацію і диференціацію навчального процесу. Завдяки відкритості методичної системи викладача, закладеній в модулі, добровільності поточного і гласного підсумкового контролю, можливості вільно здійснювати самоконтроль і вибирати рівень засвоєння, відсутності жорстокої регламентації темпу вивчення навчального матеріалу, виконується гуманістичний принцип направленості на студента.

Статус «суб'єкта» як одного з важливих показників особистісно-орієнтовного навчання, модульна технологія забезпечує студентові природним шляхом. Він сам планує способи, темп і місце роботи, сам оцінює свої можливості і рівень домагань, сам приймає рішення про перехід до наступного рівня. Отже, потреба в самореалізації задовольняється, по-перше, можливістю за допомогою модуля вчитися завжди успішно і, по-друге, свободою вибору творчої діяльності і нестандартних завдань.

Таким чином, модульно-розвивальне навчання є такою освітньою системою, яка забезпечує перехід від принципу «Освіта на все життя» до принципу «Освіта через все життя».

Література

1. Модульно-розвивальна система: теорія, технологія, досвід //Рідна школа: спецвипуск. – 1997. – №2. – 80 с.
2. Макаренко А.С. Педагогическая поэма / А.С. Макаренко. – М.: Молодая гвардия, 1985. – 638 с.
3. Скаткин М.Н. Проблемы современной дидактики / М.Н. Скаткин. – М.: Педагогика, 1980. – 96 с.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ С СИНДРОМОМ АСПЕРГЕРА

Синдром Аспергера представляет собой пожизненное расстройство, которое характеризуется выраженными трудностями в социальном общении, восприятии окружающего мира и стереотипным, повторяющимся комплексом интересов и занятий, а также относится к одним из общих нарушений развития. Благодаря статистическим данным установлено, что синдромом Аспергера гораздо чаще страдают личности мужского пола (около 80% всех зарегистрированных случаев). Некоторые ученые утверждают, что данный синдром доказывает наличие существенной разницы в функционировании головного мозга мужчин и женщин, и поэтому мужчины чаще бывают гениальными и талантливыми. Синдром Аспергера является в основном «скрытой дисфункцией». Это означает, что нельзя по внешнему виду определить наличие у кого-либо синдрома Аспергера. Личности с данным расстройством испытывают трудности в трех основных областях. К ним относятся: 1) социальная коммуникация; 2) социальное взаимодействие; 3) социальное воображение.

Их часто называют «триадой нарушений», а у личности с синдромом Аспергера менее выражены проблемы с речью, и часто они имеют средний или выше среднего интеллект, но они все могут иметь некоторые затруднения в обучении. К ним может относиться дислексия, апраксия (диспраксия), или другие расстройства, такие как синдром дефицита внимания и гиперактивности (СДВГ) и эпилепсия. При правильной поддержке и стимулировании личности с синдромом Аспергера могут вести полную и независимую жизнь.

1. Трудности с социальной коммуникацией. Личностям с синдромом Аспергера иногда трудно выражать себя эмоционально и социально. Например: они испытывают трудности в понимании жестов, выражения лица или тона голоса; им трудно определять, когда следует начинать или завершать разговор, а также выбирать тему для разговора; они используют сложные слова и фразы, но не понимают в полной мере, что они означают; они могут быть очень буквальными, им трудно понимать шутки, анекдоты, метафоры и сарказм.

Чтобы помочь личности с синдромом Аспергера лучше понять вас, постарайтесь быть четкими и лаконичными.

2. Какие могут быть трудности с социальным взаимодействием у личности с синдромом Аспергера? Многие личности с синдромом Аспергера хотят быть общительными, но сталкиваются с трудностями в инициировании и поддержании социальных взаимоотношений, которые могут вызвать у них сильную тревогу и волнение. Личности с этим расстройством могут: с трудом создавать и поддерживать дружеские отношения; не понимать неписанные «социальные нормы», которые большинство из нас воспринимают, не задумываясь. Например, они могут стоять слишком близко к другому человеку, или начать неуместную тему разговора; считать других личностей непредсказуемыми и приводящими в замешательство; становиться замкнутыми, производить впечатление безразличия и равнодушия к другим личностям, казаться с виду почти отчужденными; вести себя так, что со стороны это может выглядеть некорректно.

3. Трудности с социальным воображением. Личности с синдромом Аспергера могут обладать богатым воображением в обычном понимании этого слова. Многие из них становятся писателями, художниками и музыкантами. Но у личностей с синдромом Аспергера могут быть трудности с социальным воображением. Например: трудности в представлении альтернативных результатов ситуаций и предсказывании, что в дальнейшем может произойти; трудности в понимании и представлении точки зрения других личностей; трудности в интерпретации мыслей, чувств и действий других личностей. Едва заметные послания, которые передаются через мимику и язык тела, часто оказываются упущениями; наличие ограниченной творческой деятельности, которая может быть строго последовательной и повторяющейся.

Синдром Аспергера проявляется затруднением социальной адаптации и общения при среднем или высоком уровне интеллекта. Точная причина синдрома Аспергера все еще изучается. Тем не менее, исследования показывают, что сочетание факторов – генетического и экологического – могут вызывать изменения в развитии мозга.

Точная причина синдрома неизвестна. Хотя исследования предполагают возможность генетической базы [5], не существует известной генетической этиологии [3, 4], нейровизуализация не идентифицирует ясной общей патологии [5]. Нет и единого лечения, а

данні в пользу ефективності існуючих методів підтримки обмежені [5]. Підтримка має на меті покращення симптомів функціонування і ґрунтується на поведінковій терапії, фокусуючись на специфічних дефіцитах і адресуючись до низьких комунікаційних здатностей, навязчивим або повторюваним рутинним діям і фізичною неуклюженістю [6]. Становлення більшості осіб покращується з віком, але соціальні і комунікаційні проблеми можуть залишитися [7]. Деякі дослідники і фахівці з синдромом Аспергера вважають правильним розглядати синдром Аспергера як відмінність, а не інвалідність, яку потрібно лікувати [1, 2].

Є кілька підходів, методів лікування і заходів, які можуть покращити якість життя особи. Наприклад, це можуть бути методи, засновані на розвитку комунікації, поведінкової терапії і зміні раціону харчування.

Література

1. Baron-Cohen S. Is Asperger's syndrome necessarily a disability? (PDF). Cambridge : Autism Research Centre (2002). Focus Autism Other Dev Disabl 17 (3): – P. 186-191.
2. Clarke J., van Amerom G. (2007). «'Surplus suffering': differences between organizational understandings of Asperger's syndrome and those people who claim the 'disorder'». Disabil Soc 22 (7): – P. 761-776.
3. Klauck S.M. (2006). «Genetics of autism spectrum disorder» (PDF). Eur J. of Hum Genet 14 (6): – P. 714-720.
4. Matson J.L., Minshawi N.F. Etiology and prevalence // Early intervention for autism spectrum disorders: a critical analysis. – Amsterdam : Elsevier Science, 2006. – P. 33.
5. McPartland J., Klin A. (2006). «Asperger's syndrome». Adolesc Med Clin 17 (3): – P. 771-788.
6. National Institute of Neurological Disorders and Stroke (NINDS). Asperger syndrome fact sheet (31 July 2007).
7. Woodbury-Smith M.R., Volkmar F.R. (January 2009). «Asperger syndrome». Eur Child Adolesc Psychiatry 18 (1): – P. 2-11.

С.Г. ПШУН

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ІНТЕНЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Формування логічної культури мислення студентів є однією з складових цілеспрямованого, комплексного процесу не тільки професійної підготовки майбутніх спеціалістів, а також і засобом побудови їх світоглядних підвалин. Як зазначає Л.Л. Хоруґа: «Становлення і розвиток

людини сьогодні відбувається за іншим сценарієм, аніж раніше. Особистість інакше сприймає і освоює інформацію» [10, 16]. У ньому вкрай важливо, аби викладання будь-якого предмету, навіть якщо це робить молодий викладач, здійснювалося відповідно до законів логіки, тими пізнавальними конструктами та системами, які склалися історично. Слід мати на увазі, що викладання однакового навчального матеріалу в різноманітній логічній послідовності може визначати різні ракурси його засвоєння та здійснювати вплив на якість формування процесу мислення, у тому числі й логічного.

Стосовно підходу до формування логічної культури зазначимо, що в більшості випадків він здійснюється стихійно, без певної системи організації, а тому є малопродуктивним і непраксеологічним, хоч і прийнято вважати, що логічне мислення викладачів вищої школи повністю сформоване. Цей процес у викладачів ВНЗ повинен пронизувати увесь спектр їх діяльності: від підготовки до навчальних занять до розробки робочих навчальних програм, посібників, методичних рекомендацій, власної науково-дослідницької роботи та науково-дослідницької роботи студентів. Не викликає сумніву, що на цьому шляху потрібен високий рівень розвитку абстрактно-теоретичного мислення, наявність професійних якостей, які дозволяють поставити мету, визначити проблему, сформулювати завдання й гіпотезу дослідження.

На цьому шляху зазначимо стандартні недоліки або проблеми в логічних знаннях й уміннях викладачів ВНЗ:

- ігнорування особливостей логічної структури у процесі викладання матеріалу;
- невідповідність структурованого поданого матеріалу рівню розвитку логічного мислення студентів;
- відсутність логіки викладання матеріалу, що викликає труднощі у формулюванні отриманих висновків;
- вирішуючи певне завдання, не здатні виявляти та пояснювати протиріччя й тому підсвідомо прагнуть уникати їх у своїх міркуваннях;
- не завжди чітко визначають дефініцію наукових понять або категорій;
- логіка наукового пояснення певних явищ, систем, об'єктів із позицій індуктивного або дедуктивного мислення інколи підмінюється форматом простого зовнішнього опису або просто узагальненням;

- пропонуючи певний матеріал, не завжди враховують вихідний рівень знань студентів, який дасть змогу для його засвоєння, що може сприяти актуалізації усього процесу.

Безумовно, такий стан речей пояснюється насамперед тим, що далеко не завжди працівники вищої школи знайомі із законами формальної й діалектичної логіки, усвідомлюють та розуміють важливість логічного мислення в будь-якій діяльності людини, знають, яким чином здійснювати процес формування логічної культури студентів у період їх підготовки до майбутньої професійної діяльності відповідно до сучасних світових викликів. Більшість студентів, які вступили до ВНЗ, не мають уявлення про логічні операції, які є необхідними для успішного засвоєння програми вищого навчального закладу. І саме тут викладач має виявити відповідну педагогічну та методичну майстерність, уміння варіювати, критично мислити та творчо підходити до підготовки та викладання певного масиву знань, мати свій стиль, тобто «мисленневий почерк, він займає рубіжне положення між індивідуальністю й дійсністю, оскільки є одночасно і винаходом людини, і засобом діяльності та активності, спрямованих на перетворення реальності» [1, 456].

Безперечно, що на цьому шляху ефективним знаряддям можуть бути семінари, на яких викладачам будуть надані як зразки логічної культури мислення матеріали, що пов'язані не тільки зі сферою наукового знання або змістового навантаження навчального матеріалу, а що не менш важливо – методичними аспектами у викладанні тих чи інших курсів. Наріжним каменем повинна стати особистість викладача з власним поглядом, аргументованою позицією щодо обраних думок, які не є єдино правильними, а представлені як одні з можливих, викладача, який логічно й послідовно здатний висловлювати свої думки.

Саме такий викладач, на нашу думку, зможе продукувати професійну підготовку майбутніх фахівців не тільки з фундаментальних позицій, а й навчить мислити студентів, бо саме цей процес буде визначати інтелектуальний потенціал учнівської молоді в найближчій перспективі. Мислення є провідною, інтегральною складовою інтелекту і визначає його детермінацію [2].

При цьому позитивного результату в навчальному процесі можна буде досягти за умови системного, а не спорадичного втілення.

Література

1. Мойсеєнко Л. Прояви мисленневих стилів в інтуїтивному компоненті творчого математичного мислення / Л. Мойсеєнко // Проблеми сучасної психології. – 2010. – Вип. 7. – С. 455-465.

2. Смұльсон М.Л. Психологія розвитку інтелекту / М. Л. Смұльсон. – К. : Нора-друк, 2003. – 298 с.

3. Хоружа Л.Л. Сучасна особистість і нові педагогічні ракурси /Л.Л. Хоружа // Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства: матер. Міжнарод. наук.- практ. конф., 13 грудня 2012р. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 15-19.

INNA SAZONOVA
Universität Wien

**FILM – DIE 5. FERTIGKEIT IM DAF-/DAZ-UNTERRICHT
FILMDIDAKTISIERUNG ZUM KURZFILM
«AUF DER STRECKE»**

Film ist ein Medium, das immer häufiger im Sprachunterricht angewendet wird und von Schwerdtfeger bereits im Jahre 1989 als 5. Fertigkeit im DaF-/DaZ-Unterricht genannt wurde (vgl. Biechele 2006:309). Jeder Lehrende macht sich darüber Gedanken, welcher Film für die eigene Lerngruppe am besten geeignet wäre, um die gesteckten Lehr- und Lernziele zu erreichen. Mit folgender Arbeit möchten wir einen Einblick in den Schweizer Kurzfilm «Auf der Strecke» geben und dessen Einsetzbarkeit im DaF-/DaZ-Unterricht beweisen. Die vorliegende Arbeit ist ein Didaktisierungsvorschlag für diesen Kurzfilm.

Es wäre wichtig an dieser Stelle die Auswahl des Filmes zu begründen. Wir haben uns bewusst für einen Kurzfilm entschieden, weil die Gesamtlänge von 30 Minuten es erlaubt, einen ganzen Film sowohl in einer Unterrichtseinheit zu zeigen, als auch auf ein paar Unterrichtsstunden zu verteilen. Die Entscheidung darüber bleibt der Lehrperson überlassen. Zudem ist «Auf der Strecke» ein Schweizer Film, in dem zum größten Teil Schweizerdeutsch gesprochen wird. Dies kann im Sprachunterricht eingesetzt werden, um Schwyzerdütsch als Sprachvarietät des Deutschen den Lernenden näher zu bringen. Das letzte Kriterium für die getroffene Auswahl ist die Qualität des Filmes. Es ist ein sehr guter, qualitativ hochstehender Film, der für die Lernenden im DaF-/DaZ-Unterricht auch eine Bereicherung wäre, weil er interessante und aktuelle Themen der Gegenwart aufgreift. Nicht umsonst wurde dieser Kurzfilm mit über 50 internationalen Preisen ausgezeichnet, für den Oscar nominiert und bekam sogar einen «Student Academy Award» («Studentenoscar»).

In dieser Arbeit wurden anhand des Filmes «Auf der Strecke» zahlreiche Einsatzmöglichkeiten von Kurzfilmen im DaF- / DaZ-Unterricht zur Schulung der verschiedenen Fertigkeiten dargestellt. Exemplarisch haben wir gezeigt, dass durch die Arbeit an einzelnen Szenen unterschiedliche Aspekte des Filmes

genauer behandelt werden können. So fokussierten wir unsere Didaktisierung nicht nur auf sprachlich-inhaltliche Aspekte des Filmes, sondern auch auf landeskundliche, nonverbale und filmische.

Durch unterschiedliche Aufgabenstellungen und mittels verschiedener Sozialformen in diesem Didaktisierungsvorschlag wurden sowohl das Vorwissen der Lernenden aktiviert als auch Hör-Sehverstehen trainiert. Dies erfolgte in drei Phasen: *vor, während und nach* dem Sehen. In der ersten Phase wurden Übungen dargestellt, die auf das Sehen vorbereiten. Während des Sehens erfolgten nur Beobachtungsaufgaben, die den Lernenden als Hinweise gegeben wurden. Die Aufgaben in der dritten Phase wurden dagegen so konzipiert, dass sie zur Reflexion und Kommunikation anregen sollten.

Die in dieser Arbeit beschriebenen Didaktisierung stellt nur eine Auswahl der methodischen Vielfältigkeit dar und soll einen Einblick in die Möglichkeiten des Einsatzes von Filmen (insbesondere von Kurzfilmen) im Fremdsprachenunterricht bieten. Neun ausgearbeitete Arbeitsblätter illustrieren die Einsetzbarkeit des Kurzfilmes «Auf der Strecke» und sollen Lehrende dazu motivieren, mit Filmen im DaF-/DaZ-Unterricht bewusst zu arbeiten und sie bewusst einzusetzen.

Bibliographie

1. Duden. Deutsches Universalwörterbuch (2007), 6.Auflage. Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, Mannheim.
2. Duden. Das Synonymwörterbuch (2007), 4. Auflage. Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, Mannheim.
3. Biechele, Barbara (2006): Film/Video/DVD in Deutsch als Fremdsprache – Bestandsaufnahme und Perspektiven“. In: Barkowski, Hans/Wolf, Armin (Hrsg.): Umbrüche. (=Materialien Deutsch als Fremdsprache, Heft 76), Regensburg.

О.Л. ТАМАРКІНА

Сумський національний аграрний університет

ПИТАННЯ САМОСТІЙНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Основні тенденції удосконалення навчального процесу у вищому навчальному закладі є не тільки в подоланні репродуктивного опанування студентами знань й вмінь, а і розвиток компетентної, творчої, самостійно орієнтованої особистості у трансформаційних процесах XXI століття. Вивченню проблеми самостійності студентів у навчальному процесі приділяється багато уваги і вона є актуальною.

Дослідженню цього питання в тому чи іншому обсязі приділяється увага як у класичній, так і в сучасній дидактиці. Відношення до визначення самостійної роботи та самостійної діяльності трансформувалось

одночасно зі змінами, які відбувалися в дидактиці в цілому, тому доцільним є огляд робіт, присвячених самостійній навчальній діяльності у вітчизняній дидактиці в історичному аспекті.

Сучасний етап вітчизняної дидактичної думки характеризується інтеграцією підходів, а саме: проблемного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, розвиваючого. Як системоутворюючий фактор навчально-методичний процес однозначно визнається особистість учня; приділяється особлива увага технологізації навчання.

Як стимулятор самостійної діяльності учня в навчанні називають потребу в нових знаннях, яка виникає в ході вирішення пізнавальної задачі. Для реалізації цієї мети учень мобілізує раніше засвоєні знання та накопичений досвід згідно з метою – дією нової діяльності, планує нову діяльність та визначає засоби її здійснення. Заключним етапом є виконавча стадія, в ході якої досягається намічений результат. Єдиний акт діяльності учені подають у вигляді тріади: *мотив – план – результат*, єдності складових, які реалізуються в конкретній діяльності за допомогою динамічної системи конкретних дій та операцій, які регулюються кінцевою метою діяльності.

Під самостійністю вивчення у вищій школі з психологічною точки зору розуміють досягнення особистістю такого рівня саморегуляції вивчення та інших форм діяльності та відносин у процесі засвоєння знань, який забезпечує розвиток рис характеру, переконань та поведінки.

Певний підхід до процесу становлення особистості та самостійного вивчення розкрито через модель «суб'єкт-об'єктних» взаємовідносин. Оптимальним розвитком цієї концептуальної лінії вважається форма відносин *особистість студента – зміст наукових знань – суспільство*, яка протиставляється приватній формі відносин *студент – навчальний предмет – викладач*; вихідною позицією є положення про те, що збіг інтересів студента та викладача стає рушійною силою розвитку особистості та її досягнень у самостійному вивченні.

Самостійна навчальна діяльність - цілеспрямована, внутрішньомотивована, структурована суб'єктом навчання діяльність, яка направлена на самостійне отримання знань, розвиток особистості, її самостійності та індивідуальності. Вона передбачає стійке мотиваційно-вольове прагнення до самоорганізації, самоосвіти, самовиховання, саморозвитку [2].

На думку С.Абрамова, самостійною пізнавальною діяльністю є практично будь-яка навчальна діяльність студентів, яка спрямована на

оволодіння знаннями та самовихованням, вона має місце як в аудиторії при роботі з педагогом, так і в аудиторії без педагога, зовні аудиторії, з книгою чи без. Її особливість полягає в тому, що вона базується на природженій здатності людини до спонтанного, самовільного та предметного орієнтування в просторі та дійсності [1].

Самостійна діяльність виступає у вигляді інваріанта основних діяльностей навчального процесу, виступаючи, з одного боку, засобом організаційної діяльності викладача, а з іншого, – об'єктом у самостійній роботі студентів.

Дослідник Н. Яценко вважає, що самостійною є діяльність, яку студенти виконують без сторонньої допомоги, спираючись на свої знання, мислення, досвід, переконання, це такий вид навчальної діяльності, при якому в умовах систематичного зменшення ролі викладача виконуються навчальні завдання, які сприяють свідомому та міцному засвоєнню знань, умінь, навичок та формуванню самостійності як риси характеру [3]. Автор враховує характер керівництва з боку вчителя, якість пізнавальної діяльності, розвиваючу роль самостійної роботи. При цьому самостійна робота – не форма чи метод, а засіб активізації пізнавальної діяльності.

Дослідження факторів та умов розвитку пізнавальної самостійності в результаті дає змогу надати класифікацію видів самостійної роботи.

Серед багатьох класифікацій видів самостійної роботи виділяються:

- відтворювальні та творчі види самостійної роботи;
- рекреативна самостійна робота за зразком; реконструктивно-варіативна; евристична; творча (дослідницька);
- репродуктивна, пізнавально-пошукова, творча, випереджувальна;
- самостійна робота на лекціях, практичних, лабораторних та інших аудиторних формах занять; творча самостійна робота, яка оснований на спрощених моделях діяльності;
- типи самостійної роботи, які диференціюються в залежності від рівнів пізнавальної активності: репродуктивну, частково-пошукову, творчу;
- самостійна робота за формою виконання: усна, письмова, усно-письмова; кількості учнів: фронтальна, групова, індивідуальна;
- за типом завдань: навчальні, тренувальні, пошукові.

Таким чином, ми вважаємо, що самостійна робота є найважливішим важелем педагогічного керування пізнавальною діяльністю студента в процесі саморганізації. Самостійна робота забезпечує повне засвоєння знань, формування професійних та загальноосвітніх навичок, служить

основним засобом перетворення теоретичних знань у переконання, формування активної позиції особистості в навчально-виховному процесі, соціальних відносинах, професійній діяльності, розвиває пізнавальні та творчі здібності особистості, самостійність мислення, потребу в саморозвитку, культуру праці.

Література

1. Абрамов С.М. Воспитание образовательной самостоятельности студентов гуманитарных вузов в процессе дистанционного обучения: автореф. дисс. ... канд. пед. наук /С.М. Абрамов. – Екатеринбург, 2003. – 22 с.

2. Буряк В.К. Самостоятельная работа учащихся / В.К. Буряк. – М.: Просвещение, 1984. – 64 с.

3. Яценко Н.В. Преемственность в организации самостоятельной деятельности студентов на материале изучения английского языка: автореф. дисс. ... канд.пед.наук / Н.В. Яценко. – Барнаул, 2001. – 20 с.

І.М. ТРУБАВІНА

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЄВРОІНТЕГРАЦІЮ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Проблема євроінтеграції України традиційно пов'язується з необхідністю підвищення якості роботи фахівців, надання послуг. Разом з цим, можемо констатувати із приємністю, що в сфері соціальної роботи ми йдемо попереду ЄС, хоча перед цим вивчали протягом років та адаптували їх кращий досвід, теорію та практику (проект «Соціальна освіта в Україні» Міжнародної федерації соціальних працівників і соціальних педагогів, численні відомчі проекти міжнародних фондів на Державну соціальну службу для сім'ї, дітей та молоді, навчання наших фахівців за кордоном), більш того, вже сами вчимо фахівців ЄС на своїх кращих зразках, розповсюджуємо свій досвід як кращий (наприклад, семінари МЖПЦ «Ла Страда-Україна» під егідою ЄС для заступників міністрів і генеральних прокурорів країн ЄС, для представників НДО цих країн, проекти з українськими ідеями соціальної роботи в світі - в Грузії, Прибалтиці, Греції, Середній Азії, пропагування ЮНІСЕФ в світі як визнаного ним як передового родинноцентричного підходу в соціальній роботі) і проблема виникає вже в тому, щоб порозумітися з фахівцями цих країн і не знизити рівень наших вимог та якості роботи. Так, в Україні можна окреслити наступні напрацювання як у сфері соціальної роботи.

Нормативна база, яка має концептуальну основу і ця основа є єдиною для

всіх Законів і нормативних актів. Так, чинне законодавство регламентує існування державних соціальних служб, переліку і зміст надання соціальних послуг, державних стандартів і нормативів надання цих послуг, розробку і реалізацію комплексних цільових програм з підтримки і допомоги певним категоріям населення в контексті соціальної, гендерної, сімейної тощо політики держави, в країнах же ЄС є тільки критерії розподілу соціальних послуг, на які ми вже теж давно орієнтуємося, але які в країнах ЄС надаються не системою державних соціальних служб як гарантії держави певного соціального рівня, а як ініціативи окремих громад на потреби свого регіону та його мешканців. Це знижує рівень доступності соціальних послуг. Більш того, концептуальна основа там є на рівні філософії і права – теорія прав людини, цінності певного суспільства, а на рівні надання послуг споживачам вже відсутній єдиний підхід до надання цих послуг користувачам, що знов звужує їх доступність, оскільки стандарти і нормативи, методики надання послуг не є регламентованими, стандартизованими. Це означає, що якщо в громаді є проблема насильства в родині, наприклад, то розв'язання проблеми буде виходити з наявності ресурсів громади – коштів, фахівців, приміщень, а не з кінцевої мети. І кожен буде по-своєму бачити її результат і шляхи. Разом з цим, нам ще треба вчитися враховувати в щоденній роботі соціального працівника пріоритет прав людини.

2. Для підвищення якості роботи застосовуються програми розвитку соціальних служб, де орієнтиром є не режим функціонування чи становлення, а режим розвитку установи, є науковість, зв'язок теорії з практикою через тісну співпрацю з наукою. Маємо концептуальні основи надання соціальних послуг – «допомогу для самопомоги», «кризове втручання» для всіх, і родиноцентричний підхід для сімей. Вони спрямовують відбір фахівцями змісту, методик, форм і методів роботи відповідно до проблем клієнта, критерії надання послуг в напрямку підтримки, допомоги, самопомоги, втручання для реалізації прав в суспільстві і родині. Існуючі ж у країнах ЄС концепції роботи не є визнаними для всіх фахівців, кожен працює на свій розсуд із врахуванням свого світогляду і освіти, що робить надання послуг безсистемним на рівні альтруїзму і самостійного визначення фахівцем необхідного часу для роботи і кількості послуг. Схвалення ж на рівні спілки фахівців концептуальних основ соціальної роботи, стандартів і нормативів, програм та ін. через професійне обговорення дозволяє працювати на єдиній методології і

3. Україна має державні соціальні комплексно-цільові програми, єдине їх науково-методичне забезпечення до кожного району країни, єдину безкоштовну систему підвищення кваліфікації для фахівців соціальних служб в напрямку соціальної роботи, що сприяє формуванню

на кожному рівні надання послуг команди освічених фахівців з соціальної роботи, які здатні комплексно вирішити проблеми клієнта, налагодити взаємодію зі службами району, регіону для розв'язання складних проблем клієнта – через особисті зв'язки як людський фактор і через координаційні ради при виконкомах, засідання рад соціальних служб. В країнах же ЄС відсутня єдина система підвищення кваліфікації, є вузькоспрямовані програми підвищення кваліфікації фахівців окремих напрямків, без урахування взаємодії для розв'язання складних проблем клієнта.

4. Розв'язання проблем клієнтів силами соціальної роботи здійснюється в Україні як на рівні держави, місцевого самоврядування, так і на рівні НДО у тісній взаємодії за єдиними планами розвитку регіонів і держави - маємо наступність і систему в наданні соціальних послуг, взаємодоповнення і певний вибір для клієнтів. Відзначимо, що за кордоном ініціатива надання послуг належить різним суб'єктам і клієнт просто обирає з варіантів послуг, які йому краще підходять та їх якість. Ми в Україні маємо стандарт соціальних послуг для подолання типових проблем соціалізації людини, підготовлені в відомчій системі підвищення кваліфікації мультидисциплінарні команди для подолання більш складних проблем соціалізації людини, єдине методичне забезпечення роботи. Безумовно, сфера соціальної роботи потребує вдосконалення в напрямку оптимізації, організаційного і фінансового розвитку, розширення на цій основі кількості категорій клієнтів, де потрібен буде європейський досвід.

Б.А. ШЕВЕЛЬ,

*Глуховский национальный педагогический университет
имени А. Довженко*

А.А. ШЕВЕЛЬ

Сумской национальный аграрный университет

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПОДГОТОВКИ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ

Сегодня особое значение приобретает международное сотрудничество в сфере охраны труда. Оно заключается в изучении, обобщении и внедрении мирового опыта по организации охраны труда, улучшения условий и безопасности труда; в выполнении международных договоров и соглашений по охране труда; проведении и участии в научных и научно-практических конференциях и семинарах по охране труда.

Мировое сообщество должно осознавать тот факт, что безопасность труда – такое состояние условий труда, при которых исключено воздействие на работающего опасных и вредных производственных факторов. Исходя из того, что в жизни, а тем более в производственном процессе, абсолютной безопасности не существует, глупо было бы требовать от реального производства полного искоренения травматизма, исключение возможности какого-либо заболевания. Но реальным и разумным является ставить вопрос о сведении к минимуму воздействия объективно существующих производственных опасностей. Эту задачу решает охрана труда – система правовых, социально-экономических, организационно-технических, санитарно-гигиенических и лечебно-профилактических мероприятий и средств, направленных на сохранение жизни, здоровья и работоспособности человека в процессе трудовой деятельности.

Структурно к охране труда в глобальном масштабе входят следующие составные части: правовые и организационные основы; физиология, гигиена труда и производственная санитария; производственная безопасность; пожарная безопасность на производстве; экологическая безопасность.

Рассмотрим более детально специфику экологической безопасности.

Экологическая безопасность – состояние, при котором все составляющие природного окружения, за счет балансировки взаимовлияния естественных, технических и социальных систем, формирование природно-культурной среды, являются оптимальными для нормального функционирования и развития, или когда человеческая деятельность осуществляется в режиме минимизации вредных воздействий на природу. Определено, что экологическая безопасность является новой фундаментальной общечеловеческой потребностью, неотъемлемой частью системы общей безопасности.

Большинство развитых стран мира смогли преодолеть «экологический кризис сознания», сформировав ответственную гражданскую позицию бережного отношения к природе. Опыт европейских стран показал, что весомым рычагом в этом вопросе является образование. И это не только внедрение одной-двух дисциплин экологической направленности в учебный процесс, а общая экологизация образовательных процессов. Формировать экологическое сознание следует еще с детского возраста, но, к сожалению, из-за несоответствия стандартов образования потребностям современности, в нашей стране только незначительное количество специалистов осознали необходимость экологизации дисциплин, которые ими излагаются. Поэтому актуальным вопросом остается подготовка нового поколения педагогических

специалистов, поколения, которое заведомо будет использовать экологическую составляющую в своей деятельности.

Речь идет о формировании нового архетипа восприятия природного окружения – утверждение природы как важнейшей ценности, которая нужна человеку не только как материал – сырье. Такая гармоничность, оптимизация взаимоотношений общества и природы (включая обеспеченность эквивалентного обмена веществ с природой) невозможны не только без соответствующего технологического обеспечения, но и без высокого уровня экологических знаний и соответствующего поведения, то есть без надлежащей экологической подготовки.

К сожалению, сегодня система экологического образования в Украине продолжает быть фрагментарной (несистематизированный), слабой концептуально, декларативной, а, следовательно, неэффективной. Экологические вопросы плохо вписываются в систему рыночных отношений. Экологическое мировоззрение ориентировано на другие ценности – жизнь человека в чистой среде, сохранение всех форм жизни.

Одним из важных направлений экологизации образования является подготовка инженеров-педагогов. Именно инженер-педагог способен не только сформировать экологическое сознание у своих учеников, но и на прикладных аспектах показать его значимость.

Таким образом, внедрение в подготовку будущих инженеров-педагогов элементов экологического воспитания, формирования их экологической культуры дает уникальные возможности для смены антропоцентрического мировоззрения широкого социального круга. Это объясняется тем, что именно инженеры-педагоги, закончив обучение имеют возможность работать с учениками школ, студентами профессионально-технических учебных заведений, колледжей и техникумов. В отличие от других педагогических специалистов, работающих с дошкольниками или школьниками, именно инженеры-педагоги имеют неограниченное влияние на формирование будущего рабочего вообще, и на его экологическую культуру в частности. В свою очередь рабочий, попадая на производство, сможет на практике использовать полученные экологические знания и умения.

Литература

1. Амоша О.І. Людина та навколишнє середовище: економічні проблеми екологічної безпеки виробництва / Амоша О.І. – К. : Наукова думка, 2002. – 345 с.
2. Бодюк А.В. Нормативно-правові акти природокористування: Довідник / А.В. Бодюк, М.К. Ковальчук, М.В. Кочур. – Ірпінь. : Наукова думка, 2006. – 542 с.

А.В. ФІСЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

С.В. ЧЕРЕДНІЧЕНКО

*Інститут фізичної культури
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка*

СПОРТИВНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ В СВІТІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Позиціонування держави на світовій арені, створення бренду держави та вміле управління ним, або так званий брендинг країни, в сьогоденнішніх реаліях набуває все більшої ваги. Мистецтво творення позитивного іміджу країни завдяки підкресленню її переваг, розкриттю різних аспектів ідентичності, а також креативній, продуманій роботі, спрямованій на нівелювання негативних асоціацій, об'єктивних чи суб'єктивних, на їх перепрограмування, є відносно новим інструментарієм в арсеналі засобів реалізації української внутрішньої та зовнішньої політики. Вдалий брендинг країни – могутній засіб впливу на світову громадську думку [1, 12].

Разом із тим безперечним є той факт, що багато в чому поліпшення іміджу країни формується завдяки спортивним досягненням на високому рівні. Таким чином, за допомогою спортивного брендинга, ми, українці, справами, а не словами, доводимо силу і життєздатність своєї нації. Тому до успіхів своїх спортсменів, які сприяють популяризації України на міжнародній арені, необхідно приділяти серйозну увагу.

Чим більше в Україні буде проходити знакових спортивних подій, тим вищим буде рівень популярності України за кордоном. Імідж держави, яка приділяє велику увагу спорту, і вміє організувати заходи найвищого гатунку, стане привабливим чинником для іноземних туристів, інвесторів і організаторів різних спортивних турнірів [2, 258].

Головною постаттю при формуванні спортивного іміджу країни є спортсмен. Як сприйматимуть усіх представників галузі спорту в країні чи як оцінять соціально-культурний потенціал всієї країни за кордоном, значною мірою залежить від спортсменів, особливо від спортивної еліти держави [1, 364]. Україна асоціюється з перемогами видатних атлетів Яни Клочкової, Віталія та Володимира Кличків, Андрія Шевченка, іншими спортсменами, які виборюють найпочесніші нагороди чемпіонатів світу та Європи, літніх та зимових Олімпійських ігор. А також – зі спортсменами,

які уособлюють найкращі людські якості і своїм професіоналізмом, а також поведінкою, манерами та зовнішнім виглядом формують позитивний імідж культурної та освіченої людини. Окрім того, позитивно на спортивний імідж впливає добродійність українських спортсменів. На противагу зазначеним позитивним моментам спортивного іміджу країни, негативного забарвлення надають допінгові скандали, неетична поведінка спортсменів, тренерів і спортивних функціонерів під час змагань та поза межами спортивних арен. А також – перехід у закордонні клуби та національні збірні інших країн елітних українських спортсменів, прийняття спортсменами України іноземного громадянства, їх космополітизм [3].

Одним із найважливіших негативних моментів в українському спорті є втрата багатьох спортивних традицій, передусім – у масовому спорті, недосконалість наявних умов для залучення дітей до занять спортом у загальноосвітніх школах та підвищення спортивної майстерності талановитої молоді у ДЮСШ. З іншого боку, в ЗМІ поширено твердження про розвиток в Україні масового та дитячо-юнацького спорту, що відображає поступове відновлення втраченого потенціалу і традицій [2, 260].

Інший аспект вітчизняного спортивного іміджу, який набув неоднозначних рис, пов'язаний з роботою тренерів. З одного боку, в Україні існує проблема з тренерськими кадрами – йдеться про виїзд за кордон кваліфікованих та досвідчених тренерів, відмову працювати за спеціальністю багатьох молодих тренерів-викладачів та, зокрема у футболі, надання керівництвом клубів переваги західним спеціалістам [4, 202]. З іншого ж боку, Україна відома висококваліфікованими тренерами, школами з видів спорту – Лобановського, Турчина, Дерюгіних та навчальними закладами, де готують тренерські кадри.

Кожен з аспектів українського спортивного іміджу має як позитивні, так і негативні моменти. Яке ж уявлення про спортивну Україну сформується у суспільстві, значною мірою залежить від їх висвітлення у ЗМІ. Незважаючи на чимало позитивних моментів, роботу спортивних мас-медіа у популяризації та створенні позитивного спортивного іміджу України можна вважати недостатньо якісною. Так, ЗМІ приділяють недостатню увагу багатьом видам спорту, в яких українські спортсмени досягли визначних результатів і є світовими лідерами (плавання, гімнастика, легка атлетика, фехтування, стрільба та інші). Але навіть у тих матеріалах, що опубліковані, як правило, повідомляють лише про подію та

результат – і майже нічого про особу спортсменів та їх тренерів. Також більшість матеріалів у ЗМІ присвячена футболу, або професійним видам спорту, де українські спортсмени участі не беруть [2, 259].

Отже, з усього вищезазначеного можна зробити наступний висновок. Комплексний аналіз складових спортивного іміджу держави дають можливість зрозуміти, наскільки важливо для кожної країни мати свій імідж.

У сучасних умовах перед нашою державою постала велика кількість проблем. Хоча деякі такі проблеми Україна за роки своєї незалежності вже пододала, але всеодно проблема спортивного іміджу України має велике значення і не вирішена ще до кінця.

Література

1. Почепцов Г.Г. Имиджелогия / Г.Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 2002. – 704 с.
2. Садовник О. Модель іміджу українського спорту, сформована на основі інформаційних повідомлень засобів масової комунікації / О. Садовник // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць у галузі фіз. культури та спорту. – Л: Вип. 9: у 4-х т., 2005. – Т. 3. – С. 257-261.
3. <http://blog.liga.net/user/spoddubnyak/article/15532.aspx>
4. Семченко Олександр. Спортивний імідж України / Олександр Семченко // Український науковий журнал «ОСВІТА РЕГІОНУ» – 2012. – Номер 4. – С. 200-204.

Секція 9

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВНОСТІ УРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

**А.І. АЛЕКСАНДРОВА
О.В. КЛЄПЧЕВА**

*Харківський національний аграрний університет
імені В.В. Докучаєва*

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Забезпечення економічної стійкості сільськогосподарського підприємства передбачає формування умов для сталого зростання основних результативних показників його діяльності – чистої продукції і прибутку. У свою чергу його стабільне розміщення у беззбитковій зоні, за інших рівних умов, є запорукою зростання величини його власного капіталу, що має зумовлювати зростання рівня його фінансової стійкості. Водночас огляд методичних підходів до оцінки рівня економічної стійкості засвідчив, що дослідженнях із цієї проблематики здебільшого ототожнюють рівень фінансової й економічної стійкості підприємства. На нашу думку, такий підхід до визначення рівня економічної стійкості підприємства за певних умов має сенс, тому що неперервне фіксування у системі бухгалтерського обліку всіх фактів господарського життя дає змогу оперативно відстежувати зміну рівня більшості ключових показників його функціонування (ліквідності, ділової активності, фінансової незалежності) [1].

Але дискретність даних бухгалтерського обліку зумовлює формування недостовірних висновків. Так, визначення рівня ліквідності на певну дату враховує лише співвідношення активів і пасивів на цю дату, при цьому дальших змін у їхній структурі не враховують, а тому ці дані не повною мірою характеризуватимуть динаміку економічних процесів, що відбуваються на підприємстві і впливають на його економічну стійкість або, навпаки, зумовлені її фактичним рівнем. Отже, зважаючи на фінансовий аспект забезпечення економічної стійкості, доцільно акцентувати увагу на оцінці кореляції показників фінансового стану і вже застосовуваних у дослідженні показників

оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств (еластичності виходу чистої продукції, темпів її приросту і залишкової варіації від лінії тренда останньої).

Нами був досліджений взаємозв'язок показників економічної і фінансової стійкості окремих сільськогосподарських підприємств Чугуївського району Харківської області. На підставі статистичної і фінансової звітності цих господарств була проаналізована динаміка основних результативних показників їхньої діяльності (чистої продукції і прибутку) і визначений їхній вплив на зміну величини і структури активів і джерел фінансування.

Зростання величини власного капіталу господарства є свідченням ефективності функціонування сільськогосподарського підприємства і запорукою забезпечення його економічної стійкості. Водночас зростання власної фінансової бази господарств є запорукою підвищення довіри до нього з боку фінансово-кредитних установ, що дає їм змогу залучити додаткові обсяги позикового капіталу і, розширивши при цьому його частку у структурі джерел фінансування, не втратити досягнутого рівня рентабельності й фінансової стійкості. У наукових дослідженнях обґрунтовано, що найбільш раціональною з погляду забезпечення фінансової стійкості підприємства є така структура балансу, за якої власні та позикові джерела фінансування дорівнюють одне одному, а коефіцієнт автономії підприємства становить 0,5. Слід зауважити, що це співвідношення може істотно варіювати залежно від галузевої приналежності підприємства, зростаючи у міру подовження тривалості операційного циклу [2].

Зростання частки позикового капіталу можливе за рахунок приросту величини як поточних, так і довгострокових зобов'язань підприємства. При цьому приріст довгострокових боргових зобов'язань є важливим чинником забезпечення фінансової стійкості підприємства, тому що їхнє погашення не передбачено у поточному періоді, що дає змогу умовно прирівняти цю частину боргових зобов'язань до власних джерел фінансування. У процесі дослідження була визначена тенденція підвищення рівня економічної стійкості господарства у міру зростання рівня маневреності власного капіталу. Водночас можна припустити, що зростання рівня маневреності може бути досягнуте за рахунок трансформації частини необоротних активів в оборотні у процесі реалізації частки невикористовуваних основних засобів. Але аналіз темпів їхнього приросту свідчить про протилежне – у всіх групах господарств величина середньорічного приросту вартості основних засобів мала додатне значення.

В умовах зниження рівня кредитоспроможності господарств, одним з можливих варіантів забезпечення їхньої потреби у фінансових ресурсах є

отримання коштів за програмами державної фінансової підтримки аграрного сектора [3].

Більшість авторів державну підтримку розглядають у трьох основних формах: пряма, непряма і умовно-пряма (опосередкована).

Нами встановлено, що вагомим чинником зростання рівня економічної стійкості сільськогосподарських підприємств стала наявність у структурі джерел їхнього фінансування коштів, отриманих за програмами державної підтримки аграрної галузі. Але при цьому спостерігали непропорційність у розподілі доданої вартості між основними учасниками її створення, свідченням якої є зростання частки прибутку в її структурі. Отже, стимулюючи зростання обсягів сільськогосподарського виробництва за рахунок програм державної фінансової допомоги і маючи на меті приріст податкових надходжень до бюджету за рахунок зростання прибутковості аграрного виробництва, держава через систему державної підтримки змушена оплачувати прорахунки у господарській політиці окремих сільгоспвиробників.

Література

1. Клепчева О.В. Методи і підходи у забезпеченні економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / О.В. Клепчева // матеріали підсумк. наук.-практ. конф. проф.-викл. складу, асп. і здобувачів ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 22–25 січ. 2013 р. – Х., 2013. – С. 157–159.

2. Ковалев В.В. Анализ финансового состояния предприятия / В.В. Ковалев, В.П. Привалов. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1997. – 188 с.

3. Олійник О.В. Державна підтримка у забезпеченні економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / О.В. Олійник, Т.В. Калашнікова, О.В. Клепчева // Економіка АПК. – 2014. – № 2. – С. 51–56.

В.М. БУТЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ БІОЕКОНОМІКИ

Успішне становлення біоекономіки вимагає не лише технологічних інновацій, а й соціальних перетворень в суспільстві. Адже саме соціум бере активну участь у формуванні біоекономіки. Перехід від використання невідновлюваних ресурсів до економіки, яка базується на знаннях, вимагає створення нових ланцюгів співробітництва між основними суб'єктами соціума: бізнес, суспільство, влада. Відносини соціального партнерства можуть сприяти суспільній згоді та спростити механізм формування біоекономіки, оскільки вони сприяють визначенню

та формуванню нових ціннісних соціальних норм та правил, створенню партнерських відносин між різними ланками виробництва та споживання біотехнологій. Відтак, на сьогодні надзвичайно актуально провести дослідження стосовно впровадження принципів соціального партнерства для успішного формування біоекономіки в Україні.

Соціальне партнерство слід сприймати як форму співпраці різних суб'єктів суспільних відносин, які стають партнерами в процесі формування біоекономіки. Ставши зацікавленими учасниками єдиного процесу, сторонами партнерства на принципі співпраці, узгодження своїх дій в процесі реалізації своїх інтересів, вони на демократичних засадах розробляють оптимальні параметри соціально-еколого-економічного розвитку, визначають умови створення та розподілу виробленого продукту і зобов'язуються їх виконувати [1].

На нашу думку, соціальне партнерство - це нова система суспільних відносин та управління на різних рівнях, яка повинна забезпечити принципово відмінний тип виробництва та розподілу продукції на засадах стійкого (збалансованого) розвитку. Соціальне партнерство має стати також елементом формування соціальної відповідальності біоекономіки, яка передбачає вплив на формування соціальних норм, що базуються на соціо-еколого-економічному світогляді на основі впровадження певних стандартів [2].

У зв'язку з цим необхідно визначити принципи та механізм дії соціального партнерства. Принципи партнерства, на нашу думку, повинні передбачати положення, які забезпечують узгодження інтересів суб'єктів соціального партнерства, котрі, як правило, є протилежними, суперечливими. Ми визначили основні принципи соціального партнерства в Україні, які будуть сприяти формуванню біоекономіки.

Принцип законності означає, що всі партнери повинні дотримуватися нормативно-правові бази розвитку біоекономіки в Україні та сприяти здійсненню нової еколого-економічної політики держави.

Принцип інтегрованості базується на взаємозв'язку і взаємодії усіх суб'єктів партнерства та включення до його структури такого елемента, як природне середовище.

Принцип збалансованості визначає мету соціального партнерства в системі формування біоекономіки – забезпечення гідного рівня життя людей сьогодні та в майбутньому.

Принцип загальності повинен бути визначальним у механізмі розвитку соціального партнерства, оскільки формування біоекономіки

можливе лише на основі поєднання зусиль всіх суб'єктів соціального партнерства.

Принцип повноважності та рівноправності суб'єктів партнерства забезпечує рівні права та обов'язки учасників соціального партнерства.

Принцип компетентності визначає, що кожен партнер повинен виконувати свої зобов'язання та визначені повноваження на високому професійному рівні.

Принцип прозорості забезпечує чіткість, зрозумілість, відкритість для громадськості будь-яких дій всіх суб'єктів соціального партнерства та можливість їх обговорення в будь-який момент часу.

Принцип відповідальності характеризує рівень усвідомлення кожної зі сторін своєї частки відповідальності за сталий розвиток та формування біоекономіки в країні.

Таким чином, соціальне партнерство є не тільки типом соціальної взаємодії, але й механізмом, що забезпечує розвиток біоекономіки. На нашу думку, в процесі трансформації економіки в Україні, соціальне партнерство, що базується на наведених вище принципах, повинно стати однією з відносно нових технологій управління. Адже в сучасних умовах в управлінні як на регіональному, так і на державному рівнях, в першу чергу повинні вирішуватися завдання соціально-економічного розвитку суспільства на основі використання перспективної технологічної концепції біоекономіки, яка є однією із забезпечення збалансованості розвитку всієї країни.

Література:

1. Кононенко М.М. Соціальне партнерство як тип соціального управління/ М.М. Кононенко// Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/3/04.pdf>

2. Байдала В.В. Наукові засади соціальної відповідальності біоекономіки/ В.В. Байдала, В.М. Бутенко, // Бізнес інформ. – 2014. - №10. – С.18-23.

В.К. ВАСЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасний економічний націоналізм — це термін, що використовується для опису політики, що підкреслює внутрішній контроль над формуванням економіки, праці і капіталу, навіть, якщо це вимагає введення тарифів та інших

обмежень на пересування робочої сили, товарів і капіталу. Він виступає проти глобалізації в багатьох випадках, або, принаймні, це питання переваги необмеженої вільної торгівлі. Економічний націоналізм може включати в себе такі доктрини як протекціонізм та імпортозаміщення.

Економічний націоналізм був є і залишається економічними підвалинами національної ідеї, що в різні часи, в різних умовах виконувала і виконує одну функцію - захист економічних інтересів нації.

Українська національна ідея з моменту свого виникнення і до моменту здобуття незалежності мала національно-визвольний характер, що відповідав прагненням значної частини населення. В умовах збройної боротьби це була економічна війна на захист українського населення.

У сучасній українській національній ідеї має переважати конструктивний, творчий характер, направлений на всебічне відродження і розвиток української нації, добробут усіх громадян та економічну безпеку держави.

Проведені нами дослідження показують, що вперше наукове підґрунтя економічного націоналізму здобули в 1841 році в роботі німецького економіста, професора кафедри державного управління Фрідріха Ліста «Національна система політичної економії», де він обґрунтував націоналізм як окрему економічну систему і дав визначення «економічній нації» - об'єднання людей на одній території для захисту своїх інтересів. Він вважав, що саме «національна економіка творить націю», а економічна могутність стає передумовою політичної сили та впливу нації [1, 87].

Важливою умовою досягнення ідеального стану суспільства є здатність нації до створення багатств, що є важливішим за саме багатство. Тобто недостатньо, щоб праця й ощадливість забезпечували їй необхідну кількість товарів на даний момент, вона має бути здатною на жертву заради великого завдання -- здобути ті інтелектуальні та соціальні сили, які Лист називає «продуктивними силами суспільства».

Проведені нами дослідження показують, що ідеєю економічного націоналізму в процесі свого економічного становлення скористались всі сучасні промислово розвинуті країни світу. Сьогодні, попри свою ліберальну риторику та входження в різні світові об'єднання, економічно розвинуті країни надалі застосовують методи економічного націоналізму.

Несправедливо ставити слабшого національного виробника в рівні умови з іноземним конкурентом, особливо за сьогоднішніх умов не розвинутого національного страхового ринку (у розвинутих країнах ринкової економіки сьогодні підлягають страхуванню більше 90-95% усіх типів ризиків, а в Україні

– лише дещо більше 10%), а тому сучасна ідеологія економічного націоналізму – це ідеологія середнього класу країни, якому небайдужа доля нації.

Сьогодні є зрозумілим, що потрібно було не гаяти час, а проводити структурну перебудову економіки, зменшити зовнішню економічну залежність, створити внутрішній ринок, шукати альтернативні шляхи отримання енергоносіїв, нетрадиційні джерела енергії. А це є не що інше, як побудова національної економіки. Бо не мати національної економіки, значить не мати ніякої, і це розуміють в усіх державах, крім України.

Сталий розвиток - це керований розвиток, в основі якого лежить економічний націоналізм. Основою його керованості є системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють дуже швидко моделювати різні варіанти напрямків розвитку, з високою точністю прогнозувати їх результати та вибрати найбільш оптимальний.

Варто відзначити, що досягнення оптимального варіанта розвитку декларують ряд країн, у кожної країни свій шлях розвитку. В одних цей шлях тільки починається, у інших вже розпочався, треті вже стали на шлях сталого економічного розвитку (США, Японія, країни Європейського Союзу), проте єдиною основою їх розвитку був і залишається економічний націоналізм.

Сьогодні основне гальмо розвитку внутрішнього ринку в Україні – низька заробітна плата її громадян, що говорить про несправедливий розподіл ВВП в державі. Доцільним є таке порівняння – у 2013 році в країнах ЄС виробництво ВВП на душу населення складає 23 тис. дол. США, в Україні 7 тис. дол., тобто в 3.3 рази менше, але оплата праці менша за європейську майже в 10 разів.

Прорахунком владних структур минулого часу є і встановлення надмірного податкового тиску на заробітні плати у формі нарахувань на заробітну плату (понад 38%), що підлягають перерахуванню в державні централізовані фонди.

Низькі заробітні плати – низькі й відрахування до державного бюджету та майже відсутнє інвестування громадянами країни товарів промисловості та інших галузей національного господарства. Звідси правило – в державу, де відсутній внутрішній інвестор, не йде зовнішній, а якщо йде то лише з пробними інвестиціями.

Розвиток внутрішнього ринку країни – це найголовніша умова розвитку сучасної національної економіки. На превеликий жаль внутрішній ринок України знаходиться в зародковому стані, а тому майже не діють і ринкові механізми його регулювання – попит і пропозиція.

Це є наслідком низької професійності, економічної безграмотності та нікудишнього менеджменту усіх попередніх урядів за роки незалежності України, які привели країну до того стану, коли пересічний українець вимушений на продукти харчування витратити майже 75-80% свого сімейного бюджету, тоді як в країнах ринкової економіки – 12-15%.

Держава – основний інструмент для досягнення економічного добробуту нації та народів, які проживають на її теренах. Через це держава є цінністю для її населення. Держава – окремий гравець у господарській системі поруч з іншими її суб'єктами.

Саме державна влада покликана координувати, спрямовувати розвиток і функціонування всіх ланок національного господарства, роблячи акцент на національних інтересах.

Хід розвитку українського суспільства за часів трансформації робить нагальним переосмислення націоналізму в новому контексті, перш за все тому, що очевидним стало: справжній суверенітет базується на економічному підґрунті, а політична спроможність держави неможлива без переконливих економічних аргументів; по-друге, як „несподівано виявилось”, економічний добробут індивідуума зростає не у результаті нескінченного процесу перерозподілу надбаного попередніми поколіннями, а примножується завдяки активній економічній діяльності, і у сучасному глобальному світі її параметри прямо залежать від економічної могутності держави; і, по-третє, сучасне трактування приватного добробуту виходить на позаекономічний рівень – це неодмінна умова економічного поступу, яка включає в себе серед інших такі поняття, як рівень довіри, поваги до новоутвореного власника і його бізнесу з боку зарубіжних партнерів, і навіть підстав для самоповаги, що звичайно також визначається національною приналежністю [2].

Підсумовуючи вище сказане, слід підкреслити, що сьогодні питання економічного націоналізму для України є надзвичайно актуальними. Для реалізації ідей економічного націоналізму необхідно ряд суспільно-політичних передумов серед яких пріоритетними, на мою думку, є прихід до влади національних лідерів, які діятимуть не в інтересах тільки якогось класу чи соціальної групи, а в ім'я цілої нації і всіх громадян національної держави, та формування громадянського, об'єднаного національною ідеєю суспільства, яке зможе контролювати та доповнювати владу.

Література

1. List F. National System of Political Economy. – N.Y., Lloyd, 1985. – P. 87.
2. В. Кондзьолка Економічний націоналізм як складова національної ідеї /В. Кондзьолка, 2011//режим доступу, aratta-ukraine.com/tekst.ua.

ЩОДО ПРОБЛЕМ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ефективність виробництва, як економічна категорія, відображає дію об'єктивних економічних законів, яка проявляється в процесі діяльності підприємства і є однією з форм, в яких реалізується мета розвитку суспільства в цілому.

У зв'язку із цим, підвищення ефективності суспільного виробництва обумовлена збільшенням обсягів сукупного продукту та національного доходу для задоволення потреб безпосередніх виробників і суспільства в цілому при найменших сукупних витратах на одиницю продукції.

Невід'ємною складовою ефективності суспільного виробництва є ефективність праці, оскільки постання являється одним із найважливіших факторів виробництва.

Відносно персоналу, то найбільш узагальнюючим показником ефективності його використання є рівень виробництва валової продукції на 1 працівника.

В процесі нашого дослідження ми поставили за мету виявити фактори, які впливають на рівень виробництва валової продукції на 1 працівника та оцінити цей вплив.

Наші дослідження проводилися на матеріалах сільськогосподарських підприємств Харківської області, які ми згрупували у дві групи відповідно до природно-кліматичних зон: Лісостепова та Степова. Згідно із статистичними даними Головного управління статистики у Харківській області за 2014 рік, у Лісостеповій зоні розташовано 289 сільськогосподарських підприємств, а у Степовій – 213.

В процесі наших досліджень ми особливу увагу приділили галузі рослинництва, оскільки вона, на відміну від галузі тваринництва, є в усіх сільськогосподарських підприємствах досліджуваної сукупності.

В якості залежної величини було обрано показник продуктивності праці, тобто обсяг валової продукції (у постійних цінах 2010 року) на одного середньорічного працівника(у), а в якості факторів, що обумовлюють його формування, взяті наступні показники:

- структури виробництва через питому вагу товарної продукції галузі рослинництва в загальному обсязі товарної продукції по підприємству (x_1);
- розміри сільськогосподарських підприємств – через показник валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь (x_2);
- ефективність виробництва через рівень рентабельності галузі рослинництва (x_3).

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу ми отримали наступні рівняння регресії:

– по сільськогосподарським підприємствам:

Лісостепової зони Харківської області:

$$y = - 60,63 + 1,36x_1 + 0,21x_2 + 0,98x_3$$

Степової зони:

$$y = 18,99 + 0,83x_1 - 0,03x_2 + 0,30x_3.$$

Аналізуючи конкретні дані коефіцієнтів регресії, ми бачимо, що по обох зонах значно збільшилась концентрація виробництва, тобто питома вага галузі рослинництва в структурі товарної продукції сільського господарства, що позитивно впливало на зростання продуктивності праці.

По другому фактору, у сільськогосподарських підприємствах Лісостепової зони таке зростання теж мало місце. Так, збільшення у сільськогосподарському підприємстві валової продукції на 100 га сільгоспугідь площі сільськогосподарських угідь на 1 грн. призводило до збільшення продуктивності праці в середньому на 210 грн.

В той же час, відмітимо, що в сільськогосподарських підприємствах Степової зони цей показник мав, хоч і не досить значне, та все ж від'ємне значення. Тобто, збільшення валової продукції на 100 га сільгоспугідь, призводило до незначного скорочення продуктивності праці.

Нарешті третій показник – рівень рентабельності в обох моделях мав позитивне значення, хоча і на різному рівні. Так, в Лісостеповій зоні зростання рівня рентабельності галузі рослинництва на 1% призводило до зростання продуктивності праці в середньому на 980 грн., а по сільськогосподарським підприємствам Степової зони це зростання становило в середньому 300 грн.

Отже, такі суттєві коливання продуктивності праці наштовхують, на думку, про реальну відсутність системи стимулювання персоналу в залежності від кінцевих результатів господарювання. Оскільки, вплив стимулюючих заходів на продуктивність праці, а через них і не заробітну плату повинен бути реальним. Суттєва зміна цього показника є свідчення

хаотичності і відсутності системи стимулювання. Іншими словами, це означає, що із збільшення обсягів виробництва матеріальне стимулювання персоналу має не систематичний характер.

Література

1. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства : Підручник /В.І. Мацибора. – К.: Вища школа, 1994. – 415 с.
2. Олійник Т.І. Соціально-економічні чинники формування рівня трудобезпеки сільськогосподарських підприємств України / Т.І. Олійник // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економіка АПК і природокористування». – 2013. – № 3. – С. 63 – 74.
3. Слиньков В.Н. Персонал и его менеджмент: практ.рекомендации / В.Н. Слиньков. К.: КНТ, 2010. – 473 с. 4. Шапиро С.А. Мотивация и стимулирование персонала / С.А. Шапиро. – М.: ГроссМедиа,2014. – 222 с.

З.Б. ЖИВКО, А.В. ПОРТНОВА, О.І. БРАТАШ
Львівський державний університет внутрішніх справ

ГРАФ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ЗАГРОЗАМИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА

При розгляді суті та методики здійснення процедури «планування», вважаємо за необхідне застосовувати експертний метод, враховуючи, що його результати є вихідною базою для подальшого застосування методів графів та матричного аналізу. Тому для викладення методичних засад реалізації процедури планування, пропонуємо розглянути процес математичної обробки результатів експертного опитування на прикладі моделювання впливу зовнішніх загроз.

Для кожного суб'єкта господарювання повинна бути визначена індивідуальна сукупність зовнішніх загроз. Згідно проведених нами досліджень можемо зазначити, що на діяльність більшості вітчизняних підприємств негативно впливають загрози, які становлять деяку множину $Z = \{z_1, z_2, \dots, z_n\}$. З цієї сукупності виберемо підмножину $Z_1 \in Z_2$ найсуттєвіших загроз. Для наочності математичного позначення загрози доповнимо її мнемонічною назвою.

Таблиця 1

Перелік факторів та їх математичне позначення

Математичне позначення	Назва фактора	Мнемонічна назва
1	2	3
Z_1	несприятливі умови для ведення бізнесу	УВБ
Z_2	висока ресурсомісткість виробництва	ВРВ

Z_3	негативний вплив тіньової економіки	ВТЕ
Z_4	надмірний податковий тиск	НПТ
Z_5	низька ефективність господарської діяльності	НЕВ
Z_6	зношеність основних фондів та технологічне відставання	ЗОФ
Z_7	кадрові проблеми	КП
Z_8	рейдерство та протиправні дії кримінальних структур	РПД
Z_9	галузева диспропорція із пріоритетним розвитком сировинних секторів економіки	ГД
Z_{10}	пасивна інвестиційно-інноваційна діяльність	ПД

Підмножину факторів Z_1 та можливі взаємозв'язки між ними подамо у вигляді орієнтованого графа (рис. 1), на вершинах якого розміщено елементи підмножини Z_1 , дуги з'єднують суміжні пари вершин (z_i, z_j), для котрих визначено зв'язок. Він вказує на певну залежність одного фактора (початок стрілки) від іншого (кінець стрілки). Наприклад, низька ефективність господарської діяльності (НЕВ) спричинена: несприятливими умовами ведення бізнесу (УВБ), високою ресурсомісткістю виробництва (ВРВ), надмірним податковим тиском (НПТ), зношеністю основних засобів та технологічним відставанням (ЗОФ), кадровими проблемами (КП) та пасивною інвестиційно-інноваційною діяльністю (ПД).

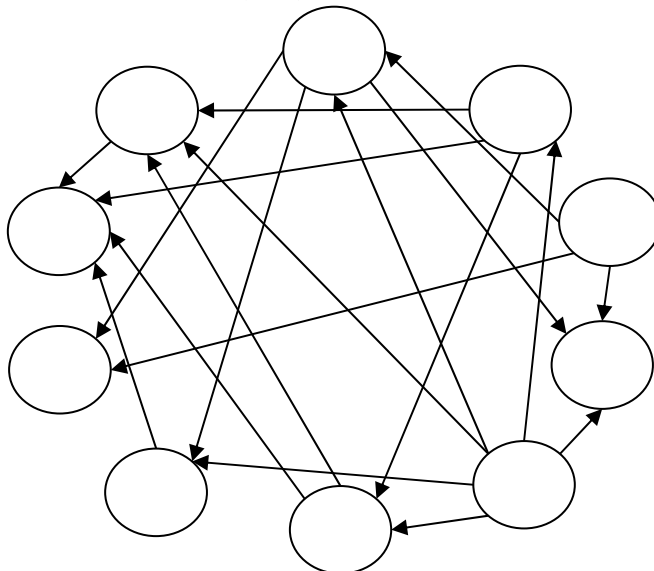

Рис. 1. Граф зв'язків між загрозами впливу на економічну безпеку підприємства

На основі поданого графа будемо бінарну матрицю залежності A для множини вершин Z_1 [13]:

$$a_{ij} = \begin{cases} 1, \text{ якщо критерій (вершина) } i \text{ залежить від критерію (вершини) } j; \\ 0, \text{ якщо критерій (вершина) } i \text{ не залежить від критерію (вершини) } j. \end{cases} \quad (1.1)$$

Для зручності матрицю A розмірності 10×10 елементів помістимо в таблицю, додавши до неї інформаційний рядок і стовпець з назвами загроз. Використовуючи матрицю A , будемо матрицю досяжності: формуємо бінарну матрицю $(I+A)$, де I - одинична матриця. У результаті матриця досяжності повинна задовольняти умову

$$(I + A)^{k-1} \leq (I + A)^k = (I + A)^{k+1} \quad (1.2)$$

Практично її побудова зводиться до заповнення таблиці, бінарні елементи якої визначаються за таким правилом:

$$b_{ij} = \begin{cases} 1, \text{ якщо з } i \text{ можна потрапити в } j \\ 0, \text{ в іншому випадку.} \end{cases} \quad (1.3)$$

Вершина z_j досягається з вершиною z_i , якщо у графі (рис. 1) існує шлях, який приводить з вершини z_i до вершини z_j . Така вершина називається досяжною. Позначимо підмножину подібних вершин через $S(z_i)$. Аналогічно вершина z_i є попередницею вершини z_j , якщо вона досягає її вершини. Нехай сукупність вершин-попередниць утворює підмножину $P(z_i)$.

Остаточно перетин підмножин вершин досяжних і вершин-попередниць, тобто підмножина

$$R(z_i) = S(z_i) \cap P(z_i), \quad (1.4)$$

вершини якої не досягаються з будь-якої з вершин множини Z_1 , що залишилися, визначає певний рівень ієрархії пріоритетності дії загроз, віднесених до цих вершин. Додатковою умовою при цьому є забезпечення рівності:

$$P(z_i) = R(z_i) \quad (1.5)$$

Виконання сукупності вищезазначених дій дає перший рівень (найнижчий з точки зору важливості впливу на досліджуваний процес) ієрархії загроз. Розташувавши загрози за визначеними рівнями, одержимо ієрархічно структуровану модель, що імітує пріоритетність їх впливу на економічну безпеку вітчизняних підприємств. Визначена ієрархія загроз стала підґрунтям для побудови моделі ключових загроз для вітчизняних підприємств.

Література

1. Сеньківський В. М. Модель ієрархії критеріїв якості книжкових видань / В. М. Сеньківський // Наукові записки Української академії друкарства. Вип. 11. — Львів: УАД, 2007. — С. 73–80.

SOCIAL ECONOMY IN EUROPEAN WORLD

The European Union (EU) is an economic and political federation consisting of twenty-seven member countries that make common policy in several areas. The EU was created in 1993 with the signing of the Treaty on European Union, commonly referred to as the Maastricht Treaty, but it was preceded by various European organizations that contributed to the development of the EU.

In fact, Europe is facing a number of important social, economic and political challenges. It has to rise to the challenges posed by global interdependencies and unprecedented transformations, which strongly affect its capacity to ensure economic growth and more jobs, social stability and a recognised diplomatic position in world matters. However, it suffers from sluggish growth, difficulties to effectively implement structural reforms in favour of innovation and employment and increasing scepticism among citizens, especially young people, that Europe may not be well-equipped to get quickly out of the crisis. This Work Programme for 2014 and 2015 supports actions that will give Europe a cutting edge and/or sufficient resilience in facing the current and future difficulties affecting its development. More precisely, it will support several aims in the three intertwined areas of inclusive, innovative and reflective societies. These topics are complex and require multidisciplinary approaches. The first aim is to gain a greater understanding of the societal changes in Europe and of their impact on social cohesion and to analyse and develop social, economic and political inclusion and positive inter-cultural dynamics in the EU and with international partners, through cutting-edge science and inter-disciplinarity, technological advances and organisational innovations. The fight against the crisis must still concentrate our efforts in order to analyse, not so much the already rather well-documented causes and developments of the crisis, but rather the new ideas, strategies and governance structures which will help Europe to surmount its current severe deficiencies (Call EURO). Given the current pessimism in many countries, it is of the utmost importance that Europe defines new visions for its development and these efforts should, as a matter of priority, stress the integration of the young generation in an innovative, inclusive and sustainable Europe (Call YOUNG). The global dimension is also included with a particular focus on the strategic choices Europe should enhance in order to further its research and innovation

capacities and strengthen its principles and impact in several important regions of the world (Call INT). The second aim is to foster the development of innovative societies and policies in Europe through the engagement of citizens, civil society organisations, enterprises and users in research and innovation and the promotion of coordinated research and innovation policies. This Work Programme specifically addresses the development of new forms of innovation that can play a big role in overcoming the crisis and creating opportunities for growth. Such efforts include innovation in the public sector, where new and creative ways of delivering public services can improve efficiency, effectiveness and quality, while reducing costs and lessening the burden on citizens and enterprises. They also involve enterprises, young entrepreneurs, incubators, universities and innovation centres and other relevant actors through support to open innovation, business model innovation, public sector innovation and social innovation (Call INSO). The third aim is to contribute to an understanding of Europe's intellectual basis, its history and the many European and non-European influences, as an inspiration for our lives today (Call REFLECTIVE). In challenging times for its internal coherence, Europe should improve the understanding of its cultural heritage and of its identities in order to strengthen cohesion and solidarity and to encourage modern visions and uses of its past. Rather than separating people and inspiring misplaced nostalgia, our understanding of cultures researched by scientists will attempt to see historical and contemporary commonalities and/or bridges between differences. In these efforts, new technologies and digital cultural heritage should play an important innovative role as they enable new and richer interpretations of our common European culture while contributing to sustainable economic growth.

In the next 5-10 years the EU and its Member States will be required to continue developing strategies and policies aimed at overcoming the financial and economic crisis while further promoting smart, inclusive and sustainable economic growth. The impacts of the economic crisis have been far reaching on the ability of the EU economy to innovate, grow, and create jobs with major societal consequences. Action is therefore needed now to help develop solutions that will lay the foundations for a sustainable job-rich recovery and will allow the economy to transform itself. The portfolio of activities within this area will focus on socioeconomic and behavioural research on: (1) the reform of the EU economic governance structure to better secure financial and economic stability (focusing on the 'Blueprint for a deep and genuine Economic and Monetary Union'); (2) the social, political, legal and cultural consequences of the crisis, such as higher unemployment, the widening of social disparities, rising

Euroscepticism and distrust in politics, and the consequent national and EU-level responses; (3) understanding the evolution of the crisis: long-term structural problems and short-term crisis impact (including short run vs. long run crisis resolution strategies); and (4) the impacts of broader global trends on the EU's economy and governance (e.g. climate change, migration, promotion of human rights, etc). Actions in this area will support the 'Europe 2020' Strategy, and the EU approach to a Deep and Genuine Economic and Monetary Union.

In the context of the changing demographic structure of the society, Europe's future prosperity and sustainability largely depends on the ability to take advantage of the potential of all generations, including both older people and the young. Especially in the times of economic and financial crisis Europe needs a strong young generation to be a driver of smart, sustainable and inclusive growth that will ensure long-term development. However, the current situation of the young in the EU is very difficult: of those young people already in the labour market nearly one in four is jobless, and in some parts of Europe the youth unemployment rate reaches 50%, while the crisis has also reduced the protective effect of education. At the same time, the transition from education to labour market has become more difficult with longer jobless periods, higher likelihood of getting only temporary contracts and of getting a job below qualifications. Such a situation leads to delays in starting independent lives and a lack of motivation to start a family or to participate actively in the society and politics. In the long run it stipulates lower future earnings, insufficient social security protection, higher risk of poverty and a loss of human capital. In a fast-changing society, the challenges faced by young people are numerous, including related to their social background. Especially affected by these risks are young people with migration background and disabilities, who have to face multi-discrimination and find paths to literacy, education and employment. Due to this, Europe is now facing the risk of the emergence of a new «lost generation», whose life perspective is bleak and whose situation can have dire long-term economic and social consequences leading to a decrease of the well-being and the human development of all European citizens. This call will provide a comprehensive picture of the current young generation to help meet the challenges ahead and fulfil the goals of major European policy initiatives, such as «Youth on the Move», the Youth Employment Package and the Youth Guarantee, among others. It will address the situation of young people, their capabilities and resources, aspirations and creativity, prospects and needs by exploring a multitude of different dimensions, from the economic, social and

individual perspective in order to ensure their full participation in an innovative, inclusive and sustainable Europe. Specific attention will be paid to capturing the full diversity of young people in Europe and to addressing gender equality aspects. This call will complement earlier research activities, aimed in particular at overcoming youth unemployment, which were funded under the 7th Framework Programme in the Socioeconomic Sciences and Humanities theme. Research activities under this call will be complemented by actions aimed at making science education and careers attractive for young people, supported by the Science with and for Society programme, Call H2020 – SEAC – 2014/15.

Frankly speaking, it is obvious that investing appropriately in lifelong learning will contribute to overcoming the economic and social crisis and meeting the Europe 2020 targets on employment, poverty reduction, education, sustainability, innovation. The need and markets for adult education (after initial education and training) are thus likely to rise in the coming years. Indeed, Integration is a difficult process and there will invariably be setbacks and crises. The EU has an excellent record of recovering from crises and moving ahead even stronger than before due to firm political will. The resounding lesson of the EU model, then, is the necessity of genuine investment by member states in the goal of regional integration. While not always politically expedient, national governments would be wise to put the long-term goal of cooperation above more immediate domestic priorities. More importantly, if integration is to succeed, governments and publics should believe that it is in their vital national interest. Without such commitment, regional groupings will crumble at the first bump in the long road to integration.

О.А. ЛУК'ЯНИХІНА,
*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*
А.Д. КИРИЧЕНКО
Служба у справах дітей
Сумської обласної державної адміністрації

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Багаторічний досвід розвитку цивілізованих країн світу свідчить, що для активізації людського фактору трудова діяльність повинна здійснюватися з повним урахуванням не лише організаційно-технічних, але й соціально-психологічних мотиваційних факторів, які обумовлені

розвитком суспільних форм життя, біологічними особливостями розвитку людини, етапами її життєвого циклу.

Слід зазначити, що у різних галузях і сферах діяльності є своя специфіка організації та стимулювання праці. Об'єктом нашого дослідження є діяльність служби у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації стосовно організації та стимулювання праці державних службовців.

Першим важливим стимулюючим фактором ефективної праці держслужбовця безумовно є мотивація статусом (рангом). Згідно із Законом України „Про державну службу” [1] державним службовцям та посадовим особам органів місцевого самоврядування при прийомі на службу присвоюється відповідна категорія (табл.1):

Таблиця 1 – Відповідність рангів категоріям посад держслужбовців

№ за/п	Категорія, до якої відноситься посада	Порядок рангу, який може бути присвоєний
1.	Перша	3, 2, 1
2.	Друга	5, 4, 3
3.	Третя	7, 6, 5
4.	Четверта	9, 8, 7
5.	П'ята	11, 10, 9
6.	Шоста	13, 12, 11
7.	Сьома	15, 14, 13

Із наведеного видно, що в рамках однієї категорії державний службовець може мати один з трьох рангів. При прийомі на службу автоматично присвоюється нижчий ранг відповідної категорії. В подальшому ранг підвищується до максимально можливого в даній категорії. При займанні більш високої посади у службовця змінюється категорія і таким чином державний службовець має можливість наступного підвищення в ранзі.

Така структура є важливим елементом мотиваційного механізму у державних установах, оскільки з підвищенням рангу службовець отримує більшу доплату до заробітної плати.

Другим мотиваційним стимулом є мотивація за результатами роботи. Таких чинників можна виділити декілька:

1. Надбавка за вислугу років – виплачується державним службовцям щомісячно у відсотках до посадового окладу з урахуванням доплати за ранг і залежно від стажу державної служби у таких розмірах: понад 3 роки – 10, понад 5 років – 15, понад 10 років – 20, понад 15 років – 25, понад 20

років – 30, понад 25 років – 40 відсотків. В службі у справах дітей з 7 працівників 5 службовців отримують надбавку за вислугу років.

2. Подання до державних нагород та присвоєння почесних звань за особливі трудові заслуги, зокрема за значний особистий внесок у вирішення питань соціального захисту дітей, створення сприятливих умов для всебічного розвитку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, формування у дітей високих духовних і моральних якостей, багаторічну сумлінну працю.

3. За високі результати праці державним службовцям можуть установлюватися надбавки за високі досягнення у праці і виконання особливо важливої роботи, доплати за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників та інші надбавки і доплати, а також надаватися матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань.

4. Переведення працівника на посаду більш високого рівня.

До нематеріальних стимулювань праці відноситься щорічна відпустка тривалістю 30 календарних днів, якщо законодавством не передбачено більш тривалої відпустки, з виплатою допомоги для оздоровлення у розмірі, що не перевищує середньомісячної заробітної плати працівника. Державним службовцям, які мають стаж роботи у державних органах понад 10 років, надається додаткова оплачувана відпустка тривалістю до 15 календарних днів. Порядок і умови надання додаткових оплачуваних відпусток встановлюються Постановою Кабінету Міністрів України від 27.04.1994 № 250 „Про Порядок і умови надання державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування додаткових оплачуваних відпусток” [2]. А з набуттям чинності Постанови КМУ від 20.06.2012 № 551 „Про затвердження Порядку надання державним службовцям додаткових оплачуваних відпусток” [3] державним службовцям, які мають стаж державної служби понад п'ять років, буде надаватися додаткова відпустка тривалістю один календарний день. Починаючи з шостого року державної служби ця відпустка збільшується на один календарний день за кожний наступний рік роботи на державній службі. Тривалість додаткової відпустки не може перевищувати 15 календарних днів.

Ст. 29 Закону України «Про державну службу» визначено, що державним службовцям створюються умови для навчання і підвищення кваліфікації у відповідних навчальних закладах та шляхом самоосвіти. Державні службовці підвищують свою кваліфікацію постійно, у тому числі через навчання у відповідних навчальних закладах, як правило, не

рідше одного разу на п'ять років. Результати навчання і підвищення кваліфікації є однією з підстав для просування по службі.

Таким чином можна зробити висновок, що на сьогодні стимулювання праці державних службовців в Україні переважно лежить у площині нематеріальної мотивації. Відсутність належної матеріальної складової у компенсаційній системі може призводити до зловживань і розвитку корупційних схем «мотивації» держслужбовців. Тому ці результати досліджень слід враховувати у системі кадрового менеджменту державної служби, зокрема. при формуванні підсистем відбору і розвитку персоналу та організації і стимулювання праці.

Література

1. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 № 3723-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12/page>.

2. Про Порядок і умови надання державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування додаткових оплачуваних відпусток: *Постанова* Кабінету Міністрів України від 27.04.1994 № 250. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/250-94-%D0%BF>

3. Про затвердження Порядку надання державним службовцям додаткових оплачуваних відпусток: *Постанова* Кабінету Міністрів України від 20.06.2012 № 551. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/551-2012-%D0%BF>.

В.В. МАРКОВ, О.В. КАРАЧЕВЦЕВ

Харківський національний університет внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ І СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Становлення України як правової держави обумовило реформування правової системи, вдосконалення законодавства, що регулює відносини в усіх сферах суспільного життя, зокрема у галузі інформаційно-телекомунікаційних технологій. Глобалізаційні процеси зумовлюють необхідність уніфікації національного законодавства та приведення його до європейських стандартів. Розповсюдження та входження у майже всі сфери життя суспільства мережі Інтернет та комп'ютерних технологій призвели до появи протиправних дій у мережі та скоєних з використанням комп'ютерних технологій злочинів. У таких умовах вкрай актуальним постає питання вироблення стратегії дій держави у сфері боротьби (запобігання і протидії) з кіберзлочинністю.

В останній час депутати Верховної Ради України пропонують

доповнити Кримінальний Кодекс статтями про злочини в комп'ютерній сфері. За кіберзлочини українців хочуть позбавляти волі строком від трьох до шести років. Відповідні санкції прописані в законопроекті про внесення змін у Кримінальний Кодекс України (щодо доповнення статтями, за якими настає кримінальна відповідальність у комп'ютерній сфері). Під категорію комп'ютерних злочинів підпадають: спроба впливу або вплив на обробку даних шляхом навмисного проектування програми, використання неправильних або незавершених даних, несанкціонованого використання даних. Крім того, каратиметься спроба підробки даних, використання підроблених даних або заміщення даних підробленими; спроба незаконного вилучення, блокування, стирання, зміни даних; спроба затримки обробки даних, спрямована проти підприємства, державної влади; викрадення даних, захищених від несанкціонованого доступу, не призначених для правопорушника. Згідно з пропозиціями депутатів, відповідальність за кіберзлочини передбачає позбавлення волі строком до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років. За вчинення тих самих дій повторно або за попередньою змовою групою осіб пропонують карати позбавленням волі на строк від трьох до шести років [1].

Загальновідомо, що наша країна є одним з лідерів за кількістю кібератак у всьому світі. По даному показнику Україна опинилася на четвертому місці після Росії, Тайваню і Німеччини [2]. Це відбувається тому, що українські закони, які регулюють питання кіберпростору і злочинних посягань у ньому, недостатньо розроблені та реалізовані. Сьогодні кримінальне законодавство у даній сфері складається з Розділу XVI Кримінального кодексу України «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку» [3]. Кіберзлочини можна класифікувати на два типи: традиційні злочини, що вчиняються за допомогою комп'ютерних технологій та Інтернету (шахрайство з використанням ЕОМ, незаконне збирання відомостей, що становлять комерційну таємницю, шляхом несанкціонованого доступу до комп'ютерної інформації тощо), та нові злочини, що стали можливі завдяки новітнім комп'ютерним технологіям.

Ратифікована Україною 7 вересня 2005 р. Конвенція про кіберзлочинність містить норми, здатні доповнити і поліпшити законодавчу базу нашої держави в цій сфері. Конвенція про кіберзлочинність направлена на регулювання трьох основних питань:

– кримінально-правової характеристики злочинів у сфері комп'ютерної інформації;

– кримінально-процесуальних аспектів боротьби зі злочинністю, направлених на забезпечення збирання доказів при розслідуванні комп'ютерних злочинів;

– міжнародної співпраці в кримінально-процесуальній діяльності, яка направлена на збирання доказів скоєння таких злочинів за кордоном.

Конвенція про кіберзлочинність включає норми права, які держави-учасники зобов'язалися включити в національне законодавство, а також норми, що встановлюють порядок міждержавної співпраці у справі боротьби зі злочинністю у сфері високих технологій.

Сьогодні рівень і темпи зростання кіберзлочинності вимагають адекватного реагування, у тому числі і на законодавчому рівні. Для ефективної протидії кіберзлочинності необхідний інтегрований підхід, який можна забезпечити лише колективними зусиллями міжнародної спільноти через тісну взаємодію державних інститутів, а також створення в Україні ґрунтовної та потужної нормативно-правової бази, яка б включала в себе: концепцію, стратегію боротьби з кіберзлочинністю та інші необхідні елементи законодавства, приведені у повну відповідність міжнародним угодам та Конвенції про кіберзлочинність. Уніфікація українського законодавства у даній сфері обумовить безболісний та успішний процес інтеграції України в Європейське інформаційне середовище.

Література

1. За кіберзлочини українцям даватимуть шість років. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/za-pidrobku-komp-yuternih-danihukrayincyam-svitit-6-rokiv.html>.

2. Украина – один из лидеров по количеству кибератак в мире. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/03/8/6985180>.

3. Кримінальний кодекс України від 05.01.2001 р. // ВВР України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

Л.В. МЕЛЬНИК

Рівненський національний університет водного господарства та природокористування

МІСЦЕ І РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Про стан справ в економіці впевнено можна судити за характером процесів, що відбуваються в інвестиційній сфері. Вона є індикатором, який

вказує на загальний стан всередині країни, розмір національного доходу, привабливість для інших держав.

На сьогоднішній день ще дуже багато належить зробити для забезпечення в Україні дійсно сприятливого інвестиційного клімату, особливо у сільському господарстві. Сільське господарство - основоположна галузь у будь-якій економіці, яка визначально є малоприбутковою і малопривабливою для інвестицій. Але від розвитку сільського господарства залежить розвиток всієї економіки. Вирішенню підлягає досить широке коло проблем, однак найбільш важливі з них повинні бути вирішені якомога швидше. Абсолютно пріоритетним завданням є упорядкування податкового законодавства [3].

Судячи із результатів обстеження, інвесторам потрібні не привілейовані умови і більш низькі податкові ставки в порівнянні з міжнародними, а розумна, прозора і передбачувана податкова система. Крім цього, велике значення для підвищення привабливості інвестицій в українській економіці відіграє зміцнення національної банківської системи, тобто створення ефективних джерел акумулювання заощаджень і перетворення їх в інвестиції. У всякому разі, передумовою удосконалення банківської системи є більш надійне забезпечення прав власності і особливо прав інвесторів [1].

Що стосується сільського господарства, то в ньому складається несприятлива інвестиційна ситуація, яка пов'язана з недосконалістю українського законодавства. Сільське господарство в усіх розвинених країнах користується державною підтримкою. Адже дана галузь безпосередньо впливає на продовольчу безпеку країни, що само по собі є потужним політичним аргументом на світовій арені. Попит на продукцію АПК є нееластичним. Через затяжні економіко-політичні потрясіння в країні, інвестори бояться вкладати гроші в сільське господарство, враховуючи, що в перший рік після інвестиційних вкладень, сільське господарство не принесе величезних прибутків [2].

Інвестори більш зацікавлені робити вкладення в перспективні галузі, і в ті галузі, де прибуток не змусить себе довго чекати. Але після того, як АПК підніметься і стане на ноги, то люди, які вклали свої гроші в колись відстале аграрне виробництво почнуть отримувати прибутки. Також не може не вселяти оптимізм той факт, що тепер Україна внесена до списку країн, в яких ведеться боротьба з відмиванням грошей. На наш погляд, це має підвищити інвестиційну привабливість українських підприємств зокрема і сільського господарства в цілому. Є надія, що вже найближчим

часом усі вище перераховані позитивні тенденції не забаряться позначитися на нашій економіці, а значить й на нашому житті.

Література

1. Малецький Є.Г. Про роль інвестицій в підвищенні ефективності сільського господарства // Економіка сільського господарства і переробних підприємств. - 2011р. - №9. С.15-18
2. Топсахалова Ф.М. Удосконалення механізму інвестування як умова підвищення привабливості сільського господарства // Фінанси і кредит. - 2013р. - №1. - С.32-34
3. Биков А. Активізація інвестиційного процесу на сільгосп підприємствах // АПК: економіка і управління. - 2013р. - №2. - С.20-26

О.В. НОСОВА, О.С. МАКОВОЗ, Р.С. АВАКЯН

Харківський національний університет внутрішніх справ

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростанням ролі регіонів як економічних агентів міжнародного рівня, безпосередніх учасників міжнародного поділу праці. На сьогодні регіональний розвиток також суттєво впливає і визначає темпи національного розвитку. І тому питання управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні є найбільш актуальними у більшості країн світу. На сучасному етапі перед Україною постає необхідність побудови принципово нової моделі взаємовідносин між центром та регіонами, удосконалення інструментарію регіональної політики, правового закріплення статусу регіону, формування принципів розмежування повноважень різних рівнів управління тощо. Ставлення до розробки регіональної стратегії розвитку як до найважливішого заходу регіонального управління, який за самою своєю суттю має поєднувати перспективну та поточну діяльність, погоджувати дії між різними суб'єктами державного регулювання в інтересах зростання добробуту суспільства та підвищення показників регіонального розвитку, є безперечно домінуючим у сучасній державній регіональній політиці.

Дослідження проблем розвитку та управління регіонами, реалізація цільових кластерних проектів знайшло відображення в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів, а саме: А. Александрової, З. Садовської, Д. Страйка, К. Чагіна, М. Бандмана, Г. Агафонова, С. Попова, Б. Санєєва, В. Вороб'єва, В. Іонова, В. Малова, Т. Браяна, Г. Пата, О. Крайніка, М. Бутко, І. Колота та ін.

Поняття «регіон» виникло в науці для виділення окремих територій за певною ознакою: історичною, географічною, етнічною, геологічною, адміністративно-територіальною, функціональною, економічною. Сучасні теорії розглядають регіон як систему, зокрема як локальну соціально-економічну систему, агломеровану систему, політичну систему, а також як регіон-квазідержаву, регіон-квазікорпорація, регіон-ринок.

Механізмам фінансового інвестування та участі у ньому інституційних інвесторів присвячені роботи таких зарубіжних вчених: Г. Александера, Дж. Бейлі, Д. Блекуелла, З. Боді, Е. Брігхема, Л. Гапенські, Л. Гітмана. Серед українських відомих науковців, роботи яких присвячені дослідженням даних проблем, варто виділити О. Барановського, О. Бандурки, М. Білик, І. Бланка, В. Корнеєва, Н. Костіну, Д. Леонова, Б. Луціва, А. Михайлова, О. Мозгового, А. Мороза, А. Пересаду.

Надмірна концентрація зусиль і фінансових ресурсів на відновленні докризової динаміки базових галузей, як основи виробництва та експорту призвели до того, що промислові регіони України виявилися безпрецедентно залежними від нестабільної ситуації на зовнішніх ринках.

Про наявність значних відмінностей у темпах розвитку регіонів свідчать підсумки соціально-економічного розвитку протягом січня-червня 2014 р. :

- зменшення обсягів промислового виробництва спостерігалось в 19 регіонах (від 0,1% у Закарпатській області до 12,8% у м. Києві).;
- зменшення обсягів виконаних будівельних робіт мало місце в 20 регіонах;
- від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами мало місце у 8 регіонах (від 864,8 млн. дол. США у Київській області до 3 млрд. 500 млн. дол. США у м. Києві).;
- зменшення обсягу освоєних капітальних інвестицій мало місце у 18 регіонах;
- зменшення надходжень прямих іноземних інвестицій спостерігалось у 26 регіонах;
- зростання реальної заробітної плати мало місце у 12 регіонах (від 0,1% у Сумській до 2,4% у Хмельницькій областях), зменшення відбулось у також 12 регіонах (від 0,1% у Чернівецькій до 5,2% у Київській областях);
- зменшення заборгованості з виплати заробітної плати мало місце лише у Закарпатській (на 37,5%), Київській (на 15,4%) та Одеській (на 2,1%) областях. Борг з виплати заробітної плати збільшився у 22

регіонах, причому найбільше зростання спостерігалось у 4 регіонах: у Чернівецькій (в 43 рази), у Рівненській (9,4 раза), у Дніпропетровській (в 7,6 раза) та Волинській (в 2,7 раза) областях.

Фіскальний розрив Державного бюджету України на 2014 р. оцінено у суму 289,8 млрд. грн. У тому числі: 71,6 млрд.грн. – запланований попереднім урядом дефіцит Державного бюджету на 2014 р.

Орієнтиром політики реформ в Україні на майбутню перспективу має стати пріоритетний розвиток внутрішнього ринку, збільшення глибини переробки сировини і зростання частки виробництва інвестиційних та споживчих товарів. Докорінного перегляду потребує система стимулів економічного зростання на рівні регіонів. В основу політики диверсифікації регіональної економіки має бути покладено мотивуючу роль держави щодо розвитку у регіонах видів діяльності, які є альтернативними традиційним; розвиток внутрішнього ринку та товарного виробництва регіональних виробників (як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, сприяння імпортозаміщенню); збалансування галузевої структури капіталовкладень та пошуку нових «точок» залучення інвестиційних ресурсів на регіональному рівні.

В умовах стрімкої зміни геополітичних реалій та ведення воєнних дій на Сході України особливої актуальності для економіки старопромислових територій Сходу України набувають пошук шляхів та механізмів реформування регіональних економічних комплексів, визначення перспектив диверсифікації регіональної економіки. Саме регіони Сходу України відчують сьогодні найбільше соціально-економічне, політичне та інституційне навантаження, обумовлене стрімкою зміною геополітичної ситуації. Крім того, соціально-економічні проблеми супроводжуються закриттям російських ринків збуту для української продукції, і найбільше потерпають від цього традиційні промислові галузі Донбасу, переважна більшість експортної продукції яких вироблялася для ринків у Російській Федерації. Водночас зазначимо, що потужний промисловий комплекс Сходу України і сьогодні перебуває на індустріальній стадії розвитку, яку розвинені країни світу пройшли ще до 70-х років ХХ століття.

Особливо відчутно дестабілізація ситуації на Сході України позначилась на розвитку машинобудування. На провідних підприємствах машинобудівного комплексу Сходу України у 2014 р. спостерігалось стрімке зменшення обсягів виробництва. Навіть зниження ціни на українські вагони (середня ціна на експорт за один вагон зменшилася з 75

до 57 тис. дол. США) не забезпечила зростання експорту до РФ.

У 2014 р. ситуація у галузі вуглевидобутку в Україні погіршувана. Переважна частка державних дотацій на підтримку вугільної галузі спрямовувалася у східні регіони України Донецьку та Луганську області, причому кошти переважно пішли на покриття собівартості палива та заробітну плату шахтарям. На розвиток підприємств, інвестиції у технічну модернізацію виробництва коштів фактично не залишається. Прискорюється відплив інвестиційних ресурсів з регіону, закриваються інвестиційні проекти, дедалі гостріше відчувається дефіцит кредитних ресурсів. В регіоні зростають ризики падіння обсягів залучення інвестиційних ресурсів. Як наслідок, від частини іноземних та вітчизняних інвесторів слід очікувати «заморожування» інвестиційних проектів або ж їх зупинення.

Основний та незмінний пріоритет регіональної політики ЄС – зменшення регіональних диспропорцій та вирівнювання основних показників соціально-економічного розвитку на місцях. Можна стверджувати, що економічна ефективність функціонування Європейського Союзу впродовж другої половини ХХ ст. ґрунтувалась на успішній реалізації регіональної політики, у т.ч. – шляхом оптимізації задіяння наявних на місцях регіональних ресурсів розвитку як фундаменту забезпечення загально європейського економічного зростання. Повноцінне розкриття потенціалу регіонів відбулося завдяки децентралізації – процесу перерозподілу владних та фінансових повноважень на користь органів місцевого самоврядування задля заохочення регіональних ініціатив та найбільш ефективного вирішення проблем соціально-економічного розвитку на місцях.

В Україні реформування системи місцевого самоврядування, децентралізацію державного управління регіональним розвитком проголошено одним з базових пріоритетів державної регіональної політики. Практика свідчить, що базовими перешкодами для розвитку місцевого самоврядування в Україні є надмірна централізація влади, поширена практика дублювання функцій (та повноважень) місцевої влади. Так, місцеві ради мають набагато менше повноважень, ніж місцеві державні адміністрації, які призначаються, а не обираються. А участь переважної більшості громадян у вирішенні місцевих проблем розвитку, у політичному житті на місцевому рівні, як правило, обмежується голосуваннями на виборах. Показовою є ситуація і у бюджетній сфері. Місцеві бюджети формуються та виконуються місцевими державними

адміністраціями, що реалізують виконавчі функції місцевих рад на місцях. Проте потреба у децентралізації, у тому числі – фінансовій децентралізації, в Україні є. Згідно соціологічних опитувань, відчутна частка громадян позитивно ставиться до посилення децентралізації влади, щоправда, суспільні уподобання мають регіональну специфіку. Водночас, опоненти процесів децентралізації влади асоціюють її із втратою керованості та зростанням ризиків розколу держави. Серед системних проблем, що мають бути вирішені в Україні в процесі децентралізації влади, усунення дублювання компетенцій місцевих рад та державних адміністрацій, з одного боку, та органів місцевого самоврядування різних рівнів, з іншого. Практична реалізація ініціатив ЄС щодо підтримки (стимулювання) регіонального розвитку в Україні ставить за мету зростання конкурентоспроможності регіонів, сприяння вирівнюванню соціального, економічного та територіального розвитку.

Інвестиційна привабливість кожного регіону формується під впливом комбінації факторів національного рівня, що зумовлюють інвестиційне середовище країни в цілому, та регіональних факторів, що властиві окремо взятій області чи місту. Серед причин неефективного використання інвестиційного потенціалу в Україні є непостійне законодавство в сфері інвестування, а також нестабільність на міжнародних ринках, як результат світової економічної кризи. Зменшення фінансових інвестицій в діючу економіку призвело до обмежень в інноваційній діяльності. Фінансовим джерелом інновацій є інвестиції, які виступають в якості реальної бази для інноваційного оновлення економіки. Проведення державою політики модернізації інвестиційної діяльності на макро- та макрорівнях розглядається в якості важливої передумови стимулювання економічного пожвавлення та підйому як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках інвестицій в Україні.

Залучення та використання власних інвестиційних ресурсів українською економікою є недостатнім для проведення реформ. Загострення військового протистояння на сході України, анексія Автономної Республіки Крим в поєднанні із зростанням затратності виробництва (через девальвацію національної грошової одиниці, зростання тарифів на електроенергію та газ для промислових споживачів) та зменшення внутрішнього споживчого попиту зумовило негативну динаміку розвитку економіки України. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 1,4 % капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 1,6 відсотка усіх капіталовкладень, частка коштів

населення на будівництво житла – 11,2 %. Інші джерела фінансування становлять 3,4 %. Зазначена структура джерел фінансування капітальних інвестицій, зокрема домінування в ній внесків за рахунок власних коштів підприємств, ставить в залежність розвиток підприємств та їх інвестиційну активність від їх прибутковості. Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Ю.С. ПЕНЯК, І.М. САФРОНСЬКА

*Харківський національний аграрний університет
імені В.В.Докучаєва*

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Найбільш мобільною частиною активів сільськогосподарських підприємств є оборотні засоби, ефективне використання яких призводить до суттєвого збільшення загального рівня прибутковості господарської діяльності підприємств, саме тому необхідно визначити головні економічні, політичні, соціальні, технічні, маркетингові та інші чинники впливу на ефективність їх використання з урахуванням особливостей галузі. Так, всі фактори ефективності використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств доречно поділити на дві великі частини: зовнішні та внутрішні.

Зовнішні чинники доцільно поділити на чинники макроекономічного та чинники галузевого рівня [1, 44]. Серед чинників макроекономічного рівня найвпливовішими на ефективність використання оборотних засобів є:

- податкова політика держави;
- грошово-кредитна політика держави, яку здійснює Центральний банк, впливає на загальну кількість грошей в обігу, саме тому показники оборотності найбільш ліквідної частини оборотних активів залежать від загального обсягу грошової маси в українській економіці;
- інфляція;
- митне регулювання - рівень імпортно-експортного мита впливає на ефективність використання оборотних засобів за рахунок вилучення оборотних коштів підприємств, тобто найбільш ліквідних активів, у вигляді мита.

Серед факторів галузевого рівня найвпливовішими на ефективність

використання оборотних засобів підприємств АПК вважаємо наступні:

- нормативно-правова база регулювання земельних відносин;
- рівень конкуренції в галузі впливає на ступінь адаптивності до ринку постачальників сировини і матеріалів, на вибір покупців товарно-матеріальних цінностей, вибір умов та строків розміщення вільних грошових коштів;
- рівень економічного розвитку галузі: динаміки обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, сформованих тенденцій своєчасності розрахунків в галузі, розвитку виробничого потенціалу, рівня інвестиційної активності, ступеню забезпеченості сировиною та інших факторів;
- пропозиція сировини і матеріалів для агропромислового комплексу;
- попит та цінові умови на ринках;
- сезонні коливання – це важливий фактор використання оборотних засобів, враховуючи те, що продукція схильна сезонній зміні продажів.
- кліматичні умови;
- обмеженість кредитування фінансовими установами, недостатність інвестицій в сільське господарство.

Внутрішні фактори ефективності використання оборотних засобів на сільськогосподарських підприємствах поділяють на 4 великі групи [2, 75]:

- 1) стадія життєвого циклу підприємства;
- 2) професійна підготовка персоналу;
- 3) наявність ресурсів;
- 4) технологія виробництва.

Стадія життєвого циклу підприємства є одним з важливих факторів впливу на структуру та обсяги оборотних засобів. Враховуючи те, що в процесі свого розвитку кожне підприємство проходить стадію інтенсивного росту, стадію стабільного положення на ринку, а також стадію спаду обсягів продажів, на кожному із зазначених етапів розвитку обсяг і структура оборотних засобів є різними. Для періоду активного зростання неприйнятні нормативи оборотних засобів, що використовувались для конкретного підприємства на етапі стабільного положення на ринку. Так, період швидкого розвитку та зміцнення положення на ринку характеризується стрімким збільшенням оборотних засобів, тому що підприємство змушене кредитувати покупців, збільшуючи суми дебіторської заборгованості, підтримувати асортимент запасів для збереження високої швидкості обслуговування клієнтів.

Також важливим фактором є професійна підготовка персоналу, а саме організаційна культура, збутова, облікова та фінансова політика підприємства, можливість реалізації продукції по найвигіднішим цінам та інтереси власників підприємства.

Серед внутрішніх факторів ефективності використання оборотних засобів також необхідно виділити наявність ресурсів, а саме стан наявної техніки, фінансових ресурсів для придбання високоврожайних сортів та гібридів сільськогосподарських культур, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, а також питома вага складових оборотних засобів від їх загальної кількості.

Технологія виробництва суттєво впливає на ефективність використання оборотних засобів, а саме: зменшення кількості операцій за рахунок їх поєднання; використання технічного обладнання по комплексному обробітку ґрунту; використання широкозахватної техніки; використання районованих гібридів і сортів; застосування економічно обґрунтованих норм добрив та ін.

Таким чином, на нашу думку, зовнішні чинники здійснюють більш відчутний вплив на ефективність використання оборотних засобів, однак, негативні наслідки такого впливу можливо частково зменшити за рахунок внутрішніх чинників, таких як дотримання оптимальної питомої ваги складових оборотних засобів в їх загальній кількості, якісної збутової, облікової та фінансової політики, сучасної технології виробництва та інших. Враховуючи суттєвість впливу чинників на ефективність використання оборотних засобів, управління активами необхідно здійснювати з урахуванням сучасних методичних підходів формування і використання оборотних засобів, адаптованих до особливостей їх функціонування на сільськогосподарських підприємствах.

Література

1. Дем'яненко М.Я. Ефективність оборотних засобів у сільському господарстві: теорія, методологія, практика / Дем'яненко М.Я. // Економіка АПК. - 2013. - №5. - С. 44-47.
2. Стецюк П.А. Фінансові проблеми розвитку аграрного виробництва / П.А. Стецюк, О.Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2012. - №4. – С.73-79.

В.І. САПИЧ

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

РОЗВИТОК ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ СЕЛЯН НА ЗЕМЛЮ

Здійснення права власності, як визначено Статтею 319 Цивільного кодексу України [1], передбачає, що власник володіє, користується і розпоряджається своїм майном на власний розсуд. За сучасних умов і земельні відносини в цілому, і орендні відносини, зокрема, в значній мірі не забезпечують виконання даної законодавчої норми.

Особливістю сформованого нині в Україні землекористування є те, що більша частина сільськогосподарських угідь залучається до господарського обороту на основі орендних відносин. У 2013 р. в Сумській області 61,2% власників передали свою землю в оренду. Така ситуація пояснюється двома чинниками. Перший з них полягає в тому, що переважну частину власників землі складають пенсіонери. По даним за 2013 р. у Сумській області із загальної кількості договорів оренди 57,9% було укладено людьми пенсійного віку, і цей показник з року в рік майже не змінюється. Другий чинник, який обумовлює домінування орендних відносин у землекористуванні в Україні, це відсутність ринку земель сільськогосподарського призначення. Введення купівлі-продажу сільськогосподарських угідь призведе до перерозподілу їх у власність ефективно господарюючих товаровиробників і, відповідно, зменшить обсяги оренди.

Про наявність перешкод реалізувати своє право власності на землю і незавершеність земельної реформи свідчить значна кількість власників, що не визначилися, як розпорядитись своїм правом на земельну частку. У 2013 р. в Сумській області таким власникам належало 28,0% земель, переданих у власність. І хоча даний показник має сталу тенденцію до зменшення (у 2008 р. він дорівнював 33,2%), його наявність призводить до вилучення із сільськогосподарського обороту значних площ або використання їх без правовстановлюючих документів, від чого мають втрати усі суб'єкти земельних відносин. Так, у Сумській області в 2013 р. із зазначеної категорії земель 263,2 тис. га не були залучені у сільськогосподарському виробництві, а 50,2 тис. га угідь використовувалися без правовстановлюючих документів. Проведені розрахунки показують, що при існуючому рівні ефективності землекористування для Сумської області це означало, що суспільство не дотримало сільськогосподарської продукції на 1894,2 млн. грн., сільськогосподарські товаровиробники втратили чистого прибутку на 85,5 млн. грн., власники земельних часток (паїв) не отримали 178,4 млн. грн. орендної плати, близько 5372 селян не були працевлаштовані [розраховано автором на основі даних: 2, 221; 3, 25, 30, 31, 58].

Найбільші площі сільськогосподарських угідь власників, що не визначились, як розпорядитися своїм правом на земельну частку (пай), спостерігаються у Поліській географічній зоні Сумської області, родючість земель в якій значно гірша ніж у Лісостеповій частині. У цьому регіоні до даної категорії угідь відноситься 40-65% площі земель, які було

передано у власність. Негативною тенденцією, що склалася останні роки, є збільшення площі сільськогосподарських угідь, що використовуються без правостановлюючих документів. Лише за 2009-2013 рр. категорія цих земель у Сумській області зросла на 4,4% і досягла 50249,2 га, що дорівнювало майже 6% площі земель, яка знаходилася у обробітку сільськогосподарських підприємств. Якнайбільше угідь, що використовуються без правостановлюючих документів, знаходиться у районах, де грошова оцінка сільськогосподарських угідь вища за середню по області (Липоводолинський, Краснопільський, Охтирський, Білопільський і Роменський райони). Використання сільськогосподарськими підприємствами земель без відповідного юридичного оформлення не лише порушує економічні інтереси власників, місцевих громад і держави, але і створює загрози втрати їх родючості, посилює ризики виникнення негативних екологічних наслідків.

До проблемної категорії земель також відносяться ділянки, власники яких не витребували свої сертифікати та державні акти. В Сумській області у 2013 р. площа таких земель склала 29915,7 га. Позитивно, що категорія цих земель скорочується (у 2008 р. їх було 33292,0 га, тобто на 11,3% більше). Існуюча законодавча база дозволяє використовувати ділянки, по яким не витребувані сертифікати і державні акти. Така норма передбачена Ст. 13 Закону України від 05.06.2003 № 899-IV «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» [4]. Згідно даної норми за рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради або районної державної адміністрації нерозподілені (невитребувані) земельні ділянки можуть передаватися в оренду для використання за цільовим призначенням на строк до моменту отримання їх власниками державних актів на право власності на земельну ділянку. Маючи зацікавленість у поповненні своїх бюджетів органи місцевої влади досить активно проводять роботу здачи в оренду ділянок, власники яких не витребували свої сертифікати та державні акти. Так, у Сумській області із цієї категорії земель 75,6% використовувалися відповідно до договорів оренди. Важливо, що із цих земель було залучено до сільськогосподарського виробництва не тільки угіддя з високою родючістю, а і значні площі у Глухівському, Кролевецькому, Середино-Будському, Шосткінському і Ямпільському районах Поліської зони, де родючість ґрунтів суттєво гірша. Така ситуація свідчить про вирішальну роль у введенню в сільськогосподарський оборот нерозподілених (невитребуваних) земельних ділянок саме організаційної роботи місцевих

органів влади.

Орендні відносини в Україні є основною формою залучення земельних угідь у сільськогосподарське виробництво. Залучення сільськогосподарських угідь на умовах орендних відносин націлює сільськогосподарських товаровиробників на більш ефективне і раціональне використання земельних ресурсів. Водночас, сучасні орендні відносини не орієнтують діяльність сільськогосподарських підприємств на істотне покращення родючості земельних ресурсів. Інакше кажучи, комерційні інтереси сільськогосподарських товаровиробників, одного із суб'єктів земельних відносин, є домінуючими над інтересами інших суб'єктів – держави і приватних власників, що порушує базові принципи здійснення права власності [1]. Таке становище свідчить про недостатню дієвість чинного нормативно-правового забезпечення щодо досягнення збалансованості інтересів суб'єктів земельних відносин. Отже, орендні відносини слід розглядати як такі, що знаходяться лише на стадії становлення, вони далекі від досконалості і потребують як теоретичного обґрунтування, так і організаційно-правового забезпечення.

Література

1. Цивільний кодекс України Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV (Редакція станом на 05.04.2015). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Статистичний збірник „Сільське господарство України” за 2013 рік / за ред. Н.С. Власенко. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 400 с.
3. Статистичний бюлетень „Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2013 рік” / Державна служба статистики України; відповідальний за випуск Прокопенко О.М. – К. : 2014. – 84с.
4. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 05.06.2003 № 899-IV. Редакція від 03.12.2012 р. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/899-15>

IVANA SIMIĆ

Faculty of Economics, University of Niš, The Republic of Serbia

MANAGEMENT OF ORGANIZATIONS IN A MULTICULTURAL BUSINESS ENVIRONMENT¹

Abstract – In conditions of business globalization and intensive involvement of the organizations in international business operations, national

¹ The paper is a result of research within the project number 179081, funded by the Ministry of Education and Science of the Republic of Serbia.

culture gains in importance. It is considered as one of the critical factors of human behavior within organizations. Therefore, one of the key requirements that are imposed on managers of those organizations that operate in a multicultural business environment is – the efficient management of different national cultures.

Key words: national culture, multicultural business environment, management.

The nature and the importance of national culture

National culture consists of shared values, beliefs, assumptions, and goals that were adopted by previous generations, which are imposed on current members of society and which are transferable to the future generations [Deresky, 2006, 83]. National culture particularly gains in importance in circumstances where the organizations spread widely their activities beyond the national borders. The importance of national culture in conditions of business globalization is reinforced by the fact that the national culture is considered to be one of the critical factors of human behavior within the organization. Consequently, national culture is considered as one of the critical factors of organizational effectiveness. In fact, the national culture plays a crucial role in the design of cultural values which, on the other hand, are forming attitudes and norms of individuals and groups within the organization and result in appropriate behavior from which, ultimately, depends on organizational effectiveness. The dominant position of national culture in relation to the other factors (economic, technological, political etc.) is the result of the fact that all these factors are contained in the national culture. Actually, the national culture is the result of the appropriate national variables which are clearly defined by national boundaries (such as laws, political conditions, economic conditions, and the like) and appropriate social variables which are not necessarily determined by the national context (such as language, religion, history, and the like) [Francesco, Gold, 2005, 15].

Dimensions of national culture

Because of the great importance of national culture to international business, a number of researchers have tried to define the appropriate dimensions of national culture [more details see: Hofstede, 1991, 10; Hodgetts R. M., Luthans F., Doh J. P., 2006, 118]. On the one hand, their efforts are motivated by their endeavor to discover the corresponding differences between national cultures. On the other hand, they have tried to identify some similarities that eventually exist between different national cultures and to identify the appropriate types of national cultures. In addition, it must be borne

in mind that generalizations regarding the national culture can serve only as a starting point for its consideration in principle. A concrete analysis of national culture should be based on the fact that each national culture is unique and that each national culture has its own specific subcultures. A significant contribution to the study of appropriate dimensions of national culture is given by Geert Hofstede, a Dutch researcher. This theorist has identified four dimensions of national culture: power distance, uncertainty avoidance, individualism-collectivism and masculine-feminine values [Hofstede, 1991, 10].

Power distance, as the dimension of national culture, indicates the attitude of the society or its members, according to social inequalities in society, as well as their attitudes toward authority. It is defined as the degree to which the less powerful members of institutions within a country expect and accept unequal distribution of power as a natural and desirable state of affairs.

Uncertainty avoidance, as one of the dimensions of national culture, indicating the relationship of the members of society to change, risk, conflicts and uncertain situations. It is defined as the degree to which members of the respective national culture feel threatened under conditions of uncertainty, ambiguity and diversity.

The continuum of individualism - collectivism, reflects the solidity of the social structure of society. In this sense, collectivism, as one side of the continuum, refers to a strong social structure of society, with intense relationships among its members. Individualism, as the other side of the continuum, refers to a loose social structure of society, i.e. the structure in which each member of society is fully responsible for his/her fate.

Dimension of national culture that is marked as masculine-feminine values, reflects the degree to which the society is dominated by the traditional „masculine“ or „feminine“ values. National culture with the so-called „masculine“ values is characterized by aggressiveness, achievement, acquisition of material goods. On the other hand, national culture with „feminine“ values is more heavily oriented towards harmonious interpersonal relationships, quality of life and balance.

Situational approach to multicultural business environment

The above mentioned position clearly indicates that between national cultures there are corresponding differences, but also some similarities. In this sense, the managers of those organizations that operate in a multicultural business environment are facing with very complex tasks. Among other things, they must be aware of the facts [Simić, 2006, 386]:

- that the universalist approach to management in a multicultural business environment is not acceptable, among other things due to the existence of significant differences between national cultures;

- that various national cultures are not all completely different and that, on the basis of careful analysis, it is possible to identify the relevant similarities between them.

The above facts point to the necessity of applying a situational approach to the management of organizations that operate in a multicultural business environment. This practically means that the tasks of international managers are:

- to learn more about the critical characteristics of those national cultures within which their organization achieves its business operations;

- to identify obvious differences and also similarities between different national cultures;

- to choose the way of management that is appropriate to each of the different national cultures.

Identifying the critical features of different national cultures is a difficult task. There are many factors that shape the cultural profile of a country. The authors Philip Harris and Robert Moran cited several variables of national culture that influence the behavior of people in the organization. These variables are: the system of education, the prevailing political system, religion, health care system, etc. [Harris, Moran, 2000, 410]

Organizations and their managers need to adapt to different requirements dictated by the multicultural business environment. In theory it is possible to identify four different strategic approaches for adapting organizations and their managers to multicultural pressures. These are [Heenan, Perlmutter, 1979]:

- ethnocentric approach – a home-country oriented approach that reflects the management philosophy according to which the values and interests of the parent company are dominant in the strategic decision-making process;

- polycentric approach – a host-country oriented approach that reflects the management philosophy according to which strategic decisions are made with respect to the cultural demands of those countries within which the particular organization has its operations;

- regiocentric approach – a regionally-oriented approach that reflects the management philosophy according to which an organization seeks to combine its own interests with the interests of its subsidiaries, on a regional basis.

- geocentric approach – a world-oriented approach that reflects the philosophy according to which an organization involved in international business operations seeks to achieve a global approach to the strategic decisions-making.

References:

1. Deresky H., International Management: Managing Across Borders and Cultures, New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2006.
2. Francesco A. M., Gold B. A., International Organizational Behavior, New Jersey: Pearson, Prentice Hall, 2005.
3. Hodgetts R. M., Luthans F., Doh J. P., International Management: Culture, Strategy and Behavior, New York: McGraw Hill Companies, Inc., 2006, p. 118.
4. Hofstede G., Cultures and Organizations: Software of the Mind, London: McGraw-Hill, 1991.
5. Simić I., Internacionalno organizaciono ponašanje kao podrška internacionalnom menadžmentu, Ekonomske teme, 2006, 1-2: 385-391
6. Harris P. R., Moran R. T., Managing Cultural Differences, Houston: Gulf Publishing Company, 2000, p. 410.

Г.А. СМОЛЯРОВ, Ю.Г. СМОЛЯРОВ

Сумський національний аграрний університет

РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Однією з характерних ознак розвитку економіки сучасності є зростання невизначеності умов господарювання через ускладнення зовнішнього середовища, загострення конкуренції, обмеженість ресурсів, падіння попиту тощо. Подолання кризових факторів в таких умовах можливе на основі інноваційної моделі розвитку підприємств, Аграрні підприємства піддаються найбільшому в порівнянні з іншими галузями народного господарства впливу факторів, що призводять до виникнення ризиків. З огляду на це, проблеми дослідження ризиків інноваційної діяльності підприємств набувають особливої актуальності.

Метою дослідження є аналіз ризиків в інноваційній діяльності сільськогосподарських підприємств та визначення шляхів обґрунтування розробки засад управління ризиками в процесі впровадження інновацій сільськогосподарських підприємств.

Під управлінням ризиками інноваційної діяльності розуміється сукупність дій, які сформовані на основі принципів, методів та інструментарію прийняття управлінських рішень із урахуванням критеріїв ефективності, що дає змогу знизити ризики інноваційної діяльності, підвищити ефективність інноваційних проектів.

В управління інноваційною діяльністю головною задачею вибору ефективної інноваційної стратегії являється отримання достовірної оцінки проекту. Стратегія як функція цілей, потребує кількісного та якісного аналізу запланованих нововведень, який може бути здійснений за допомогою апарату формалізації прийняття управлінських рішень

Невизначеність середовища та умов реалізації інноваційної діяльності висуває особливі вимоги щодо моделювання інноваційних процесів, оскільки вибір оптимальної стратегії інноваційного розвитку проходить в умовах наявності багато альтернативних ситуацій, кожна з яких являє собою послідовність можливих сценаріїв розвитку в залежності від запланованих інноваційних перетворень.

Важливим при розробці стратегії інноваційного розвитку є визначення істотних ризиків, найбільш можливих, що істотно впливають на результати проекту, та найбільше ризикових ситуацій, що впливають на проект у цілому

Аналіз ризиків інноваційної діяльності полягає в розробці прогнозу виникнення й розвитку ризикових ситуацій у процесі інноваційної діяльності

Оцінювані параметри ризику інноваційної діяльності можуть бути наведені як у кількісній, так і в якісній формах. Кількісний підхід заснований на використанні числових оцінок та показників, які можна формалізувати та представити економіко-математичними моделями. Якісні параметри ризиків становлять основу формалізованого опису сутності ризикової ситуації, що виникає у процесі інноваційної діяльності.

Відзначимо, що виявлення існування конкретних ризиків, аналіз їх проявів на прогностичній результативності інноваційного проекту дозволить виділити найбільш вагомі з них і продовжити подальшу роботу з вивчення можливостей реалізації розроблених антикризових заходів.

Вищезгадане дозволяє сформулювати основні засади аналізу ризиків при формуванні інноваційної стратегії розвитку аграрних підприємств:

- визначити критерії й межі ризиків;
- сформулювати систему показників ризиків і порядку їхнього контролю;
- установити фактори ризику й механізм їхнього впливу на інноваційну діяльність;
- визначити перелік можливих ризикових ситуацій;
- здійснити моделювання динаміку ризикових ситуацій у просторі й у часі;
- оцінити можливість і наслідки виникнення ризикових ситуацій до й після вживання заходів щодо керування ризиками;

- розробити ефективні (оптимальні) заходи щодо управління ризиками інноваційної діяльності;

- розробити план управління ризиками інноваційної діяльності.

Після з'ясування, які ризикові ситуації можуть відбутися в процесі інноваційної діяльності й оцінки їхньої можливості та ваги наслідків, виникає проблема, як узагальнити ці ризики в єдину оцінку. Для її рішення можливо використання інтегрального показника з застосуванням критерію ефективності запланованого інноваційного проекту.

Отже, виникає потреба в розробці методології, яка дозволить обґрунтувати вибір оптимального стратегічного рішення інноваційної діяльності сільськогосподарського підприємства в умовах ризиків, врахує багатокритеріальну сутність інновацій, дозволить оптимізувати процес планування та вибору серед ряду альтернатив проекту для реалізації на основі оцінки критерію його ефективності в умовах невизначеності та ризиків.

Як висновки слід відмітити, що поняття ризику охоплює всі напрями інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Це свідчить про те, що ефективне функціонування інноваційної моделі економічного розвитку сільськогосподарського підприємства в умовах ризиків повинно опиратися на науково обґрунтоване забезпечення управління інноваційною діяльністю.

Подальшим напрямком досліджень із поставленої проблеми є розробка методології та рекомендацій з прогнозування параметрів інноваційних проектів з урахуванням впливу чинників ризику в комплексі з розробленням системи заходів зі зниження ризику інновацій. Це дозволить в значній мірі знизити можливі витрати, обумовлені несприятливими умовами здійснення нововведень, що сприятиме підвищенню інноваційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

С.І. ТЕРЕЩЕНКО, Л.О. БОГІНСЬКА

Сумський національний аграрний університет

РИЗИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ДЛЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Розташування України є унікальним та достатньо вигідним не лише з географічної точки зору, вона близька як до країн Європейського Союзу, так і до країн колишнього Радянського Союзу. Вона є транзитною державою між західними та східними країнами. Україні, необхідно визначити інтеграційну стратегію розвитку, а саме в якому напрямі повинна

розвиватися економіка країни дотримуючись угод щодо вступу до Європейського Союзу, чи намагатись залишитись осторонь від об'єднань між країнами. Слід зауважити, що агропромисловий (АПК) комплекс в Україні має досить потужний ресурсний потенціал, так як майже вся четверта частина світових запасів чорноземів, ми маємо сприятливі кліматичні умови, працьовиті та висококваліфіковані трудові ресурси.

Угода про асоціацію України з ЄС передбачає вихід відносин України з ЄС на новий рівень – перехід від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Угода створює передумови для подальшого вступу України до ЄС, проте – не є ані його гарантією з боку ЄС, ані зобов'язанням з боку України. Робота над Угодою тривала п'ять років з березня 2007 р. до березня 2012 р. Угода є безстроковою, налічує близько двох тисяч сторінок.

Підписання Угоди було передбачено в листопаді 2013 р. Після підписання Угода мала б бути затверджена парламентом кожної держави ЄС. Процес затвердження (ратифікації) може тривати кілька років, і лише тоді Угода набуде чинності. Водночас, окремі положення Угоди можуть бути введені в дію з моменту її підписання [2,с.178].

Умовами підписання Угоди, які висунуті ЄС є : співробітництво з метою поширення регіональної стабільності; зміцнення миру та міжнародного правосуддя; утвердження верховенства права та зміцнення відповідних інституцій; реальні реформи (боротьба з корупцією, судова реформа, покращення умов підприємництва та ін.); поглиблення співпраці з метою боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, незаконним обігом наркотиків, організованою злочинністю, тероризмом, а також розвиток співробітництва у сфері надання правової допомоги у цивільних та кримінальних справах.

Першою об'єктивною проблемою для українського села стає низька конкурентоспроможність товарів та послуг порівняно з аналогічною продукцією європейських країн. Конкурентоспроможність товарів ЄС підтримується завдяки таким механізмам: технічні стандарти, санітарні та фіто-санітарні норми, а також фінансова підтримка аграрного сектора з бюджету ЄС та окремих країн. Швидке відкриття внутрішнього ринку може привести до поширення експансії європейських товарів на український ринок. Це, в свою чергу, може зумовити ще більше поглиблення кризи аграрного сектора економіки та банкрутство вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Серйозною проблемою є і нерівномірність розподілу благ між країнами та регіонами. Найуразливішим стає саме сільське господарство тих країн, що не

подолали ще кризи агропродовольчих секторів.

Ще одна, не менш важлива, проблема, яка обговорюється українськими сільгоспвиробниками, це продаж землі іноземцям. Існують і інші побоювання українських аграріїв та політиків щодо вступу до ЄС.

Проблема низької конкурентоспроможності має розв'язуватися саме як виробниками сільгосппродукції, так і за сприянням самої держави. Підвищити виробництво навіть завдяки чіткому дотриманню технологій, безперечно, може кожен фермер чи господарство. Держава також повинна подбати про забезпечення гарантованого доходу сільгоспвиробникам, сприяти збуту сільгосппродукції; збільшити фінансування переобладнання підприємств новітніми технологіями, вдосконалювати соціальну інфраструктуру села. Тобто слід розпочати використання засобів, що не є забороненими ЄС [3,с.78].

Євроінтеграція сприятиме зростанню продуктивності економіки та темпів технологічної модернізації під впливом конкуренції на єдиному європейському ринку та забезпеченню вільного доступу до новітніх технологій, капіталу, інформації; підвищенню кваліфікації робочої сили за умов їх вільного руху в межах єдиного ринку; створенню більш сприятливого інвестиційного середовища; істотному зростанню обсягів торгівлі на ринку ЄС; створенню передумов для прискореного зростання взаємообміну в галузях з підвищеним рівнем науки та техноємності; підвищенню якості регулятивних інститутів у бюджетній, банківській, фінансовій сферах та корпоративному управлінні.

Література

1. Базилук Я.Б. Про пріоритети України у здійсненні економічної інтеграції / Я. Б. Базилук // Стратегічна панорама. – 2005. – № 1. – С. 81–87.
2. Сіденко В. Розширення Європейського союзу на схід: наслідки для України /В. Сіденко// Національна безпека та оборона. —2009. — №9. —С. 25-29.
3. Фіалко А. Проблеми і перспективи інтеграції України до ЄС. [Електронний ресурс] /А. Фіалко // Проблеми і перспективи інтеграції України до ЄС. – 2013. - № 10. – Режим доступу: <http://www.uceps.org.ua/>

Е.В. ТУЛЕЙКО

Академія управління при Президенті Республіки Беларусь

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В УСЛОВИЯХ ЕВРАЗИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОЮЗА

В настоящее время в экономике ряда развитых и развивающихся стран широкое распространение принимает новая форма взаимодействия

государственного и частного секторов экономики – государственно-частное партнерство (далее – ГЧП).

Учитывая тот факт, что сегодня в большинстве отраслей экономики Республики Беларусь происходят процессы структурных изменений и развиваются новые хозяйствующие субъекты, развитию проектов ГЧП уделяется все большее внимание. Вслед за странами – партнерами по Таможенному союзу и Единому экономическому пространству республика стала активно уделять внимание стимулированию интереса к развитию диалога между государством и бизнесом по приоритетным направлениям социально-экономического развития страны.

Следует отметить, что с 1 января 2015 года Беларусь вступила в Евразийский экономический союз (далее – ЕАЭС). Договор о создании ЕАЭС подписан 29 мая 2014 года в Астане. В состав союза вошли Беларусь, Россия, Казахстан и Армения. Кыргызстан завершит свое вхождение в союз в мае 2015 года [1]. Предполагается, что в ЕАЭС будет обеспечиваться свобода движения товаров, а также услуг, капитала и рабочей силы, и проведение скоординированной, согласованной или единой политики в отраслях экономики [2].

В этой связи представляется актуальным обеспечение гармонизации законодательства во всех отраслях экономики страны, в том числе в сфере регулирования ГЧП. За основу возьмем страны, которые уже вошли в союз.

Следует отметить, что сегодня страны-участники ЕАЭС имеют свое национальное законодательство в сфере ГЧП. Так, законодательство Российской Федерации в сфере ГЧП в настоящее время представлено следующими нормативными правовыми актами: законодательство о концессионных соглашениях, модельный закон о ГЧП, проект федерального закона о ГЧП, проект методики оценки проектов ГЧП и их целесообразности по сравнению с государственным заказом, проект порядка проведения конкурсной процедуры для отбора частного партнера, рекомендации для регионов по развитию механизмов ГЧП, а также методика оценки состояния ГЧП в регионах. Кроме того, в стадии разработки находятся: Региональный стандарт ГЧП, Концепция развития ГЧП до 2030 года и Дорожная карта развития ГЧП до 2017 года.

В Республике Казахстан деятельность в сфере ГЧП регулируется следующими документами: законодательство о концессионных соглашениях, Концепция по развитию ГЧП в Республике Казахстан на 2011 – 2015 гг., проект закона о ГЧП, правила предоставления,

рассмотрения и отбора объектов, возможных к передаче в концессию; правила ведения реестра заключенных концессий и предоставленных государственных гарантий, методика оценки стоимости государственной поддержки концессионера, типовые договора концессий в различных отраслях экономики.

ГЧП в Армении находится на начальном этапе становления. Основными нормативными правовыми актами, затрагивающими реализацию концепции сотрудничества между государством и частным сектором являются: Концепция ГЧП, разработанная адаптированная для армянских условий в 2008 году Ереванским офисом Программ развития ООН, законодательство о налогах, Закон о закупках, Закон о бюджетной системе, Закон о приватизации, Закон об иностранных инвестициях, Закон об энергетике, Закон о водоснабжении и ряд других.

В Республике Беларусь на сегодняшний день законодательство в сфере ГЧП сводится к следующим нормативным правовым актам: Закон Республики Беларусь от 12.07.2013 N 63-З «О концессиях», Декрет Президента Республики Беларусь от 06.08.2009 № 10 «О создании дополнительных условий для инвестиционной деятельности в Республике Беларусь», Закон Республики Беларусь от 15.07.2010 № 169-З «Об объектах, находящихся только в собственности государства, и видах деятельности, на осуществление которых распространяется исключительное право государства». Кроме того, в республике разработан проект закона о ГЧП (проект по состоянию на 20.10.2014), а также ряд нормативных актов в частности: Положение о составлении перечня объектов, Руководство по разработке ТЭО, Положение о проведении государственной экспертизы ТЭО, Порядок проведения конкурсов, Типовое соглашение о ГЧП, Положение о подготовке и реализации проектов ГЧП и Положение о проектном финансировании.

Следует также отметить, что вышеназванные нормативные правовые акты не являются исчерпывающими, а лишь указывают на страновую разрозненность. Соответственно вызывают неоднозначное понимание сущности и процессов ГЧП и являются препятствием для осуществления эффективной инвестиционной деятельности в рамках ГЧП стран-участников ЕАЭС.

В связи с этим, считается обоснованным, обеспечение гармонизации нормативно-правовых и методологических основ ГЧП на основе формирования единой терминологии и принципов ГЧП в странах ЕАЭС, обеспечения открытого взаимодействия институтов развития ГЧП в

рассматриваемых странах, согласования пилотных международных ГЧП-проектов, а также, возможно, создания наднациональной нормативной правовой базы и института развития.

Литература

1. Важные изменения с 1 января: ЕАЭС, подоходный налог, «виртуальная» ответственность [Электронный ресурс] – Минск, 2015. – Режим доступа: http://www.belta.by/ru/all_news/society/Vazhnye-izmenenija-s-1-janvarja-EAES-podohodnyj-nalog-virtualnaja-otvetstvennost_i_690624.html – Дата доступа: 11.01.2015.

2. Официальный сайт Евразийского экономического союза [Электронный ресурс] – Минск, 2015. – Режим доступа: <http://www.eaeunion.org/#about> – Дата доступа: 14.01.2015.

В.Б. ЧЕРЕДНИЧЕНКО

*Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

НАДНЕБЕЗПЕЧНІ ВІРУСИ ТА КІБЕРЗБРОЯ

Комп'ютерні інформаційні технології сьогодні успішно функціонують в усіх сферах людської діяльності – виробництві, транспорті, бізнесі, науці, військовій справі, освіті, медицині, соціальних комунікаціях, тощо. З кожним роком створюється все більше вірусних програм та зростає їх шкідливість. Найнебезпечніші з них набувають ознак комп'ютерних злочинів (кіберзлочинів) та навіть кіберзброї. Вони мають тенденцію загрожувати не окремому комп'ютеру, а всьому підприємству або навіть галузі людської діяльності, нерідко з'являючись одночасно у різних країнах світу.

За останні роки зафіксовані наднебезпечні дії вірусів щодо інформаційних систем, прикладами яких слугують наступні.

Stuxnet (2010 р.) – комп'ютерний вірус, що на заводі в Натанзе (Іран) розкручував центрифуги для збагачення урану до граничної швидкості, а потім різко їх зупиняв, такі цикли продовжувалось до виходу з ладу більше тисячі цих високотехнологічних механізмів. Цей завод розташований глибоко під землею та добре захищений військами, але був виведений з ладу на певний проміжок часу.

Flame (2010 р.) – в Ірані з бази даних Нафтової компанії зникло багато важливої інформації. Вірус фіксував кожне натиснення клавіш ушкоджених ПК, робив знімки екрану, аналізував мережевий трафік, сканував Bluetooth, записував розмови у приміщенні, використовував криптографію, створював власну базу даних тощо. Розмір Flame близько 20 Мб, що у десятки разів більше за звичайні віруси, він складається з

двох десятків закінчених модулів. Ним також були заражені близько тисячі комп'ютерів наукових інститутів, державних організацій, приватних компаній на Близькому Сході, Південній Африці, навіть виявлено кілька випадків у Росії. Після оприлюднення даних про виявлення вірусу Flame –він за зовнішньою командою зник із заражених комп'ютерів [1]

PoisonIvy (2011) – вірус проник у комп'ютери компанії RSA Security, яка сама розробляє системи безпеки, та викрав відомості про роботу програми перевірки користувачів SecureID. Через нетривалий час зловмисники проникли у комп'ютерні мережі компанії Lockheed Martin – найбільшого виробника зброї США, де для захисту секретних даних використовувався цей SecureID.

Duqu (2011) перехватує паролі, фіксує скріншоти, виконує пошук файлів та відправку інформації на сервер. Виявлена дія у 8 країнах, у тому числі в Україні.

Wiper (2012) – знищував усі файли на «вінчестері» з максимально можливою швидкістю та без можливості їх відновлення. В результаті нафтові термінали в Ірані зупинили роботу на кілька днів.

Gauss (2012) – комплекс інструментів для кібершпіонажу, подібний Flame. Зафіксовано зараження близько 2500 систем, але реальне число інфікованих ПК оцінюється у кілька десятків тисяч [1].

Shamoo (2012 г) - напад на інформаційні мережі нафтової компанії Agamco у Саудівській Аравії та газової компанії RasGas у Катарі. Комп'ютерний вірус на серверах компаній знищував всю інформацію, що там зберігалась.

Це далеко не повний перелік найбільш шкідливих вірусів. Наведені приклади впливу цих програм дозволяють стверджувати, що деякі з них діють як зброя. Тому можна називати їх кіберзброєю, яку розділяють на три групи:

- «руйнівники» - призначені для знищення баз даних, спотворення файлів та програм, вони завчасно вбудовуються у системи та спрацьовують у певний момент (віруси, подібні Wiper, Shamoo);

- «шпигуни» - приховано збирають та передають спеціально відібрану інформацію (Flame, Gauss, Duqu, PoisonIvy);

- «диверсанти» - фізично пошкоджують промислове обладнання, комп'ютерні пристрої (Stuxnet).

Кібервійна (cyber- warfare, World Wide War) - це протистояння в Інтернет – просторі, направлене на дестабілізацію комп'ютерних систем

державних установ, фінансових та промислових центрів, що створює безлад та хаос у державі. Замість масованої кібервійни можуть застосовуватись «атакуючі кібероперації» (offensive cyber operations).

Традиційний військовий конфлікт несе великі людські жертви, руйнування промисловості, інфраструктури, величезні матеріальні витрати атакуючої сторони. Якщо комплекс кіберзброї використати для пошкодження стратегічних промислових об'єктів певної держави, її банківсько - фінансової системи, авіаційного та залізничного транспорту, систем зв'язку та військового управління, тоді армія стане безсилою, а на протязі 15 хвилин війна буде програною, навіть не розпочавшись [2].

Про реальну підготовку до подібних сценаріїв свідчить «Керівництво про використання міжнародного права до кібервійн», підготовлене Центром передового досвіду спільної кібернетичної оборони НАТО (NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence). Його мета – пристосувати до кіберпростору та кібервійн діючі міжнародні документи про ведення звичайних війн. Заслуговує на увагу введене у «Керівництві» положення: «ніяка держава не може претендувати на володіння над миром у кіберпросторі, її суверенітет розповсюджується на територіальне володіння кіберпростором». В такому випадку будь – яке посягання на території держави на велику інформаційну інфраструктуру або мережу приватного підприємства може вважатись порушенням національного суверенітету. Автори «Керівництва» вважають законними не тільки кіберзахист, а й негайні бойові операції (brutal force) проти ініціатора такої кіберзагрози [3].

Можна стверджувати про підготовку окремих держав до кібервійн. Так, у 2009 р. в США було створено Кіберкомандування «United States Cyber Command». Завданнями цього державного органу проголошено планування, координація та проведення широкого спектру операцій у кіберпросторі, тотальний контроль кіберпростору та мобільного зв'язку. На Кіберпідрозділи військово – повітряних сил, морської піхоти та сухопутних військ покладено обов'язки по руйнуванню систем ворога. Заплановано створення до 2015 р. близько сотні спеціальних кіберзагонів, штат цієї структури складатиме 5 тис. осіб [3].

У ряді інших країн також створені органи для виконання спецоперацій у кіберпросторі. Так, в Ірані у 2010 р. почало діяти Командування кібероборони (Gharargah-e Defa-e Saiberi), а в 2012 р - Вища Рада Ірану з питань Кіберпростору (Shoray-e Aali-e Fazaye Majazi). У 2013

р. під егідою Європолу розпочав роботу Європейський центр з боротьби з кіберзлочинністю.

За даними Міністерства оборони Японії, там створено антивірусну програму з активним компонентом, яка може не тільки ідентифікувати і відстежити потрапляння в інформаційні мережі країни шкідливих вірусів, але і вивести з ладу самі джерела кібернападів, разом з проміжними комп'ютерними терміналами, через які злочинці здійснюють кібератаки [4].

Диверсійні програми класу кіберзброї можуть в будь-який момент проникнути у інформаційні системи нашої держави. Не слід недооцінювати реальність подібних загроз, тут доцільно прийняти завчасні та потужні заходи захисту, ніж мати руйнівні наслідки від застосування кіберзброї.

Література

1. Нынешний год стал переломным в создании кибероружия [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://inpress.ua/ru/society/4311-nyneshniy-god-stal-perelomnym-v-sozdanii-kiberoruzhiya>
2. Кларк Р. Третья мировая война: какой она будет? / Ричард Кларк, Роберт Нейк СПб.: Питер, 2011. – 336с. ISBN 978-5-459-00308-
3. Платов В. Инструменты и средства США для ведения кибервойн [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ru.journal-neo.org/2013/10/25/rus-ssha-i-kibervojny-chast-4/>
4. Japan tasks Fujitsu with creating search-and-destroy cyber-weapon. -[Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.theregister.co.uk/2012/01/03/japan_cyber_weapon_research/

НАШІ АВТОРИ

Kniagicheva Iuliia – master of arts in international relations program, Vistula University (The Republic of Poland).

Lervåg-Miljøterapeut Tanya – соціальний працівник, служба соціальної допомоги, г. Олесун (Норвегія).

Sazonova Inna – Masterstudium Deutsch als Fremd- und Zweitsprache, Universität Wien (Republik Österreich).

Simic Ivana – Full professor Faculty of Economics, University of Niš, PhD (The Republic of Serbia).

Авакян Р.С. – магістр кафедри економіки та фінансів факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ.

Александрова А.І. – доцент кафедри статистики і економічного аналізу Харківського національного аграрного університету ім. В.В.Докучаєва, кандидат економічних наук, доцент.

Алексєєва О.В. – здобувач Державного науково-дослідного інституту МВС України.

Байгуш О.В. – студентка 3 курсу економічного факультету Запорізького Національного Університету.

Байдак Л.І. – старший викладач кафедри іноземних мов Сумського національного аграрного університету.

Балабанова Л.М. – професор кафедри соціології та психології Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор.

Баранова Ц.С. – викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Барко В.І. – професор кафедри соціології та психології Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор.

Басілашвілі М.Б. – здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ.

Бейкун А.Л. – провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії правового забезпечення військ (сил) Національного університету оборони України імені Івана Черняховського Міністерства оборони України, кандидат юридичних наук, доцент.

Бернюков А.М. – доцент кафедри правознавства Хмельницького інституту соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна», кандидат юридичних наук.

Білоус Т.Л. – старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Богдан Ж.Б. – доцент кафедри Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Богінська Л.О. – старший викладач Сумського національного аграрного університету, кандидат економічних наук

Бондаренко В.А. – доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Браташ О.І.– магістр Львівського державного університету внутрішніх справ.

Бугайчук К.Л. – начальник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Бутенко В.М. – доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, доцент.

Васенко В.К. – професор кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, професор.

Василенко В.А. – професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент.

Василенко М.Є. – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук.

Велієва В.О. – доцент кафедри статистики і економічного аналізу Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, кандидат економічних наук.

Верховцева І.Г. – доцент кафедри історії України Ізмаїльського державного гуманітарного університету, кандидат історичних наук, доцент.

Владимирова В.М. – доцент кафедри української літератури Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка, кандидат філологічних наук.

Волкова А.Э. – старший експерт Научно-исследовательского экспертно-криминалистического центра УМВД Украины в Сумской области, кандидат юридических наук.

Геращенко Т.Г. – доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент.

Гончарова І.А. – здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ.

Гончарук В.В. – доцент кафедри трудового та господарського права, Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, майор міліції.

Горобець Н.О. – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Грובה В.П. – заступник начальника Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

Демиденко Н.М. – завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук.

Денисенко С.О. – доцент кафедри іноземних мов Сумського національного аграрного університету, кандидат педагогічних наук.

Джагунов Г.В. – заступник начальника факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей з навчально-методичної роботи Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Єфремова І.І. – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін факультету права та лінгвістики Білоцерківського національного аграрного університету, кандидат юридичних наук, доцент.

Жданова І.В. – доцент кафедри соціології та психології ФПМК Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент.

Живко З.Б. – завідувач кафедри менеджменту Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, доцент.

Жильнікова Н.Д. – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Завальна Ж.В. – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Карачевцев О. В. – курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ.

Кириленко Н.І. – доцент кафедри української літератури Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка.

Кириченко А.Д. – бухгалтер Служби у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації.

Кириєнко Л.А. – провідний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України.

Клепчева О. В. – помічник судді Господарського суду (м. Київ).

Клименко О.В. – здобувач Державного науково-дослідного інституту МВС України.

Книш І.В. – доцент кафедри філософії і соціології Сумського національного аграрного університету, кандидат філософських наук.

Козловська Г.Б. – доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», кандидат філологічних наук, доцент.

Козека В.В. – старший інспектор з особливих доручень УДАІ ГУМВС України в Харківській області, підполковник міліції.

Колесник М.О. – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Кононенко Т.П. – старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Корнієнко Л.М. – старший викладач кафедри іноземних мов Сумського національного аграрного університету.

Корнієнко О.М. – доцент кафедри філософії та соціології Сумського національного аграрного університету, кандидат філософських наук, доцент.

Корогод Г.І. – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент.

Котляр Ю.В. – старший науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат психологічних наук.

Кравцова Т.М. – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Кубрак О.В. – старший викладач Сумського національного аграрного університету.

Кузнецова Н.В. – викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Кушнар'ов С.В. – начальник лабораторії психологічного забезпечення діяльності ОВС Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

Лапчук В.С. – заступник начальника Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук.

Ластовець І.В. – начальник факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ, кандидат психологічних наук.

Левченко Н.І. – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Лесь І.О. – ад'юнкт докторантури та ад'юнктури Харківського національного університету внутрішніх справ.

Лисенко О.А. – викладач кафедри англійської мови і перекладу факультету сходознавства Київського національного лінгвістичного університету.

Логвиненко О.І. – провідний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, доцент.

Лукаш С.С. – начальник Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент, підполковник міліції.

Лук'янихіна О.А. – завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, доцент.

Ляшенко І.В. – доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент.

Макаренко О.Є. – асистент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Маковоз О.С. – доцент кафедри економіки та фінансів факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук.

Малярова В.О. – професор кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

Марков В.В. – начальник факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Маркова О.О. – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Марчук М.І. – начальник кафедри конституційного та міжнародного права факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Мельник Л.В. – доцент Рівненського національного університету водного господарства та природокористування, декан факультету економіки і підприємництва, кандидат економічних наук.

Мельник П.В. – викладач кафедри іноземних мов Одеського державного університету внутрішніх справ.

Милорадова Н.Є. – професор кафедри педагогіки і психології Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент.

Назаров О.А. – заступник начальника науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення діяльності ОВС Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат психологічних наук, доцент.

Науменко К.С. – заступник начальника Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, начальник відділу навчально-методичної роботи.

Носова О.В. – завідувач кафедри економіки та фінансів Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, професор.

Остапович В.П. – головний науковий співробітник НДЛ спеціального транспорту та форменого одягу Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук.

Осьмак С.Г. – науковий співробітник лабораторії сертифікації ручної, вогнепальної зброї та спеціальних засобів самозахисту Державного науково-дослідного інституту МВС України.

Пампура І.І. – провідний науковий співробітник НДЛ психологічного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ Державного науково-дослідного інституту МВС України.

Панкратова В.О. – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Пахомов В.В. – завідувач кафедри судочинства та міжнародного права Юридичного факультету Сумського державного університету, кандидат юридичних наук, доцент.

Пеняк Ю.С. – заступник декана факультету обліку і фінансів, доцент кафедри статистики та економічного аналізу Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, кандидат економічних наук доцент.

Петрик Л.Я. – аспірантка кафедри трудового, аграрного та екологічного права Львівського національного університету імені Івана Франка.

Підбуцька Н.В. – доцент кафедри Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Пішун С.Г. – доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент.

Плотнікова М.В. – старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», кандидат юридичних наук.

Плугатар Т.А. – старший науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук.

Попова Г.В. – доцент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут», кандидат психологічних наук, доцент.

Попова Л.М. – доцент кафедри фінансів та кредиту Харківського національного університету будівництва та архітектури, кандидат економічних наук, доцент.

Попова С.М. – професор кафедри загальноправових дисциплін факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

Портнова А.В. – магістр Львівського державного університету внутрішніх справ.

Присенко А.О. – помічник начальника з кадрового забезпечення ЛВ в аеропорту «Харків» ГУМВС України в Харківській області.

Проневич О.С. – головний науковий співробітник відділу наукового забезпечення організації роботи та управління в органах прокуратури Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук, професор.

Разумов Э.А. – старший преподаватель Сумського філіала Харківського національного університету внутрішніх справ.

Різниченко А.В. – асистент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Рожкова Л.І. – доцент кафедри державно-правових дисциплін та українознавства Сумського національного аграрного університету, кандидат історичних наук.

Садикова Я.М. – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Салтан Н.М. – старший викладач кафедри гуманітарних наук Харківської державної академії фізичної культури, кандидат історичних наук, доцент.

Сапич В.І. – доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, доцент.

Саппа М.М. – професор кафедри соціології та психології Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор соціологічних наук, кандидат фізико-математичних наук, професор.

Сафронська І.М. – декан факультету обліку і фінансів, доцент кафедри статистики та економічного аналізу Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, кандидат економічних наук, доцент.

Сергієнко А.В. – старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Сергієнко Т.М. – старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Скарлупіна Ю.А. – асистент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Сковронський Д.М. – асистент кафедри теорії та філософії права Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка», кандидат юридичних наук.

Смерницький Д.В. – заступник начальника Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук.

Смоляров Г.А. – доцент кафедри кібернетики та інформатики Сумського національного аграрного університету, кандидат економічних наук, доцент.

Смоляров Ю.Г. – старший викладач кафедри кібернетики та інформатики Сумського національного аграрного університету.

Соловійова Л.М. – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Солодовник Т.О. – доцент кафедри Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Стогова О.В. – доцент кафедри держано-правових дисциплін ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», кандидат політичних наук, доцент.

Тамаркіна О.Л. – доцент кафедри іноземних мов Сумського національного аграрного університету, кандидат педагогічних наук, доцент.

Терещенко С.І. – завідувача кафедри економіки Сумського національного аграрного університету, кандидат економічних наук, доцент.

Теслик Н.М. – психолог відділення кадрового забезпечення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук.

Трубавіна І.М. – професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, доктор педагогічних наук, професор.

Тулєйко К.В. – научний сотрудник Центра исследований государственного управления Научно-исследовательского института теории и практики государственного управления Академии управления при Президенте Республики Беларусь, магистр управления (Республика Беларусь).

Ущатовська І.В. – старший викладач кафедри іноземних мов Сумського національного аграрного університету.

Федишин О.М. – старший викладач кафедри іноземних мов Львівського державного університету внутрішніх справ України.

Федосова О.В. – провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Фісенко А.В. – викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Харченко В.Б. – завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

Хвойницька Х.М. – асистент кафедри філософії Національного університету «Львівська політехніка», кандидат філософських наук.

Чередніченко В.Б. – старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Чередніченко С.В. – старший викладач кафедри фізичного виховання Інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка.

Череп А.В. – професор кафедри фінансів та кредиту Запорізького Національного Університету, доктор економічних наук, професор.

Черкасова Т.А. – старший викладач кафедри іноземних мов Сумського національного аграрного університету.

Чишко К.О. – викладач кафедри адміністративної діяльності органів внутрішніх справ факультету підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ, аспірант.

Чумак В.В. – старший викладач кафедри адміністративної діяльності органів внутрішніх справ факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Шаренко М.С. – доцент кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук.

Швагер О.А. – асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Шевель А.О. – доцент кафедри філософії та соціології Сумського національного аграрного університету, кандидат філософських наук.

Шевель Б.О. – доцент кафедри педагогіки і методики технологічної освіти Глухівського педагогічного університету імені О. Довженка, кандидат педагогічних наук.

Шестакова С.О. – доцент кафедри державно-правових дисциплін та українознавства Сумського національного аграрного університету, кандидат філологічних наук, доцент.

Шлапко Т.В. – старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», кандидат юридичних наук

Шоптенко С.С. – старший інспектор Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, капітан міліції.

Юдаков К.И. – начальник кафедри оперативно-розсыскной и режимной деятельности Костанайской академии МВД Республики Казахстан имени Шракбека Кабылбаева, полковник полиции (Республика Казахстан).

Юзупчук В.И. – преподаватель кафедры оперативно-розсыскной и режимной деятельности Костанайской академии МВД Республики Казахстан, подполковник в отставке (Республика Казахстан).

Яременко Л.М. – старший викладач кафедри журналістики та філології Сумського державного університету.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ №1. Теоретико - історичні шляхи розвитку держави та права і становлення конституціоналізму в Україні та зарубіжних країнах	5
<i>Басілашвілі М.Б.</i> Термін «суперпрезидентська республіка»: проблема використання в політико-правовій літературі	5
<i>Грובה В.П.</i> Участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки	7
<i>Верховцева І.Г.</i> «Мир» та самоврядування: до питання ідейно-теоретичних засад селянського самоврядування в Російській Імперії (друга половина ХІХ - початок ХХ ст.)	10
<i>Жильнікова Н.Д.</i> Організаційно-правові форми реалізації безпосередньої демократії в місцевому самоврядуванні	12
<i>Корогод Г.І.</i> Правові проблеми аграрної політики Центральної Ради	15
<i>Логвиненко О.І.</i> Принципи права як основа екологічної безпеки	18
<i>Марчук М.І.</i> Адміністративно-територіальна реформа в Республіці Польща: досвід для України	21
<i>Панкратова В.О.</i> Принцип правової визначеності в європейському та національному праві: порівняльно-правовий аспект	24
<i>Рожкова Л.І.</i> Організаційні та законодавчі засади національної політики пам'яті	26
<i>Лесь І.О.</i> Стан дисципліни та законності особового складу радянської міліції України в повоєнний період (1946-1953 рр.)	29
<i>Салтан Н.М.</i> Проблема пияцтва та її правове регулювання в Українській Соціалістичній Радянській Республіці впродовж 20-х рр. ХХ ст.	32

Сковронський Д.М.	
Створення системи загального добробуту як результат взаємодії правової, соціальної держави та громадянського суспільства.....	34
Стогова О.В.	
Правовий ідеалізм: проблема реформування українського суспільства	37
Юзупчук В.И.	
Специфика пенитенциарной профилактики распространения терроризма	39
СЕКЦІЯ №2. Сучасні питання цивільного права і процесу в руслі розвитку правової системи	44
Баранова Ц.С.	
Вимоги щодо розкриття інформації про товариства у законодавстві ЄС.....	44
Горобець Н.О.	
Поняття «особисте життя» у цивільному праві.....	46
Єфремова І.І.	
Особливості захисту особистих немайнових прав фізичної особи у суді	49
Завальна Ж.В.	
Інформаційна функція форм договірної регулювання як втілення принципів європейського права	51
Маркова О.О.	
Механізм реалізації принципу «enhanced cooperation» в регулюванні відносин: досвід Європейського Союзу	54
Науменко К.С.	
Особливості судової форми цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття.....	56
Садикова Я.М.	
Предмет доказування у цивільному судочинстві країн СНД	58
Череп А.В., Байгуш О.В.	
Правові засади регулювання сексизму в Україні	61
СЕКЦІЯ №3. Шляхи розвитку адміністративного, фінансового, трудового, земельного, екологічного права у демократичному суспільстві	64

Алексєєва О.В. Адміністративно-правова характеристика суб'єктів адміністративної відповідальності за правопорушення неповнолітніх	64
Бондаренко В.А. Особливості повноважень суб'єктів застосування норм адміністративного права	66
Бейкун А.Л. Екологічні імперативи та інші змістові складові проекту аграрного кодексу.....	69
Гончарук В.В. Види матеріальної відповідальності працівників органів внутрішніх справ	72
Гончарова І.А., Джагунов Г.В. Місце політичних прав громадян у адміністративно-правовому статусі громадян України	75
Джагунов Г.В. Актуальні питання забезпечення громадського порядку в Україні	77
Козека В.В. Інформаційні технології в юридичній практиці	80
Клименко О.В. Сутність та зміст поняття «державне регулювання у сфері господарювання»	81
Кравцова Т.М. Щодо питання про адміністративно-правове регулювання господарських відносин в Україні в умовах євроінтеграції	84
Левченко Н.І. Деякі аспекти правового регулювання робочого часу за законодавством Франції	86
Лукаш С.С. Деякі аспекти правового регулювання оплати праці працівників органів внутрішніх справ, які працюють за сумісництвом	89
Пахомов В.В. Принципи здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері земельних відносин.....	92

<i>Петрик Л.Я.</i> До питання про поняття учасника антитерористичної операції як суб'єкта соціального захисту в Україні	95
<i>Попова С.М., Попова Л.М.</i> Вдосконалення використання спеціальних знань при розслідуванні економічних правопорушень	97
<i>Плотнікова М.В.</i> Правове регулювання забезпечення стабільності банківської системи в Україні	100
<i>Плугатар Т.А.</i> Напрями удосконалення правових засад судового контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень в Україні	103
<i>Проневич О.С.</i> Методичне керівництво як складова управлінської діяльності в органах прокуратури	105
<i>Смерницький Д.В.</i> Суб'єкти адміністративно-правового регулювання створення військової техніки	108
<i>Чишко К.О.</i> Співвідношення понять «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок» як категорії адміністративно-правової кваліфікації	111
<i>Чумак В.В.</i> Становлення та розвиток патрульної поліції у Грузії	113
<i>Шаренко М.С.</i> Щодо правового статусу платників податку на додану вартість у Республіці Польщі	115
<i>Шоптенко С.С.</i> Щодо змісту адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів в умовах проведення в Україні адміністративної реформи	118
<i>Швагер О.А.</i> Фінансово-правова характеристика діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	120
<i>Шлапко Т.В.</i> Проблемні аспекти юридичної відповідальності за порушення пенсійних прав	122

Юдаков К.И.

Правовое регулирование противодействия доксингу и копвотчингу в Республике Казахстан 124

СЕКЦІЯ №4. Теоретичні та практичні питання кримінального права і процесу на сучасному етапі розвитку правової системи 128

Бугайчук К.Л.

Покращення реагування ОВС на неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності (стаття 259 ККУ) 128

Волкова А.Э., Разумов Э.А.

Можно ли планировать осмотр места происшествия? 131

Колесник М.О.

Основні тенденції розвитку злочинності неповнолітніх в Україні 134

Кузнецова Н.В.

Доведення до самогубства: порівняльна характеристика українського і зарубіжного кримінального законодавства 138

Малярова В.О.

Інформаційна складова протидії злочинам щодо неповнолітніх 142

Соловійова Л.М.

Впровадження угоди про визнання вини в українському кримінальному процесі 144

Харченко В.Б.

Систематизація злочинів у сфері інтелектуальної власності за Кримінальним уложенням 1903 року 146

Федосова О.В.

Профілактична діяльність слідчого у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх 150

СЕКЦІЯ 5. Філософія та епістемологія права 153

Бернюков А.М.

Епістемологія юридичної істини 153

Владимирова В.М., Кириленко Н.І.

Поезія Тараса Шевченка у філософській парадигмі духовності 155

Геращенко Т.Г.

Національна гордість як ознака менталітету 158

Корнієнко О.М. Віра як екзистенційний ресурс особистості.....	160
Хвойницька Х.М. Інтерпретація природно-правових ідей діячами братського руху.....	162
Черкасова Т.А. Ієрархія цінностей студентської молоді під час останніх подій в країні	165
СЕКЦІЯ 6. Юридична психологія	167
Балабанова Л.М. Ключові позиції юридичної психології сьогодення	167
Барко В.І., Ланчук В.С. Теоретико-психологічні підходи до формування життєвої перспективи співробітників органів внутрішніх справ	169
Богдан Ж.Б., Підбуцька Н.В., Солодовник Т.О. Конфліктологічна культура майбутнього лідера	172
Жданова І.В., Ластовець І.В. Мотивація до здорового способу життя як складова гармонійного розвитку курсанта ВНЗ МВС	174
Котляр Ю.В., Кириєнко Л.А. Індивідуально-психологічні детермінанти корупційної поведінки працівників ОВС	177
Кононенко Т.П. Про систему психологічного забезпечення діяльності в екстремальних ситуаціях	179
Кубрак О.В. Про право на володіння особистою зброєю: досвід США	182
Назаров О.А. Шляхи майбутнього використання поліграфа в кадровій роботі поліції України	184
Осьмак С.Г., Кушнар'єв С.В. Формування морально-психологічної надійності персоналу як стратегічного напрямку кадрової політики МВС України.....	187
Пампура І.І., Остапович В.П. Особливості управління персоналом ОВС в умовах розбудови демократичного суспільства.....	190

<i>Попова Г.В., Милорадова Н.Є.</i> Морально-правовые аспекты групповой психологической работы в современном обществе	192
<i>Присенко А.О.</i> Юридико-психологічні аспекти проблеми психологічної готовності працівників ОВС до професійної діяльності	195
<i>Сапна М.М.</i> Міжособистісні конфлікти у курсантському середовищі	197
<i>Теслик Н.М.</i> Психологічні особливості підготовки курсантів і студентів ВНЗ МВС до стресогенних умов праці	199
СЕКЦІЯ 7. Стратегія інноваційного розвитку лінгвістики і права	202
<i>Байдак Л.І.</i> Компресія тексту: суть, способи, жанри	202
<i>Василенко В.А.</i> Формування лінгвоюридичної культури у студентів-правників через систему творчих завдань	204
<i>Kozlovska A.</i> Innovative technologies in the foreign language classroom	207
<i>Лисенко О.А.</i> Формування діалогічної культури мовлення особистості засобами англійської мови	209
<i>Ляшенко І.В.</i> Зарубіжний досвід з розвитку мотивації студентів у дистанційному навчанні	211
<i>Макаренко О.Є.</i> Інновації у навчанні іноземній мові: проектна методика	214
<i>Мельник П.В.</i> Сучасні технології для підвищення ефективності самостійної роботи з іноземної мови	216
<i>Різниченко А.В.</i> Використання мультимедійних засобів навчання у процесі вивчення іноземних мов	218
<i>Сергієнко А.В., Сергієнко Т.М.</i> Перекладознавчий аспект у системі медичного права	220

Скарлупіна Ю.А. Innovative technologies in teaching foreign languages.....	222
Ущановська І.В. Використання візуальної мови для формування успішних світових брендів.....	224
Федишин О.М. Комп'ютерне навчання на заняттях іноземної мови.....	227
Шестакова С.О. До питання про необхідність лінгвістичного вивчення законодавчих текстів.....	229
Яременко Л.М. «Хімік» ВАТ «Сумихімпром»: від багатотиражки до корпоративного видання – тенденції розвитку у 2009-2010 рр.	232
СЕКЦІЯ 8. Гуманістично-правова парадигма освітнього простору в умовах сучасного державотворення	235
Білоус Т.Л. Педагогічні умови ефективності процесу фізичного виховання студентів.....	235
Василенко М.Є. Критерії оцінювання готовності майбутніх правників до юридичного консультування в умовах євроінтеграції.....	238
Демиденко Н.М. Українські шлюбно-сімейні традиції як складова національної культури українців у XVII-XVIII ст.....	240
Денисенко С.О. Стратегічні напрямки збереження документів у бібліотеках вищих навчальних закладів юридичного профілю.....	243
Книш І.В. Екологізація освіти та виховання як одна з нагальних проблем сучасної України.....	245
Корнієнко Л.М. Модульно-розвивальне навчання як форма гуманізації вищої школи	248
Tanya Lervåg – Miljøterapeut Особенности развития личности с синдромом Аспергера	251

<i>Пішун С.Г.</i>	
Логічна культура викладача вищого навчального закладу як інтенція у професійній діяльності	253
<i>Sazonova Inna</i>	
Film – die 5. Fertigkeit im DaF-/DaZ-Unterricht filmdidaktisierung zum Kurzfilm «Auf der Strecke»	256
<i>Тамаркіна О.Л.</i>	
Питання самостійності в навчальному процесі	257
<i>Трубавіна І.М.</i>	
До питання про євроінтеграцію в сфері соціальної роботи	260
<i>Шевель Б.А., Шевель А.А.</i>	
Экологическая составляющая подготовки инженеров-педагогов	262
<i>Фісенко А.В., Чередніченко С.В.</i>	
Спортивний імідж України у світі: актуальні проблеми	265
Секція № 9 Соціально-економічна трансформація суспільства у процесі розбудови державності ураїни та європейської інтеграції	268
<i>Александрова А. І., Клєпчева О. В.</i>	
Фінансові аспекти забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств	268
<i>Бутенко В.М.</i>	
Принципи соціального партнерства в умовах формування біоекономіки	270
<i>Васенко В.К.</i>	
Економічний націоналізм як основа сталого розвитку	272
<i>Велієва В.О.</i>	
Щодо проблем мотивації праці персоналу сільськогосподарських підприємств	276
<i>Живко З.Б., Портнова А.В., Браташ О.І.</i>	
Граф зв'язків між загрозами впливу на економічну безпеку підприємства	278
<i>Kniagicheva Iuliia</i>	
Social economy in european world	281
<i>Лук'янихіна О.А., Кириченко А.Д.</i>	
Організації та стимулювання праці державних службовців в Україні	284

Марков В. В., Карачевцев О. В. Правові аспекти державної політики України у сфері боротьби з кіберзлочинністю у контексті європейської і світової інтеграції	287
Мельник Л.В. Місце і роль інвестицій у підвищенні ефективності сільського господарства	289
Носова О.В., Маковоз О.С., Авакян Р.С. Інвестиційна привабливість України: регіональний аспект.....	291
Пеняк Ю.С., Сафронська І.М. Чинники впливу на ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств.....	296
Санич В.І. Розвиток орендних відносин у контексті здійснення права власності селян на землю	298
Simic Ivana Management of organizations in a multicultural business environment.....	301
Смоляров Г. А., Смоляров Ю.Г. Ризики впровадження інновацій в аграрних підприємствах	305
Терещенко С.І., Богінська Л.О. Ризики євроінтеграції для агропромислового комплексу України	307
Тудейко К. В. Гармонизация законодательства в сфере государственно-частного партнерства в Республике Беларусь в условиях Евразийского экономического союза	309
Чередниченко В.Б. Наднебезпечні віруси та кіберзброя.....	312

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ДЕРЖАВА І ПРАВА: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ
І СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ**

VIII Міжнародна науково-практична конференція
(16 – 17 травня 2015 року),
присвячена 20-й річниці Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

Збірник матеріалів

Загальне редагування збірника
здійснено редакційною колегією

Відповідальний за випуск **Сергієнко Т.М.**
Комп'ютерний набір **Левченко Н.І.**
Художнє оформлення обкладинки **Шутка В.П.**

Підписано до друку 28.04.2015 р. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Умовн.-друк. арк. 19,53 Обл.вид.арк. 18,7
Тираж _____ прим. Зам. 2404/1. Ціна договірна

Надруковано у ТОВ «Видавничий дім «Ельдорадо»
40020, м. Суми, вул. Ковпака, 4
(Зареєстровано виконавчим комітетом
Сумської міської ради 31.01.2011 р. № 10077357152)
Тел./факс: (0542) 22-34-37
e-mail: pechat-ofset@yandex.ru